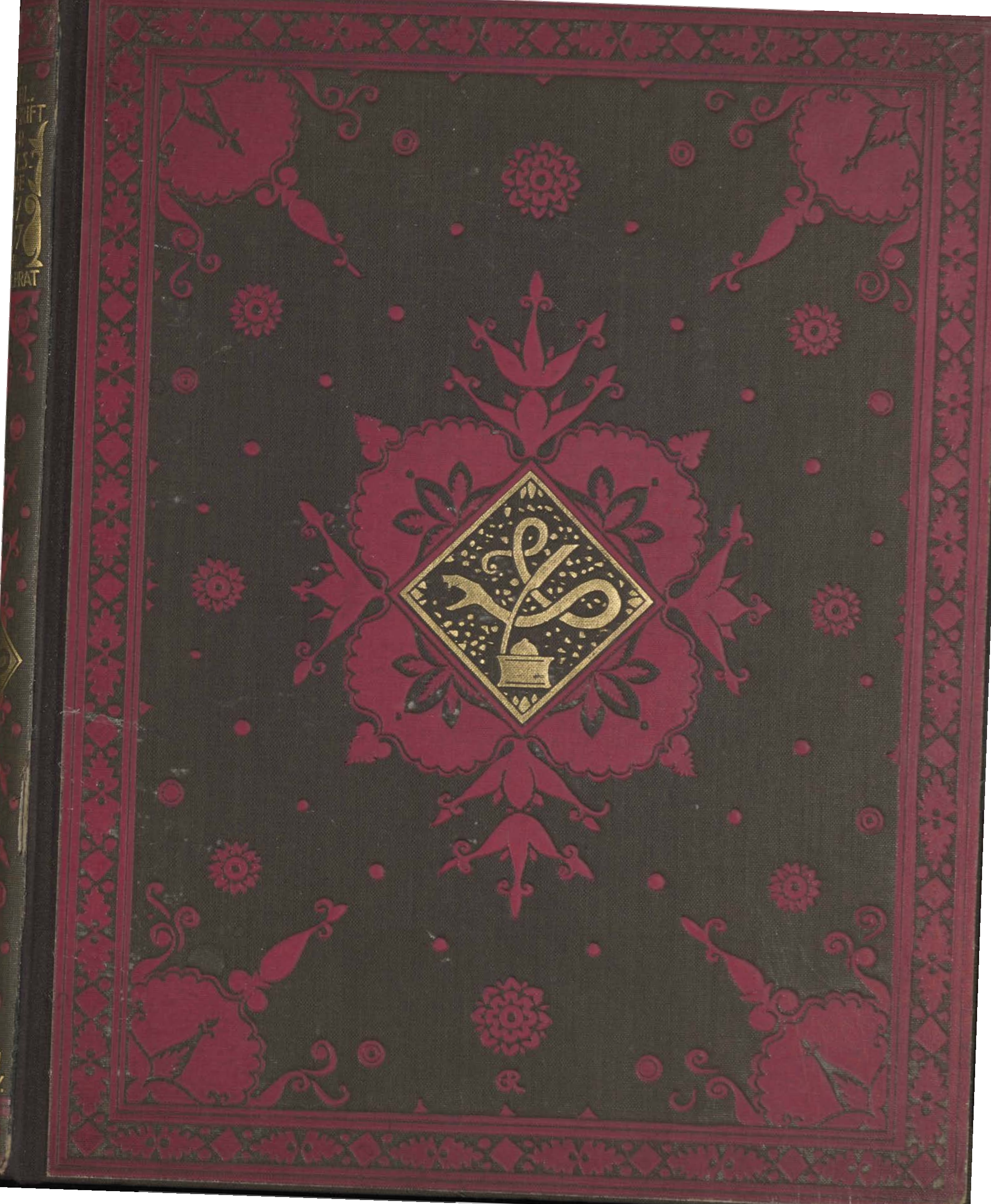
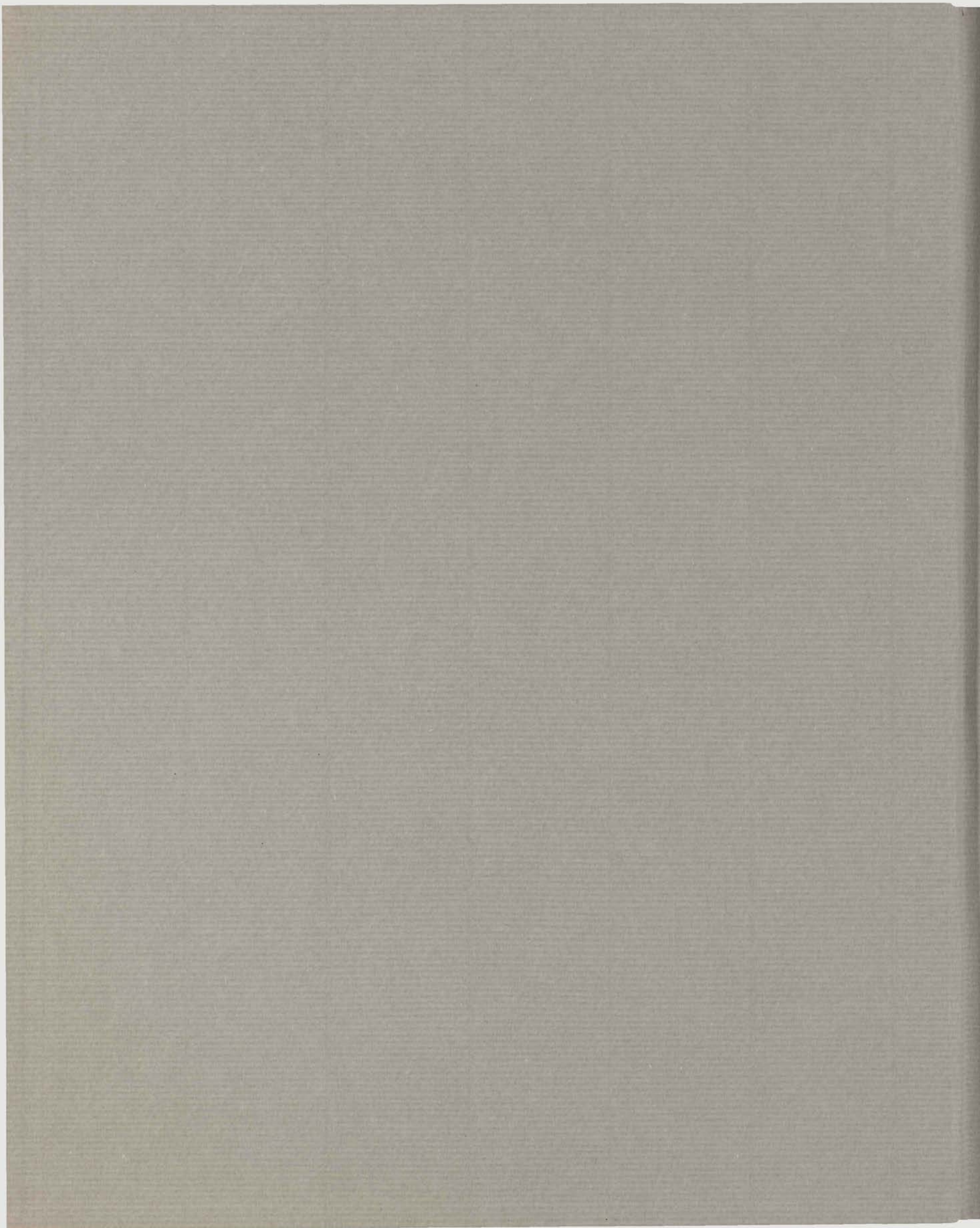
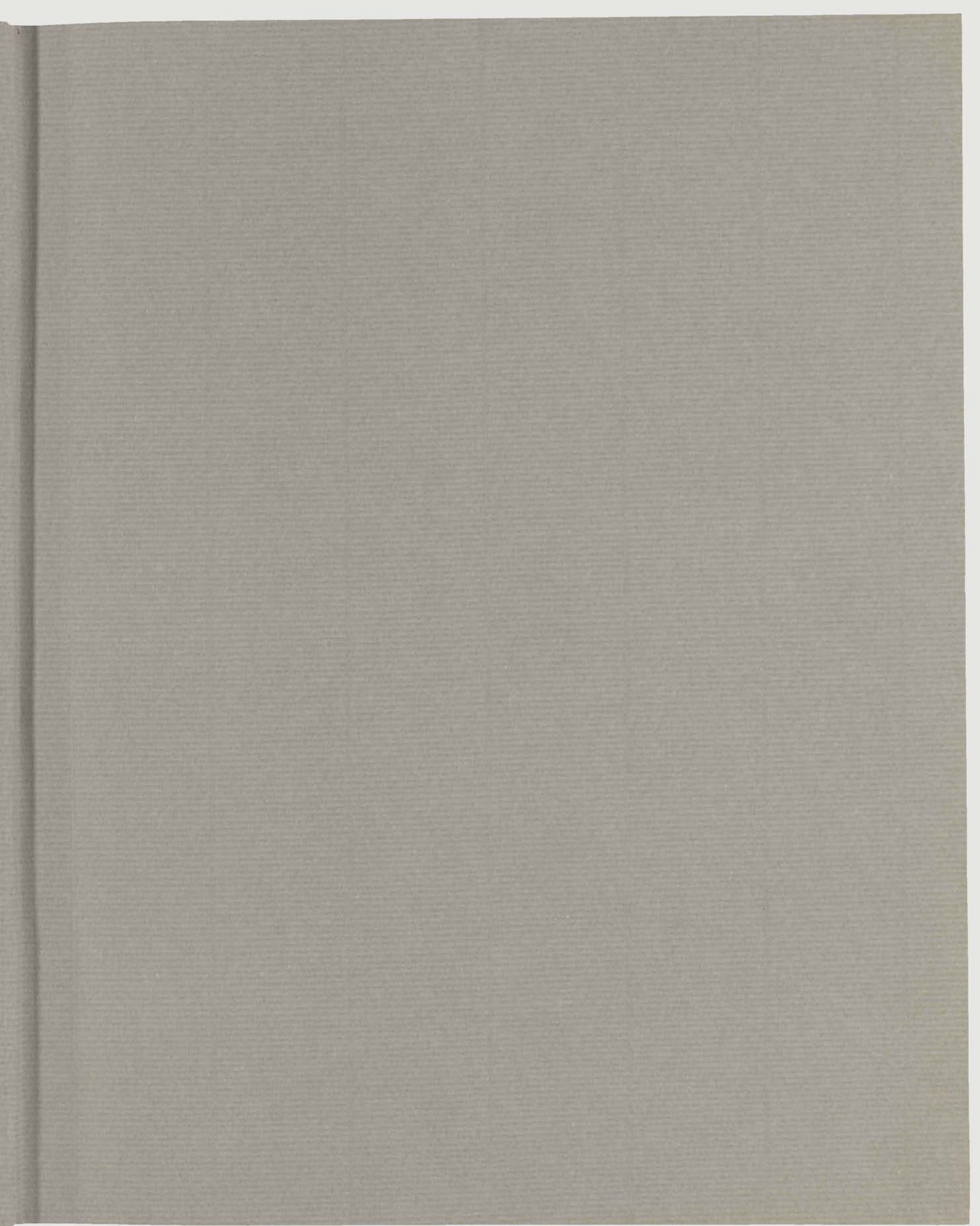

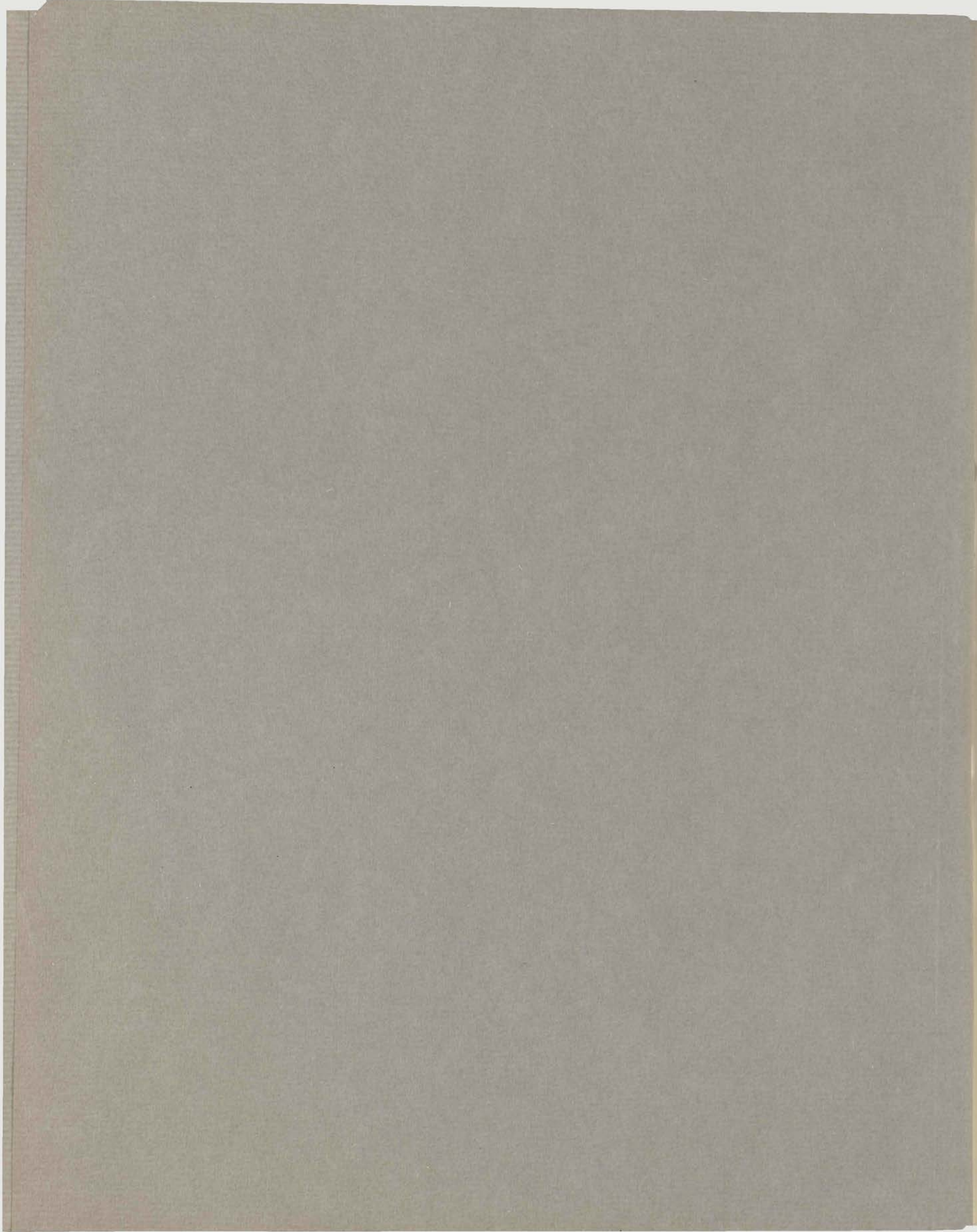
GIFT
LIBRARY
PRAT

سورة التين

DE GESCHIEDENIS VAN DE EERSTE 50 JAREN VAN
HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE

C. C. DELPRAT

DE GESCHIEDENIS

VAN DE

EERSTE 50 JAREN

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT
VOOR GENEESKUNDE

1857—1907

UITGEGEVEN VOOR HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE
DOOR DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM

1932

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

1907

RECEIVED

PHYSICS DEPARTMENT

1907

INHOUD.

	Voorrede	VII-XI
HOOFDSTUK	I. Voorbereiding 1856	I
HOOFDSTUK	II. Het Tijdschrift onder het Gérantschap van Dr. J. PENN 1857—1866	13
HOOFDSTUK	III. Het Tijdschrift onder het Gérantschap van Dr. J. ZEEMAN, 1867—1883	95
HOOFDSTUK	IV. Het Tijdschrift onder het Red.-Gérantschap van Prof. A. A. G. GUYE 1884—1888, Secretaris der Redactie Dr. C. C. DELPRAT	171
HOOFDSTUK	V. Het Tijdschrift onder het Red.-Gérantschap van Dr. C. C. DELPRAT 1889—1895, Secretaris der Redactie Dr. T. E. W. FELTKAMP	213
HOOFDSTUK	VI. Het Tijdschrift onder het Red.-Gérantschap van Prof. Dr. M. STRAUB 1896—1903, Secretaris der Redactie P. MUNTENDAM, Later Prof. Dr. M. STRAUB en P. MUNTENDAM beheerende Redacteuren.	259
HOOFDSTUK	VII. Het Tijdschrift onder het Gérantschap van de beheerende Redacteuren Prof. Dr. H. BURGER en P. MUNTENDAM, 1904—1907. (1913)	325
HOOFDSTUK	VIII. Het Advertentie-blad van het Tijdschrift 1869—1873 (?); 1885—1907.	367
	Post-festum 1907	378
	Bijlagen	383
	Register	407

REDACTIEKANTOOR VAN HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE
VAN EEGHENSTRAAT 129.

VOORREDE.

De Redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde heeft mij vóór eenige jaren verzocht om de geschiedenis van de eerste 50 jaren van het Tijdschrift te boek te willen stellen, voordat het verbleeken van den inkt van sommige gedeelten der bewaard gebleven, geschreven notulen deze geheel onleesbaar zoude gemaakt hebben.

Ik heb die opdracht gaarne — natuurlijk met den daarbij passenden schroom — aanvaard, op voorwaarde, dat eerst door mij de geschiedenis van de voorgangers van dit Tijdschrift zou worden geschreven.

Toen die geschiedenis in 1927 gereed gekomen was, heb ik die van het Tijdschrift ter hand genomen, mij daarbij wel bewust zijnde, dat het zou worden een geschiedenis van het TIJDSCHRIFT, niet een geschiedenis der GENEESKUNDE van die 50 jaren.

Het was een verstandig, van de tegenwoordige redactie niet anders te verwachten, besluit, om slechts de geschiedenis van de eerste 50 jaren te verlangen. Reeds nu is het niet altijd gemakkelijk geweest, om de rol, die de verschillende personen in die geschiedenis gespeeld hebben, met de noodige onpartijdigheid en onbevangenheid te schetsen; om dit van jongere tijdgenooten te doen, zou nagenoeg onmogelijk zijn zonder hier en daar gevoeligheden op te wekken.

In de leiding van het Tijdschrift is geen principieele wijziging gekomen; zij bleef, zooals de commissie-PENN haar in 1856 had ingesteld: eene uit talrijke leden bestaande Algemeene Redactie, later *Vereeniging van Redacteuren*, nog later *Vereeniging van Geneeskundigen*, die het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde uitgeven, genaamd, en als werk-commissie daaruit aangewezen het *Comité van Redactie*, later *de Redactie*.

Nagenoeg telken jare werden nieuwe leden in de Algemeene Redactie, resp. de Vereeniging, gekozen, die dan bij het aftreden van leden van het Comité van Redactie in dat Comité benoemd konden worden. Ook wel werden in de eerste jaren bij uitzondering, later als regel, nieuwe leden in de Redactie gekozen, welke dan van zelf leden der Vereeniging werden. Op deze wijze konden telkens de meest op den voorgrond tredende geneeskundigen voor het Tijdschrift gewonnen worden.

Het ideaal, dat indertijd HEYE voor oogen zweefde: alle Nederlandsche geneeskundige tijdschriften in één Tijdschrift vereenigd, is nimmer verwezenlijkt.

Dit in den *tegenwoordigen* tijd na te streven, zou blijk geven van eene kortzichtigheid,

waar de Redactie van den Nestor van de Nederlandsche geneeskundige tijdschriften niet van verdacht mag worden.

Het Tijdschrift, ontstaan op initiatief en door medewerking van de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst, welker Orgaan het gedurende zijn geheele bestaan was, heeft ook tijden van strijd met die Maatschappij gekend, een strijd, die zelfs aan het eind der eerste 50 jaren nog niet geheel geëindigd was.

Door de inschikkelijkheid van beide zijden mag deze op het oogenblik wel als geëindigd worden beschouwd.

In de eerste jaren liep deze strijd hoofdzakelijk over financieele zaken; later vooral over de wijze waarop de beroepsbelangen door het Tijdschrift behartigd werden.

In 1856 was het door de Maatschappij-Comissie voorgestelde contract tusschen Tijdschrift en Maatschappij geregeld, waarin ook de onderlinge financieele verhouding was vastgesteld.

In 1858 werd een door het Tijdschrift voorgestelde wijziging daarin goedgekeurd, waarbij aan de leden der Maatschappij, die op het Tijdschrift geabonneerd waren, het Tijdschrift op nog voordeliger voorwaarden werd geleverd dan eerst het geval was.

Bij weer een latere regeling werd op verzoek der Maatschappij het drukken harer Acten goedkoop berekend, met het gevolg evenwel dat het evenwicht tusschen inkomsten en uitgaven van het Tijdschrift verstoord werd. Toen later ook die regeling nog te bezwarend voor de financiën der Maatschappij werd, besloot de Redactie voor het drukken dier Acten slechts den kostenden prijs in rekening te brengen, dus zonder eenig financieel voordeel voor het Tijdschrift. Dat de abonnements-prijs door een en ander verhoogd moest worden, spreekt wel van zelf.

Uit de in den loop der jaren bespaarde reserven zijn tal van geneeskundige werken van algemeen belang door het Tijdschrift geheel of gedeeltelijk gefinancierd.

Zoo kan het Tijdschrift met voldoening op de afgelopen 75 jaren terug zien.

Den eerbiedwaardigen leeftijd van 75 jaren heeft het natuurlijk niet kunnen bereiken zonder ook zijn 25- en 50-jarig jubileum feestelijk te herdenken; zijn 10-jarig bestaan ging onopgemerkt voorbij: van eene feestviering in 1867 zijn ten minste geen *duidelijke* sporen in de archieven te vinden.

Bij die beide jubilea werd ook de geschiedenis van de toen verlopen jaren herdacht: het eerst op 2 JULI 1882, toen Prof. Dr. A. H. ISRAËLS, bij verhindering van den eersten Gérant, Dr. J. PENN, als feestredenaar optrad. Aan geen beteren had dit opgedragen kunnen worden dan aan den eersten hoogleeraar in de geschiedenis der geneeskunde in ons land. In een welsprekende, ex tempore voorgedragen toespraak, verhaalde hij van het ontstaan van het Tijdschrift, waaraan hij een der eerste medewerkers geweest was en van het leven en werken der jonge medische generatie van die dagen in ons land en vooral in AMSTERDAM, aan welke hij naast lof ook critiek niet spaarde.

Bij het 50-jarig bestaan, op 5 JANUARI 1907, verhaalt de toenmalige Redacteur-Gérant Prof. H. BURGER, in een hoofdartikel, in bloemrijke taal de geboorte van het Tijdschrift in 1857, ten doop gehouden door de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst en door een viertal gezusters, en toegejuicht door een groot deel der Nederlandsche geneeskundigen. In hooggestemde accoorden laat hij een lofzang op de vijftig-jarige door de kolommen van het Tijdschrift weerklinken.

Dan treedt op dienzelfden dag Prof. HECTOR TREUB als feestredenaar op in de Senaatskamer van de Universiteit van AMSTERDAM en geeft een kijkje in de lotgevallen van den jubilaris,

daarmede in zekeren zin voldoende aan den door EIJKMAN in 1906 uitgesproken wensch, dat een levensgeschiedenis van het Tijdschrift zou worden te boek gesteld.

ZIJ lieten ons in vogelvlucht een blik werpen op de afgelopen jaren en nu, weer 25 jaren later, verschijnt... niet een van Oosterschen gloed tintelende beschrijving van de eerste levensjaren, niet een bloemrijke uiteenzetting van de „eerste wankelende schreden”, waarvan DONDERS in de 9e Algemeene Vergadering der Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst gewaagde of van de perioden van strijd dien het Tijdschrift in zijn „Heldenleben” te voeren had: men verwachtte in mijn beschrijving niet den smaakvollen zimbouw van den begaafden oud-Gérant BURGER, noch de zwierige en boeiende lichtigheid, waarvan TREUB het geheim had in zijn mededeelingen: van mij is de GESCHIEDENIS van het Tijdschrift gevraagd, deszelfs ontstaan, de organisatie, de verzorgers, de reorganisaties, de aanvallen waaraan het heeft blootgestaan, het verweer daartegen en de ondersteuning, die het op velerlei gebied aan geneeskundig werk heeft verleend. Men zal dus in deze geschiedenis niet anders zien dan een klanklooze film, een droge historia morbi, waarin anamnese, symptomen, therapeutische maatregelen en prognose elkander opvolgen... maar een *film*.

Reeds in het eerste levensjaar vertoonden zich de verschijnselen van zwakte en wanneer de zorg voor het Tijdschrift niet in handen geweest was van een vijftal zoo kloeke mannen als de leden van het eerste Comité van Redactie, dan zou vermoedelijk van het vieren van jubilea niet veel zijn gekomen. Een eeresaluut aan dit vijftal is hier op zijn plaats!

Voor het reconstrueeren van de *voorbereidende maatregelen* voor het tot stand komen van het Tijdschrift stonden mij ter beschikking, behalve het aan de Alg. Verg. der Maatschappij uitgebrachte rapport van de Commissie-PENN, SCHNEEVOOGT en LEHMANN, een brief van deze Commissie aan Dr. J. N. RAMAER, met het verzoek aan het tot stand komen van het nieuwe tijdschrift te willen medewerken, en een begeleidend schrijven van de hand van SCHNEEVOOGT, ook nog een circulaire die tot de geneeskundigen in NEDERLAND was gericht en in de *Geneeskundige Courant* werd aangetroffen; verder eenige quitanties uit het jaar 1856.

De gegevens voor de geschiedenis *der eerste 10 jaren* (1857—1866) heb ik moeten putten uit de volledig bewaarde quitanties, uit de Rekeningen Courant van Dr. PENN, en uit de nagenoeg volledig voorhanden gedrukte „Handelingen van de jaarvergaderingen” der Algemeene Redactie.

Voor de volgende jaren kon ik daarenboven gebruik maken van de geschreven notulen der gewone redactie-vergaderingen;

van de nu en dan, hoewel zelden, voorkomende redactioneele mededeelingen *in* het Tijdschrift;

van de in het Archief der Redactie aanwezige brieven;

van de Handelingen der Maatschappij, zooals die te vinden zijn in de verslagen der Jaarvergaderingen der Maatschappij en

van enkele gegevens uit de notulen van het Hoofdbestuur der Maatschappij.

Ook van verscheidene secretarissen van Afdeelingen der Maatschappij heb ik op mijn verzoek, belangrijke gegevens ontvangen, die het optreden van die Afdeelingen verduidelikten.

Er waren natuurlijk verschillende wegen, waarop ik deze geschiedenis kon indeelen, maar na ernstige overwegingen ben ik er ten slotte toe overgegaan haar te verdeelen in hoofdstukken, die elk het tijdperk van eenen Redacteur-Gérant omvatten.

Had ik van de verschillende *rubrieken* van den inhoud van het Tijdschrift afzonderlijke hoofdstukken gemaakt, dan had ik het gevaar geloopt het aandeel, dat de verschillende Red.-Gérants in de verbetering dier rubrieken gehad hebben, verloren te laten gaan en

groote gedeelten van de aldus bewerkte geschiedenis te eentoonig te laten worden. Wellicht was de uitvoerigheid van dit verhaal dan iets minder groot geworden en zou ik meer gehandeld hebben in den geest, die door mij indertijd, als Red.-Gérant, van de medewerkers aan het Tijdschrift verlangd werd, maar de leesbaarheid van het geheel moest door mij ook in het oog gehouden worden.

Daar de hoofdzaken mijner mededeelingen aan de notulen van de Redactie-vergaderingen en van de Algemeene Vergaderingen ontleend zijn, was het gevaar groot, dat deze geschiedenis op een notulenboek zou gaan gelijken. Ik heb getracht die klip te omzeilen, maar ben mij bewust daarin niet overal naar wensch geslaagd te zijn. Het *Nil voluntibus arduum* gold hier niet.

Naast de vele pogingen tot verbetering van den inhoud van het Tijdschrift, naast den financieelen steun, dien Redactie of Vereeniging in den loop der jaren aan verscheidene ondernemingen op geneeskundig gebied in ons land verleend heeft, heeft de regeling van de verhouding tusschen de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst en het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde vooral aan het eind dezer 50 jaren een belangrijke plaats ingenomen. De levendige strijd, die daarover tusschen Hoofdbestuur en Redactie gedurende tal van jaren gevoerd is, schijnt eerst in de allerlaatste jaren tot staan gekomen te zijn.

Van het Tijdschrift kan men niet zeggen, dat het een leidende rol in de geneeskunde in ons vaderland gespeeld heeft. Voor een algemeen geneeskundig tijdschrift zou dit ook niet denkbaar geweest zijn. Hoogstens zou dit te verwachten zijn ten opzichte van sociaal-geneeskundige vraagstukken, maar ook in dit opzicht heeft het Tijdschrift zijn kolommen opengesteld voor de verschillende gezichtspunten van waar uit men die vraagstukken kan bezien.

Het heeft zich tot taak gesteld zijn lezers steeds zoo spoedig en zoo volledig mogelijk op de hoogte te brengen van alle belangrijke ontdekkingen op geneeskundig gebied en op de hoogte te houden van gewijzigde inzichten. Dit deed het toen de LISTER'sche wondbehandeling wereldkundig gemaakt was, toen KOCH's en VON BEHRING's onderzoekingen waren gepubliceerd en de tuberculine haar intrede had gedaan, toen RÖNTGEN zijn ontdekking had medegedeeld, die een nieuw veld van onderzoek opende en dit deed het tevens door zoo ruim mogelijk in zijn kolommen verslag te laten uitbrengen over de handelingen van binnen- en buitenlandsche congressen en door de publicatie van het verhandelde in de verschillende geneeskundige Vereenigingen in ons vaderland op speciaal gebied.

De sociaal-geneeskundige vraagstukken verloor het daarbij niet uit het oog, deze werden reeds vermeld op het programma, dat GUYE zich bij zijn optreden als Redacteur-Gérant gesteld had en werden vooral door STRAUB en zijn opvolgers met voorliefde behandeld, daarbij in de Redactie later nog bijgestaan door een Maatschappij-commissie van speciaal op dat gebied deskundigen.

Zoo heeft de Redactie in die eerste 50 jaren getracht steeds met haar tijd mede te gaan in het belang der lezers en zoo is zij ook in de daarop volgende jaren onder krachtige leiding voortgegaan, den goeden naam van het Tijdschrift meer en meer hoog houdende.

Sedert lang is het Tijdschrift niet meer het eenige tijdschrift op geneeskundig gebied in den lande, maar wanneer onder geneeskundigen over „het Tijdschrift” gesproken wordt, moet men wel een vreemdeling in onze geneeskundige wereld zijn om niet te weten welk tijdschrift daarmede bedoeld wordt.

De portretten in deze geschiedenis heb ik zooveel mogelijk gegeven uit den tijd, waarin de werkzaamheid der betrokken personen bij het Tijdschrift het grootst is geweest, waar het

kon, met hunne handteekeningen. Van eenigen stonden mij slechts portretten uit den lateren tijd ten dienste. De cliché's van verscheidene van deze portretten werden welwillend afgestaan door de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst.

Met groote erkentelijkheid denk ik terug aan de onbekrompen wijze, waarop de Redactie en onze tegenwoordige beheerende Redacteur, Prof. Dr. G. VAN RIJNBERK, het tot stand komen van dit werk hebben bevorderd. Wellicht heb ik van hunne vrijgevigheid wel een te onbescheiden gebruik gemaakt.

Een woord van dank moet ik ook brengen voor de welwillende en zeer gewaardeerde hulp, die de leden van het bureau van de Redactie van het Tijdschrift en onder dezen in de eerste plaats Mej. Mr. VAN RIJNBERK mij gegeven hebben. De aan deze geschiedenis toegevoegde graphieken, waarvan zij de gegevens met groote nauwkeurigheid en ten koste van veel tijd heeft bijeengebracht, heb ik aan haar te danken.

Bij het bewerken dezer geschiedenis werd bij mij de herinnering weer levendig aan de vele voortreffelijke mannen, die in het Tijdschrift een rol hebben gespeeld, gedurende de jaren, waarin door mij het Red.-Gérantschap werd bekleed; weemoedige herinnering als men ziet hoe velen van hen zijn heengegaan, waaronder ALLE leden der Vereeniging, die in mijn *eerste* tijdschriftjaar leefden.

In mijne herinnering heb ik ze weer allen voor mij gezien en veler stem klonk mij weder duidelijk in de ooren.

Het Tijdschrift is veel dank aan hen verschuldigd.

C. C. DELPRAT.

Amsterdam, December 1931.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

HOOFDSTUK I.

VOORBEREIDENDE MAATREGELEN.

1856.

En de geesten waren vaardiger en de harten waren geneigder en de belangen smolten meer samen... en ziet! de nieuwe tempel voor wetenschap en kunst is gesticht, waarin nu reeds bijna allen zich vereenigen waarin eenmaal zeker allen zich vereenigen zullen.

(Dr. J. P. HEYE, 9e Alg. Verg. d. Ned. Mij. t. Bev. d. Gen. 1857).

DE talrijke geneeskundige tijdschriften, die in de eerste helft der 19e eeuw in ons kleine vaderland in het licht verschenen, hebben op den duur den strijd om het bestaan niet kunnen volhouden. Toen ook het in 1850, onder den titel van „TIJDSCHRIFT DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING DER GENEESKUNST”, opgerichte Maandblad niet levensvatbaar bleek te zijn, is van den boezem dier Maatschappij zelve uit, in 1856 de wensch opgekomen tot het oprichten van één gemeenschappelijk, geneeskundig tijdschrift voor het geheele land. 1)

Reeds vóór dat jaar was door de Afdeeling ONDERDENDAM van de Maatschappij 2) een poging gedaan om de verschillende geneeskundige tijdschriften van ons land tot één TIJDSCHRIFT DER MAATSCHAPPIJ te doen samensmelten, maar tot een bevredigend resultaat had dit niet geleid. Het in 1853 door die Afdeeling ingediende voorstel werd aan eene Commissie ter onderzoek opgedragen en in 1855 door haar als onuitvoerbaar verworpen.

In 1856 nam de Maatschappij, naar aanleiding van de voorstellen van de Afdeelingen GRONINGEN en ZUTPHEN het initiatief tot een nieuwe poging in die richting, en nu met succes: eene door haar ad hoc benoemde commissie gaf in JUNI 1856 eene uitvoerige en uiterst heldere

1) *Het Tijdschrift der Maatschappij*. Gedenkboek der Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst bij haar 75-jarig jubileum. 1924.

2) In deze Geschiedenis wordt met Maatschappij de *Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst*; en met Tijdschrift bedoeld het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*.

uiteenzetting van de hand van Dr. J. PENN over de wijze, waarop een samensmelting der bestaande tijdschriften met gegronde hoop op een gunstig resultaat zou kunnen geschieden.

Een uittreksel van dit rapport werd in het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* 1929, 2e Helft, No. 44 gegeven 1), maar ik meen het hier nog eens te moeten opnemen, omdat in deze *Geschiedenis* dit belangrijke rapport, dat tot het ontstaan van het Tijdschrift leidde, niet mag ontbreken.

Wij ontleenen aan dat **rapport** het volgende:

De commissie was door het hoofdbestuur uitgenoodigd „om een onderzoek in het werk te stellen naar de gronden „waarop de ontevredenheid van vele leden met het Tijdschrift der Maatschappij berust en naar de middelen om die „ontevredenheid weg te nemen”.

De oorzaak dier ontevredenheid zocht de commissie in een verkeerde opvatting omtrent den aard en de strekking van dat tijdschrift, in een minder billijke beoordeeling van het werk der redactie en van haar medewerkers; maar ook in gebrek aan medewerking van de leden, uit traagheid of onverschilligheid voortvloeiende of aan werkelijk gebrek aan tijd bij vele leden der Maatschappij.

Hoewel zij hulde brengt aan de redactie voor de belangelooze moeite, die zij zich voor het tijdschrift gegeven heeft, vooral aan de groote offers van tijd en moeite, die Dr. J. J. HOMMET zich voor den materieelen arbeid getroost heeft erkent zij toch, dat het tijdschrift niet aan de wetenschappelijke verwachting der leden heeft voldaan en niet beantwoordt aan de groote financieele offers, die de Maatschappij er aan ten koste legt. Verandering in vorm, uitgave en inhoud acht zij dringend noodig. De vraag was slechts: moet die verandering bestaan in verbetering en uitbreiding of in bekorting van inhoud en bezuiniging van kosten.

Ten opzichte van verbetering en uitbreiding dient men in het oog te houden dat er in ons land reeds te veel tijdschriften op geneeskundig gebied bestaan, die elkander afbreuk doen en alle noodlijdend zijn. Aan de eischen van een goede journalistiek voldoen zij geen van alle.

Een tijdschrift, zooals de commissie zich dit denkt, moet in de eerste plaats al het wetenswaardige bevatten dat op geneeskundig gebied in binnen- en buitenland te vinden is; moet oorspronkelijke stukken bevatten en daarenboven de verslagen en mededeelingen van het hoofdbestuur en van de afdelingen en de rapporten der commissies. In zulk een tijdschrift moeten de questies van den dag, die voor geneeskundigen van belang zijn, besproken en allerlei berichten en personalia op geneeskundig gebied vermeld worden. Geen enkel der bestaande tijdschriften, ook alle te samen niet, voldoet aan deze eischen.

Zoolang deze verbrokkeling van geld en van krachten aanhoudt, zal het Tijdschrift der Maatschappij nimmer aan die eischen kunnen voldoen. Zoolang men niet een deel zijner persoonlijke belangen ten offer wil brengen aan de goede zaak, zoolang daarenboven de honoraria voor verdienstelijken arbeid zoo karig blijven, als zij tot nu toe waren, en zoolang de redacties der verschillende tijdschriften zich niet willen combineeren, valt er volgens de commissie in ons kleine landje niet op het tot stand komen van een dergelijk tijdschrift te hopen. De commissie was overtuigd, dat verscheidene redacteuren der bestaande tijdschriften er even zoo over dachten en dat anderen deze denkbeelden niet dadelijk verwierpen.

Wat den vorm betreft had de commissie den vorm voor oogen van het *Weekblad voor Geneeskundigen*; zij wilde in dien vorm een tijdschrift van 1000 bladzijden geven, overeenkomende met ongeveer 2800 bladzijden van het Tijdschrift der Maatschappij.

Wat den financieelen opzet betreft zoo berekende de commissie de kosten voor 500 ex. op f 2585 en voor elke 100 ex. meer f 253.—. Hooger dus dan die van het bestaande Tijdschrift der Maatschappij, maar wanneer men in het oog houdt, dat al de leden der Maatschappij recht hebben op de acta der Maatschappij, dat niemand gedwongen wordt tot aankoop van het nieuwe tijdschrift, dat dit de bestaande tijdschriften verre zal overtreffen wat vorm en inhoud betreft, dat het door zijn verhouding tot de Maatschappij het zegel ontloopt, indien het maar geen Weekblad is en desnoods enkele nummers op ongezette tijden verzonden worden en dat geen present-exemplaren verzonden zullen worden, dan zal het tijdschrift, indien men het aantal abonnementen op 500 schat, voor f 7.50 per jaar aan de leden der Maatschappij kunnen verschaft worden. Daar geen der andere tijdschriften hiermede zou kunnen concurreren, omdat het wat vorm en inhoud betreft alle ver zal overtreffen, zal reeds op die wijze een ineensmelting der tijdschriften bewerkt worden.

Wat de honoraria betreft berekende de commissie, dat, wanneer de Maatschappij als subsidie per jaar f 1.50 per lid = f 1200. per jaar geeft en aan twee verantwoordelijke gérants een vast jaargeld van f 200 en aan een „schoolmeester” voor correctie-loon f 100 wordt gegeven, dat dan bij 500 abonné's de mogelijkheid bestond een honorarium van ongeveer f 40 per vel druks of f 2.48 per pagina en bij 700 abonné's ruim f 60 per vel of f 3.80 per pagina te geven.

Als redactie dacht zich de commissie een niet te gering aantal leden, die elk voor een omschreven gedeelte verantwoordelijk zouden zijn; onder hen zou alles wat niet tot het Maatschappij-werk behoort, verdeeld moeten worden, zoodat elk een getal van 25—100 bladzijden voor zijn rekening krijgen en daarnaar ook betaald zou worden. De f 200

1) Het volledige rapport vindt men in het *Tijdschrift der Maatschappij* (Maandblad) 1856, bladz. 168—180.

voor de gérants zouden „inderdaad geene te geringe belooning voor de daaraan verbonden moeite opleveren”. (! D.)

In de behoefte aan literatuur voor de referaten moest dan worden voorzien door ruiling, door de lectuur van bestaande leesgezelschappen en leesmusea, door onderlingen aankoop en onderling ten dienste stellen van tijdschriften en boeken, die toch ieder noodig heeft voor het door hem te referéeren gedeelte.

De commissie wilde de redactie tot stand zien komen uit de bestaande redacties der samensmeltende tijdschriften. Hieruit zou het hoofdbestuur „voor de eerste maal” een speciale redactie moeten benoemen, die periodiek aftreedt, maar verder voor haar eigen aanvulling zorgt „onder goedkeuring van het hoofdbestuur”. Eén lid van het hoofdbestuur zou kunnen worden gedelegeerd „om bij voortdoring de belangen der Maatschappij bij de redactie van het tijdschrift te behartigen en de redactie op de Algemeene Vergadering der Maatschappij te representeeren”.

Na nog de financieele, administratieve en wetenschappelijke voordeelen van deze regeling te hebben uiteengezet, komt de commissie tot het voorstel aan de Algemeene Vergadering, dat deze zich zal vergewissen welke van de redacteurs der tegenwoordige tijdschriften bereid zouden zijn, de afzonderlijke uitgave van hun tijdschrift te staken en dit te doen samensmelten met datgene, hetwelk „door de Maatschappij” zal worden uitgegeven en ten tweede of er genoegzame deelneming van den kant der leden of van andere geneeskundigen zal wezen om de kosten te kunnen bestrijden.

Wanneer onverhoopt de Algemeene Vergadering deze voorstellen niet zou wenschen te steunen, maar inkrimping en bezuiniging wenschte, dan zou dit moeten geschieden door of zich geheel van het Tijdschrift der Maatschappij te ontdoen en alleen haar acta voor eigen rekening uit te geven, dat f 500 à f 600 's jaars zou kosten; of door met eenig bestaand blad (het liefst dan met het *Nederlandsch Weekblad voor Geneeskundigen*) een overeenkomst te sluiten om een zeker aantal vellen voor haar acta af te staan. Een oplossing, die de commissie niet gaarne voor haar rekening zou nemen.

De commissie beval haar voorstellen die inderdaad voor de Maatschappij, voor haren bloei en luister evenals voor de bereiking van haar doel, wetenschappelijke ontwikkeling en bevordering der kunst in ons land, van het hoogste gewigt moet geacht worden, aan de „ernstige overweging en de wijze beslissing” der Algemeene vergadering met aandrang en vertrouwen aan.

In de 8ste Algemeene Vergadering der Maatschappij op 26 JUNI 1856 te LEEUWARDEN gehouden, bracht het Hoofdbestuur een prae-advies uit, dat zich volkomen bij de conclusie van dit rapport aansloot.

In de Handelingen dier vergadering lezen wij dienaangaande, dat „breede beraadslagingen daarover werden geopend” en dat GRONINGEN bijval schonk aan het denkbeeld der commissie (ZUTPHEN was door ziekte van RAMAER niet vertegenwoordigd). „Door onderscheidene afgevaardigden en leden werden velerlei bijzonderheden en bezwaren van uitvoering aangevoerd”.

Ten slotte werd op voorstel van den Algemeenen Secretaris der Maatschappij, Dr. J. P. HEYE over de twee navolgende vragen gestemd:

- 1°. *acht de Maatschappij zoodanig Tijdschrift als het geschetste begerlijk voor haar doel; begerlijk voor zich zelve, zooals zij vertegenwoordigd is in hare leden, begerlijk voor de wetenschap en voor de kunst?*
- 2°. *Zoo ja, is dat begerlijke te bereiken; is er mogelijkheid tot verwezenlijking van dit denkbeeld?*

De eerste vraag werd met 50 tegen 2 stemmen toestemmend beantwoord.

Daarop stelde HEYE de volgende middelen van onderzoek en uitvoering voor:

- 1°. *dat het prae-advies des Hoofdbestuurs ten spoedigste worde afgedrukt in het Tijdschrift der Maatschappij;*
- 2°. *dat er een commissie worde benoemd om in overleg te treden met de redacteurs der thans bestaande*

- geneeskundige Journalistiek en met andere personen, die zich als vaste medewerkers zouden willen aansluiten;
- 3°. dat aan de leden der Maatschappij en, voor zooveel gewenscht blijkt, ook aan andere geneeskundigen, door die commissie, lijsten van intekening zullen worden toegezonden;
 - 4°. dat meergenoemde commissie uiterlijk voor 1°. September (later veranderd in 1°. October. D.) aan het Hoofdbestuur verslag zal doen van de uitkomsten harer pogingen en, zoo die gunstig zijn, een nader plan van uitvoering zal overleggen;
 - 5°. dat het Hoofdbestuur alsdan in zijn Grootte Najaarsvergadering (4 October e.k.) beslissen zal of reeds met 1°. January 1857 tot de uitvoering zal worden overgegaan; dan wel of die uitvoering een jaar verdaagd, en alzoo nog eenmaal aan het oordeel der Algemeene Vergadering zal worden onderworpen.

Bij „toejuiching” worden deze verschillende punten aangenomen en op voorstel van den vice-voorzitter, Dr. G. ROMBOUITS, (de voorzitter, chir. VAN VOLLENHOVEN, was verhinderd de vergadering bij te wonen) werden de heeren, die het rapport hadden opgesteld (Dr. LEHMANN, Dr. PENN en Prof. SCHNEEVOOGT) als leden der sub 2 bedoelde commissie aangewezen.

DR. L. LEHMANN.

Deze commissie voerde verschillende onderhandelingen en besprekingen met de redacties van de bestaande tijdschriften, ten einde te voldoen aan de opdracht der Maatschappij om vóór 10 SEPTEMBER 1856 een volledig voorstel in te dienen.

Van deze besprekingen kan ik niets mededeelen, omdat in de archieven van Maatschappij en Tijdschrift daarover geen aantekeningen bestaan. Wij weten alleen, dat als resultaat dier beraadslagingen een overeenkomst werd getroffen met de redacties van vijf der bestaande tijdschriften, om te samen een tijdschrift uit te geven, waarvan de Redactie zou bestaan uit de redacteuren der samengaande tijdschriften, met opheffing van deze laatste.

In de Jaarverslagen der Maatschappij komen slechts vage gegevens hierover voor, wat niet verwonderen kan, omdat bij de uitwerking der plannen meer en meer het denk-

beeld veld won, dat de oprichting van het nieuwe tijdschrift niet een Maatschappij-aangelegenheid moest zijn.

Oorspronkelijk heeft het wel in de bedoeling der commissie gelegen om de Maatschappij medezeggenschap toe te kennen; immers in het rapport was voorgesteld, dat een voordracht voor het benoemen der redactie-leden uit de redacties der toegetreden tijdschriften aan het Hoofdbestuur der Maatschappij zou worden gedaan en dat de periodiek aftredende

redactie verder voor hare eigen aanvulling zorgt, *ouder goedkeuring van het Hoofdbestuur.*

Maar in den loop der besprekingen is men hier blijkbaar van terug gekomen.

Uit de Notulen van de Hoofdbestuurs-vergaderingen van 1856, waaruit wij vroeger eenige bijzonderheden mededeelden, blijkt, dat de door de commissie uitgewerkte plannen nagenoeg onveranderd werden aangenomen. Omtrent de werkwijze der commissie vindt men in die notulen geen aanwijzingen.

De nadere gegevens omtrent het tot stand komen van het Tijdschrift moest ik putten uit:

- 1°. een brief van de Commissie aan Dr. RAMAER, welke hieronder is afgedrukt. (Correspondentie met redacteuren van andere tijdschriften stond niet ter mijner dispositie).
- 2°. het Voorwoord, waarmede het nieuwe Tijdschrift verscheen;
- 3°. de Notulen van de eerste Algemeene Redactie-vergadering van het Tijdschrift in 1857;
- 4°. de *quitanties van de uitgaven*, die de commissie in het eind van 1856 deed: „ten behoeve „van de tot-stand-koming van het nieuwe tijdschrift”;
- 5°. een in de *Geneeskundige Courant* voorkomenden afdruk van de circulaire, welke door de commissie aan de Nederlandsche geneeskundigen was toegezonden.

g 21

Amsterdam 21 Juli 1856

Welbete Leergel. Heer

Wij konden u hiermede een afschrift
in proef van het Rapport. waaraan het plan van een
nieuw Tijdschrift van geneeskundigen breedvoeriger
ontwikkelde en opdat gy daar van zoo spoedig mogelijk
kennet docht nemen en in staat gesteld zoudt zijn
de navolgende vraag te beantwoorden.

Draagt het voorlaupige plan uw goed-
keuring in de mate van, dat gy te berde deelt
verklaren daaraan aldmede edaastens deel te
nemen.

Wij verzoeken u te deenby te staan opmer-
ken dat het bovenstaande plan eerst later door de
gehele Redactie van Kennen en te bespreken worden.
Maar dat de besluiten van de vergadering de bescheid
verklaring in de te deenby van de verzoeken van
het Edaastensche van uwe te gemiddeldheid.
Schrift te laten doen.

Wij verzoeken u vriendelyk om uwe
bepraat

Welbete Leergel. Heer Dr. J. D. Ramaer
te Leiden.

Bepraalde antwoorden op bovenstaande vraag, uitvalst
van den 1sten augustus te doorloopen, en dat
mij eerst een gelindheid in de moeten teken,
wel, om de aan ons opgedragene Drukplaatjes
aanbeiden met goed Succes te kunnen voort
zetten en voort, omdat mij ook in een deel
neming kon de Kersten maar bang meewent
magen vinden, Laasnel door het Vereeuwde
aantal abonnenanten, aldaar door een gering
aan bedrag der inkomsten van het tijd
schrift, om daarvan de door ons berekende
honoraria aan de Wede Cedeateurs
en mede-arbeiders te kunnen uitkeeren.

Het is aan die Reden, dat mij zo een
Spoedig antwoorden moesten aandringen,
terwijl mij de eer hebben ons te noemen.

Welke de Hoer! Hoer!
Werde Hoer. Dr. Dierman

L. Helmann

Het schrijven van de Commissie aan RAMAER, met een particulier schrijven van SCHNEEVOOGT aan dezen is bewaard in de Bibliotheek der Maatschappij. (Zie bladz. 7).

Het is blijkbaar een afschrift van een gelijkkluidend schrijven, dat door de commissie aan alle redacteuren der bestaande Nederlandsche, geneeskundige tijdschriften was gezonden. Die tijdschriften waren toen:

Het *Nederlandsch Lancet* (DONDERS); de *Geneeskundige Courant* (DONKERSLOOT); *Het Nederlandsch Weekblad voor geneeskundigen* (GILDEMEESTER enz.); het *Tijdschrift der Vereeniging tot Bev. der Gen. Wetenschappen in Ned. Indië*; het *Nederlandsch Tijdschrift voor Heel- en Verloskunde* (BROERS en VAN GOUDOEVER); het *Repertorium* (Dr. L. ALI COHEN); het *Praktisch Tijdschrift voor de Geneeskunde* (Dr. GOBÉE en VAN CAMPEN); het *Tijdschrift der Maatschappij* (Maandblad, Dr. WOLTERSOM); het *Ned. Tijdschrift voor Geregte geneeskunde en voor Psychiatrie* (RAMAER en V. GEUNS).

Antwoorden op die brieven heb ik niet kunnen vinden, maar wij weten, dat vijf van die tijdschriften hunne medewerking hebben toegezegd.

Aan de verschillende medici in den lande werden daarop circulaire gezonden, om hen op te wekken zich op het nieuwe tijdschrift te abonneeren. De tekst daarvan was in de archieven niet te vinden; maar uit de quitanties van 1856 bleek, dat die circulaire, groot 3 pag. druks, door

Wij koesteren de hoop, dat de redactiën van deze laatstgenoemde tijdschriften later, bij het welslagen onze verdere pogingen, van deze eerste uitspraak zullen terugkomen.

Maar niet alleen van de medewerking der redactiën, bovenal ook van de ruime deelneming der overige geneeskundigen, blijft het nu afhangen, of en wanneer het nieuwe tijdschrift in het licht zal verschijnen.

Thans moet het blijken, of de behoefte aan een dergelijk tijdschrift algemeen en levendig gevoeld wordt en of er genoeg geneeskundigen in Nederland gevonden worden, die er prijs op stellen, om zulk een tijdschrift te bezitten en door den aankoop de onderneming mogelijk te maken. Die mogelijkheid wordt niet dan door een groot aantal abonne's gegeven.

Gesteund door de uitdrukking van den algemeenen wensch ter laatste algemeene vergadering van de *Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst* en door de bereids toegezegde medewerking der meeste redactiën van de nog bestaande tijdschriften, meenen wij op genoegzame gronden uwe deelneming te mogen uitlokken met het volgende

Prospectus van het nieuwe Tijdschrift.

De omvang zal 50 à 60 vellen druks groot zijn, in klein quarto- of groot octavo- vorm zoodat de inhoud van den Jaargang gelijk zal staan aan 2500 à 2800 bldz., dat is aan 4 à 5 jaargangen, van het *Tijdschrift der Maatschappij* of ongeveer twee jaargangen van het *Ned. Weekbl. v. Geneesk.* of aan drie jaargangen, van het *Practisch Tijdschrift voor Geneeskunde*, of van het *Repertorium*. Naar mate van het getal abonne's zal de omvang nog grooter kunnen worden.

De inhoud zal gewijd zijn aan de Geneeskunde in haren geheelen omvang, de Heel- en Verloskunde en alle onderdeelen daaronder begrepen.

Hij zal ongeveer in de volgende rubrieken verdeeld kunnen worden:

- I. Oorspronkelijke stukken (ongeveer 6/20 gedeelte van den inhoud).
- II. Wetenschappelijke referaten, bevattende den korten inhoud van al wat in het binnen- en buitenland op het gebied der geneeskundige wetenschappen is geleverd (ongeveer 9/20 van den inhoud).
- III. De acta der Maatschappij en de Verslagen van andere geleerde genootschappen (ongeveer 3/20).
- IV. Korte berigten en mededeelingen, enz. (tezamen ongeveer 2/20 van den geheelen inhoud).

De verzending zal geschieden velsgewijze, franco, en zoo geregeld mogelijk.

De prijs zal zijn f 7.50 voor de leden der Maatschappij, en f 9.50 voor de niet-leden.

De redactie zal zamengesteld worden uit de redacteuren van de bestaande tijdschriften, die tot het nieuwe plan zijn toegetreden, of zich later nog zullen aansluiten, en uit nieuwe leden, die daartoe voor speciale vakken nog zullen worden uitgenoodigd.

De verdeeling der werkzaamheden onder de redacteuren zal zoodanig zijn ingerigt, dat de verantwoordelijkheid voor de volledigheid in elk bijzonder vak aan bepaalde personen is opgedragen.

N.B. Omtrent de verdere bijzonderheden van het plan verwijzen wij u naar het rapport, daarover uitgebragt in de laatste Algemeene vergadering (*zie Tijdschrift der Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst* 1856, nummer van *Juny*).

Zoo ziet gij dan uit dit prospectus, dat het nieuwe tijdschrift al de bestaande in Nederland in omvang en rijkdom van inhoud verre zal overtreffen. Door de volledigheid van dien inhoud zal het voor de meesten het bijhouden van andere tijdschriften minder noodzakelijk maken; voor velen zal het een toereikende aanvulling worden van de literatuur, die onder hun bereik valt; voor allen zal het, door de zorg voor een goed ingerigte en volledige inhoudsopgave, op den duur een voldoende wegwijzer blijven op het geheele gebied der geneeskundige wetenschap; terwijl het daarnaast eindelijk de verrigtingen der Maatschappij voor geneeskunst, evenals de kwestieën van den dag en de korte berigten, die voor den geneeskundige eenig belang kunnen hebben, spoedig ter kennis van allen zal brengen.

Na deze uiteenzetting noodigen de ondergeteekenden u dringend uit van uwe deelneming en krachtige ondersteuning te laten blijken, door de onderteekening van het onderstaand inteeckenbiljet en door de vrachtvrije toezending daarvan vóór 31 Augustus aan het adres van den boekhandelaar JOHANNES MÜLLER te Amsterdam.

De belangrijke subsidie van wege de *Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst* maakt de uitgave van een zoo uitgebreid tijdschrift onder zulke voordeelige voorwaarden mogelijk; maar de uitvoering harer plannen, de verweelijking van zoo veler wenschen, hangen thans alleen van het aantal abonne's af. De deelneming toch van minstens 500 abonne's wordt gevorderd, om het tijdschrift, zooals het in het prospectus beschreven is, tot stand te brengen. Mogt die deelneming eens nog ruimer, ja, algemeen worden, dan zouden de voordeelen, aan het tijdschrift verbonden, nog belangrijker kunnen zijn.

W.G. E. V. SCHNEEVOOGT.
J. PENN.
L. LEHMANN.

Uit de Rekening-Courant van 1857 blijkt verder, dat behalve deze circulaire, in OCTOBER 1856 „inteeckenbrieven" zijn rondgezonden door JOH. MÜLLER, boekverkooper in AMSTERDAM. Voor het frankeeren dier brieven komt op de Rekening-Courant f 25.— voor waaruit zou volgen, dat 2500 exemplaren verzonden werden.

In AMSTERDAM werden zij vermoedelijk door de loopers van JOH. MÜLLER bezorgd, want dezen ontvingen voor de „expeditie der inteeckenbrieven” op 29 OCTOBER 1856, f 6.—

EERSTE CONSTITUEERENDE VERGADERING.

Op 28 SEPTEMBER 1856 werd in het ODÉON in AMSTERDAM eene vergadering gehouden, om, zooals op één der quitanties voor „vergoeding van reis- en verblijfkosten” vermeld staat: „het Geneeskundig Tijdschrift te helpen constitueeren”.

Deze vergadering, welke in de ochtend-uren aanving, werd door 12 leden bijgewoond, van welken 4 (blijkens de quitanties) van buiten AMSTERDAM: Dr. L. ALI COHEN (GRONINGEN), Dr. J. N. RAMAER (ZUTPHEN), Dr. J. M. SCHRANT (LEIDEN) en Prof. H. J. HALBERTSMA (LEIDEN).

Uit AMSTERDAM zullen met vrij groote zekerheid aanwezig geweest zijn: de 3 Commissieleden: Dr. J. PENN, Prof. SCHNEEVOOGT en Dr. LEHMANN, benevens de H.H. Dr. J. ZEEMAN en Dr. J. W. R. TILANUS; vermoedelijk ook wel Dr. J. P. GILDEMEESTER en Prof. VAN GEUNS, die van den beginne af aan veel belangstelling voor het Tijdschrift getoond hebben.

Deze vergadering, die door een soberen koffie-maaltijd onderbroken werd, (waarvan wij de quitantie voor de fijnproevers hier laten volgen) is de eenige geweest, die vóór het verschijnen van het Tijdschrift op 2. JANUARI 1857, gehouden is; er bestaan ten minste geen quitanties van andere vergaderingen in dat jaar.

Wel vond ik op een door RAMAER ondertekende en door hem geschreven quitantie: „voor reis- en verblijfkosten voor 28 October 1856”, maar dit moet een lapsus calami van RAMAER geweest zijn; immers van eene vergadering in OCTOBER ontbreken verder alle aanwijzingen; de vergadering werd op ZONDAG gehouden en 28 OCTOBER was geen Zondag en een quitantie van RAMAER voor 28 SEPTEMBER, den dag, waarvoor de andere quitanties ondertekend zijn, ontbreekt. Verder wordt in de Rekening Courant over 1857, waarin ook de uitgaven van de laatste maanden van 1856 verantwoord worden, wel van eene vergoeding van reiskosten voor RAMAER van 28 SEPTEMBER 1856 gewaagd, maar niet van een van 28 OCTOBER 1856.

Zoo kan men iemand na 75 jaar nog op een schrijffout betrappen. Toenmaals werd dit blijkbaar niet opgemerkt; ook niet door de Commissie, die de Rekening Courant van 1856 en 1857 heeft moeten nazien en goedkeurde.

De veronderstelling zal wel niet geheel onjuist zijn, dat in die constitueerende vergadering werd vastgesteld:

- 1°. wie van de redacteuren der bestaande geneeskundige tijdschriften tot de Algemeene Redactie van het nieuwe tijdschrift waren toegetroten en welke geneeskundigen, die niet tot een der bestaande redacties behoorden, nog verder daartoe uitgenoodigd zouden worden.
- 2°. dat in die bijeenkomst ook het COMITÉ VAN REDACTIE uit 5, binnen AMSTERDAM wonende leden bestaande, is gekozen, dat voor den dagelijkschen gang van zaken moest zorgen.
- 3°. dat in die vergadering de grondslagen voor de overeenkomst met de Maatschappij zijn vastgesteld.
- 4°. dat in die vergadering de verdeling der werkzaamheden onder de 28 leden der REDACTIE, definitief is vastgesteld, zooals wij die op het binnenblad van den titel van het Tijdschrift afgedrukt vinden; en dat een Reglement voor de Redactie werd vastgesteld.

Dit laatste moet worden aangenomen, omdat in de 1e Algem. Redactie-Vergadering van 1857 reeds over artikelen van dit Reglement gesproken wordt.

N°. 2.

Amsterdam 4 October 1856

NOTA

Voor den Wel Edele Heer Dr. Penn

van J. Scheveert. October

over

Sept 28	Lofaard kunnig	g	8
	12 Bzd: Vleesch	"	3
	13 kop Koffij	"	1 95
	1 St. Elders	"	2 50
	1 fl: Bitter	"	10
		g	<u>15 55</u>
<p>Volsaan op dato</p> <p>J. Scheveert.</p>			

Over de besprekingen in die „constitueerende vergadering” werd door Dr. PENN, den 11en OCTOBER 1856 rapport uitgebracht in de „Groote Hoofdbestuurs-vergadering” der Maatschappij. Hij deelde daarin, namens de commissie mede, dat 452 leden en 212 niet-leden

der Maatschappij op het Tijdschrift hadden ingeteekend en dat 5 redacties in die van het nieuwe Tijdschrift waren opgegaan en dat de zaak nu voorloopig georganiseerd was en voortgang kon hebben.

Het Hoofdbestuur vereenigde zich daarmede en besloot:

- 1°. *de verbindtenis tusschen Maatschappij en het nieuwe Tijdschrift zal aanvangen met 1° January 1857;*
- 2°. *de Maatschappij zal een vaste som van f 1200.— aan het nieuwe Tijdschrift geven, zoolang het aantal leden speelt tusschen 800 en 850, daarboven echter f 1,50 meer, daaronder f 1,50 minder;*
- 3°. *de Maatschappij zal de volgende regten bedingen:*
 - a. *vermindering van den abonnements-prijs voor de leden der Maatschappij met f 2,50 en het regt voor de niet-inteekenaren op het Tijdschrift op het kosteloos ontvangen der Acta van de Maatschappij;*
 - b. *het verpligt opnemen van al den arbeid der Maatschappij en des Hoofdbestuur, als zoodanig, tot een maximum van 500 bladz., van het tegenwoordig Tijdschrift der Maatschappij, 's jaars — of zooveel meer als de redactie zal kunnen opnemen;*
 - c. *het leveren der Acta aan de niet-inteekenaren in octavo-vorm.*
 - d. *het doen toekomen van spoedeischende berigten aan de leden binnen den tijd van veertien dagen, nadat deze aan de redactie zijn verstrekt.*
 - e. *op den titel vermelden, dat het Tijdschrift tevens is: Het Orgaan der Maatschappij;*
 - f. *aanwijzen van één lid der Redactie om bij voortduring de belangen van de Maatschappij bij het Tijdschrift te behartigen.*

Van een en ander zal eene wederzijdsche overeenkomst worden opgemaakt, aanvankelijk voor den tijd van één jaar, des noodig: „met het voorstel van ruimere termijn in de Algemeene Vergadering der Maatschappij”.

Hiermede waren de voorbereidende maatregelen afgeloopen.

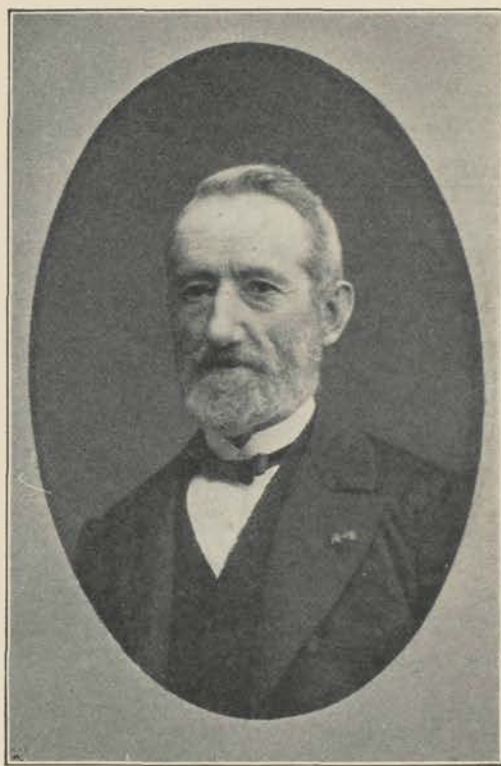
Het zal aan het Hoofdbestuur waarschijnlijk niet onwelkom geweest zijn, dat het ten slotte op deze wijze van de zorgen, die het *Maandblad* herhaaldelijk had gegeven, ontheven werd.

Op voorstel der commissie tot het organiseeren van het Tijdschrift werd voorts door het Hoofdbestuur besloten, indien de kas der Maatschappij zulks, zonder verkoop van Effecten toeliet, aan de nieuwe Redactie een voorschot te geven van f 300.—, in mindering der toegezegde subsidie, ten einde o.a. de kosten te dekken van de in SEPTEMBER 1856 gehouden vergadering en van de reis, die Dr. PENN naar DEN HAAG had moeten doen om met den Minister over de zegel-questie, in verband met de geregelde verzending van het Tijdschrift, te spreken.

HOOFDSTUK II.
HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT
VOOR GENEESKUNDE

ONDER HET GÉRANTSCHAP VAN

DR. J. PENN.
1857—1866.

A handwritten signature in cursive script, which appears to read 'J. Penn'. The signature is written in dark ink and has a long, sweeping underline that extends to the right.

Curriculum vitae:

Dr. J. PENN, geb. te DORDRECHT 8 DEC. 1821, overl. te HILVERSUM 12 JANUARI 1890. Stud. in LEIDEN 1839—1845. Geneesheer in AMSTERDAM; lid van den Gemeenteraad van AMSTERDAM; Voorzitter Ned. Mij. t. Bev. d. Geneeskunst 1852; bibliothecaris dier Mij. als opvolger van Dr. SYBRANDI, 1853; Gérant Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde 1857—1866; schoolopziener in het eerste School-district in NOORD-HOLLAND 1864; met ALI COHEN, BLOM COSTER en EGELING adviseur van THORBECKE voor de herziening van het Geneeskundig Staatstoezicht, 1865; Lid Comm. v. Toezicht op 's Rijks kweekschool voor vroedvrouwen AMSTERDAM 1866; Curator van het Athenaeum Illustre te AMSTERDAM, 1871—1875; bood in 1887 zijn bibliotheek aan de Universiteit van AMSTERDAM aan; oprichter van het *Witte Kruis*; stichter van het sanatorium *Trompenberg* in HILVERSUM, waarin hij in 1890 overleed.

INHOUD.

1857.

ALGEMEENE OPMERKINGEN.

ALGEMEENE REDACTIE EN COMITÉ VAN REDACTIE.

INDEELING VAN HET TIJDSCHRIFT.

Wekelijksche afleveringen.

EERSTE ALGEMEENE REDACTIE-VERGADERING.

1e Contract met de Maatschappij.

HONORARIA.

OORDEEL OVER HET TIJDSCHRIFT.

1858—1866.

ZELF-CRITIEK EN 1e REORGANISATIE 1862.

ALGEMEENE REDACTIE- EN COMITÉ VAN REDACTIE-VERGADERINGEN.

TWEEDE REORGANISATIE. 1864.

Verandering van formaat. Tweede Reeks. Ie en IIe Afdeeling.

VERHOUDING TUSSEN MAATSCHAPPIJ EN TIJDSCHRIFT.

Wijziging van Contract.

HONORARIA EN FINANCIËN.

CIRCULEERENDE LITERATUUR. ILLUSTRATIES. DRUKKERIJ. UITGEVER.

ALGEMEENE INDRIJKEN VAN DE EERSTE 10 JAREN.

HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

IN 1857.

ALGEMEENE OPMERKINGEN.

Op 2. JANUARI 1857 verscheen het eerste nummer van het nieuwe tijdschrift:

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE

tevens Orgaan der

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST.

in 4°-formaat, in twee kolommen gedrukt bij de Wed. H. F. BAKELS & CIE. te AMSTERDAM, O. Z. Voorburgwal B. 15; uitgegeven bij H. A. FRYLINK, Singel bij de Gasthuismolensteeg, No. 383 te AMSTERDAM.

Het Tijdschrift werd bij de Nederlandsche geneeskundigen ingeleid door een helder, kennelijk door Dr. J. PENN gesteld: AAN DEN LEZER, waarin de Redactie hare voldoening te kennen geeft over de „liberale beschikkingen der Ned. Maatschappij ter Bevordering der „Geneeskunst omtrent de redactie, die haar de noodige vrijheid en daardoor de krachten „gelaten had, zonder welke ook op wetenschappelijk gebied geene deugdelijke werkzaam- „heid, geene bevredigende ontwikkeling verwacht kunnen worden”.

De op het titelblad vermelde *Redactie* waaronder het Tijdschrift verscheen, bestond uit niet minder dan 28 leden!

PENN wees er op, dat het door het opnemen in de Redactie van zoovele toon-aangevende geneesheeren uit den lande „de vereeniging van zooveel krachten in één ligchaam de doel- „treffende verdeling van arbeid mogelijk maakt”... „Hoe duidelijker hierdoor en door „de talrijke reeds genomen abonnementen de belangstelling van de geneeskundigen gebleken „was, des te meer beseffen de reeds toetgetreden redacteuren hunne verpligting om niets te „verzuimen, wat den bloei van het Tijdschrift zou kunnen verzekeren”. Zij hadden daarom besloten, om naast de toetgetreden redacteuren der 5 tijdschriften „nog eenige mannen tot „deelneming aan de Redactie uit te noodigen van wier kunde zij overtuigd waren en op wier „krachtige medewerking zij zouden mogen rekenen”.

Natuurlijk had men niet *alle* bekende geneeskundigen in de Redactie kunnen opnemen, daarom werden in het Voorwoord ook „de vele uitstekende mannen van wetenschap, die „buiten haar staan” tot krachtige medewerking aangespoord.

Voorts werd verklaard, dat het niet in de bedoeling lag, dat het Tijdschrift een *zuiver wetenschappelijk* tijdschrift zou zijn: „om de theorie te believeen mogen de eischen der practijk

„niet uit het oog verloren gaan. Beider doel komt ten slotte op hetzelfde neer: uitbreiding „onzer kennis, veredeling onzer kunst”.

De Secretaris der Maatschappij, Dr. J. P. HEYE, liet namens Hoofdbestuurderen, onder dit Voorwoord, de mededeeling volgen, „dat het *Tijdschrift der Maatschappij* opgehouden had „te bestaan en dat de verbindtenis van de Maatschappij met het *nieuwe* Tijdschrift op „1°. January 1857 aanving.”

De tekst dezer mededeeling verschilt eenigszins van hetgeen in de Hoofdbestuurvergadering was aangenomen, in zooverre, dat als prijsvermindering voor de leden der Maatschappij niet f 2,50, maar f 2.- wordt genoemd. Uit de Rekening Courant van 1857 blijkt, dat inderdaad de vermindering van den abonnementsprijs voor de leden op f 2.- gesteld was.

Sprekende namens het Hoofdbestuur, zegt HEYE in zijne mededeeling, dat dit zich „regt „hartelijk verheugt over deze treffelijke uitkomst eener zeer belangrijke en moeyelijke zaak; „een uitkomst die, voor het grooter deel, ook de wetenschappelijke Journalistiek in ons land „tot eenheid van samenwerking verbonden heeft. Wij betwijfelen ook niet,” zegt HEYE verder, „of nog velen onzer leden zullen, bij het vernemen van dit resultaat, als intekenaars op het „geheele nieuwe Tijdschrift toetreden”.

Hiermede bedoelende, dat de leden der Mij. zich niet tevreden zullen stellen uitsluitend met het ontvangen van de acta, die het Tijdschrift als Orgaan der Maatschappij publiceert.

Tot de *Redactie*, die wij om haar van het *Comité van Redactie* te onderscheiden, als „Algemeene Redactie” zullen aanduiden, waren bij de oprichting van het Tijdschrift toegetreden:

van het *Tijdschrift der Maatschappij*: Dr. J. M. SCHRANT, te LEIDEN, Prof. F. W. KRIEGER te LEIDEN, Dr. F. J. J. SCHMIDT te ROTTERDAM, Prof. H. J. HALBERTSMA te LEIDEN, Dr. K. M. GILTAY te ROTTERDAM, Dr. L. LEHMANN te AMSTERDAM.

De Hoofdredacteur van dat Maandblad, die Dr. J. J. HOMOET in 1855 was opgevolgd, Dr. J. J. WOLTERSOM, te ARNHEM ging niet in de nieuwe redactie over.

Ook Dr. HOMOET zelf bleef daarbuiten. Het is bijna niet denkbaar, dat hij niet zou zijn uitgenoodigd; maar hij had juist een jaar te voren zijn Hoofd-redacteurschap van het *Tijdschrift der Maatschappij* neergelegd en had zich tegenover Dr. RAMAER uitgelaten, dat het hem aangenaam was „daarvan verlost te zijn”. Groot verlangen om tot een nieuwe redactie toe te treden mocht van hem dus niet verwacht worden.

van het *Praktisch Tijdschrift voor Geneeskunde*: Dr. C. GOBÉE te AMSTERDAM en Dr. J. E. C. VAN CAMPEN.

van het *Repertorium*: Dr. L. ALI COHEN te GRONINGEN.

van het *Nederlandsche Tijdschrift voor Geregte Geneeskunde en Psychiatrie*: Dr. J. N. RAMAER te ZUTPHEN en Prof. J. VAN GEUNS te AMSTERDAM.

van het *Nederlandsch Weekblad voor Geneeskundigen*: Dr. J. P. GILDEMEESTER, Dr. A. H. ISRAELS, Dr. J. PENN, Dr. J. W. R. TILANUS, Dr. J. ZEEMAN, Dr. J. L. CHANFLEURY VAN IJSSSELSTEIN, Dr. A. M. W. VAN HASSELT en Dr. TEIXEIRA DE MATTOS, allen te AMSTERDAM.

Behalve dezen waren nog uitgenoodigd om tot de Redactie toe te treden de H.H. Dr. G. A. N. ALLEBÉ, Dr. C. DE BORDES, Prof. J. VAN DEEN, Dr. A. HEYNSIUS, Dr. E. F. HOYACK, Dr. C. A. J. A. OUDEMANS, Dr. M. POLANO, Prof. A. C. SIMON THOMAS en last not least Prof. G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, die lid van de commissie van voorbereiding geweest was.

Uit het prospectus, dat aan de geneeskundigen in Nederland was gezonden, weten wij, dat de redactie van het *Nederlandsch Lancet* niet heeft kunnen besluiten om hare zelfstandigheid

DR. J. ZEEMAN.

prijs te geven (1856), maar dat de hoogleeraar DONDERS, de Hoofdredacteur van dat tijdschrift, toch zijn volle sympathie met het streven heeft te kennen gegeven en zijne medewerking toegezegd, al was het dan ook niet als redacteur.

In Juni 1857 heeft het *Nederlandsch Lancet* opgehouden te bestaan en in 1858 gaf DONDERS met W. BERLIN zijn *Archiv für die Holländischen Beiträge zur Natur- und Heilkunde* uit. UTRECHT.

De Redacteur van de *Geneeskundige Courant* had in het nummer van 31 AUGUSTUS 1856 bij de bespreking van het prospectus, gezegd, dat het plan alle aanprijzing verdiende, maar dat hij geen motief had kunnen vinden, om zijne zelfstandigheid prijs te geven. Hij meende zeer goed, en zelfs nuttig, naast het nieuwe tijdschrift te kunnen blijven werken.

Dat de *Geneeskundige Courant* toch een poging gedaan heeft om met de nieuwe redactie samen te werken, moet ik opmaken uit hare opmerking, dat het haar niet verstandig voorkomt, dat het nieuwe tijdschrift een vel druks tegelijk geven zal: „voor wetenschappelijke en „maatschappelijke onderwerpen is zoo'n groote haast niet noodig"; wanneer voor sommige berichten al „periculum in mora mocht bestaan, dan immers hebben wij aangeboden om „daarvoor in onze *Courant* een rubriek beschikbaar te stellen".

De redactie van het nieuwe Tijdschrift is vermoedelijk teruggeschrikt voor dien angst voor haastmaken van de *Geneeskundige Courant*.

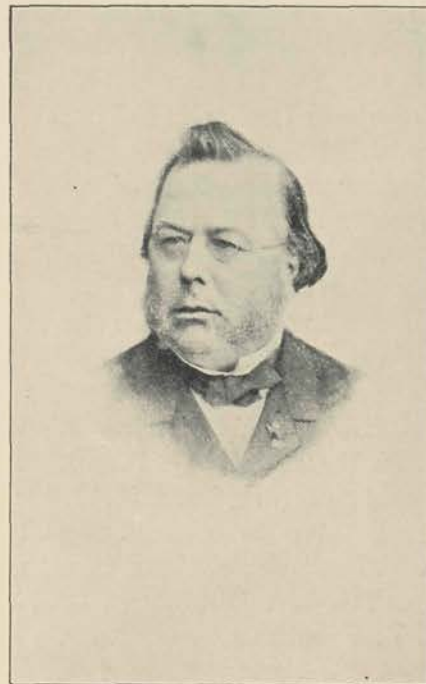
Dat het *Nederlandsch Tijdschrift voor Heel- en Verloskunde* niet aan de fusie deelnam, laat zich begrijpen: BROERS en VAN GOUDOEVER gaven er de voorkeur aan, om voor de *specialistische* publicaties op hun gebied een eigen tijdschrift in stand te houden.

Later, bij het ophouden van dit tijdschrift zijn zij tot de Redactie van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* toegetreden.

Het Tijdschrift der Vereeniging tot Bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in Ned. Indië had uit den aard der zaak niet aan de fusie medegedaan, was vermoedelijk niet eens uitgenoodigd.

Aan Dr. RAMAER, den Redacteur van het eerst kort te voren opgerichte *Ned. Tijdschrift voor Geregte Geneeskunde en Psychiatrie* zal het eenige moeite hebben gekost om tot de combinatie toe te treden, en zijne zelfstandigheid voor een deel op te offeren. Dat hij dit nochtans deed, zal op hoogen prijs gesteld zijn.

De werkzaamheden voor het Tijdschrift werden onder de leden der Algemeene Redactie verdeeld op de wijze, zooals dit op de keerzijde van het titelblad vermeld werd.

PROF. G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT.

De gedachte was zeker voortreffelijk om de zorg voor elk der verschillende onderdeelen van de geneeskunde aan die personen toe te vertrouwen, die zich min of meer op dat gebied hadden bewogen. Het feit, dat men daarvoor over de beste krachten van het vaderland kon beschikken, gaf alle reden om de toekomst van het Tijdschrift met groot vertrouwen tegemoet te zien.

Wij zullen in den loop dezer geschiedenis zien, dat men in dit opzicht te optimistisch geweest is.

Algemeene Redactie en Comité van Redactie.

Volgens aanhalingen uit het gedrukte *Reglement voor de Redactie*, van welk Reglement ik evenwel geen exemplaar heb kunnen machtig worden, werd uit de leden der Algemeene Redactie een *Comité van Redactie* gekozen, uit 5 in AMSTERDAM woonachtige leden bestaande, zij traden allen elk jaar af, maar waren dadelijk herkiesbaar. Hoe dikwijls dit vergaderde heb ik niet kunnen vinden, Het Tijdschrift ontvingen zij niet *gratis*.

Het *Comité van Redactie* bestond voor de eerste maal uit de H.H. Prof. G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, Inspecteur der Krankzinnigengestichten in NEDERLAND Voorzitter, Dr. J. PENN, Gérant, Dr. C. GOBÉE, 1) Dr.

J. W. R. TILANUS
en Dr. J. ZEEMAN.

DR. J. W. R. TILANUS.

Dr. C. Gobée

Dat SCHNEEVOOGT, de eerste voorzitter van de Ned. Mij. t. Bev. d. Gen. in 1849, mede-opsteller van het rapport, waaraan het Tijdschrift zijn ontstaan te danken had, bereid was gevonden als lid van het *Comité* op te treden, is zeker voor het Tijdschrift van niet geringe beteekenis geweest. Hij werd tot voorzitter gekozen en was als zoodanig ook voorzitter der *Algemeene Redactie*-vergadering. Door het Hoofdbestuur werd hij aangewezen om de *belangen der Maatschappij in de Redactie te behartigen*.

De *Algemeene Redactie* vergaderde in den regel éénmaal in het jaar. Voor het bijwonen dezer Algemeene Vergadering werden, volgens besluit der Algemeene Vergadering van 5 APRIL 1857, *reiskosten* vergoed, overeenkomstig het bij de Maatschappij aangenomen tarief.

Dr. PENN, die als Gérant gekozen was, was in 1852 voorzitter der Maatschappij. was geweest en in 1853 Dr. SYBRANDI als Bibliothecaris der Mij. opgevolgd.

1) Portret ontvangen door vriendelijke bemiddeling van Mevr. v. RIJNBEEK—HOLLEMAN.

Naast SCHNEEVOOGT was hij de voornaamste figuur geweest in de rapport-commissie van 1856.

Het is niet wel mogelijk voor iemand, die, als schrijver dezes, PENN niet persoonlijk gekend heeft, om een juist beeld van dien eersten Gérant te schetsen; maar uit het door hem geschreven rapport over de samensmelting van de redacties der verschillende tijdschriften, kan men wel met zekerheid zeggen, dat hij een ernstig en gestreng man moet geweest zijn, met een helder oordeel, dat hij in juiste en scherp gekozen woorden wist neer te schrijven.

Dr. J. ZEEMAN, die gedurende een tiental jaren met PENN in het *Comité van Redactie* heeft gezeten en hem in 1867 als Gérant opvolgde, die dus een uitnemend beoordeelaar van dezen man was, schreef in zijn in 1890 aan PENN gewijd *In Memoriam* in het Tijdschrift „de samenwerking noodig tot het oprichten van het Tijdschrift kon in geen vaster hand worden gehouden „dan in die van PENN: hij was geen autocraat, maar hij wist wat hij wilde”. Uit den mond van ZEEMAN, die vermoedelijk aan PENN in dit opzicht niets toegaf, heeft dit oordeel groote waarde.

ZEEMAN zegt verder: „dat, al staat het niet geschreven, velerlei bezwaren van persoonlijken „aard, bij den een het prijs geven van eigen min of meer roemrijke positie, bij den ander „materieel voordeel, bij een derde invloed belovende beschikking over een middel van „publicatie op een speciaal gebied, overwonnen moesten worden, behoeft nauwelijks gezegd, „doch mag hier niet verzwegen, omdat daartegen de tactvolle bevrediging door een man, „zóó billijk en rechtvaardig als PENN, opgewassen bleek te zijn”.

Ook de andere leden van het *Comité* waren in de Maatschappij geen onbekenden: Dr. J. W. R. TILANUS was mede-oprichter geweest van het *Ned. Weekblad voor geneeskundigen*, Dr. C. GOBÉE had het *Tijdschrift voor wetenschappelijke Geneeskunde* in 1844 opgericht en Dr. J. ZEEMAN had zich toen reeds naam gemaakt als statisticus en had in verschillende vaste commissies van de Ned. Maatschappij zitting.

Dr. PENN was als Gérant tevens met de correspondentie, met de correctie en met het beheer der geldmiddelen belast. Hij genoot als zoodanig een jaarlijksche vergoeding van f 600.—, behalve het honorarium voor de door hem geleverde kopij. Hij schreef de uitnemend gestelde notulen van de Algemeene Redactie-vergaderingen en waarschijnlijk ook die van de Comité-vergaderingen. Daar deze laatste niet meer voorhanden zijn, missen wij een belangrijk deel van de geschiedenis dier eerste 10 jaren.

Het is voor het Tijdschrift van uitnemend belang geweest, dat een stel van zulke mannen in de eerste jaren aan het hoofd heeft gestaan.

Wij zullen in den loop van de geschiedenis der eerste jaren zien met welke moeilijkheden de Redactie te kampen heeft gehad. Was de leiding toen niet in handen geweest van mannen, die zoo algemeen als de *primi inter pares* erkend werden en die bij de toonaangevende medici van het land in zóó hoog aanzien stonden, dan zou wellicht het lot van het Tijdschrift niet anders geweest zijn dan dat van zijne voorgangers.

Het *verschijnen van het Tijdschrift* was door den uitgever aangekondigd in het *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, in het *Algemeen Handelsblad* en in de *Haarlemsche Courant*. In het Nieuwsblad adverteerde FRYLINK:

N E D E R L A N D S C H
TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,

TEVENS ORGAAN DER

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST.

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. G. A. N. ALLEBÉ.	Dr. A. H. ISRAËLS.
" C. DE BORDES.	Prof. F. W. KRIEGER.
" J. E. C. VAN CAMPEN.	Dr. L. LEHMANN.
" J. L. CHANFLÉURY VAN IJSSSELSTEIN.	" C. A. J. A. OUDEMANS.
" L. ALI COHEN.	" J. PENN.
Prof. J. VAN DEEN.	" M. POLANO.
" J. VAN GEUNS.	" J. N. RAMAER.
Dr. J. P. GILDEMEESTER.	" F. J. J. SCHMIDT.
" K. M. GILTAY.	Prof. G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT.
" C. GOBÉE, 1ste Off. v. gez. 2de kl.	Dr. J. M. SCHRANT.
Prof. H. J. HALBERTSMA.	Prof. A. E. SIMON THOMAS.
Dr. A. W. M. VAN HASSELT, Off. v. gez. 1ste kl.	Dr. J. TEIXEIRA DE MATTOS.
" A. HEYNSIUS.	" J. W. R. TILANUS.
" E. F. HOYACK.	" J. ZEEMAN.

Comité van Redactie: C. GOBÉE, J. PENN, G. E. V. SCHNEEVOOGT, J. W. R. TILANUS en J. ZEEMAN.

EERSTE JAARGANG.

A M S T E R D A M,
H. A. FRIJLINK.
1857

VERDEELING DER WERKZAAMHEDEN.

Anatomie (normale histologie daaronder begrepen)	H. J. HALBERTSMA.
Physiologie { Neurophysiologie, enz.	J. VAN DEEN.
{ Physiologische Chemie en Physica.	A. HEYNSIUS.
Hygiëne en Diaetetica	{ G. A. N. ALLEBÉ K. M. GILTAY. A. H. ISRAËLS.
Pharmacologie.	C. A. J. A. OUDEMANS
Toxicologie.	A. W. M. VAN HASSELT
Pathologische Physiologie.	J. VAN GEUNS.
Pathol. Chemie.	K. M. GILTAY.
Pathol. Anatomie (pathol. histologie).	{ J. P. GILDEMEESTER. J. M. SCHRANT.
Pathologie en Therapie	
a) hersen-, ruggemerg- en zenuwziekten	{ J. N. RAMAER. G. E. V. SCHNEEVOOGT.
b) ademhalingswerktuigen	C. GOBÉE.
c) bloedomloopsorganen.	F. J. J. SCHMIDT.
d) spijsverteringsorganen.	J. P. GILDEMEESTER.
e) nierziekten.	L. ALI COHEN.
f) ziekten der pis- en geslachtswerktuigen	J. L. CHANFLEURY VAN IJSSELSTEIN.
g) syphilis.	
h) huidziekten.	J. ZEEMAN.
i) typosen en typhosen	C. GOBÉE.
k) kinder- en vrouwenziekten.	J. E. C. VAN CAMPEN.
Obstetrie.	{ L. LEHMANN. A. E. SIMON THOMAS.
Chirurgie.	{ F. W. KRIEGER. M. POLANO. J. W. R. TILANUS.
Ophthalmologie.	E. F. HOYACK.
Psychiatrie en psychologia [medica et forensis].	{ J. N. RAMAER. G. E. V. SCHNEEVOOGT.
Geschiedenis der Geneeskunde.	A. H. ISRAËLS.
Med. Geographie.	
Epidemiologie.	{ C. DE BORDES. A. H. ISRAËLS.
Statistiek.	J. ZEEMAN.
Medicina politica. }	L. ALI COHEN.
Hygiëne publica. }	J. PENN.
Medicina forensis.	J. TEIXEIRA DE MATTOS.
Militaire geneeskunde.	{ C. GOBÉE. A. W. M. VAN HASSELT.
Vee-artsenijkunde.	L. ALI COHEN.
Berigten. Buitenland.	J. PENN.
Berigten. Binnenland.	L. ALI COHEN.
Mil. geneesk. personalia.	C. GOBÉE

De Redacteurs zijn persoonlijk geheel verantwoordelijk voor de rubrieken, waarbij hun naam vermeld staat, met uitzondering evenwel voor de stukken die ondertekend worden opgenomen.

sluitend buitenlandsche publicaties. Deze rubriek was in de eerste aflevering nog niet aanwezig en kwam ook niet constant voor. Later waren daarin ook binnenlandsche publicaties opgenomen.

De *volgorde* der rubrieken was in de afleveringen niet altijd de hier opgegevene. Vrij dikwijls *begint* een aflevering met referaten, waarop dan de berichten, personalia en bibliographie volgen. Soms staan de berichten vooraan en komen de oorspronkelijke mededeelingen daarna; dit geschiedt bijv. wanneer de voorstellen voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij worden opgenomen, of wanneer oorspronkelijke mededeelingen of rapporten der vaste commissies der Maatschappij zóó uitgebreid zijn, dat zij niet in één aflevering kunnen worden geplaatst. De aflevering eindigt dan soms *midden in een zin of midden in een woord* en de volgende aflevering begint dan *dadelijk, boven aan de eerste pagina, met het vervolg van den zin of van het woord!* In een *ingebonden* jaargang bespeurt men dit ter nauwernood, want de afleveringen hebben geen hoofd; maar ik kan mij begrijpen, dat een lezer, die zijn wekelijksch nummer ontvangt, dat met het eind van een woord of van een zin begint, niet dadelijk een loftuiting op de Redactie zal hebben gereed gehad.

Nu en dan kwamen nog andere rubrieken voor: Militaire geneeskunde, Boekaankondigingen, Verslagen van het Genootschap ter Bevordering van Genees- en Heelkunde.

In een paar latere jaargangen kwam ingevolge een besluit der Algemeene Redactie-vergadering, een rubriek voor, getiteld:

Korte oorspronkelijke opmerkingen en mededeelingen, welke onmiddellijk op de oorspronkelijke mededeelingen volgde en waarin men hoopte, dat de practici korte casuïstische mededeelingen zouden doen. Dergelijke mededeelingen vindt men in de jaargangen III en IV: JULI, OCTOBER en DECEMBER 1859 en MAART 1860.

De *Maatschappij-stukken* werden in den regel vooraan in de aflevering geplaatst.

De mededeelingen, die de Secretaris der Maatschappij aan de leden deed, werden of vóór de berichten-binnenland geplaatst, of ook wel, zooals uit een gehavenden omslag, dien wij als bijlage aan dit boek reproduceeren, bleek, *op den omslag der aflevering*.

Wij willen er hier dadelijk op wijzen, dat een dergelijke wijze van handelen geen algemeene instemming vond: toen in 1860 Prof. BOOGAARD uit LEIDEN in de Alg. Red.-vergadering, de vraag deed of niet sommige stukken, wier beteekenis van voorbijgaanden aard was, „zooals de „berichten van wege de Maatschappij,” uit het kader van het Tijdschrift zouden kunnen wegvallen en „bijv. op de omslagen gedrukt worden”, werd dit dadelijk krachtig bestreden door . . . RAMAER. Het was wel merkwaardig, dat die bestrijding van de zijde van den oud-Hoofd-redacteur van het *Maandblad* kwam, omdat deze 10 jaren te voren vele mededeelingen van de Maatschappij juist op den omslag van het *Maandblad* deed plaatsen, omdat deze mededeelingen toch na eenige weken „haar belangrijkheid verloren en niet in de archieven behoefden „bewaard te blijven”. (*Tijdschrift der Maatschappij*, 10 jaargang, 1850, blz. 412).

Nu was RAMAER van meening, dat de berichten, „als behoorende tot de geschiedenis „der Maatschappij, liefst niet moeten verloren gaan”. Hij meende verder, dat de Maatschappij allicht bezwaar zou maken tegen het weglaten harer berichten uit het kader van het Tijdschrift.

RAMAER's gevoelen, dat die berichten niet op het omslag behoorden gepubliceerd te worden, schijnt geen algemeene instemming gevonden te hebben en zoo vinden wij dan ook op het omslag van eene aflevering van 1861, dat bewaard bleef, nog berichten van Dr. HEYE aan de leden der Maatschappij. (Zie de bijlagen).

De eerste jaargang sluit met een uitgebreid alphabetisch *Zaak-register*, III—VII en een alphabetisch Naam-register, VIII—X, geteekend A. H. I(SRAËLS).

Hoe verschenen de wekelijksche afleveringen?

De hier gestelde vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden: afzonderlijke, *niet-ingebonden* afleveringen uit die eerste jaren, heb ik niet kunnen bemachtigen.

Fonds-artikelen van den uitgever H. A. FRYLINK heb ik niet op het spoor kunnen komen. Ik had gehoopt, dat in den inventaris, dien DE ERVEN F. BOHN, de tegenwoordige uitgevers van het Tijdschrift, van den vroegeren uitgever F. VAN ROSSEN, hadden ontvangen, nog losse exemplaren van zulke afleveringen zouden voorhanden zijn; dit was evenwel niet het geval.

Een verzoek in het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde aan onze Nederlandsche collega's, om mogelijk in den lande nog aanwezige afleveringen in den oorspronkelijken vorm, aan mij ter inzage te willen zenden, had, wat betreft de jaren 1857—1864 geen beter resultaat, zoodat ik de juiste wijze van uitgave zoo goed mogelijk uit de quitanties van uitgever en drukkerij heb moeten reconstrueeren.

Ook bij een later onderzoek, dat de firma DE ERVEN F. BOHN in HAARLEM zoo vriendelijk was voor mij in te stellen en waarbij zij hare informatie uitstrekke tot de firma's BURGERSDIJK en NIERMANS, MARTINUS NIJHOFF, v. STOCKUM's antiquariaat, POSTHUMUS en HERTZBERGER en bij het Medisch Leesmusem in den HAAG, is het niet gelukt afzonderlijke exemplaren uit die eerste jaren in handen te krijgen.

Noch in het Pers-museum in AMSTERDAM, dat door den ijverigen bibliothecaris J. H. ROGGE verzorgd wordt, noch in de Bibliotheek van de Vereeniging ter behartiging van de belangen des boekhandels ('t Boekhuys) te AMSTERDAM waren zulke afleveringen te vinden.

Het is wel begrijpelijk, dat daarvan weinig of geen exemplaren meer voorhanden zijn, omdat reeds in de tijden van PENN niet-gebruikte exemplaren als misdruk — de medewerkers hadden het eens moeten weten! — nu en dan van de hand gedaan of „nog voordeeliger" als pakpapier verkocht werden.

Toch moet er bij den overgang van den eenen uitgever naar den anderen eenige onregelmatigheid geschied zijn. Immers in het archief van het Tijdschrift komt eene door Mevr. GUYE geschreven copie voor (MEI 1884), van de verklaring dat door Dr. GUYE van Dr. ZEEMAN waren ontvangen:

- 1°. volledige reeks rekeningen van ontvangsten en uitgaven;
- 2°. de blijkens bijgaande inventaris bij den uitgever VAN ROSSEN aanwezige exemplaren van de jaargangen van het Tijdschrift 1857—1883;
- 3°. enz. enz.

De inventaris door den Heer F. VAN ROSSEN geschreven, JANUARI 1884, van den „voorraad tijdschriften voor „Geneeskunde, DECEMBER 1883" geeft o.a. op van de jaargangen, 1857, 5 ex., 1859, 3 ex., 1860, 4 ex., 1861, 4 ex.; 1862, 4 ex., 1863, 3 ex., 1864, 5 ex., 1865, 8 ex. enz.

In de Alg. Vergadering der Vereeniging, 1882, stelt de Gérant de leden in de gelegenheid hunne jaargangen aan te vullen met de nog voorhandene volledige ex. en krijgt hij machtiging tot den verkoop van een overschietend deel van sommige jaargangen, als scheurpapier.

Na 1883 wordt van vernietigen van exemplaren als misdruk niet meer gewaagd.

Behalve door den verkoop gingen ook wel op andere wijze exemplaren te loor; zoo vinden wij eene annotatie van ZEEMAN van 1870, dat in 1863 bij een ongeluk met den postkar bij ZUTPHEN een 40 tal exemplaren verloren gingen.

De heer VAN ROSSEN schreef mij op 27 MEI 1931, dat aan DE ERVEN F. BOHN alle restanten van de oude tijdschriftjaargangen waren overgegaan, evenals van de voorhanden deelen van de Opuscula.

Wij zagen hierboven reeds o.a. uit de signatuur, dat de afleveringen niet *elke* week uitkwamen. Hoewel dit van den beginne af aan in de bedoeling heeft gelegen, hebben niet alle abonne's dit begrepen, want in de 5e aflevering van 1857 plaatste de Redactie het volgende bericht:

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Bij mij zal eerstdaags het licht zien

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GE-
NEESKUNDE TE VENS ORGAAN DER
NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT
BEVORDERING DER GENEESKUNST

onder Redactie der voornaamste geneeskundigen van ons land.
Elke jaargang van dit werk vormt een boekdeel van ongeveer
720 bladzijden. De verzending geschiedt velsgewijze per Correspon-
dent. Prijs per jaar f 9.50 met 20 pCt. rabat voor den Boekhandel.
De uitgave geschiedt voor rekening der redactie, bij wie zich aan-
vankelijk reeds bijna 800 Inteekenaren hebben aangemeld. Op franco
aanvraag zijn Exemplaren van de twee eerste bladen, die tegelijk
verzonden worden, in Commissie te bekomen.

AMSTERDAM, 5 January 1857.

H. A. FRYLINK.

In het *Algemeen Handelsblad* van 14 JANUARI 1857 en in de *Haarlemsche Courant* van
16 JANUARI 1857:

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Aan H.H. Inteekenaren wordt berigt, dat de twee eerste *vellen*
zijn verzonden. H.H. Geneeskundigen, die nog wenschen inteteeke-
nen worden verzocht daarvan spoedig zoo mogelijk vóór den 16en
January opgave te doen, ten einde de oplage kunnen worden be-
paald. De inteekening geschiedt met *franco* aanvraag, bij den Uit-
gever en bij de boekhandelaren van het Rijk, voor de leden der
Ned. Maatschappij t. Bev. der Geneeskunst, alleen bij den Uitgever.
De prijs per jaargang is f 9.50, voor de leden der Maatschappij
f 7.50. Elke jaargang vormt een boekdeel van 720 bladzijden,
waarvan de inhoud zal gelijk staan aan 2500 bladzijden van het
Tijdschrift der Maatschappij. De verzending geschiedt *franco*; de boek-
handelaars ontvangen de Exemplaren door hunne Correspondenten.

AMSTERDAM, 12 January 1857.

H. A. FRYLINK.

Singel over de Driekoningenstraat

G. 374.

Het Tijdschrift kwam in quarto-formaat, ongeveer wekelijks uit in afleveringen van
één vel druks, in twee kolommen gedrukt. Het formaat was 27,8 × 18,8 cM., dus iets grooter
dan het vroegere, eveneens in twee kolommen gedrukte *Nederlandsch Weekblad voor Genees-
kundigen*. (24,5 × 16 cM.), dat als voorbeeld genomen was. Zetspiegel 23 × 16 cM.

De tekst was in groote en kleine letter gedrukt, de eerste voor de *Oorspronkelijke mede-
deelingen* (61 rr., 43 ll.; in N.W.v.G. 48 r., 35 ll.). De kleine letter diende voor de *Wetenschap-
pelijke mededeelingen* (referaten) en voor de *berichten* (63 rr., 52 ll.; in N.W.v.G. 58 rr., 41 ll.).
Signatuur: 1.1'....., 2,2'..... enz. -48,48'..... 762 bladzijden.

Het titelblad van het Tijdschrift en de keerzijde zijn hiernaast afgedrukt:

DE INDEELING VAN HET TIJDSCHRIFT.

Het Tijdschrift was in de volgende rubrieken verdeeld:

Oorspronkelijke mededeelingen.

Wetenschappelijke mededeelingen (referaten).

Buitenlandsche en binnenlandsche berigten.

Personalia.

Bibliographie. (bestaande uit een door ISRAELS bewerkte titelopgave van nagenoeg uit-

AAN DE INTEEKENAREN

Ter voorkoming van noodelooze correspondentie wordt herinnerd, dat volgens de voorwaarden 720 bladzijden of wel 48 vellen van 16 bladzijden zijn toegezegd, maar niet dat geregeld alle week een vel van dit Tijdschrift zal worden verzonden, hetwelk daarenboven andere bezwaren zou kunnen ontmoeten.

Die andere bezwaren stonden in verband met het vrijdom van zegelrecht.

In de notulen van de eerste Algemeene Redactie-vergadering, 5 APRIL 1857, lezen wij, dat PENN eene persoonlijke bespreking met den Directeur der Registratie-rechten en het zegel in NOORD-HOLLAND en met den Minister had gehad, „die beiden in het belang der onderneming „van het Tijdschrift een hoogst welwillende medewerking toonden”. Het resultaat van een request aan den Minister was, dat „bij eene beschikking van zijnentwege, eene liberale toepassing van de zegelwet eene voldoende vrijheid in de verzending van het Tijdschrift verzekerd werd”.

In de Wet op het regt van zegel van October 1843 zijn, volgens Art. 23 alle periodieken werken of Tijdschriften aan het zegelregt onderhevig; en volgens art 27 C. 8e waren vrijgesteld Tijdschriften, Kunsten en Wetenschappen betreffende, slechts eens in de maand uitkomende en ten minste twee vellen druks beslaande.

Het Tijdschrift viel dus strikt genomen, niet onder de vrijstellingen, maar heeft die toch gekregen, want op geen der vellen komt het zegel-stempel voor, dat op de wekelijksche nummers van de *Geneeskundige Courant* bijv. wél voorkomt. In de Rekening-Courant vindt men ook nimmer een post voor betaalde zegelgelden.

Op welken grond het Tijdschrift vrijstelling kreeg kan ik niet met zekerheid zeggen, maar niet onmogelijk acht ik het, dat de *maandelijksche* omslagen, welke gegeven werden met eenigen goeden wil de opvatting konden wettigen, dat het Tijdschrift maandelijks uitkwam en dus toch onder Art. 27 C. 8e viel. Wellicht is dit ook de reden, dat de afleveringen geen datum en geen afzonderlijk hoofd hadden.

Wel vinden wij onder aan de laatste pagina van het *eerste* nummer staan: AFGEDRUKT 2 JANUARY 1857; op de laatste pagina der 2e aflevering: AFGEDRUKT DEN IOEN JANUARY 1857 enz., maar na de 4e aflevering komt deze vermelding van den datum van afdrucken niet meer voor. Zou misschien door den Directeur der Registratie op het vermelden van dezen datum aanmerking gemaakt zijn? en was misschien daaraan ook het hierboven gegeven bericht aan den Lezer noodig, dat niet geregeld elke week een aflevering zal verschijnen?

Uit de gegeven data ziet men verder, dat het Tijdschrift niet op een bepaalden dag der week werd uitgegeven. Wel kan men aan de afleveringen zien in welke *maand* zij uitkwamen: op de eerste pagina links onderaan staat de maand vermeld, waarin zij uitkwamen. In de eerste drie maanden staat in dien linker beneden-hoek: NED. TIJDSCHR. V. GENEESK. I. In de latere maanden staat daarbij ook de maand genoemd: NED. TIJDSCHR. V. GENEESK. I. AFL. APRIL, enz.

Het aangeven van den datum op elke aflevering, zooals bij de *Geneeskundige Courant* het geval was, geeft aan een tijdschrift meer stabiliteit in het verschijnen. Bij het Tijdschrift heeft dit ook om bovengenoemde redenen wel eens te wenschen overgelaten, totdat ook daar een geregelde dateering mogelijk werd.

Het eerste nummer van elk Kwartaal heeft een vet gedrukt hoofd:

**NEDERLANDSCH
TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.**

In de jaargangen 1863 en 1864 ontbreekt dit weer.

Aan de signatuur onder aan de 1e pagina ziet men, dat de afleveringen ongelijk over de maanden verdeeld waren: in de eerste drie maanden van 1857 kwamen 13 vellen druks d.i. dus 13 afleveringen uit, in APRIL 4 afleveringen, in MEI eveneens 4, in JUNI 3, in JULI (in verband met het verslag van de Algemeene Vergadering der Maatschappij) 5 1), in AUGUSTUS (waarin de nieuwe *Ontwerpen van Wet* voor de uitoefening der geneeskunst *in extenso* werden afgedrukt) $6\frac{5}{8}$ vel, in SEPTEMBER 3, in OCTOBER 3, in NOVEMBER 4 en in DECEMBER 2 afleveringen, dus bijna 48 vel druks. Deze afwijking van het eertijds vastgestelde aantal vellen kon geschieden, omdat het *Gomit  van Redactie* in 1857 door de Algemeene Redactie-vergadering gemachtigd was, om in spoedeischede gevallen en wanneer de hoeveelheid kopij daartoe aanleiding gaf, eenige vellen meer dan 45 uit te geven maar het getal van 52, waardoor het Tijdschrift voor de Wet tot een Weekblad zou gemaakt worden, mocht nimmer bereikt worden.

De afleveringen verschenen onafgesneden en niet geniet. Een post voor afsnijden of nieten komt op de uitgeversnota's niet voor.

Uit eene mededeeling van de Redactie in de 11e aflevering van den eersten jaargang weten wij, dat de eerste afleveringen van dien jaargang *met een titelblad* verzonden werden, met de voorwaarden van intekening bedrukt. Wij lezen daar:

Aan HH. Inteekenaren wordt bericht, dat overeenkomstig de voorwaarden omschreven op het bij de eerste vellen toegezonden titelblad, dezer dagen over het bedrag voor den eersten jaargang zal worden gedisponeerd.

Wij weten verder dat de Uitgevers „bedrukte strooken” leverde, die kennelijk de adressen der inteekenaren bevatten, voor welker „pletten en bedrukken” een post op zijn jaarrekening voorkomt: bijv. „25 Riem à / 137,50 voor drukken en papier voor strooken”.

Eens in de maand, later om de twee maanden werden de afleveringen in een blauw omslag gegeven. Volgens de drukkers-rekening bestond dit omslag uit  n pagina d.i.  n bedrukte pagina. Vermoedelijk stond op de eerste pagina van den omslag de titel van het Tijdschrift en daaronder de inhoud van de maand. Toen later elke 2 maanden een omslag gegeven werd, vond men op de drukkers-rekening: omslag van 2 pagina's, d.w.z. op de eerste pagina werd de titel en de inhoud van  n maand gedrukt; op de keerzijde de inhoud van de andere maand.

Een exemplaar van zulk een titelblad met voorwaarden van intekening, zooals die, bij de eerste vellen verzonden werd, heb ik langen tijd te vergeefs gezocht, maar . . . een sterk door de muizen afgeknaagd pakket met rekeningen van 1863, was gewikkeld in een op wit papier gedrukt omslag van het jaar 1861! Een kostbare vondst! waaruit zich de inhoud van het omslag in dat jaar nog voldoende liet afleiden, voor zoover de muizen dien voor ons uit den mond gespaard hadden.

Dit omslag was op alle 4 de pagina's bedrukt en bevat, behalve de namen der leden van de Algemeene Redactie en van het Comité van Redactie, ook de lijst van de verdeeling der werkzaamheden, zooals die ook op de hierboven gegeven reproductie van het titelblad der eerste aflevering in 1857 en op de keerzijde daarvan voorkomt. Daarenboven de voor-

1) Dit verschijnen van 5 in plaats van 4 afleveringen, hangt niet samen met een bepaalden dag van uitgifte, waarvan in sommige maanden 5 in plaats van 4 voorkomen, want in de eerste plaats zagen wij, dat geen bepaalde dag van uitgifte bestond en ten tweede kwamen maanden met 5 afleveringen soms kort na elkander voor.

waarden van intekening en eene uitvoerige, officieele mededeeling van den Secretaris der Maatschappij, Dr. J. P. HEYE, vermeldende het stichten van 3 nieuwe Afdeelingen der Maatschappij en het toetreden van een 56-tal leden tot de Algemeene Afdeeling. Van dezen waren voor zoover leesbaar, 27 intekenaar op het Tijdschrift geworden en van de overigen waren minstens reeds 19 intekenaar.

Daar dit het allereenigste exemplaar van zulk een omslag was, dat aan verkoop en aan den tand des tijds en van dien der muizen ontsnapt is, heeft de Redactie deze voor zoover mogelijk laten reproduceeren. Men vindt dien achter in dit boek als bijlage opgenomen.

In de eerste plaats ziet men daaraan, dat mededeelingen van den Hoofdbestuurder-Secretaris hierop aan de leden werden medegedeeld en in de tweede plaats ziet men daarop den stempel van een blauw zegel. Dergelijke omslagen werden namelijk als *circulaires* beschouwd, omdat de Secretaris der Maatschappij daarop in het begin van het jaar mededeelingen deed aan de Secretarissen der Afdeelingen. Zij moesten daarom van een zegel voorzien zijn. Daar er niet meer dan een honderdtal van gedrukt werden kan men ze niet opvatten als reclame-middel, dan zou het aantal grooter geweest zijn.

Wij mogen er hier aan herinneren, dat van dergelijke mededeelingen op den omslag van het vroegere Maandblad evenmin iets zou zijn overgebleven, indien door mij niet toevallig in de bibliotheek van het Leesmuseum te AMSTERDAM de eenige nog bestaande ongebonden afleveringen van dat Maandblad gevonden waren 1).

Wanneer dergelijke mededeelingen van den Secretaris op het omslag voorkwamen, vond men op de drukkers-rekening vermeld „met berigt”.

DE EERSTE ALGEMEENE REDACTIE-VERGADERING.

De eerste Algemeene Redactie-vergadering had op 5 APRIL 1857 in het lokaal 'T VOSJE te AMSTERDAM plaats. Wel was de „constitueerende vergadering” in 1856 in de maand SEPTEMBER gehouden en zou men hebben verwacht, dat de volgende vergadering eerst na verloop van een jaar zou zijn gehouden, dus eerst in SEPTEMBER 1857, maar de Voorzitter, Prof. SCHNEEVOOGT, zette in deze eerste Redactie-vergadering uiteen, waarom besloten was liever in APRIL bijeen te komen. In de gedrukte notulen dier vergadering vindt men wel is waar de redenen daarvoor niet nader opgegeven, maar zij zullen wel gezocht moeten worden in den wensch om die vergadering te houden kort vóór de in het voorjaar te houden Hoofdbestuurders-vergadering der Maatschappij, in welke de onderwerpen voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij werden vastgesteld en waarbij allicht zaken voorkwamen, die ook op het Tijdschrift betrekking hadden.

Een oproep voor die Algemeene Redactie-vergadering hebben wij aangetroffen in de verzameling manuscripten, welke in de Bibliotheek der Maatschappij voorhanden is. Het is een schrijven van Dr. J. PENN aan Dr. J. N. RAMAER, dat wij hier laten volgen.

De Gérant deed in die eerste Algemeene Vergadering mededeeling van de verschillende bemoeiingen van het Comité, sedert de constitueerende vergadering in 1856 gedaan.

- a. Over het verhandelde omtrent het contract met de Maatschappij;
- b. over de met een uitgever gesloten overeenkomst. Oorspronkelijk schijnt het in de bedoeling

1) Geschiedenis van de Nederlandsche geneeskundige tijdschriften 1680—1857, pag. 295.

J. 24 a

Amsterdam de Maart 1857

Vertraut. Heer

Het Comité van redactie van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde heeft gemeend, dat het handlen der Algemeene redactie vergadering in den maand van dit jaer hoopst. Menschelek was en noodigt te daaren by den tot die vergadering end op, Dondag 5 April des voornemdays ten 11 ure in het kabinet het vooft op het 20 ten. Alhier (De twee felle stuur, vergadering der Ned. Maat, 7 ten de. Geneesk. wordt gehouden de. 4 ten, April)

I. Bespreken der behandeling
II. Bespreken van het Comité roepen het vooft de. Staat der Algemeene Vergadering

III. De punten a - c vermeld in art. 2 van het reglement roepen voor de redactie
Special punten roepen op de redacteurs begraentelyc te daaren handelen het jaeren te vestigen:

1. Bestudering der wetkrumheden op in eeny opzigt of van eeny redacteurs roeping menschelek en welke?

2. Jongling van het Tijdschrift naar aanbieding der tot in gepubliceerde stukken bespreken de meender of meender uitwerking in volledighheid standrakelykheid van leidend in het plan van bespreking. Speciaal te bespreken de wetten schappelyke overdrachten.

3. Bepaling intrent het opmaken van houtsneden, litho of riefken, tabellen, tab., en van de een daer aant. bestellen.

4. Littérature van de redactie. Hoe van de rondreiding in aankoop van boeken, en tyfdruck

5. Roeping van artt. 10, 19 en 20 van het reglement over vaststelling en begraentelyc van van het honorarium der Schryvers mit onmeddelik de uitbetaling der honoraria.

Het redacteurs worden begraentelyc uitgenoodiget tot het byzonen der vergadering, omdat van een goed regeling de aangezette punten het meldegen, der zaak groterdelik

afhangt

Ten 4 ten daer is gelegenheid byn tot gron. tyfde maattegen

kenning wordt verduert van 3 April van dit jaeren, der vergadering en dit deelnemen van den maattegen

Amens het Comité

P. J. van der Meer

Den welk delig, Leersleender, Heer
Dr. J. A. van der Meer, Luitpolder

Over van hantovering van grath. Cronica op de vergadering te 5 April
vraac my stelling te roepen te daaren

gelegen te hebben, om den uitgever van het *Maandblad der Maatschappij* met het uitgeven van het nieuwe Tijdschrift te belasten, maar hiervan was afgezien. De Gérant zette de redenen uiteen, die het Comité er toe gebracht hadden „om eenen afzonderlijken uitgever „te zoeken”.

Dit zal wel voornamelijk geschied zijn om Redactie en Uitgever in dezelfde stad te hebben. Daarenboven was er vroeger nog al eens wrijving geweest tusschen den Hoofdredacteur van het *Maandblad* en den Uitgever NOORDENDORP te 'S GRAVENHAGE.

- c. over de overeenkomst met het Bestuur van het Genootschap ter Bevordering van Genees- en Heelkunde te AMSTERDAM, om de verslagen van het verhandelde in de secties van het Genootschap „voor zoover die ter openbaarmaking geschikt waren” in het Tijdschrift te doen plaatsen.

(Met geen ander genootschap of vereeniging was tot nog toe over de plaatsing hunner stukken onderhandeld).

- d. over de overeenkomst met den Directeur der Registratie-rechten en het zegel in NOORD-HOLLAND, na een bezoek bij den Minister van Financiën, voor de verzending per post van het Tijdschrift.

De hoofdvoorwaarden had de commissie reeds in het rapport van 1856 aan het Hoofdbestuur vermeld en wel:

- 1°. het niet-uitkomen als weekblad;
- 2°. het desnoods op ongezette tijden uitkomen van enkele nummers en
- 3°. het niet-verzenden van present-exemplaren.

Aan al deze voorwaarden werd bij de uitgave voldaan.

Verder werd in die Vergadering een crediet van f 40.- aan Dr. ALI COHEN toegekend voor het zich aanschaffen van bronnen voor zijne *binnenlandsche* berichten; de *buitenlandsche* werden door Dr. PENN zelf bezorgd.

Alle voorloopige maatregelen, die het Comité op eigen verantwoording had moeten nemen sedert SEPTEMBER 1856, werden door deze Alg. Verg. goedgekeurd en bij monde van Dr. RAMAER werd aan Comité en Gérant dank gebracht „voor de ijverige bemoeiingen in het belang „van het Tijdschrift gedaan”.

Dat RAMAER deze gelegenheid aangreep om het Comité dank te zeggen voor deszelfs bemoeiingen in het belang van het Tijdschrift, mag wel als een bewijs aanzien worden, dat bij hem geen rancune meer bestond over het opheffen van het indertijd door hem geredigeerde *Maandblad*.

In deze vergadering deelde PENN nog mede, dat het aantal intekenaren in het begin van APRIL 1857 906 bedroeg zoowel leden als niet-leden van de Maatschappij. Voorts werden nog de volgende *besluiten* genomen:

DR. L. ALI COHEN.

- 1°. om het contract met de Maatschappij weder voor het jaar 1858 te verlengen;
- 2°. om in 1858 beter papier (15 ponds in plaats van 13 ponds) te gebruiken;
- 3°. om, indien dit voor den goeden gang van zaken noodzakelijk mocht blijken te zijn, eenige vellen meer dan de 45 verplichte te geven, evenwel in geen geval meer dan 52 (in 1857 heeft het aantal vellen slechts 47 bedragen).

Over het opnemen van enkele stukken was in den loop van het jaar 1857 verschil van meening ontstaan en daarom besloot deze vergadering om „*bij onderling niet op te lossen verschil van meening over de plaatsing van stukken of het opnemen van teekeningen eene commissie van drie arbiters te benoemen, waarvan één te benoemen door het Comité, één door het lid der redactie wien de questie gold en één door deze beiden*”.

Het is mij uit de geschiedenis evenwel niet gebleken, dat van deze bepaling ooit gebruik gemaakt is.

Reeds in deze eerste vergadering klaagde de Gérant er over, dat de activiteit der leden van de Alg. Red. te wenschen overliet; door velen hunner was niet die ijver betoond, dien men van hen verwacht had en men was daarom wat huiverig om het aantal leden te vergroeten; zoodat een voorstel om een bepaalden medewerker, die zich steeds moeite voor het Tijdschrift had gegeven, in de Alg. Red. op te nemen, werd afgestemd. Men wilde ook nog niet dadelijk verandering brengen in de verdeeling der werkzaamheden en weigerde daarom een verzoek van Dr. SCHMIDT uit ROTTERDAM in te willigen, die vermeerdering van het aan hem opgedragene gevraagd had.

Gaat men in het register van den eersten jaargang de namen na van hen, die aan dezen jaargang hebben medegewerkt, dan blijkt wel is waar, dat geen der namen van de leden daarin ontbreekt, maar dat van een *geregeld* geven van referaten over het aan hen toevertrouwde vak, van den beginne af aan geen sprake is geweest.

Van de 28 leden leverden slechts 4 over de hun toebedeelde onderdeelen, tusschen de 20 en 40 bijdragen; zeven leverden tusschen de 10 en 20 bijdragen, de overigen slechts 1 tot 10 bijdragen. Slechts 11 van de 44 onderdeelen der werkzaamheden waren dus min of meer regelmatig verzorgd geworden.

De hoeveelheid kopij die inkwam, was ook onvoldoende, zoodat men de vraag moest bespreken wat daaraan te doen was. Het *Reglement* der Redactie schijnt boete-bepalingen bevat te hebben voor de nalatige leden; maar men zag er tegen op om die toe te passen en besloot dus, om, zoodra er niet voldoende kopij voor 2 maanden zou aanwezig zijn, hiervan aan de redacteuren kennis te geven, die dan gehouden waren: „op de boete van art. 8 van „het Reglement”, het quantum, waarvoor zij zich verbonden hadden, te leveren.

De groote meerderheid der aanwezigen sprak in deze eerste Algem. Redacteur-vergadering als wensch uit, dat

elk redacteur voor zijn vak, behalve de korte berichten omtrent de belangrijkste mededeelingen, voorkomende in nieuwe werken of tijdschriften, over de wetenschappelijke onderwerpen aan de orde van den dag overzigten zal leveren, maar geen jaarverslagen zal maken, van al hetgeen in zijn vak was voorgekomen.

1e Contract met de Maatschappij 1857.

Over het met de Maatschappij te sluiten contract werd in de Algemeene Vergadering der Maatschappij van JUNI 1857 te ZWOLLE, uitvoerig van gedachten gewisseld en *besloten* de vroegere Artt. 36 t/m. 42 der Wet van de Maatschappij te lezen als volgt:

Art. 36.

De Maatschappij gaat een verbindtenis aan met een geneeskundig Tijdschrift dat zich haar orgaan verklaart, en als zoodanig optreedt. De verbindtenis geldt telkens voor één jaar.

Art. 37.

Aan de Redactie van dat Tijdschrift zal de verpligting worden opgelegd tot het opnemen van al den arbeid der Maatschappij en des Hoofdbestuurs als zoodanig, en wel tot een maximum van 500 bladzijden druks van het vroeger bestaand Tijdschrift der Maatschappij of (des noodig) zoo veel meer, als de Redactie zal kunnen toestaan.

Art. 38.

Aan de leden der Maatschappij, voor welke de toelage voldaan wordt vermeld in Art. 76, en die tevens inteeke-naars zijn, zal het geheele Tijdschrift voor *f* 2 per jaar minder verstrekt worden dan aan de niet-leden. Tot gelijken prijs zal het verstrekt worden aan de buitengewone leden der Algemeene Afdeeling.

Art. 39.

De Maatschappij ontvangt voor hare Bibliotheek kosteloos twee exemplaren van het geheele Tijdschrift, en twee afdrukken van het vermelde in Art. 37.

Op gelijke wijze ontvangt elke Afdeeling één exemplaar voor haar Archief.

Art. 41.

De Maatschappij geeft in verhouding tot deze verpligtingen, aan de Redactie eene vaste subsidie van *f* 1200. 's jaars, zoo lang het aantal Leden der Maatschappij zweeft tusschen 800 en 850. Boven het laatste cijfer gekomen, geeft zij voor elk lid meer *f* 1.50; beneden het eerste cijfer gedaald, houdt zij, voor elk lid minder, *f* 1.50 terug.

Art. 42.

Telken jare wordt door het Hoofdbestuur een Lid der Redactie aangewezen, bepaaldelijk belast met het behartigen van alle belangen der Maatschappij in dezen 1).

Dit was dus het *eerste* contract, dat de Maatschappij met het Tijdschrift sloot.

De gedachtenwisseling, welke in die Algem. Vergadering der Maatschappij heeft plaats gehad, laat zich samen vatten in de volgende punten:

- a. is het niet mogelijk om de niet-leden der Maatschappij *f* 1.- meer en de leden nog *f* 1.- minder voor het abonnement te laten betalen;
- b. is het niet mogelijk om elk lid, die tevens inteekeenaar is, bovendien een afdruk in *octavo*-formaat te geven van het in art. 37 vermelde, en om het in art. 37 vermelde wel als deel van het Tijdschrift, maar toch nog afzonderlijk en dan in *octavo*-formaat uit te geven;
- c. is het niet mogelijk, dat de Maatschappij over meer dan 2 exemplaren van het Tijdschrift beschikking krije voor ruil-exemplaren met buitenlandsche tijdschriften?

Met recht werd tegen deze plannen opgemerkt, dat het niet aanging om incidenteel allerlei veranderingen te brengen in de *beginselen* van dit bilaterale contract, die toch niet in die vergadering konden worden behandeld. Daar het contract slechts voor één jaar gold, bestond er alle gelegenheid om voor eene volgende Algemeene Vergadering met uitgewerkte voorstellen in dien geest te komen.

Ruil-exemplaren had de Maatschappij niet noodig, daar de Redactie zelve hiervoor zorgde en daar men voor de Bibliotheek der Maatschappij, die een zuiver NEDERLANDSCHE was, ruiling met buitenlandsche tijdschriften niet noodig had.

De opmerkingen werden evenwel aan het lid der Redactie, dat de belangen der Maatschappij te behartigen had, ter overweging aanbevolen.

1) In 1866 verzocht ZEEMAN aan het Hoofdbestuur om in plaats van „een Lid der Redactie” te lezen: „een der leden „van het Comité van Redactie”.

De *notulen* van deze eerste en van de volgende Algemeene Redactie-vergaderingen zijn nagenoeg volledig in druk bewaard gebleven, dank zij het voorstel van Dr. J. E. C. VAN CAMPEN in de Algemeene Red.-vergadering van 1858, „om het verhandelde in de Algemeene Redactie-, vergaderingen te laten drukken en aan al de leden der Redactie ter kennisgeving of herinnering „(cursiveering van mij, D.) toe te zenden.”

In de Algemeene Vergadering van 1858 was namelijk ook weder een hartig woordje gesproken aan het adres van die leden der Redactie, die hunne verplichtingen ten opzichte van het hun toegewezen vak niet waren nagekomen.

HONORARIA.

De medewerking was trouwens door een ruim *honorarium* aantrekkelijk genoeg gemaakt. Na eene uiteenzetting door den Gérant van den staat der financiën, werd „met vervallen- „verklaring van de Artt. 18 en 19 van het Reglement” besloten, om een honorarium per bladzijde druks uit te reiken en wel als maximum voor de *redacteurs* (leden der Alg. Redactie) f 4.- en voor de andere schrijvers f 3.- per bladzijde. Dit onderscheid was gemaakt, om den Redacteurs, die zich tot het leveren van bijdragen verbonden hadden, eene tegemoetkoming te geven voor de door hen benoodigde literatuur; het besluit had evenwel het eigenaardige gevolg, dat bijv. DONDERS, die geen lid der Redactie was, voor zijne zeer belangrijke bijdragen (o.a. over de *afwijkingen der accommodatie*) lager gehonoreerd werd, dan bijv. de inzender van uit de couranten geknipte binnenlandsche berichten!

Het maximum honorarium mocht slechts worden uitgekeerd „als desniettemin een bedrag „van f 500.- in de kas van het Tijdschrift, als reserve-fonds, zou zijn gestort”. Het bedrag van het honorarium over 1857 zou worden vastgesteld, zoodra de financieele staat over dat jaar bekend was.

Uit de quitanties van 1857 zien wij, dat het voorgestelde maximum bedrag dat jaar werd uitbetaald.

Geen honorarium zou echter gegeven worden voor de stukken, die de Maatschappij ter opnemng zond; de Redactie toch was *verplicht* deze stukken te plaatsen en had over de waarde en over de uitgebreidheid dier stukken geen zeggen. Wel had ZEEMAN in de Hoofdbestuursvergadering getracht om ook van deze stukken honorarium (door de Maatschappij) te laten betalen, maar hierin was het Hoofdbestuur toen niet mede gegaan.

Voor het voldoen van den abonnements-prijs van het Tijdschrift (er werden geen *gratis* exemplaren gegeven) werd het systeem van *praenumeratie* (betaling vóór een bepaalden datum tegen vermindering van prijs) ingesteld en men besloot, indien de resultaten daarvan gunstig zouden zijn, daarmee ook in den vervolge voort te gaan. Het systeem bestaat nóg.

OORDEEL OVER HET TIJDSCHRIFT IN HET EERSTE JAAR.

De Geneeskundige Courant, Hoofdredacteur Dr. N. B. DONKERSLOOT, kondigde in haar nummer van 18 JANUARI 1857 het „nieuwe tijdschrift” aan in een hoofdartikel, waarin gewezen werd op hare vroegere pogingen om een dergelijke fusie tot stand te brengen, pogingen, die, niettegenstaande „een heerlijk diner in DRIEBERGEN”, 1) door de „uiteen- „loopende gevoelens der verschillende redacteurs en vooral door de onmiskenbare hachelijkheid „eener zoo groote onderneming” had „schipbreuk geleden”.

1) A. H. ISRAËLS. Toespraak in de 25e Alg. Vergadering der Redactie, 2 JULI 1882.

Dit was eene zinspeling op de poging, die door J. PENN, C. H. RIEHM, A. H. ISRAËLS en J. M. SCHRANT in 1850 gedaan was om door toetreding tot de Redactie van de *Geneeskundige Courant*, deze een meer wetenschappelijk cachet te geven. Eene poging, die niet geslaagd was en aanleiding was geweest tot de oprichting van het *Ned. Weekblad voor Geneeskundigen*.

Het wordt in dat hoofdartikel ten onrechte voorgesteld alsof nu sommigen dier mannen de Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst in den arm hadden genomen en met hare bescherming het nieuwe Tijdschrift hadden opgericht. Men weet evenwel, dat de oprichting van het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* aan het *initiatief* der Maatschappij zelve te danken is geweest.

De *Geneeskundige Courant* heeft het tot standkomen van het Tijdschrift nooit goed kunnen verkroppen. Zij stelde het voor alsof dit zich het „monopolie” wilde aanmatigen om uit te maken wat op geneeskundig gebied mocht worden gepubliceerd en wat niet, en heeft in den loop, vooral der eerste jaren, geen gelegenheid laten voorbij gaan, om te zeggen, dat zulk een monopolie niet lang zou kunnen duren. Het malle denkbeeld van een monopolie op wetenschappelijk gebied heeft de Redactie natuurlijk nimmer gehad.

Toen in SEPTEMBER 1857 de verschijning van een nieuw tijdschrift op geneeskundig gebied: *De Schat der Gezondheid* door Dr. LUBACH was aangekondigd, kon de *Geneeskundige Courant* de verzoeking niet weerstaan om te zeggen, dat zij altijd wel voorspeld had, dat het *monopolie* niet lang zou duren. Zij voorspelde verder dat ook op andere takken van de geneeskunde afzonderlijke tijdschriften zouden worden opgericht en meende daarin een onwillekeurig protest te mogen zien van de Nederlandsche geneeskundigen, die van een *monopolie* niet gediend waren.

De *Schat der Gezondheid* was echter een populair maandblaadje om hygiëne en gezondheidsregeling meer algemeen ingang te doen vinden. Het had met een vakblad over hygiëne niets te maken, was ook niet in de eerste plaats voor geneeskundigen geschreven en kon in het geheel niet als een met het Tijdschrift *concurrerend* tijdschrift beschouwd worden, want een der redacteurs: Dr. L. J. EGELING was ook redacteur van het Tijdschrift en ook onder de medewerkers kwamen redacteurs van het Tijdschrift voor.

De *Geneeskundige Courant* is evenwel het Tijdschrift met wantrouwende oogen blijven aanzien en wanneer zij al eens berichten uit dat Tijdschrift in haar blad overnam, zooals in de jaren 1860 en vlgd. herhaaldelijk het geval was, dan werden die aangeduid als te zijn ontleend aan het *Nederlandsche Weekblad voor Geneeskundigen*, dat sinds jaren niet meer bestond, of aan het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskundigen*, dat nooit bestaan heeft ! 1).

Zij kon bij het verschijnen natuurlijk niet ontkennen, dat het Tijdschrift onder goede voortteekenen was ter wereld gekomen als zoodanig noemde hij: voorspraak en patronaat van de Maatschappij, oplossen van het Tijdschrift der Maatschappij in het nieuwe, optreden als het Orgaan der Maatschappij en een subsidie van deze genietend, met een geduchte macht van talenten in het leven getreden.

„De toekomst der buitenstaanders schijnt somber” zegt zij, „maar zij zal zich niet laten ontmoedigen.”

Reeds kort nadat het Prospectus van het Tijdschrift verschenen was, had zich in inge-

1) Men mag eigenlijk deze onnauwkeurigheden aan de Redactie van de *Geneeskundige Courant* niet te zwaar aanrekenen, wanneer men weet, dat nog in 1912 door een *vast medewerker aan het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* een voor dat Tijdschrift bestemd schrijven, adresseert:

„Aan de Redactie van het Maandblad der Maatschappij ter Bevordering van de Geneeskunde Adres Dr. SCHREVE, „Secretaris, Amsterdam.” (Sic!)

zonden stukken in de *Geneeskundige Courant* een tamelijk zure discussie ontsponnen over het zoogenaamde monopolie. Toen het contract met de Maatschappij bekend was geworden, dat in 1857 in de Alg. Verg. der Mij. behandeld zou worden, uitte zij hare verwondering dat de Maatschappij geen concurrentie had opengesteld met andere tijdschriften over de voorwaarden, waaronder ook deze als Orgaan der Maatschappij zouden hebben willen optreden.

Van de zijde van den uitgever van de *Geneeskundige Courant* werden onderscheidene pogingen in het werk gesteld, om te bewijzen, dat men „het monopolie beu was“:

In 1861 verscheen bij den uitgever H. C. A. CAMPAGNE te TIEL, het Maandschrift *Het Lancet*. In de aankondiging werd gezegd: het bezit reeds een buitengewoon aantal lezers omdat het in de behoefte van den Practischen arts voorziet.

In de advertenties van CAMPAGNE hierover staat „Plattelands geneesheeren, wien doorgaans de tijd en gelegenheid ontbreekt om op de hoogte te blijven der geneeskundige literatuur, wordt aanbevolen lezing van *Het Lancet*.“

Reeds dadelijk heeft men verband gezocht tusschen het verschijnen van dit Maandblad en de Redactie van de *Geneeskundige Courant*, want in een berichtje van 11 Maart 1860 verklaart deze, dat zij niets gemeen heeft met de Redactie van *Het Lancet*. Het eerste nummer daarvan was al verschenen, vóórdat de Redactie van de *Geneeskundige Courant* niets van de uitgave afwist. Maar zij zegt er bij, dat dit verschijnen al weer bewijst hoezeer men tegen het monopolie van het Tijdschrift gekant is.

Geheel ongemotiveerd schijnt echter de bewering van een verband tusschen beide tijdschriften niet geweest te zijn, want in het nummer van de *Geneeskundige Courant* van 28 DECEMBER 1873 zegt de Redactie: „ten einde de abonneenten op onze Courant in de gelegenheid te stellen, meer uitgebreide stukken over de geneeskunde te lezen en wèl voor een geringe opoffering, heeft de uitgever besloten te beginnen met 1°. JANUARY 1874 *Het Lancet* verkrijgbaar te stellen in wekelijksche afleveringen van 1 vel druks, onder den naam van: *Bijblad tot de Geneeskundige Courant*.“ Aan alle geabonneerden werd no. 1 en 2 van *Het Lancet* toegezonden. Het was in drie kolommen gedrukt.

In 1862 verscheen ook bij CAMPAGNE *Het Geneeskundig Jaarboekje* van Dr. P. C. TYKEN, door Dr. J. ZEEMAN in het Tijdschrift aangekondigd.

In datzelfde jaar *Het Geneeskundig Tijdschrift voor de Zeemagt*, onder Hoofdredactie van Dr. G. F. POP en H. SLOT, 's GRAVENHAGE.

Voor de *Geneeskundige Courant* waren dit even zoo vele gelegenheden om de monopolie-questie ter sprake te brengen.

Erkend moet worden, dat zij den strijd, die voor haar niet gemakkelijk was, manmoedig heeft volgehouden tot 1912. Zij kon op 6 JANUARI 1906 haar 60-jarig bestaan vieren, waarbij haar eerste pagina met vergulde letters verscheen. Na een welbesteed leven van 66 jaren werd de uitgave gestaakt.

In de negende Algemeene Vergadering der Maatschappij, in 1857 te ZWOLLE gehouden, noemde DONDERS in zijne Openingsrede het tot stand komen van het Tijdschrift „de smelting der Geneeskundige Journalistiek, de schier algeheele oplossing in het veel omvattende „Tijdschrift voor Geneeskunde, de verwezenlijking van een zeer gewichtig doel, wellicht eenig „in de jaarboeken der Geneeskunde. In het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde aanschouwen „wij den band van eenheid in het wetenschappelijk streven door haar gewrocht en gehecht“ en „hij stelt de gunstigste prognose voor den bloei van het Tijdschrift“. Hij bracht hulde aan HEYE, „die daartoe het sein — en het voorbeeld — gegeven had 1) en dank aan allen, die „belangeloos daarvoor hunne zelfstandigheid hadden opgeofferd.“

Deze erkenning van het belang van het tot stand komen van het Tijdschrift was uit den mond van DONDERS van des te grooter beteekenis, omdat hij zich niet bij de fusie had aangesloten. Met zijne zuiver wetenschappelijke neigingen kon hij zich moeilijk voegen naar de redactie van een meer algemeen, niet uitsluitend wetenschappelijk tijdschrift.

De kans, dat na de fusie der Nederlandsche geneeskundige tijdschriften het door hem

1) Dr. J. P. HEIJE *Archief voor Geneeskunde*. 1841—1846; gestaakt, toen het *Ned. Lancet* verscheen.

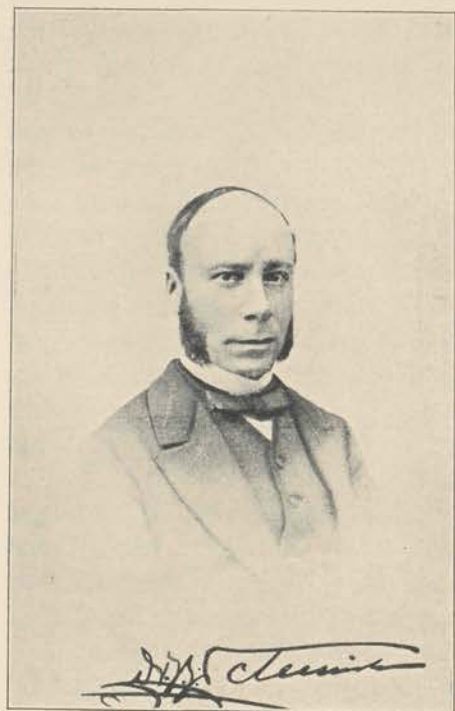
geredigeerd *Nederlandsch Lancet* nog voldoende bijdragen en ondersteuning zou vinden, was al zeer gering geworden en hij gaf er nu de voorkeur aan om voor zijne meer theoretische verhandelingen een afzonderlijk tijdschrift op te richten. De uitgave van het *Nederlandsch Lancet* werd dus gestaakt en het nieuwe tijdschrift werd door hem in een Duitsch gewaad gestoken, ten einde aan die onderzoekingen de grootere bekendheid te verzekeren, die zij verdienden. Hieraan had het *Archiv für die Holländischen Beiträge* zijn ontstaan te danken, dat hij met W. BERLIN in UTRECHT uitgaf.

DONDERS zag de gebreken van het Tijdschrift niet over het hoofd; in bovengenoemde Openingsrede drukte hij dit in voorzichtig gekozen woorden uit: „dat men niet dadelijk te „veeleischend moest zijn bij de beoordeeling van het Tijdschrift, dat de eerste schreden niet „de vastheid hebben kunnen, welke bij rijper ontwikkeling te verkrijgen is”.

toevertrouwde gedeelte der geneeskunde refereerden en door de daardoor veroorzaakte schaarschte aan kopij moest het Tijdschrift vaak met minder belangrijke bijdragen worden gevuld. Het *Comité* zon daarom op middelen ter verbetering.

Aanvankelijk had het eenige prijzen willen uitloven voor de in den loop van een jaar het best bewerkte stukken; maar bij nader inzien er de voorkeur aan gegeven om een *verhoogd honorarium*, tot f 6.- per pagina, voor te stellen voor de 160 bladzijden, die de best bewerkte stukken (oorspronkelijke mededeelingen of critisch bewerkte overzichten) bevatten. De beoordeeling op te dragen aan een door het *Comité* te benoemen en aan dit alleen bekende jury. De bijdragen van de leden van het *Comité* zelf zouden daarbij buiten beoordeeling blijven.

In de Algemeene Redactie-Vergadering werden evenwel zoovele wijzigingen in dit plan voorgesteld en werden zoovele moeilijkheden bij de uitvoering verwacht, dat men dit plan weder opgaf. Sommigen vreesden voor te groote uitvoerigheid der bijdragen, waren bang voor „broodschrijverij”; anderen wenschten het verhoogde honorarium alleen voor oorspronkelijke stukken toe te kennen, waarbij *alleen het gehalte* de maatstaf zou zijn voor den toe te kennen prijs; weer anderen hadden bezwaar tegen het benoemen van een jury en wenschten, dat het *Comité* zelf de beoordeeling op zich zou nemen. Al deze uiteenlopende meeningen hadden ten slotte tot resultaat dat het geheele voorstel verworpen werd.

Om toch iets te bereiken besloot men om aan de medewerkers meerdere vrijheid in de keuze van onderwerpen te geven en hun toe te staan ook over andere vakken dan het hun toebedeelde, bijdragen te leveren, mits de voor dat vak aangewezen Redacteur onmiddellijk met het inzenden van een zoodanige bijdrage werd in kennis gesteld, opdat geen onnoodige moeite gedaan zou worden.

Wel merkwaardig was het, dat Dr. SCHMIDT, die reeds in 1857 er op had aangedrongen, dat hem een uitgebreider veld zou worden overgelaten, ook nu weder

te vergeefs op zulk een uitbreiding van zijnen werkkring aandrong.

Op de begroting van 1858 had het *Comité*, in de overtuiging dat hun voorstel zou worden aangenomen, reeds f 300.- daarvoor uitgetrokken. Nu het voorstel verworpen was, stelde men voor, om dat bedrag in dat jaar te verdeelen over het honorarium, dat over het geheele Tijdschrift zou worden uitbetaald, maar ook dit vond geen genade in de oogen der vergadering en zoo bleef het honorarium over 1858 hetzelfde als in 1857.

Bij de besprekingen had het echter de aandacht van het *Comité* getrokken, dat verschillende vakken, zooals *Neuro-physiologie*, *Psychiatrie*, *Chirurgie*, *Obstetrie*, *Medicina politica*, *Medicina forensis* en *Statistiek* onvoldoende in de Redactie vertegenwoordigd waren. Derhalve werden in 1858 aan Dr. HEYNSIUS de neuro-physiologische referaten en aan Dr. v. HASSELT de medicina-forensische referaten opgedragen en werd Prof. BOOGAARD te LEIDEN, tegen wiens aanneming als Redacteur men in de vorige vergadering bezwaren had gemaakt, als

nieuwe redacteur-medewerker voor de *histologie* in de Redactie opgenomen, Dr. EGELING te HAARLEM voor *Medicina politica* en Dr. J. C. DE MAN te MIDDELBURG voor *Statistiek*.

Dr. DE MAN schijnt die benoeming niet aangenomen te hebben, ten minste zijn naam komt op geen der lijsten van redacteuren in de titelbladen voor. Bijdragen van zijn hand vindt men evenwel in de jaargangen 1859, 1860, 1863 en 1864.

Door de gevoerde besprekingen en deze nieuwe maatregelen meende men nu wel voldoende zekerheid te hebben, dat de redacteuren van hunne verplichtingen tegenover het Tijdschrift meer doordrongen zouden zijn en achtte het niet noodig het voorstel van Prof. v. GEUNS aan te nemen, *dat elk redacteur zich moest verbinden tot het leveren van een zeker quantum kopij binnen een bepaalden tijd*.

Meer werd gevoeld voor VAN HASSELT's denkbeeld, om de nalatige redacteurs bijzonder ernstig aan te manen en om het *Comité* op te dragen nu en dan de tijdschriften, waarin belangrijke stukken voorkwamen, aan de referenten toe te zenden. Het *Comité* verklaarde zich bereid om te trachten aan dien wensch te voldoen. Men ziet hier het principe reeds aanvaard, dat in de jaren na GUYE meer systematisch werd in praktijk gebracht, hoewel ook toen niet met het daarvan verwachte succes.

De vraag hoe de wetenschappelijke inhoud van het Tijdschrift verbeterd kon worden, bleef de Redactie voortdurend bezig houden. Men schijnt in de Redactie afgesproken te hebben, dat ieder in zijne omgeving, eens zou te weten komen, welke bezwaren alzoo tegen den inhoud van het Tijdschrift geuit werden; want in de Alg. Redactie-vergadering van 1859 stelde de Voorzitter de vraag aan de orde welke klachten de leden in hunne omgeving over het Tijdschrift gehoord hadden.

Het bleek toen, dat men zich hoofdzakelijk over 4 punten beklaagde:

- 1°. het Tijdschrift was te weinig practisch;
- 2°. in de referaten was te weinig critiek;
- 3°. de referaten waren te onvolledig en te onregelmatig;
- 4°. de berichten waren te uitvoerig en niet altijd was hunne belangrijkheid in overeenstemming met de uitvoerigheid.

De gegrondheid dier klachten werd volmondig toegestemd. Men begreep ook, dat de oorzaak van dien onvoldoenden toestand moest worden gezocht in het gebrek aan tijd, dat de meeste redacteuren hadden, en dat de medewerking van buiten de Redactie staande vakgenooten de leemten niet voldoende aan vulde.

Eén lid der Redactie had daarenboven als klacht vernomen, dat de medewerking van niet-Redactieleden door het *Comité* bemoeilijkt werd! Deze klacht bleek evenwel afkomstig te zijn van een schrijver, wiens bijdrage om gegronde redenen geweigerd was. Had men die bijdrage wel opgenomen, dan zou dit, volgens den *Gérant*, vooral op buitenlandsche lezers, die met den persoon van den schrijver niet bekend waren, eenen slechten indruk gemaakt hebben. *Uilen en valken waren ook toen ter tijde blijkbaar niet altijd duidelijk van elkander te onderscheiden*.

Wat de *eerste klacht* betreft merkte men op, dat bij de meer *onderzoekende* richting in de geheele wetenschap, van het Tijdschrift niet gevergd mocht worden, dat het een meer practische richting hebben zou dan de wetenschap zelve. Men besloot echter om eene *afzonderlijke rubriek* in te voeren voor *kleine mededeelingen uit de praktijk*. Daarin konden dan in het kort bijzondere gevallen gepubliceerd worden, zonder daarover eene uitvoerige uiteenzetting te geven; gevallen dus, die „tegenwoordig slechts in onderlinge gesprekken aan anderen „werden verhaald”.

HET TIJDSCHRIFT IN DE JAREN 1858—1866.

Zelf-critek en Reorganisatie.

REEDS in de eerste Algemeene Redactie-vergadering was het tot uiting gekomen, dat de gang van zaken niet zoo ideaal was als men zich dat in theorie had voorgesteld en in den loop der volgende jaren zouden de moeilijkheden meer en meer aan den dag komen.

De opzet was goed bedoeld. Het scheen zoo van zelf sprekend, dat, wilde het nieuwe Tijdschrift op de hoogte van zijn tijd zijn, de verschillende vakken van geneeskunde elk aan een eigen vertegenwoordiger in de Redactie moesten worden toevertrouwd, zoodat men er op zou kunnen rekenen, dat al die vakken dan regelmatig en volledig zouden gerefereerd worden. In theorie was het hebben van een groot aantal redacteuren-medewerkers ongetwijfeld goed gezien, indien deze ten minste werkelijk *medewerkers* waren; dit bleek echter niet de regel te zijn. De meesten van hen waren hoogleeraren of praktiseerende geneesheeren die, uit de vooraanstaande geneesheeren gekozen, daarbij óf een uitgebreide praktijk, óf een belangrijke leeropdracht te verzorgen hadden, waarmede de geheele persoon in beslag genomen werd. Met hoeveel goeden wil men ook als medewerker optrad, de resultaten voor het Tijdschrift bleven onbevredigend en ver beneden de verwachting.

Evenmin als de leden van het Hoofdbestuur der Maatschappij, zij dus die het meest aangewezen schenen om het met hunne bijdragen te steunen, zich voor het vroegere *Maandblad der Maatschappij* ten slotte veel moeite hadden gegeven, evenmin hielden zich de Redactie-leden van het nieuwe Tijdschrift (niet te verwisselen met de leden van het *Comité van Redactie*) aan hunne belofte, om over het aan hun toevertrouwde deel der geneeskundige wetenschappen geregeld bijdragen te leveren. Wij hebben dit reeds met cijfers aangetoond.

Tot eere der Redactie moet echter gezegd worden, dat zij niet blind was voor deze tekortkomingen, en dat zij krachtige pogingen aanwendde daarin verbetering te brengen. Zij zag spoedig in, dat eene uit een zoo groot aantal personen bestaande „redactie” in de practijk eene mislukking was; die uitgebreide redactie was echter de prijs geweest, dien men had moeten betalen om ten slotte de samensmelting van de vele bestaande redacties tot die van één Tijdschrift te kunnen bereiken; maar een handelbaar geheel was daardoor niet gekregen.

Met zijne redactie van 28 leden was het Tijdschrift als een kind met een waterhoofd, dat tijd noodig had, om tot normale ontwikkeling te komen.

Reeds in de 2e Alg. Verg., 18 APRIL 1858, vond het *Comité* in het belang van het Tijdschrift en van het doel, waarmede het was opgericht „eene ernstige, onderlinge, openhartige bespreking” noodig.

Van slechts enkele leden kon gezegd worden, dat zij geregeld en volledig over het hun

De nieuwe rubriek vindt men zooals wij reeds mededeelden, sedert JULI 1859 onder den naam van

KORTE, OORSPRONKELIJKE OPMERKINGEN EN MEDEDEELINGEN.

Men vindt daarin een 19-tal korte mededeelingen, waaronder vele van SCHNEEVOOGT, GILDEMEESTER en andere Redactie-leden. In een noot in de JULI-aflevering zegt de

Redactie, dat zij daarmede „aan veler verlangen „meent te beantwoorden en in een wezenlijke behoefte „te voorzien. Elke kunststofenaar had daardoor ge- „legenheid op ongekunstelde wijze en in eenvoudigen „vorm zijne opmerkingen en ervaringen, die voor de „wetenschap van eenig belang mochten geacht worden, „te kunnen mededeelen.”

In den aanvang van den jaargang 1860 komt die rubriek nog eens voor, met een viertal mededeelingen van overigens weinig bekende practici; daarmede evenwel was de belangstelling voor deze rubriek ten einde totdat onder STRAUB en onder BURGER een analoge rubriek weder werd ingesteld.

Wat het *tweede punt*, de referaten, betreft, dit maakte ook toen, zooals het eigenlijk gedurende het geheele bestaan van het Tijdschrift geweest is, een punt van bijzondere opmerkzaamheid van de Redactie uit; men wenschte aan den eenen kant niet rijp en groen gerefereerd te zien, van het Tijdschrift geen *Centraalblad* te maken, maar aan den anderen kant wilde men toch de *belangrijke* zaken gaarne *volledig* besproken zien.

Ter verbetering dezer rubriek werden verschillende voorstellen gedaan, als: *uitbreiding der Redactie* „met hen, die lust en geschiktheid hadden tot weten- „schappelijken arbeid, onder de bepaling, dat de „gezamenlijke redacteurs volkomen vrijheid zouden „hebben in het leveren van bijdragen; maar dat aan

„een beperkt aantal van de zoodanigen, die daartoe *den meesten tijd en gelegenheid* hadden, „bepaald zou zijn opgedragen om voor de *volledigheid* der referaten „zorg te dragen.”

Tegen *uitbreiding* van het aantal Redactieleden zag men echter nog steeds op; men achtte het beter om het aantal Redacteuren te *beperken* en daartegenover een aantal met name genoemde „*vaste medewerkers*” aan het Tijdschrift te verbinden, „die als zoodanig ook „in het Tijdschrift genoemd zouden worden en gelijke regten en stem als de Redacteuren op „de Algemeene Vergaderingen zouden hebben”.

Noch deze beide voorstellen, noch een ander, dat bedoelde „om in de plaats van de bepaling, „dat de Redacteurs zich bij het refereeren zullen houden aan de vakken, waarvoor zij te boek „staan,” eene schikking te maken, waarbij, met in-acht-neming van de wenschelijkheid, „dat

A handwritten signature in cursive script, reading 'H. Halbertsma'. The signature is written in dark ink on a light background.

„sommige speciale vakken aan bepaalde personen bleven opgedragen, ieder der Redacteurs „één of meer *tijdschriften* voor zijne rekening zou nemen, om daaruit te refereeren”, vond instemming, omdat ieder der redacteurs reeds, volgens eene vroegere bepaling, voldoende vrijheid had om uit een ander vak te refereeren.

Om nu toch de geopperde bezwaren tegen het Tijdschrift te ondervangen, werd *besloten*, om, zooals HALBERTSMA 1) en VAN DEEN dit reeds hadden gedaan, zich de medewerking van *jonge* krachten te verzekeren, tot het leveren van referaten. De uitnoodiging daartoe zou echter niet van het *Comité* uitgaan, maar door de leden der redactie persoonlijk onder verantwoordelijkheid voor den te leveren arbeid moeten geschieden. Deze jongere medewerkers zouden geen afzonderlijken titel krijgen en zouden het honorarium ontvangen, dat ook aan andere, niet-leden der redactie werd toegekend: / 3.— per bladzijde druks.

Eene bij deze gelegenheid gedane poging om het honorarium voor leden en niet-leden der Redactie gelijk te maken, vond geen bijval, omdat het hoogere honorarium der redacteurs eene soort schadeloosstelling genoemd werd voor de onkosten, die zij zich voor het aankopen van de noodige literatuur moeten getroosten.

Bij deze besprekingen werd gewezen op het schril contrast tusschen de *schaarschte* aan wetenschappelijke bijdragen en de *uitvoerigheid* van de *binnenlandsche berichten*. Beperking daarin werd algemeen dringend noodig geoordeeld.

Dr. ALI COHEN, aan wien van den beginne af aan de zorg voor deze berichten was toevertrouwd, was bij de bespreking in 1859 niet tegenwoordig, maar had zich schriftelijk bereid verklaard zich naar de wenschen der Alg. Verg. te zullen schikken, wanneer dan *vaste beginselen* zouden worden aangenomen, volgens welke die berichten moesten worden ingericht. Aan Prof. v. DEEN werd verzocht deze zaak *mondeling* met zijn stadgenoot te behandelen, omdat Dr. PENN die over berichtgeving een geheel andere opvatting had, liever geen correspondentie met dien berichtgever wilde voeren en tot nu toe gemeend had aan elken redacteur vrijheid van handelen te moeten laten.

Toen ALI COHEN ook het volgende jaar niet ter vergadering was gekomen en de bezwaren niet opgeheven waren, werd hem schriftelijk verzocht op de daarop volgende Alg. Redactie-Verg. tegenwoordig te willen zijn, ten einde deze zaak te bespreken. Hij kwam daar, maar uit de gedrukte notulen dier vergadering blijkt niet, dat speciaal over de binnenlandsche berichten gesproken werd. In die vergadering (1861) was trouwens een geheele *reorganisatie* van het Tijdschrift ter sprake gekomen.

1e Reorganisatie. (1861/2).

In het jaar 1860 was door VAN DEEN een ingaande bespreking over de *Referaten*, die hij in den regel te uitvoerig, zelfs langdradig noemde, ingeleid. VAN DEEN 2) wilde die rubriek verbeteren door het honorarium voor de referaten te *vermindere*n. Of dit een goed middel *tegen* de uitvoerigheid zou zijn geweest mag betwijfeld worden.

POLANO 3) wilde voor *theoretische* zaken volstaan met een *korte* verwijzing naar een

1) Portret eigendom van het Historisch Museum der Universiteit te LEIDEN ontving ik door de vriendelijke bemiddeling van de Secretaresse Mejuffrouw SIEGENBEEK v. HEUKELOM.

2) Portretten van de Hoogleraren J. VAN DEEN en W. M. H. SÄNGER, werden voor mij gefotografeerd door Prof. H. T. DEELMAN, naar de schilderijen van den Senaat van de Rijks-Universiteit te GRONINGEN.

3) Portret ontvangen door welwillende tusschenkomst van Mr. P. J. IDENBURG, Secretaris van Curatoren van de Rijks-Universiteit te LEIDEN.

wetenschappelijk onderzoek, maar over *practische* onderwerpen uitvoerige referaten zien. De Gérant zocht de fout niet zoozeer in den *vorm* der referaten, dan wel in het feit dat van sommige belangrijke vakken *in het geheel geen referaten* werden ingezonden; hij wilde, volgens een reeds vroeger door hem geuit denkbeeld, de zorg voor de referaten, met uitzondering van die over *speciale* vakken, aan enkele weinige, zooveel mogelijk *nieuwe* te kiezen redacteuren opdragen.

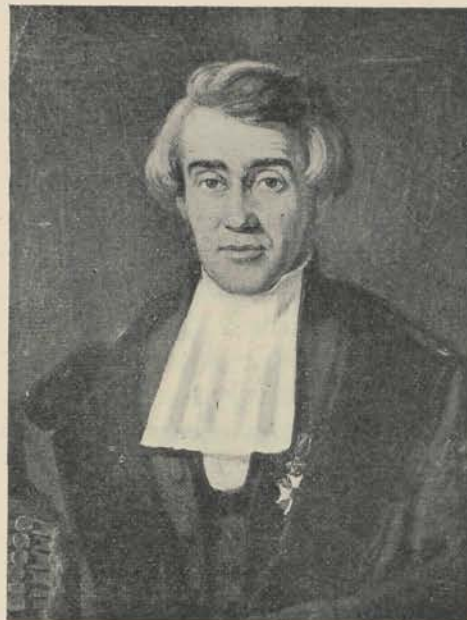
Weer anderen wilden, dat het *Comité* de te refereren stukken aan de *redacteuren* zou toezenden en dat meer profijt van de ruil-journalen zou worden getrokken. Maar indertijd, in 1858, hadden verscheidene redacteuren bij een analoge bespreking te kennen gegeven geen prijs te stellen op het ter lezing ontvangen van die ruil-journalen, die trouwens te onregelmatig ontvangen werden om er iets aan te hebben.

Ook het benoemen van *nieuwe* redacteuren voor bepaalde gedeelten had niet altijd succes gehad en benoemde men meerdere redacteuren voor éénzelfde vak, dan leerde de ervaring, dat de een het werk aan den ander overliet en dat men dus niets kreeg.

Kortheid en *meer eenheid* in de referaten bleek de algemeene wensch te zijn; te samen moesten zij

M. Polano

Frankel

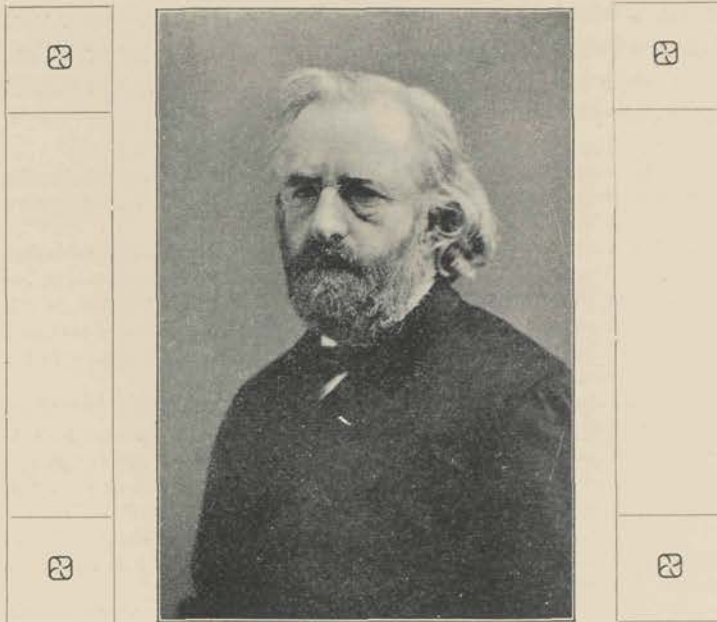
een beeld geven van het belangrijkste over het geheele gebied der geneeskunde.

Bij deze gelegenheid werd door SCHNEEVOOGT reeds de wensch geuit, dat de hoogleeraren, welke aan een groot ziekenhuis verbonden waren, mededeelingen van practischen aard zouden inzenden; en met genoegen werd de mededeeling van hem vernomen, dat DONDERS en Dr. IMANS hem zulke bijdragen reeds beloofd hadden.

DONDERS heeft dan ook verschillende malen belangrijke onderzoekingen in het Tijdschrift gepubliceerd, hoewel niet onder de speciale rubriek van kleine mededeelingen; van Dr. IMANS zijn nimmer bijdragen ontvangen.

Het resultaat der besprekingen was dat de redacteuren verklaarden in dien geest te zullen medewerken.

Bij het bespreken van de vraag of *nieuwe redacteuren* zouden benoemd worden, deelde SCHNEEVOOGT mede, dat men in de *Comité*-vergadering toegegeven had, dat een groot deel der tegenwoordige redacteurs

L. J. Egeling

teuren geen bezwaar meer, terwijl de band, die nu de redacteuren onderling verbindt, voor redacteuren en mede-redacteuren dezelfde kon blijven en aan allen dezelfde invloed op den gang van zaken en een stem op de jaarlijksche vergadering kon worden verzekerd.

Het spreekt wel van zelf, dat staande de vergadering een dergelijke ingrijpende verandering in de organisatie van het Tijdschrift niet gebracht kon worden en toen dan ook de verschillende meeningen over de wijzen, waarop verbetering zou kunnen worden verkregen en over de voorwaarden, waaronder aftreding zou kunnen plaats vinden, gehoord waren, werd op voorstel van den Gérant besloten eene *Commissie te benoemen* om een rapport over dit denkbeeld uit te brengen. Dit rapport zou dan twee maanden vóór de volgende Alg. Verg. schriftelijk aan de leden worden toegezonden.

Tot leden dier Commissie werden door den Voorzitter benoemd: Dr. L. J. EGELING, Dr. J. P. GILDEMEESTER en Dr. J. PENN.

Uit het rapport dezer Commissie, dd. FEBRUARI

te zeer door andere bezigheden in beslag genomen waren om voldoende aandacht aan het Tijdschrift te kunnen wijden. Nieuwe redacteuren zouden ook spoedig aan hetzelfde euvel gaan lijden en de Redactie zou dan zonder eenig voordeel onnoodig vergroot zijn.

Men moest òf een *aftreden van redacteuren* — let wel, niet van leden van het *Comité* — instellen, ten einde zonder vergrooing van het aantal redacteuren toch jonge krachten in de Redactie te kunnen opnemen, òf de organisatie van de Redactie zóó wijzigen, dat het personeel der Redactie d.w.z. het aantal redacteurs aan wie een zeker vak was toevertrouwd, werd beperkt, maar daarentegen een categorie van feitelijke medewerkers, onder den naam van *Mede-redacteuren* werd gevormd. Dán heeft vergrooing van het aantal redac-

J. P. Gildemeester

1861, dat den 12 MAART 1861 aan de Redacteuren ter behandeling in de Alg. Verg. van 10 MEI 1861 werd toegezonden en dat te vinden is op de bladzijden 33 t/m. 40 der gedrukte notulen der Alg. Red. Vergaderingen, nemen wij, daar het te uitvoerig is om in zijn geheel hier te worden afgedrukt, het volgende over:

De Commissie erkende in de eerste plaats, dat de samenwerking van allen, die zich in ons land met geneeskundig literarisch werk bezig houden, wel is waar bereikt was, maar dat er aan het Tijdschrift nog vele gebreken kleefden, die verbetering behoefden.

Dat in enkele opzichten het Tijdschrift te kort geschoten was en niet beantwoordde aan hetgeen den intekenaars bij de oprichting in 1857 was voorgespiegeld, nam. om door het leveren van een kort en helder overzicht van al het wetenswaardige, wat er op geneeskundig gebied in de binnen- en buitenlandsche literatuur te vinden was, in een wezenlijke behoefte van het meerendeel der kunstsofenaren te voorzien. Dit vooruitzicht had een 1000-tal abonné's gelokt en wanneer men er nu niet voor zorgde, dat het beloofde ook werd nagekomen, zou de belangstelling in het Tijdschrift verzwakken en zijn bestaan bedreigd worden.

Wetenschappelijke Overzichten ontbreken nagenoeg geheel en de *Wetenschappelijke Mededeelingen* (referaten) vormen een „planlooze verzameling“ van referaten en excerpten, die maar al te dikwijls bloote vertalingen uit buitenlandsche tijdschriften waren. Voor de *practische* vakken geldt dit in de eerste plaats, daaraan werd hoe langer hoe minder gewerkt; al maakten anatomie en obstetrie eene uitzondering, zoo werd de onevenredigheid van de vertegenwoordiging van andere vakken des te scherper gevoeld.

De hoofdoorzaak van de gebreken van het Tijdschrift lag, volgens de Commissie, niet alleen aan het gebrek aan tijd bij de meeste redacteuren, maar in belangrijke mate ook aan het *gemis van een vast werkplan*, voor de rubrieken *Wetenschappelijke Overzichten*, *Wetenschappelijke Mededeelingen* en *Boekaankondigingen*.

De redacteurs doen maar nu en dan, om niet geheel in gebreke te blijven, een greep in de literatuur, zonder eenige regelmaat. Wanneer dan daarenboven voor eenzelfde onderdeel meerdere redacteurs aangewezen zijn, kan ordeloosheid in de bewerking dier onderdeelen niet uitblijven.

Gemis aan literatuur kan niet als excuus worden aangevoerd, want de gelegenheid bestaat voor de redacteurs om die te krijgen en daarenboven is hun honorarium zóó bepaald, dat zij zich een deel der benodigde literatuur kunnen aanschaffen. Aan al die te berde gebrachte bezwaren mag niet zóóveel gewicht gehecht worden, dat nog langer de hoofdoorzaken over het hoofd worden gezien.

De Commissie meent nu, dat de volgende wijzigingen moeten worden aangebracht:

Er moet een genoegzaam, niet groot aantal *referenten* worden aangewezen, die zich verbinden regelmatig en volgens een vastgesteld plan, referaten te geven. Hun aantal zal moeten afhangen van hen, die bereid gevonden worden en van den omvang der taak, die elk hunner op zich kan nemen; maar eerder *inkrimping* dan uitbreiding van het bestaande aantal;

voor geen vak meer dan één *vast referent*; kleinere vakken het liefst onder één referent gecombineerd, zoodat deze in die taak genoegzaam stof en prikkel kan vinden; een klein aantal referenten kan gezamenlijk gemakkelijker *onderling overleg* plegen voor eene verdeling, die deels naar de speciale vakken, deels naar de tijdschriften en werken, die aan ieder hierover ten dienste staan, worden ingericht;

zij moeten bij alle zelfstandigheid in zooverre onder contróle van het *Comité van Redactie* staan, dat zij hunne verplichtingen niet kunnen verzuimen of afwijken van het eenmaal vastgestelde plan.

Dit plan zet de Commissie in de volgende bewoordingen uiteen:

Een wetenschappelijk overzicht moet zijn, een uit de mededeelingen van verschillende schrijvers tot een zelfstandig geheel bewerkt overzicht over het eene of andere onderwerp.

Wetenschappelijke Mededeelingen (referaten) zullen zijn: deels kritische referaten, deels korte excerpten, waarin de hoofdzaken van eenig stuk worden medegedeeld.

Boekaankondigingen, zouden niet, zooals thans voor het meerendeel referaten van de aangekondigde werken moeten blijven, maar slechts een korte karakteristiek moeten geven, waaruit de meerdere of mindere waarde der Werken blijkt.

De Commissie wijst er dan op, dat aanneming van dat plan van zelf een **reorganisatie van de Alg. Redactie** beteekent, omdat die redacteuren, die zich niet tot *regelmatige* medewerking

kunnen *verbinden*, door anderen moeten vervangen worden. Zij kunnen zich dan op meer zelfstandigen arbeid toelagen en zoo toch nog nuttig zijn voor het Tijdschrift, maar *voor den geregelden gang van zaken* zijn zij dan niet meer verantwoordelijk. Willen zij een bepaald onderwerp behandelen, dan moeten zij den vasten referent daarvan telkens op de hoogte stellen.

Op heldere wijze zet het rapport, waarin wij de hand van PENN herkennen, dan uiteen hoe de *reorganisatie* der Redactie gedacht wordt. Wij laten hier een passage uit het rapport volgen, omdat dit zoo geheel den gedachtengang weergeeft, die lange jaren de redacties van het Tijdschrift heeft beheerscht:

„Aftreden van een deel der tegenwoordige redacteurs meent onze Commissie bij den te veranderen werkkring niet noodig en zelfs volstrekt niet wenschelijk. Integendeel voor het doel van het Tijdschrift rekt zij de *vereeniging* van allen, die zich met geneeskundig-literarischen arbeid onledig houden, noodig en zij wenscht veler invloed op den gang van het Tijdschrift, al ware het van sommigen alleen op de jaarlijksche algemeene vergaderingen, te bestendigen. De *vereeniging*, die nu reeds bestaat en die, zooals de Commissie hoopt, al de op het wetenschappelijk terrein werkzame elementen successievelijk zal opnemen, zal na ons oordeel op den duur op de Nederlandsche geneeskundige literatuur een allergunstigsten invloed kunnen uitoefenen. Onnoodig rekenen wij die aftreding, wanneer de organisatie der Redactie, en *daarbij tevens de vorm waarmede zij op den titel optreedt, gewijzigd wordt.*”

Het eigenlijke redactie-werk, d.w.z. de dagelijksche bemoeiingen, moeten dan, volgens het voorstel, aan een *zeven-tal*, periodiek aftredende redactie-leden worden opgedragen, die telkens voor één jaar benoemd worden, maar dadelijk herkiesbaar zijn.

De leden der *Algemeene* Redactie zullen zich dan slechts disponibel behoeven te stellen voor de beoordeeling van speciale stukken. „Die wijziging in de organisatie”, zegt de Commissie met zacht sarcasme, „zal voor de redacteurs, die niet of zelden refereeren, feitelijk een gering verschil opleveren met den bestaanden toestand, zóó gering zelfs, dat het voor een aantal redacteurs onmerkbaar zal zijn”!

De Redactie, dat is dus het *Comité van Redactie*, moet dan trachten door overleg geleidelijk eenheid te brengen in het werk der referenten. „Waar deze achterlijk blijven, zal zij, door aansporing, voor het ontbrekende moeten zorg dragen of, zoo noodig door het zoeken van andere referenten de in gebreke blijvenden moeten vervangen.”

De *referenten* zullen gerecruteerd worden deels uit hen, die nu reeds min of meer geregeld bijdragen leveren, deels uit jonge krachten, die nog niet zoozeer door andere bezigheden in beslag genomen zijn. Deze laatsten zouden dan ook *successievelijk* in de „*Vereeniging der Redacteurs*” (dit is de eerste maal, dat in de annalen van het Tijdschrift van eene „*Vereeniging van Redacteurs*” gesproken wordt), moeten worden opgenomen.

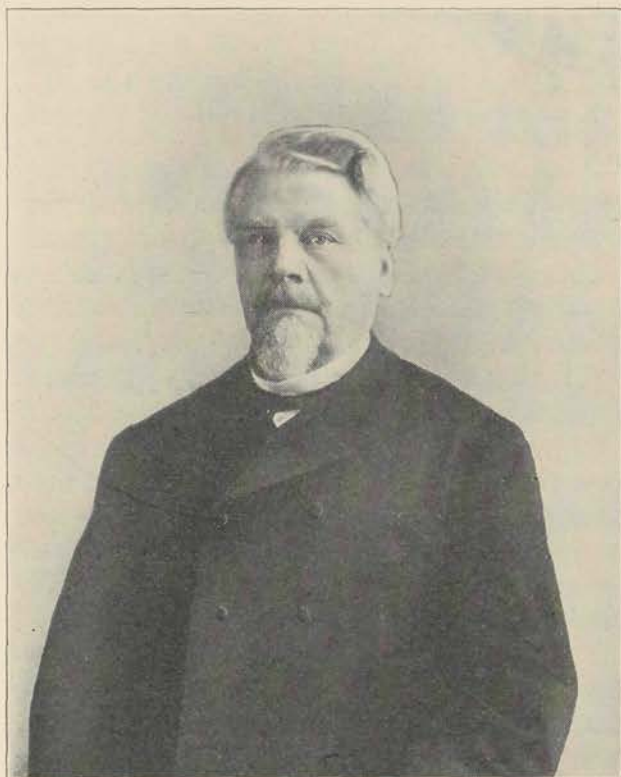
Een *verandering van het titelblad* zal daarbij dus tevens noodzakelijk zijn. Dit zal niet meer de namen van al de redacteurs bevatten, maar slechts den naam van het Tijdschrift, den jaargang en den uitgever. Op de keerzijde van het titelblad zal de *verdeeling der werkzaamheden* vervallen en vervangen worden door: DE VEREENIGING VAN REDACTEUREN,

NAMENS WELKE HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE WORDT UITGEGEVEN, BESTAAT UIT DE H.H. (volgen de namen van 30 redacteurs) Daaronder de namen van de leden van het *Comité van Redactie*.

Als resumé van hare voorstellen gaf de commissie de volgende punten ter overweging aan:

- 1°. *Opdracht van al het redactie-werk, van de keuze van vaste referenten en de regeling hunner werkzaamheden, aan eene periodiek aftredende Redactie van 7 leden, van welke 3 binnen en 4 buiten de stad moeten wonen, waar het Tijdschrift wordt uitgegeven;*
- 2°. *benoeming der Redactie door de Algemeene Redactie-Vergadering bij schriftelijke stemming;*
- 3°. *bepaling van het aantal referenten;*
- 4°. *verandering van den titel van het Tijdschrift;*
- 5°. *opdracht aan de te benoemen Redactie tot het ontwerpen van een nieuw Reglement;*
- 6°. *votum van vertrouwen aan de te benoemen tijdelijke redactie om de nieuwe organisatie naar haar beste vermogen in het leven te roepen.*

Dit rapport werd den 12en MAART 1861 aan de Redactie-leden toegezonden; „ten einde „hen in de gelegenheid te stellen tot eene rijpe overweging van de voorstellen is de Algemeene „Vergadering bepaald op ZONDAG 12 MEI 1861, des voormiddags ten 11 uur in het lokaal „DILIGENTIA in de Kalverstraat”.

J. W. Ramaer

In die vergadering ondervonden de *reorganisatie-voorstellen* bestrijding door POLANO en RAMAER: van den eerste, omdat hij meende, dat door het benoemen van verschillende referenten, de oude medewerkers, vertrouwend op de nieuwen, er van af zouden zien om bijdragen te leveren en omdat hij vreesde, dat de contrôle op de referenten zou maken, dat velen, uit angst voor censuur, van medewerking zouden worden terug gehouden en ten slotte, omdat de periodieke aftreding der redactie-leden, een onstabiele redactie zou in het leven roepen, waardoor de eenheid in de redactie zou verloren gaan.

De bezwaren van RAMAER waren hoofdzakelijk, dat de invloed der *gezamenlijke redacteurs* op het Tijdschrift zou verloren gaan, wanneer deze slechts éénmaal in het jaar hun stem konden doen gelden. De „Commissie van Redactie” (de nieuwe door de commissie voorgestelde naam voor het Comité van Redactie) zou dan niet meer de uitdrukking zijn van den geest der Algemeene Redactie. Hij wenschte verder, dat de referenten door

NEDERLANDSCH
TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,

TEVENS ORGAAN DER

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ

TOT

BEVORDERING DER GENEESKUNST.

VIJFDE JAARGANG.

AMSTERDAM,
H. A. FRIJLINK.
1861.

De Vereeniging van Redacteurs, door welke dit Tijdschrift wordt uitgegeven, bestaat uit de Heeren:

Dr. G. A. N. ALLEBÉ.	Dr. A. H. ISRAËLS.
" J. A. BOOGAARD.	Prof. F. W. KRIEGER.
" J. E. C. VAN CAMPEN.	Dr. L. LEHMANN.
" J. L. CHANPLEURY VAN IJSSELSTEYN.	Prof. C. A. J. A. OUDEMANS.
" L. ALI-COHEN.	Dr. J. PENN.
Prof. I. VAN DEEN.	" M. POLANO.
Dr. L. J. EGELING.	" J. N. RAMAER.
Prof. J. VAN GEUNS.	" F. J. J. SCHMIDT.
Dr. J. P. GILDEMEESTER.	Prof. G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT.
" K. M. GILTAY.	Dr. J. M. SCHRANT.
" C. GOBÉE, Gep. 1sten Off. v. Gez. 1ste kl.	Prof. A. E. SIMON THOMAS.
Prof. H. J. HALBERTSMA.	Dr. A. H. SWAAGMAN.
Dr. A. W. M. VAN HASSELT, 1sten Off. v. Gez. 2de kl.	" J. TEIXEIRA DE MATTOS.
Prof. A. HEYNSIUS.	" J. W. R. TILANUS.
" J. VAN DER HOEVEN.	" J. ZEEMAN.
Dr. E. F. HOYACK.	

Comité, belast met de Redactie voor het Jaar 1861:

Dr. J. A. BOOGAARD.	Dr. J. PENN.
" L. J. EGELING.	" M. POLANO.
" J. P. GILDEMEESTER.	" J. ZEEMAN.
" J. TEIXEIRA DE MATTOS.	

de *Algemeene Vergadering der Redactie* en niet door de Commissie van Redactie zouden worden benoemd.

Bij de verdediging wees PENN er op, dat de voorstellen niet zoo ingrijpend waren als men zich dat voorstelde; zij waren ook niet bedoeld als een groote verandering in de verhouding der redacteurs tot het Tijdschrift, maar hoofdzakelijk om dat gedeelte van den inhoud van het Tijdschrift, dat voor de groote meerderheid het belangrijkste is: de *referaten*, beter aan de behoeften der lezers te doen beantwoorden.

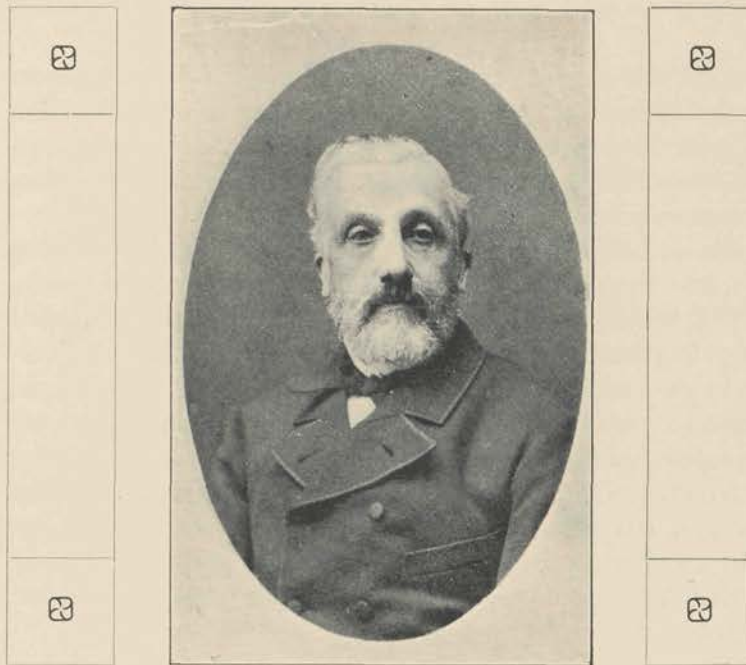
Met het voorstel van RAMAER om de benoeming der referenten aan de Alg. Vergadering en niet aan het *Comité* over te laten, kon PENN zich in het geheel niet vereenigen; zoo noodig moet snel kunnen worden ingegrepen, wanneer de referenten niet voor hun taak berekend blijken te zijn. Bij de *bestaande* regeling heeft het *Comité* geenerlei bevoegdheid, om veranderingen in te voeren; het heeft zelfs geen recht om tegenover de redactie-leden opmerkingen te maken; iedere redacteur is persoonlijk verantwoordelijk voor zijn vak en handelt volgens eigen willekeur. In die wijze van refereeren moet noodzakelijk verandering gebracht worden en gezorgd moet worden voor referenten, die hetgeen zij op zich nemen *ook inderdaad uitvoeren*. Niemand denkt er echter aan, om dit op schoolmeesterachtige wijze te doen; het *Comité van Redactie* moet toezicht houden en, waar het noodig is, adviseerend optreden. Dit kan zij niet aan de Algemeene Red. Vergadering overlaten, dan zou de geheele beteekenis van de bepaling ongedaan worden gemaakt.

De vrees, dat de redacteuren te weinig invloed op den gang van zaken zouden kunnen oefenen, was z.i. ongegrond; zij benoemen immers de *Commissie van Redactie*; verliest deze het belang van het Tijdschrift uit het oog, dan kan de Alg. Vergadering hen bij de periodieke aftreding vervangen en aldus zorgen, dat de meest gewenschte richting door het Tijdschrift wordt ingeslagen. De mogelijkheid van herkiezing waarborgt verder een niet grootere afwisseling in het personeel dier *Commissie* dan bepaald gewenscht is. De beoordeeling van stukken van specialen aard zal natuurlijk door hen geschieden, die in dat speciale vak het best thuis zijn en de *Commissie van Redactie* zal stellig niet nalaten bij dezen advies in te winnen, zoo dikwijls dat noodig is.

Van eene redactie van 30 leden, zoo betoogde PENN verder, kan men geen eenheid in leiding verwachten. Het *Comité*, *zoals het nu is, heeft niet de bevoegdheid van een redactie*; elke redacteur is referent zonder aan iemand verantwoordelijk te zijn. Het *Comité* kan geen stuk van een redacteur of van eenen anderen schrijver, wanneer het door een redacteur was goedgekeurd, weigeren; ook niet aan een ander opdragen wat een redacteur verzuimde te doen. Bij de voorgestelde nieuwe regeling zal dit anders worden.

Het voorstel vond warme verdedigers in de H.H. TILANUS, HEYNSIUS en GILDEMEESTER; maar men wenschte den naam van *Comité van Redactie* te behouden en niet door *Commissie van Redactie* te vervangen.

RAMAER trok zijn voorstel om de referenten door de Alg. Vergadering te laten benoemen, in, en VAN DEEN zijn amendement, om de leden van het *Comité uitsluitend* uit in AMSTERDAM wonende leden te laten bestaan. PENN had uiteen gezet, dat het eigenlijke dagelijksche redactie-werk uitsluitend door hem gedaan werd en er dus geen reden bestond om slechts leden van het *Comité* te benoemen, die in de stad, waar het Tijdschrift werd uitgegeven, woonden. Het was ook ongewenscht, omdat het Tijdschrift niet een *locaal*, maar een *Nederlandsch* karakter moest blijven dragen. Bij den grooten invloed, dien het *Comité* nu hebben zal, is het noodig, dat er ook leden uit andere plaatsen

Teixeira de Mattos

DR. J. G. M. HANLO.

zitting in hebben. Daarom was ook de bepaling [opgenomen hoeveel leden *buiten* de stad en hoeveel *in* de stad van uitgifte wonen moeten, opdat niet door toevallige omstandigheden eene eenzijdige bezetting der plaatsen zou kunnen ontstaan.

Het voorstel sub 1 wordt met *algemeene stemmen* goedgekeurd met de wijziging dat 4 leden der redactie, waaronder de Gérant, moeten wonen in de plaats van uitgifte van het Tijdschrift, en drie daarbuiten.

Ook de punten 2 en 3 werden goedgekeurd.

Bij punt 4, het niet-plaatsen van de namen op het titelblad, werd POLANO's amendement om ze wèl op het titelblad en niet op de keerzijde te plaatsen, na uitvoerige bestrijding door PENN *verworpen*, maar besloten den vorm van de vermelding der

redacteurs aan de nadere overweging van het *Comité* overtelaten. Het plaatsen van een zóó groot aantal redacteurs op het *voorst*e titelblad zou den dwazen schijn laten voortduren, alsof de redactie aan een 30-tal leden zou zijn toevertrouwd en zou het benoemen van nieuwe redacteurs bij de bestaande in den weg staan, wat tegen het belang van het Tijdschrift zou zijn.

Nu de redacteurs te samen eene VEREENIGING zullen uitmaken, was er geen enkel bezwaar om hun aantal te vergrooten door het successievelijk daarin opnemen van al degenen, die ijverig aan het Tijdschrift medewerken.

Aan het *Comité* werd bij acclamatie het maken van een nieuw *Reglement* opgedragen en een votum van vertrouwen aangenomen, dat het te benoemen tijdelijke *Comité van Redactie* naar zijn beste vermogen de nieuwe organisatie zou in het leven roepen.

Bij schriftelijke stemming werden daarop tot leden van het *Comité* benoemd de H.H. Dr. J. ZEEMAN, Dr. J. P. GILDEMEESTER, Dr. TEIXEIRA DE MATTOS, Dr. J.

PENN, allen *in* AMSTERDAM en de H.H. J. A. BOOGAARD, L. J. EGELING en M. POLANO *buiten* AMSTERDAM.

De H.H. RAMAER, SCHRANT en VAN HASSELT hadden verzocht niet in aanmerking te komen en de H.H. SCHNEEVOOGT, GOBÉE en TILANUS hadden reeds vroeger den wensch te kennen gegeven om af te treden.

De vergadering bepaalde, dat de benoemde leden van het *Comité onmiddellijk* en niet eerst in *Januari* 1862 hunne werkzaamheden zouden aanvaarden.

In 1862 werden tot nieuwe leden der *Vereeniging* niet tot leden van het *Comité* gekozen:

Dr. G. D. L. HUËT te AMSTERDAM,
Dr. J. J. KERBERT te KOOG A/Z.,
Dr. W. KOSTER te LEIDEN.

In 1863 werd op voorstel van het *Comité* Dr. J. G. M. HANLO tot *lid der Vereeniging* gekozen.

Volgens een rooster traden elk jaar 2 leden af, doch waren bij schriftelijke stemming dadelijk herkiesbaar.

Dit rooster van aftreding luidde:

Ult. DECEMBER 1862 GILDEMEESTER en
POLANO.

Ult. DECEMBER 1863 BOOGAARD en TEI-
XEIRA DE MATTOS.

Ult. DECEMBER 1864 EGELING en ZEEMAN.

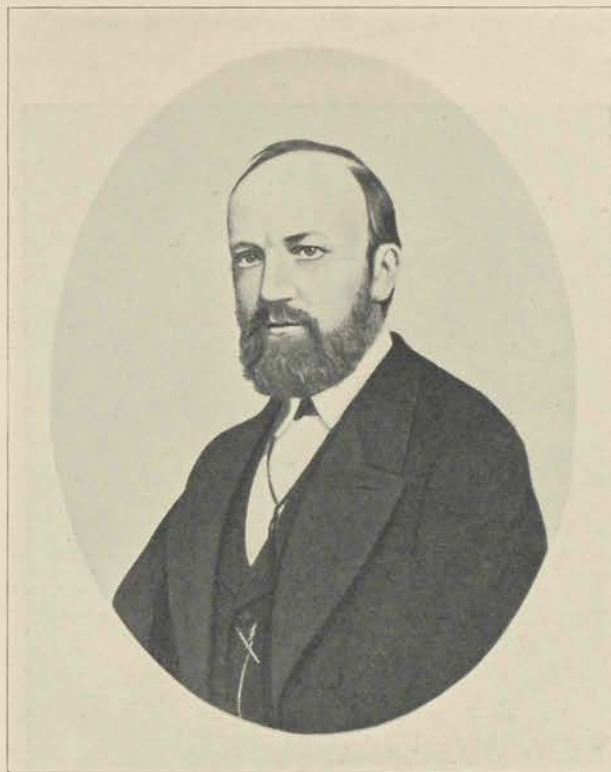
Tot en met 1865 is de samenstelling van het *Comité* dezelfde gebleven. In 1866 trad Dr. GILDEMEESTER op zijn verzoek af en werd vervangen door Dr. J. G. M. HANLO.

Aan de afgetreden Redactie werd in 1862 bij monde van Prof. VAN DEEN dank gebracht voor alles wat zij in het belang van het Tijdschrift gedaan had en PENN sprak den wensch uit, dat de nieuwe organisatie „die grootendeels het uitvloeisel was van de ervaring, die het vorige *Comité* „had opgedaan”, het Tijdschrift tot nut zou strekken.

Het titelblad van den 5en jaargang 1861, dat blijkbaar eerst aan het einde van den jaargang gedrukt is, geeft reeds de nieuwe Redactie aan.

Het Concept-Reglement, door het nieuwe *Comité van Redactie* ontworpen, werd in de Alg. Verg. van 25 MEI 1862 behandeld en *met algemeene stemmen* aangenomen, nadat aan art. 5, 3e alinea, (over het ontnemen van het lidmaatschap der Vereeniging) door een amendement van Prof. v. GEUNS nog toegevoegd was:

Het besluit tot het ontnemen van het lidmaatschap wordt niet genomen, dan wanneer minstens

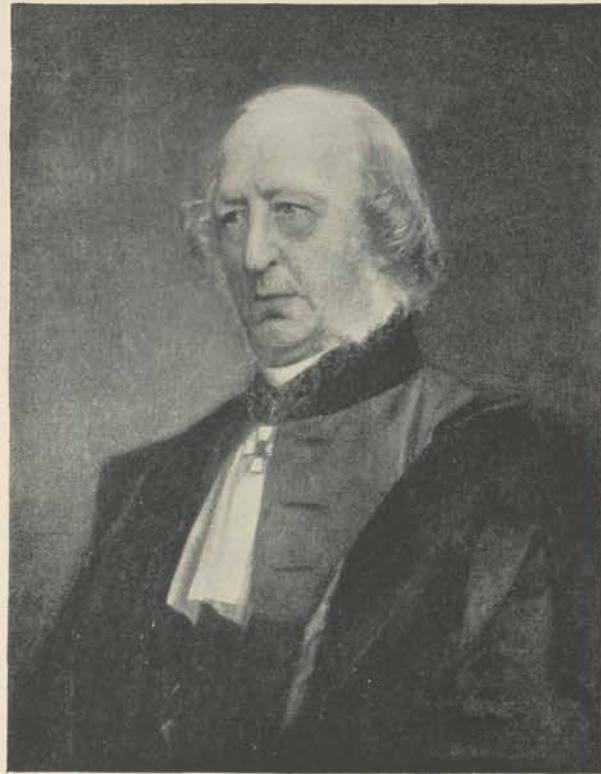
J. A. Boogaard

2/3 der in de vergadering aanwezige leden, uitmakende minstens de helft van het geheele aantal der leden van de Vereeniging van Redacteuren, zich daarvoor verklaren.

Reeds in het volgende jaar, 1863, had men spijt van deze zachtere bepaling omtrent het verlies van het lidmaatschap:

Bij de verkiezing van een nieuw lid der *Vereeniging* ontbrandde de discussie over het ontnemen van het lidmaatschap opnieuw, toen Dr. GOBÉE voorstelde, om die redacteuren, die gedurende een geheel jaar geen oorspronkelijke bijdragen hadden geleverd, van het lidmaatschap der Vereeniging vervallen te verklaren.

Zoowel dit voorstel, als de daarop voorgestelde amendementen, om het woord „oorspronkelijke” weg te laten, of één jaar in 2 of 3 jaren te veranderen, werden verworpen na krachtige

PROF. DR. J. VAN GEUNS.

bestrijding door PENN, die er tegen waarschuwde om door een zoodanig voorstel van vervallen-verklaring bij de daarmede getroffen leden ook tegelijk alle sympathie voor het Tijdschrift te doen verdwijnen.

Een voorstel van GILDEMEESTER om de redacteuren, die in twee jaren geen bijdragen geleverd hadden „uit te noodigen „om hun lidmaatschap neer te leggen” vond evenmin instemming.

Uit die herhaalde pogingen om de minder werkzame leden te loozen, blijkt echter wel hoe groot de ontstemming, zelfs bij rustige menschen als GILDEMEESTER, tegen die nalatigen was en dat men er niet tegen op zag, om, zoo noodig drastische maatregelen voor te stellen.

Het nieuwe Reglement, het eerste, dat in het archief van het Tijdschrift bewaard is, vindt men aan het eind van deze geschiedenis als bijlage afgedrukt.

De voornaamste veranderingen waren wel die in art. 1, waarin de naam „VEREENIGING „VAN REDACTEUREN” den naam van „Redactie” vervangen heeft; art. 9, waarin de

samenstelling van het *Comité van Redactie*, zijn taak en de wijze van aftreden geregeld wordt en art. 16, waarin het *plan van bewerking* van de Wetenschappelijke Mededeelingen en van de Boekaankondigingen aangegeven wordt.

De vergaderingen van het Comité en van de Vereeniging.

Voor het *Comité* was in het nieuwe Reglement (art. 11) bepaald, dat het zoo dikwijls vergaderde als dit door den *Gérant* of twee andere leden van het *Comité* wordt noodig geoordeeld.

Nu eenige leden van het *Comité* buiten AMSTERDAM woonden, kon sedert 1862 uit de

quitanties voor reiskosten worden opgemaakt hoeveel vergaderingen dit jaarlijks hield; dit bleek 3 à 4 te zijn. Waarschijnlijk zullen wel, vooral in de eerste jaren van het Tijdschrift toen *alle* 5 nog in AMSTERDAM woonden, herhaaldelijk *onderlinge* besprekingen tusschen de leden van het *Comité* hebben plaats gevonden, al was dit niet in den officieelen vorm van vergaderingen.

Na het aftreden van PENN in DECEMBER 1866 werd reeds in de eerste *Comité*-vergadering van JANUARI 1867 de vraag besproken, of het niet gewenscht was, dat het *Comité* frequenter bijeen kwam. In het volgende Hoofdstuk, dat over het *Gérantschap* van Dr. J. ZEEMAN handelt, komen wij daarop terug.

De *Comité*-vergaderingen werden vermoedelijk, evenals in latere jaren, bij den *Gérant* aan huis gehouden. Onder de quitanties komen ten minste geen posten voor van lokaal-huur voor deze vergaderingen.

Het aantal leden der Alg. Redactie of *Vereeniging* bedroeg in de jaren van PENN's *Gérantschap*, 1857 t/m. 1866:

1857	28	1861	31	1864	36
1858	28	1862	34	1865	34
1859	31	1863	35	1866	32
1860	31				

De *Algemeene Redactie-vergaderingen* hadden in 1857—1861 in den regel éénmaal per jaar plaats en wel in het voorjaar; zij werden gepresideerd door Prof. SCHNEEVOOGT, het lid der Redactie, dat door het Hoofdbestuur der Maatschappij was aangewezen om de belangen der Maatschappij in de Redactie te behartigen; niet door den *Gérant*.

Na de reorganisatie van 1861 bekleedde elk jaar een ander lid den Voorzitters-stoel en wel een der *buiten* AMSTERDAM wonende leden: in 1862 Dr. EGELING, in 1863 Dr. POLANO enz.

De *periodieke wisseling van Voorzitter* was in het *Reglement* niet geregeld, dit zal dus bij onderlinge afspraak gedaan zijn en moet wel met de periodieke aftreding van de leden van het *Comité* hebben samengehangen; wij komen daarop bij het *Gérantschap* van ZEEMAN nog terug.

De *Algemeene vergaderingen* werden steeds in AMSTERDAM gehouden, maar niet altijd in hetzelfde lokaal; zij vingen des morgens ten 11 uur aan. In 1856 in het ODÉON, in 1857 in het lokaal 't VOSJE op het Rokin; in 1858 vergaderde men in „DE GARNALEN DOELEN” Singel 335, zooals in de gedrukte notulen staat (het gebouw waar tegenwoordig de Bibliotheek der Universiteit is gevestigd), of te wel het „HOTEL DU GRAND DOELEN”(1) zooals in de nota staat van C. KRAETZER voor „Monsieur PENN” voor de „comparitie op zaal No. 9”.

In 1860 was de vergadering wederom in het „HOTEL DU GRAND DOELEN.” De nota voor Monsieur PENN spreekt van „28 tartines, 28 Café, 2 Bt. Port à Port, 11 AVRIL 1860”.

In de latere jaren werd veelal in de lokalen van het Algemeen Ziekenfonds (A.Z.A.) in de Beulingstraat vergaderd. De vergaderingen werden in den regel door niet meer dan de helft der leden der *Vereeniging* bezocht.

Zij eindigden gewoonlijk met eenen *gezamenlijken maaltijd* des namiddags ten 4 uur, die echter niet door het Tijdschrift aangeboden werd: de leden dineerden te samen voor eigen rekening, waartoe de verblijfkosten dienden. Lang niet iedereen deed daaraan mede, en in 1862 besloot het *Comité* daarom dat jaar niet gezamenlijk te dineeren „daar elk jaar een „geringer aantal daaraan deel nam en het niet mogelijk was om voor een zeer gering aantal „een goed diner tegen matigen prijs te krijgen”.

De Jaarlijksche diners.

Dr. ISRAELS stelde in dat jaar in de Alg. Vergadering voor, dat de leden der Redactie jaarlijks zouden worden *uitgenoodigd* tot een diner, waarvan de kosten op rekening van het Tijdschrift zouden worden gebracht. „Een dergelijke vriendschappelijke bijeenkomst zal nuttig „zijn ter versterking van den onderlingen band onder Redacteuren” zoo meende Dr. VAN CAMPEN bij het ondersteunen van ISRAELS' voorstel. PENN kon zich daarmede vereenigen *op voorwaarde*, dat de kas van het Tijdschrift een ruim overschot had geleverd. De Algemeene Vergadering machtigde het *Comité* om in dien geest te handelen.

Sedert dien is het jaarlijksche diner onafscheidelijk aan de Jaarlijksche vergadering verbonden en vormt het niet een van de minst gewichtige bezigheden van de leden der Vereeniging. Slechts eenmaal werd voorgesteld het diner, wegens de slechte financieele uitkomst van dat jaar, af te schaffen; maar dit voorstel werd onmiddellijk *verworpen*.

Het eerste diner, dat op die wijze aan de leden werd *aangeboden*, had op 26 APRIL 1863 plaats bij ZOMERDIJK BUSSINK, Heerengracht b/d. Wolvenstraat, den toen reeds beroemden kok, wiens culinaire talenten weder in de laatste 10 jaren bijgedragen hebben om de leden der Vereeniging de vermoeyenissen van de Alg. Vergadering te doen vergeten. Zijn vertrek uit AMSTERDAM in 1930 werd algemeen betreurd!

Wij laten het menu van dien historischen maaltijd hier volgen; deze stak ver uit boven de tot nu toe gezamenlijk gebruikte.

De groote voldoening over het genotene uitte zich ook in de fooi voor de bediening (f 5.-), een voor dien tijd ruime som.

Voor een enkele maal kon het Tijdschrift zich die luxe veroorloven, maar als regel zou dit wat te kostbaar zijn en zoo zien wij, dat een serie volgende diner's bij J. W. SCHRÖDER „Societeithouder” Kalverstraat b/d. Jonge Roelensteeg werden gehouden. Uit het handschrift der nota mag men afleiden, dat het geen re-rangs-gelegenheid geweest is. Het diner kostte f 3.— per persoon en volgens de „voor den heer PEN” geschreven nota, was er voor „14 Coferts” 1) gedekt. De fooi was vermoedelijk in overeenstemming met het genotene: slechts f 2,50. (1864).

Men moest dat jaar ook wat zuiniger zijn, omdat in SEPTEMBER nog eene *Buitengewone* Alg. Red. Verg. zou gehouden worden, met het oog op de 2e reorganisatie, die in dat jaar plaats had, eveneens met een diner bij dienzelfden SCHRÖDER eindigende.

In 1866, het laatste jaar van PENN's Gérantschap, was bij dienzelfden slechts voor „8 Coferts” gedekt. Wanneer men mag aannemen, dat de 7 leden van buiten AMSTERDAM, die ter vergadering waren gekomen, allen aan het diner deelnamen, dan heeft slechts één lid uit AMSTERDAM daaraan deel genomen, vermoedelijk wel de Gérant. Het is niet onmogelijk, dat dit slechte bezoek aan het heerschen der cholera moet worden toegeschreven, waardoor de AMSTERDAMSCHEN doctoren het zeer volhandig zullen gehad hebben. Men weet, dat in dat jaar de Alg. Vergadering der *Maatschappij* wegens de cholera afgelast was.

Ook in *Hotel Suisse* bij HILLER werd wel gedineerd (1873—1874).

In het *nieuwe Reglement* wordt niet gesproken van een lid der Redactie, dat de belangen der Maatschappij in de Redactie vertegenwoordigde. Dit was in Art. 42 van het contract met de Maatschappij geregeld en behoefde dus niet in een Reglement opgenomen te worden.

1) Couverts.

N. 25.

NOTA

Voor den Welken den Gt. Med. Dm.

van J. ZOMERDIJK BUSSINK.

April 26	1	Din. 15 Concerts met	
		1/2 fl. H. Julie	90 -
	4 fl.	L'Orde	20 -
	3	Champagne	15 -
	1	Bot. - Bot.	4 -
	1	Dry Made	4 -
	15	Stomachic	3
	14	Des Cafe	2 10
			<u>130 10</u>
		Midd. 20 April 63	
		for Y. M. M. Bussink	
		# Blindes	

SCHNEEVOOGT trad in 1862 wel als lid van het *Comité* af, maar daarom nog niet als gedelegeerde der Maatschappij. De Vereeniging, niet het *Comité van Redactie*, was tegenover het Hoofdbestuur der Maatschappij het officieele lichaam.

In de Gewone Hoofdbestuursvergadering van 18 DECEMBER 1862 werd SCHNEEVOOGT dan ook weder tot gedelegeerde der Maatschappij aangewezen, maar *daarmede kreeg hij nog geen zitting in het Comité.*

Op voorstel van Prof. HALBERTSMA was in 1859 besloten, dat de namen van hen, die als lid der Vereeniging werden voorgesteld op den oproepingsbrief tot de Alg. Verg. zouden worden opgegeven. Men werd toen dus dadelijk tot lid der *Vereeniging* benoemd en *kon* dan bij gelegenheid tot lid van het *Comité* gekozen worden.

Dr. HANLO, de zoo ijverige medewerker aan het Tijdschrift, die in 1862 aan de buitenlandsche berichten medewerkte, daarin PENN voor een deel vervangende, was in 1863 tot lid der *Vereeniging* gekozen, maar werd eerst in 1866 lid van het *Comité.*

Zijn broeder Dr. E. H. A. HANLO, chirurg te 's HAGE, werkte ook eenigen tijd aan het Tijdschrift mede.

Zoo was dan de reorganisatie van het Tijdschrift gelukkig tot stand gebracht en meende men nu rustig aan de consolideering van de genomen besluiten te kunnen voortwerken. Het nieuwe meer uitgebreide *Comité* ging met goeden moed de toekomst in.

Maar.... *mit des Geschickes Mächten ist kein ewiger Bund zu flechten....*

Tweede reorganisatie. 1864.

Had reeds vroeger de Afdeeling SCHIEDAM der Maatschappij een voorstel gedaan om het 4°-formaat van het Tijdschrift in een 8vo-formaat te veranderen (1858), in 1862 was weder een dergelijk voorstel door de Afdeeling TILBURG ingediend. Dit voorstel was toen door SCHNEEVOOGT, namens de *Vereeniging*, bestreden op grond dat dit een zaak was, die uitsluitend de Redactie en niet de Maatschappij aanging.

Hij had er echter bij verklaard, dat desniettemin de Redactie bereid was deze vraag nog eens onder de oogen te zien.

Als resultaat van dit nader onderzoek deelde het *Comité* in 1863 in de Alg. Red. Verg. mede, dat het geen aanleiding had kunnen vinden om voor te stellen die wijziging in te voeren, omdat het veranderen in een kleiner formaat met te groote vermeerdering van kosten gepaard zou gaan. En de Alg. Red. vergadering volgde gedwee dit advies.

Het lot van het plan tot overbrengen in een 8vo-formaat scheen dus beslist te zijn.

Maar.... in 1864 maakten Prof. A. HEYNSIUS en Dr. C. GOBÉE op het eind der Alg. Red. Verg. van 29 MEI de Redactie er opmerkzaam op, dat DONDEERS plan had een *nieuw geneeskundig tijdschrift* op te richten.

Het bericht viel, na de pas bereikte reorganisatie

als een *donderslag* bij helderen hemel. Dat het medelid der Vereeniging, Dr. W. KOSTER, mede behulpzaam bleek te zijn aan het oprichten van dit nieuwe tijdschrift, gaf natuurlijk verwondering en onrust, vooral toen KOSTER, die ter vergadering aanwezig was, mededeelde dat dit nieuwe tijdschrift „zich niet zou bepalen tot „anatomisch-physiologische onderwerpen, maar zich zou uitstrekken over „den geheelen omvang der geneeskundige wetenschappen en tevens zou „dienen tot overzichten van hetgeen „in Nederland in de geneeskundige wetenschap wordt gepraesteed”.

Onmiddellijk werd opnieuw de reeds vroeger ontkenkend beantwoorde vraag gesteld of men niet *door verandering in de wijze van uitgifte en zoo noodig tegemoetkoming* aan den reeds meermalen uitgesproken wensch naar *wijziging in den vorm van het Tijdschrift* tegemoet zou kunnen komen aan de grieven, die men tegen het Tijdschrift had, en die ook daarin bestonden, dat het groote en kleine oorspronkelijke stukken, vermengd met wetenschappelijke mededeelingen, berichten enz. dooreen gaf.

Na uitvoerige discussies, waaraan nagenoeg alle leden der Alg. Verg. deelnamen, werd de vraag: „zal er een plan gemaakt worden tot het brengen van wijziging in de uitgifte van „het Tijdschrift”, met op één na algemeene stemmen *bevestigend* beantwoord en werd besloten, dat op eene *Buitengewone Vergadering* der Redactie door het *Comité* de noodige voorstellen tot verandering zouden worden gedaan!

Dat DONDERS met een nieuw tijdschrift zou beginnen, deed der Redactie de vrees om het harte slaan; zij liet onmiddellijk de vroeger breed uitgemeten bezwaren tegen verandering in formaat van het Tijdschrift en verandering in vorm van uitgifte, varen.

Reeds den 12en AUGUSTUS van datzelfde jaar werd door PENN namens het *Comité*, een voorstel in dien geest aan de leden der Vereeniging rondgezonden ter behandeling op eene op 4 SEPTEMBER te houden *Buitengewone* Algemeene vergadering.

Het *Comité* had er dus geen gras over laten groeien.

Het bedoelde tijdschrift was het *Nederlandsch Archief voor Genees- en Natuurkunde*, onder medewerking van P. Q. BRONDGEEST, M. IMANS, A. P. VAN MANSVELT en H. SNELLEN, uitgegeven door F. C. DONDERS en W. KOSTER. 8vo. UTRECHT W. F. DANNENFELSER 1864. (Snelpersdruk P. W. VAN DE WEYER) 1).

W. Koster.

1) In een geel inleg-papier, onderteekend door den uitgever DANNENFELSER, leest men:
Het *Archief* zal in de eerste plaats oorspronkelijke bijdragen bevatten; maar daarenboven uittreksels uit de NEDERLANDSCHE literatuur. De Redactie stelt zich voor, verslag te geven van alle bijdragen, die gewigt hebben voor de geneeskundige wetenschap, zoodat het tijdschrift de Nederlandsche literatuur voor geneeskunde zal vertegenwoordigen. Van natuurkundige onderwerpen zal worden kennis genomen, in zoover deze geacht worden, tot den kring der studiën van den wetenschappelijken geneeskundige te behooren.

Jaarlijks zullen 30 tot 36 vellen, met de vereischte platen en houtsnedden, in vier of meer afleveringen, het licht

Dit tijdschrift droeg, omdat het *om de drie maanden* uitkwam, archiefstukken en meer uitgebreide verhandelingen op genees- en natuurkundig gebied en referaten bevatte, maar geen berichten, personalia enz., wel een eenigszins ander karakter dan het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, dat ongeveer *wekelijks* uitkwam en kon dus bezwaarlijk als een *concurrerend* tijdschrift beschouwd worden, maar zijn verschijning gaf den stoot tot ingrijpende veranderingen in den vorm van uitgifte van het *Tijdschrift*, die men tot nu toe onuitvoerbaar geacht had. Nú konden dadelijk de vroegere wenschen vervuld worden en men mag zich hierbij zeker wel eens afvragen of inderdaad vroeger de mogelijkheid van zulk eene door velen gewenschte verandering wel voldoende was onderzocht, nu het bleek, dat de plotselinge vrees voor het nieuwe tijdschrift, de vroeger als onoverkomelijk gekenschetste bezwaren als kaf voor den wind deed verdwijnen en niet alleen de *mogelijkheid*, maar zelfs de *wenschelijkheid* van zulk een wijziging grif werd toegegeven. Maar het is misschien beter op deze vraag niet in te gaan.

De oproepingsbrief voor de *Buitengewone Alg. Red. Vergadering* op ZONDAG 4 SEPTEMBER 1864, waarin de nieuwe voorstellen behandeld zouden worden, luidde als volgt:

Het Comité van Redactie heeft de eer bij deze de H.H. Redacteurs uit te noodigen tot eene Buitengewone Algemeene Redactie-Vergadering, op Zondag 4 September, des voormiddags ten 11 ure, in het lokaal van het Algemeen Ziekenfonds, in de Beulingstraat te Amsterdam, ter behandeling van het volgende voorstel:

- 1°. *Het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde zal worden gesplitst in 2 Afdelingen. De eerste Afdeling zal ongeveer wekelijks in één vel, de 2e Afdeling bij afleveringen van meer vellen op onbepaalde tijden geschieden.*
- 2°. *De 1e Afdeling zal in den regel bevatten:*
 - a. *Behandeling van zaken van algemeen belang (a.o. leading-artikels).*
 - b. *Referaten en korte wetenschappelijke mededeelingen.*
 - c. *Verslagen van het verhandelde in wetenschappelijke lichamen in het buitenland.*
 - d. *Boekaankondigingen (zoo noodig kunnen deze in de 2e Afdeling opgenomen worden).*
 - e. *Berigten.*
 - f. *Bibliographie.*

De 2e Afdeling zal bevatten:

- a. *Oorspronkelijke stukken (bij voorkeur de meer uitgebreide).*
- b. *Overzichten over wetenschappelijke onderwerpen. Daaronder ook begrepen de kritische beschouwing van het verhandelde in Geleerde Genootschappen.*
- c. *Verslagen van wetenschappelijke lichamen in ons land.*

De stukken der Nederlandsche Maatschappij voor Geneeskunst worden, naar gelang van hun inhoud, in de 1e of in de 2e Afdeling opgenomen.

- 3°. *Tot het ten uitvoer leggen van een dergelijk plan is eene verandering van den vorm van het*

zien. Het vel druks wordt berekend tegen 16 Cts. — de platen naar evenredigheid der daaraan verbonden kosten. In geen geval zal de prijs dien van f 6,50 te boven gaan."

Op de 3e pagina van het omslag leest men het bericht:

De Redactie neemt de vrijheid zich bij de vaderlandsche Genees- en Heelkundigen aan te bevelen voor het inzenden van oorspronkelijke bijdragen. Zij worden tegemoet gezien aan het adres van Prof. DONDEERS. Honorarium kan niet worden aangeboden. Afzonderlijke afdrucken staan den Schrijvers ten dienste. —

In 1871 werd de uitgifte van dit Archief gestaakt.

Tijdschrift noodig en wel in een royaal octavo, zoodat jaarlijks in plaats van 720 bladzijden omstreeks 1000 verschijnen, waarvan 600 à 700 voor de 1e Afdeeling en 300 à 400 voor de 2e Afdeeling.

Het Comité zal o.a. omtrent de wijziging van het honorarium, de vermeerdering van onkosten, uit eene eventuele vorm-verandering voortvloeyende, de noodige inlichtingen geven.

Eindelijk stelt het Comité voor, dat op deze Buitengewone Vergadering al zoodanige besluiten zullen kunnen genomen worden, die tot vereeniging met bestaande tijdschriften zouden kunnen leiden.

AMSTERDAM, 12 AUGUSTUS, 1864.

Namens het Comité

J. PENN.

Het is wel jammer, dat nu juist van deze Buitengewone Vergadering, geen notulen meer voorhanden zijn en dat ook die van de daarop volgende Algemeene Vergaderingen der Redactie van 1865 en 1866 ontbreken; zoodat de discussies uit deze beide *zeer belangrijke* vergaderingen verloren zijn gegaan.

Deze tweede reorganisatie had een geheel andere beteekenis dan die van 1862. TOEN was het eene reorganisatie in de geheele gestie van het Tijdschrift, NU betrof het nagenoeg alleen eene reorganisatie in den *vorm*, waarin het Tijdschrift werd uitgegeven, niet van den inhoud.

Het *eerste* notulen-boek van de vergaderingen van het *Comité van Redactie* begint met *Januari* 1867; het boek is kennelijk niet volledig, want het begint met bladzijde 49. De daarin voorhanden notulen van het *Comité* zijn geschreven door PENN's opvolger als Gérant, Dr. J. ZEEMAN, die dus tevens Secretaris van het Comité was.

Vermoedelijk hebben de pagina's vóór bladz. 49 de notulen van vroegere *Comité*-vergaderingen bevat.

In dit notulen-boek ontbreekt ook nog het verslag van de jaarlijksche Algemeene Redactie-vergadering van 1867.

Het is mij tot nu toe niet gelukt de ontbrekende verslagen op te sporen. Ik had gehoopt, dat die nog onder de nagelaten boeken en bescheiden van Prof. J. W. R. TILANUS zouden te vinden zijn, maar zijn zoon Dr. C. B. TILANUS, verzekerde mij, dat hij deze niet heeft aangetroffen.

Wat is er nu in die SEPTEMBER-vergadering van 1864 en de daarop volgende Alg. Vergaderingen der *Vereeniging* in 1865 en 1866 precies gebeurd?

Het is niet mogelijk daarop een afdoend antwoord te geven.

Vast staat, dat in de Buitengewone Vergadering der *Vereeniging* de op 12 AUGUSTUS 1864 door PENN, namens het *Comité* toegezonden voorstellen zijn AANGENOMEN, want in 1865 verscheen het Tijdschrift in *twee* Afdeelingen, zooals in het 1e voorstel van het *Comité* was gewenscht, en in 8vo-formaat in plaats van in 4°. zooals het 3e voorstel geluid had.

De wijziging in het *honorarium*: f 2,50 per pagina en 5 cents per regel voor de leden der *Vereeniging* en f 2.- per pagina en 4 cents per regel voor de overige medewerkers, is toen ook vastgesteld, blijkens de quitanties van 1865. Het *Comité van Redactie* had in hare circulaire aan de leden te kennen gegeven, dat zij omtrent de honoraria in de Alg. Verg. de noodige inlichtingen zou geven.

Met het nieuwe formaat en de verdeeling in twee Afdeelingen werd een „Tweede Reeks”

der jaargangen geopend. In een voorwoord gaf PENN daarvan kennis in het eerste nummer van 1865 en deelde hij mede wat in de EERSTE AFDEELING — de wekelijksche nummers — en wat in de TWEDE AFDEELING zal worden opgenomen.

Van hetgeen overigens in de jaren 1865 en 1866 over het Tijdschrift voorgevallen is vindt men in het Tijdschrift niets vermeld.

Toch moeten die beide jaren voor het Tijdschrift belangrijk geweest zijn: in OCTOBER 1865 — de geneeskundige Wetten van THORBECKE waren juist aangenomen — werd PENN, die een belangrijk aandeel genomen had in het tot stand komen dier wetten, tot Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht voor de Provincie NOORD-HOLLAND benoemd. Dit was voor PENN in 1866 aanleiding om zijn werk als Gérant van het Tijdschrift neer te leggen. Dr. J. ZEEMAN werd tot zijn opvolger benoemd.

Verder moet men aannemen, dat in 1866 iets bijzonders is voorgevallen met betrekking tot het Tijdschrift, want op de drukkers-rekening van dat jaar, vond ik een post, luidende: „250 circulaires betreffende de Alg. Redactie-vergadering”. Wat die circulaires, die in het begin van het kwartaal, dus vóór de Alg. Red. Vergadering, gedrukt werden, bevat hebben is niet te zeggen; zij werden niet door den uitgever verzonden en de zeer gespecificeerde frankeer-kosten, die PENN steeds bij de Rekening en Verantwoording pleegde op te geven, waren door hem juist in de jaren 1865 en 1866 door een globaal cijfer voor frankeerkosten vervangen, zoodat ook deze geen licht konden verschaffen.

Deze circulaires kunnen niet eenvoudige mededeelingen aan de leden der Alg. Verg. bevat hebben, want dan was het onnoodig geweest zulk een groot aantal daarvan te laten drukken, men had dan met 40 of 50 ex. kunnen volstaan, zooals bij het drukken der *notulen* der Alg. Vergaderingen het geval was. Zelfs indien aan al de Afdeelingen der Maatschappij vragen zouden zijn gericht betreffende wenschen omtrent het Tijdschrift (wat niet zeer waarschijnlijk kan geacht worden, omdat het Tijdschrift geen Maatschappij-zaak was) dan is toch het getal van 250 niet te verklaren. Daar ook in het Tijdschrift zelve niets over circulaires te vinden is, blijf ik mij hieromtrent „in gissingen verdiepen”, zooals de geijkte uitdrukking luidt. Exemplaren dier circulaires zijn niet meer in het archief voorhanden.

Met het aftreden van PENN en het benoemen van ZEEMAN kan ik deze circulaires evenmin in verband brengen. Ik heb een oogenblik gedacht, dat zij in verband konden staan met de reorganisatie van 1867, de 3e sinds het bestaan van het Tijdschrift, maar ook dit is, om redenen, die in het volgend hoofdstuk zullen vermeld worden, niet aannemelijk.

Tweede Reeks der Jaargangen.

De TWEDE REEKS der jaargangen verscheen in 1865 in royaal 8vo-formaat, 15 × 23,5 cm. zetspiegel 11 × 16 cm. en in gevolge de besluiten der Alg. Vergadering van SEPTEMBER 1864, met het hiernaast afgedrukte titelblad:

Aan de keerzijde van het titelblad der *Eerste Afdeeling* zijn de namen van de 34 leden der *Vereeniging van Redacteurs* afgedrukt, benevens de namen van het uit 7 leden bestaande *Comité van Redactie*.

De EERSTE AFDEELING wordt gevormd door de wekelijksche nummers van één vel druks met eene, met die van den Oproepingsbrief weinig verschillende inhouds-opgave:

- a. Stukken der Ned. Maatschappij ter Bev. der Geneeskunst, Mededeelingen enz.
- b. Oorspronkelijke stukken,

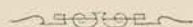
N E D E R L A N D S C H
TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,

TEVENS ORGAAN DER

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ

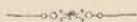
TOT

BEVORDERING DER GENEESKUNST.

TWEEDE REEKS.

Eerste Jaargang.

EERSTE AFDEELING.

AMSTERDAM. — H. A. FRIJLINK.

1865.

De Vereeniging van Redacteurs, door welke dit Tijdschrift wordt uitgegeven,
bestaat uit de Heeren:

Dr. G. A. N. ALLEBÉ.	Prof. J. VAN DER HOEVEN.
Prof. W. BERLIN.	Dr. E. F. HOYACK.
" J. A. BOOGAARD.	" G. D. L. HUËT.
Dr. J. E. C. VAN CAMPEN.	" A. H. ISRAËLS.
" J. L. CHANFLEURY VAN IJSSEL- STEYN.	" J. J. KERBERT.
" L. ALI-COHEN.	Prof. F. W. KRIEGER.
Prof. I. VAN DEEN.	" L. LEHMANN.
Dr. L. J. EGELING.	" C. A. J. A. OUDEMANS.
Prof. J. VAN GEUNS.	Dr. J. PENN.
Dr. J. P. GILDEMEESTER.	" M. POLANO.
" K. M. GILTAY.	" J. N. RAMAER.
" C. GOBÉE, Gep. 1 ^{sten} Off. v. Gez. 1 ^{ste} kl.	" F. J. J. SCHMIDT.
Prof. H. J. HALBERTSMA.	Prof. G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT.
Dr. J. G. M. HANLO.	" A. E. SIMON THOMAS.
" A. W. M. VAN HASSELT, 1 ^{sten} Off. v. Gez. 1 ^{ste} kl.	Dr. A. H. SWAAGMAN.
Prof. A. HEYNSIUS.	" J. TEIXEIRA DE MATTOS.
	" J. W. R. TILANUS.
	" J. ZEEMAN.

Comité, belast met de Redactie voor het Jaar 1865:

Prof. J. A. BOOGAARD.	Dr. J. PENN.
Dr. L. J. EGELING.	" M. POLANO.
" J. P. GILDEMEESTER.	" J. ZEEMAN.
" J. TEIXEIRA DE MATTOS.	

- c. Wetenschappelijke mededeelingen (referaten),
- d. Mededeelingen van geleerde genootschappen,
- e. Boekaankondigingen,
- f. Ingezonden stukken,
- g. Binnen- en buitenlandsche berigten,
- h. Bibliographieën.

De TWEEDE AFDEELING, in hetzelfde formaat, bevat:

- a. Stukken der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst, gewoonlijk rapporten van vaste Commissiën.
- b. Oorspronkelijke stukken (meer uitgebreide stukken, die te groot waren om in één aflevering van het Tijdschrift te worden opgenomen).
- c. Overzichten.
- d. Verslagen van Genootschappen.
- e. Boekbeschouwingen: uitvoerige bespreking van boeken.

Het titelblad is aan de keerzijde niet bedrukt.

Enkele rubrieken hebben dus bijna denzelfden naam als in de *Eerste Afdeeling*.

De *Maatschappij-stukken* van de *Eerste Afdeeling* zijn die, welke spoedig ter kennis van de leden der Maatschappij moeten gebracht worden, zooals *Programma* voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij, *Voorstellen* van de Afdeelingen voor de Algemeene Vergadering, *Verslag over de geldmiddelen*, over de *Bibliotheek*, *Berichten* aan de leden en aan de Afdeelingen der Maatschappij enz.

De *Maatschappij-stukken* in de *Tweede Afdeeling* zijn behalve de *Verslagen der vaste Commissiën*, de *Handelingen* der Algemeene Vergadering, *Openingsrede van den Voorzitter*, *Jaarverslag van den Secretaris*, *Rapporten* over het behandelde in de *Sectie-vergaderingen* enz.

Een scherp onderscheid tusschen de Oorspronkelijke stukken der beide Afdeelingen bestaat er niet en herhaaldelijk leest men dan ook in de notulen van de redactie-vergaderingen na 1866, dat over de vraag gediscuteerd wordt of een aangeboden stuk in de *Eerste* dan wel in de *Tweede Afdeeling* geplaatst zal worden.

In de *Eerste Afdeeling* vindt men verder

- 1. Inhouds-opgave, waarin de verschillende artikelen chronologisch in de verschillende rubrieken worden opgegeven.
- 2. Alphabetisch Zaak-register der *Eerste* en der *Tweede Afdeeling*.
- 3. Alphabetisch Naam-register der *Eerste* en der *Tweede Afdeeling*.

In de *Tweede Afdeeling* vindt men slechts een *Inhouds-opgave*, waarin de verschillende rubrieken zijn opgenomen, met in chronologische volgorde de daartoe behoorende Artikelen.

Slechts de *eerste* aflevering van de *Eerste Afdeeling* heeft een hoofd:

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE

zonder verdere aanduiding van jaar of datum van uitgifte. De signatuur in de eerste aflevering in den rechtschen benedenhoek is 1,1'....., 2,2'..... enz.; in den linkschen benedenhoek: NED. TIJDSCHR. V. GENEESK. 1865, 1e Afd. JAN.

De overige afleveringen beginnen dadelijk met het opschrift van het eerste artikel, hebben geen hoofd, maar elke aflevering heeft links beneden een onderschrift zooals in de vroegere wekelijksche aflevering met de MAAND van verschijnen.

NEDERLANDSCH
TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,

TEVENS ORGAAN DER

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ

TOT

BEVORDERING DER GENEESKUNST.

2de REEKS.

Vierde Jaargang.

VOORWAARDEN.

Elke Jaargang van het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* vormt een boekdeel van omstreeks 1000 bladzijden.

De prijs per Jaargang, voor de 2 afdeelingen te zamen, is *f* 9.50; over dit bedrag wordt in de maand Maart gedisponeerd.

De intekening geschiedt met *franco* aanvraag bij den Uitgever van het *Tijdschrift* en bij de Boekhandelaren van het Rijk.

Men abonneert zich voor niet minder dan één Jaargang.

Alle voor dit *Tijdschrift* bestemde stukken, gelieve men *franco* in te zenden aan de Redactie, onder het couvert van den Uitgever H. A. FRIJLINK, te Amsterdam, Singel bij de Gasthuismolensteeg, F. 383.

AMSTERDAM, H. A. FRIJLINK.

1868.

De Tweede Afdeeling, die in afleveringen van 6 of meer vellen tegelijk uitkwam, heeft dezelfde signatuur in den rechtschen benedenhoek, maar in den linker benedenhoek alleen NED. TIJDSCHR. V. GENEESK. 1865, 2e AFD. De afleveringen kwamen op ongeregelde tijden uit.

De Oorspronkelijke stukken in de Eerste Afdeeling zijn met groote letter gedrukt, 47 rr., 58 ll.; de Wetenschappelijke mededeelingen (referaten) evenals de Berichten en de *Boekaankondigingen* met kleine letter; 49 rr., 67 ll.

In de Tweede Afdeeling zijn de *Boekbeschouwingen*, de *Verslagen* der Secties der Alg. Vergaderingen en de *Verslagen der Genootschappen* met kleine letter gedrukt, de overige stukken met groote letter.

De Eerste Afdeeling van den eersten jaargang der Tweede Reeks telt 608 bladzijden de Tweede Afdeeling 475 bladzijden; zoodat het geheele aantal pagina's te samen grooter is dan dat der quarto-uitgave.

Deze Tweede Reeks werd evenals de vorige uitgegeven door H. A. FRYLINK en gedrukt bij de Wed. H. F. BAKELS EN ZOON, te AMSTERDAM.

In een „Berigt” in de eerste aflevering der Eerste Afdeeling, 1865, zegt Dr. J. PENN namens het *Comité*, dat de redactie „door de ruime medewerking en deelneming, die zij „gedurende 8 jaren mogt ondervinden, in staat gesteld is, om, met den jaargang 1865 eene „nieuwe Reeks aan te vangen, in een verbeterd formaat en tevens gevolg te geven aan den „meermalen uitgedrukten wensch van vele lezers om in de inrigting van het Tijdschrift en „in de wijze van uitgave eene verandering te brengen”.

„Zij vertrouwt, dat door deze verandering de wenschen van vele lezers zullen worden „vervuld en het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, dat bewezen heeft wat door vereeniging „van krachten kan worden verkreegeu, bij voortdoring eene algemeene medewerking en deel- „neming zal ondervinden.”

Door de vriendelijke bemiddeling van den Heer F. A. MELCHIOR, destijds Med. doct. Kerkstraat 372 AMSTERDAM heb ik afzonderlijke, nog niet ingebonden afleveringen van den 4en jaargang, 1868, 1e en 2e Afdeeling ontvangen in haren oorspronkelijken vorm.

Daaruit zag ik, dat voor de gezamenlijke afzonderlijke afleveringen van de Eerste Afdeeling, een grijs omslag gegeven werd, waarop op de voorzijde de „*Voorwaarden van intekening* voor de NIET-LEDEN der Maatschappij gedrukt zijn.

Op de keerzijde daarvan, de leden van de Vereeniging van Redacteurs en van het Comité van Redactie

En op de vierde pagina de Voorwaarden van Intekening voor de leden der Maatschappij volgens het met de Maatschappij gesloten contract:

Op de op grijs papier gedrukte omslagen der Tweede Afdeeling waren de Voorwaarden voor de niet-leden der Maatschappij niet afgedrukt: zij waren niet afzonderlijk verkrijgbaar: het nummer der aflevering stond daarop vermeld.

Op de binnenzijde van den titel werd in de eerste twee afleveringen dier Tweede Afdeeling de lijst der praenumeranten afgedrukt en op de 3e pagina de inhoud van de tot dien tijd verschenen afleveringen der Eerste Afdeeling en op de 4e pagina de inhoud van de aflevering zelve.

De Afleveringen der Eerste en der Tweede Afdeeling verschenen onopengesneden.

Soms verschenen twee nummers van de Tweede Afdeeling te gelijk onder één omslag (3e en 4e aflevering van 1866). In latere jaren kwam veelal slechts één aflevering der Tweede Afdeeling in het jaar uit. Naar eene mededeeling, die de vroegere uitgever, F. VAN ROSSEN,

mij deed, kwam in de week, waarin een aflevering van de Tweede Afdeeling verscheen, geen week-nummer uit.

De afleveringen van de Eerste Afdeeling kwamen ook niet regelmatig uit: de eerste helft van een jaargang had in den regel meer afleveringen dan de tweede helft, maar ook niet altijd 4 afleveringen in de maand. Voor de eerste twee jaargangen is bijv. het aantal afleveringen der Eerste Afdeeling per maand als volgt:

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
1865.....	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	1	1
1866.....	4	3	4	3	4	4	4	3	3	3	4	3

Dus in het eerste half jaar van 1865 24 afl., in het tweede half jaar 14 en in 1866 in het eerste half jaar 22 afl., in het tweede half jaar 20.

DE VERHOUDING TUSSCHEN TIJDSCHRIFT EN MAATSCHAPPIJ

(1857—1866).

DE verhouding tusschen het Tijdschrift en de Maatschappij (Hoofdbestuur en Afdeelingen) is niet altijd een vlotte geweest. Vooral in de eerste jaren werden van de zijde der Afdeelingen van de Maatschappij pogingen gedaan om zich in de zaken van het Tijdschrift te mengen. De leden der Maatschappij konden zich nog niet zoo spoedig los maken van het denkbeeld, dat het Tijdschrift *niet* meer was een *Tijdschrift van de Maatschappij*, maar dat het een volkomen zelfstandig Tijdschrift met een zelfstandige Redactie was, dat met de Maatschappij een contract had gesloten voor het publiceeren van hare stukken, maar overigens zijn eigen weg ging.

Het contract was gebaseerd op de berekeningen van de Commissie-PENN c.s. (1856) waaruit gebleken was, *dat dit voor de Maatschappij veel voordeliger was dan het uitgeven van een eigen Orgaan.*

Het waren niet alleen de *Afdeelingen*, die de verhoudingen van 1857 met die van vroeger verwarden:

In 1863 zeide de *Voorzitter* der Maatschappij in zijne Openingsrede der Algemeene Vergadering „met voldoening mogen wij het oog vestigen op het Tijdschrift en de Bibliotheek; „zij staan daar als *duurzame gedenkteekenen van onzen belangstellenden ijver* (cursiveeren van „mij) en leveren het bewijs hoeveel men door vereende krachten kan daarstellen”.

In de Openingsrede van de Alg. Verg. in 1864 sprak de Voorzitter, Dr. MEURSINGE AZN. van „het met zoo grooten vlijt bewerkte Tijdschrift der Maatschappij”.

In 1865 zeide Dr. VAILLANT, als Voorzitter der Maatschappij: „ik behoef slechts te wijzen „..... op het Tijdschrift der Maatschappij, dat in eenen meer behagelijken vorm dan vroeger, „de voornaamste plaats (wij zeggen dat met trots) onder de geneeskundige tijdschriften „inneemt”.

Wanneer Hoofdbestuurderen zoo spreken, kan men het den gewonen leden niet ten kwade duiden, als zij in de meening verkeerden, *ook zelfs nog in veel latere jaren*, dat het Tijdschrift aan de Maatschappij toebehoorde en dat deze de richting en de inrichting daarvan had aan te geven. Eene vergissing, die in den loop der jaren nog dikwerf tot onaangename discussies zou aanleiding geven.

De eerste zaak, die tot zulk eene discussie aanleiding gaf, betrof het formaat van het Tijdschrift. Dit was velen lezers een doorn in het oog. De bepaling, in het met de Maatschappij gesloten contract, dat de *HANDELINGEN* der Maatschappij, die aan de niet-inteekenaren op het Tijdschrift gezonden moesten worden, in *8vo-formaat* moesten gegeven worden en niet in het 4°-formaat, waarin zij oorspronkelijk gedrukt waren, was reeds een bewijs, dat men aan het 8vo-formaat de voorkeur gaf.

Dit overbrengen in een ander formaat, waardoor de tekst verlopen moest, was echter kostbaar en de Redactie stelde dan ook in 1858 een wijziging van het contract voor, waarbij die levering aan de niet-inteekenaars niet meer in 8vo-formaat, maar in het oorspronkelijke 4°-formaat zou geschieden; als tegenprestatie zou dan de prijs van het Tijdschrift voor de leden der Maatschappij nog een gulden lager gesteld worden. Verder werd bij de wijziging bedongen, dat de bijdrage van de Maatschappij aan het Tijdschrift voortaan f 1,50 zou bedragen voor *elk* harer leden en dat de leden-inteekenaars den abonnements-prijs franco vóór 20 FEBRUARI zouden inzenden. Wanneer dit niet geschied was, zouden voor de incasseeringskosten 25 cents in rekening gebracht worden.

Vóórdat dit voorstel in de Alg. Redactie-vergadering van 15 APRIL 1858 behandeld was, kon SCHNEEVOOGT uit naam van het Hoofdbestuur mededeelen, „dat dit zich in zijn daags „te voren gehouden vergadering bereid had verklaard dit nieuwe contract, wanneer de Redactie „het mocht goedkeuren, in de Alg. Verg. der Maatschappij onder de voorstellen van het „Hoofdbestuur ter tafel te brengen”.

De Gérant zette in de Alg. Redactie-Vergadering uiteen, dat de vermindering van inkomsten, die dit voor het Tijdschrift zou ten gevolge hebben, voldoende werden opgewogen:

- 1°. door de vermindering der incasseerings-gelden,
- 2°. door de opheffing van de verplichting om de Acta in 8vo-formaat te leveren,
- 3°. door het vooruitzicht, dat de prijs-vermindering het aantal inteekenaars zou doen toenemen. En al mocht dit laatste onverhoopt niet het geval zijn dan nog zou de prijs-vermindering, de abonnees vaster aan hun Tijdschrift verbinden en den band tusschen Tijdschrift en Maatschappij hechter maken.

(Tegen het hechter worden van dien band hadden merkwaardigerwijze enkele leden bezwaar, omdat dan „beider bestaan ook meer en meer afhankelijk van elkander werd”).

Het gewijzigde contract, dat met kleine toevoegingen in de 10e Algemeene Vergadering der Maatschappij, 1858, met *algemeene stemmen* werd aangenomen, bepaalde, dat de Artt. 38, 39, 40 en 41 van de Wet der Maatschappij voortaan aldus zouden luiden:

Tweede Contract met de Maatschappij.

ART 38.

Aan de gewone en buitengewone leden der Maatschappij, die tevens Inteekenaars zijn, wordt het geheele Tijdschrift verstrekt voor f 3,- minder dan aan de niet-Leden.

De Leden-Inteekenaars zullen echter gehouden zijn te zorgen, dat het bedrag der inteekening (f 6,50) vrachtvrij aan de Redactie zij toegezonden, vóór 20 February van elk jaar. Bij gebreke hiervan, zal voor de beschikking over dat bedrag, moeten worden vergoed 25 Cts.

ART. 39.

De Maatschappij ontvangt voor hare Bibliotheek kosteloos twee exemplaren van het geheele Tijdschrift en twee afdrukken van het vermeldde in Art. 37 (Zie vorig contract, 9e Alg. Verg. der Maatschappij).

Bovendien heeft het Hoofdbestuur aan het einde van elk jaar beschikking over 20 afdrukken van het laatstgenoemde, ter ruiling met andere Maatschappijen of Vereenigingen op het gebied der geneeskundige associatie buitenlands.

ART. 40.

De Leden der Maatschappij, die geen Inteekenaars zijn, ontvangen kosteloos, in kwarto-formaat, al het vermelde in Art. 37.

Op gelijke wijze ontvangt elke Afdeeling één exemplaar voor haar Archief.

ART. 41.

De Maatschappij geeft, in verhouding tot deze verpligtingen, aan de Redactie eene vaste subsidie 's jaars van f 1,50 voor elk harer gewone en buitengewone leden, met uitzondering van de laatstgenoemde der Algemeene Afdeeling.

In diezelfde Red. Vergadering, waarin deze verandering van het contract was aangenomen, was eerst een voorstel ter sprake gekomen, dat de Afdeeling SCHIEDAM voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij had ingediend en dat luidde:

Dat, wanneer het thans nog van kracht zijnde contract met den Uitgever van het Tijdschrift zal geëxpireerd zijn, bij nieuwe overeenkomst worde vastgesteld:

1°. *de uitgave van het Tijdschrift in 8vo-formaat;*

2°. *het plaatsen van de officieele stukken der Maatschappij, met AFZONDERLIJKE paginatuur achter de opstellen van wetenschappelijken aard.*

De gronden, die de Afgevaardigde van SCHIEDAM voor dit voorstel aanvoerde, kwamen hierop neer, dat het tegenwoordig formaat den lust beneemt om te lezen en dat bij eene afzonderlijke paginatuur, de stukken der Maatschappij minder over het hoofd gezien zullen worden.

Ook deze Afdeeling verkeerde blijkbaar nog in de meening, dat het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde een tijdschrift der Maatschappij was. Had zij de juiste verhoudingen niet uit het oog verloren, dan zou zij waarschijnlijk hare wenschen op een andere plaats hebben ter sprake gebracht.

Het blijkt uit de Handelingen van de Algemeene Vergadering der Maatschappij, waarin dit voorstel behandeld werd, niet, dat de H.H. LEHMANN, SCHNEEVOOGT, TILANUS en HEYE, die het voorstel bestreden ook hier op wezen, maar wèl werd door hen opgemerkt, dat het uitgeven in een formaat, dat, volgens de Afdeeling SCHIEDAM meer lust tot lezen zou geven, slechts ten koste van groote offers zou zijn te verkrijgen, want of de inhoud van het Tijdschrift zou dan tot op de helft verminderd moeten worden, wilde men het zelfde aantal bladzijden behouden, of de prijs zou verdubbeld moeten worden.

Tegen het geven van een afzonderlijke paginatuur aan de stukken der Maatschappij bestonden zoowel typographisch als administratief, overwegende bezwaren (bepaaldelijk voor kleine en spoed-eischende mededeelingen). Ook werd er op gewezen, dat art. 40, 2e alinea van het nieuwe contract, volkomen waarborg geeft, dat elk stuk van wege de Maatschappij ter kennis komt van de Afdeelings-besturen en -leden en dat spoedeisende mededeelingen steeds dadelijk en rechtstreeks aan de Secretarissen der Afdeelingen toegezonden werden en worden.

Het voorstel van SCHIEDAM werd met 40 tegen 9 stemmen verworpen. Meer dan 60 jaren later zou het denkbeeld van eene afzonderlijke paginatuur voor de Maatschappij-stukken nog eens ter sprake worden gebracht.

Het nieuwe contract met de Maatschappij was nog geen jaar oud met al de voordeelen, die daarmede aan de leden geschonken waren, toen reeds die gunstige voorwaarden den smaak naar meer deden ontstaan.

De Voorzitter der Alg. Redactie-Vergadering deelde namelijk in de vergadering van 24 APRIL 1859 mede, dat het Hoofdbestuur der Maatschappij vernomen had, dat enkele leden der Maatschappij bezwaar hadden tegen het groote bedrag, dat jaarlijks aan het Tijdschrift werd uitgekeerd.

Daar de mogelijkheid bestond, dat hierover in de Alg. Verg. der Maatschappij zou worden gesproken, wilde de Voorzitter gaarne de meening der Redactie-leden hieromtrent vernemen, hoewel hij er moest bijvoegen, dat nog geenerlei voorstel daaromtrent bij de Maatschappij hangende was.

Het kwam bij de besprekingen duidelijk uit, dat de Redactie den band tusschen Maatschappij en Tijdschrift zeer op prijs stelde en dat zij dus gaarne aan alle billijke wenschen der Maatschappij wilde tegemoet komen, maar dat de staat der geldmiddelen van het Tijdschrift niet gedoogde om, nadat pas de reductie op den abonnements-prijs voor de Maatschappij-leden van f 2,- op f 3,- gesteld was, nog daarenboven genoeg te nemen met eene verlaging der subsidie. Door hierop aan te dringen zou de Maatschappij zich aan eene groote inconsequentie schuldig maken.

De Gérant lichtte de bezwaren tegen een dergelijk voorstel nog toe door de mededeeling, dat de frankeer-kosten van het Tijdschrift, sedert NOVEMBER 1858 van 2 Cts. op 3 Cts. gestegen waren, hetgeen een nadeelig verschil van f 200,- à f 300,- 's jaars beteekende en dat de abonnements-gelden, ten gevolge van het contract van 1858, ook belangrijk minder inbrachten dan vroeger. *Mocht de Maatschappij inderdaad besluiten hare subsidie te verminderen, dan zou men, aldus was de meening der Redactie, de vraag onder de oogen moeten zien of het niet beter ware, dat de Redactie geheel zelfstandig het Tijdschrift in eenigszins gewijzigden vorm uitgaf dan door de bekijbeling der Maatschappij in haar bloei ondermijnd te worden.*

Het is zoover niet gekomen: in de Algemeene Vergadering der Maatschappij in 1859 is over het Tijdschrift niet meer gehandeld. In het Jaarverslag, dat HEYE in dat jaar uitbracht, leest men, „de verbroedering, die de Maatschappij bracht in de wetenschap door „het Tijdschrift, dat zij als haar Orgaan steunt en erkent, is een der daden, die onze medische „wereld, vóór het bestaan der Maatschappij meermalen vruchteloos had beproefd en telkens „als onmogelijk had opgegeven. En toch *die* spruit, hoe flink reeds opgeschoten, moet nog „krachtiger en vruchtbarer boom worden. Bestraal' haar daartoe het licht van elks verstand, „koestere haar de warmte van ieders belangstelling en druppe op haar een gouden regen uit „ieders beurs”.

Men mag daarin eene bloemrijke waarschuwing van HEYE lezen aan hen, die van plan mochten zijn aan het bestaan van het Tijdschrift als Orgaan der Mij. te tornen.

Maar de Afdeeling ONDERDENDAM, Dr. G. HAVINGA JANSSONIUS, de toen ter tijde meest strijd lustige Afdeeling der Maatschappij, wilde toch nog een voordeeltje van het Tijdschrift verkrijgen en diende voor de Maatschappij-vergadering van 21 JUNI 1860, het volgende voorstel in:

Ter vereenvoudiging, versnelde en zekerder toezending alsmede ter vergemakkelijking der Afdeelings-Secretarissen, stelt de Afd. voor:

dat alle stukken van wege de Maatschappij onmiddellijk van de drukkerij aan de Leden franco mogen verzonden worden.

Hoewel dit bij de discussies ontkend werd, was dit toch weder een aanslag op de financiën van het Tijdschrift.

ONDERDENDAM, WESTER-KWARTIER en ZEELAND noemden de verzending der Acta door de *Afdeulings-Secretarissen* tijdroovend, kostbaar en verdragend en wenschten zooveel te meer de bezwaren tegen zulk eene omslachtige verzending weg te nemen, daar sommigen meenen, dat vele leden zich toch al zeer weinig aan die Acta lieten gelegen liggen.

Dr. PENN, Dr. HEYE, HAARLEM en 's GRAVENHAGE wezen er op, dat wanneer het Tijdschrift die kosten der verzending zou moeten dragen dit voor het Tijdschrift een meerdere jaarlijksche uitgave van f 160,— zou beteekenen en een belasting zou zijn op de leden, die wèl op het Tijdschrift ingeteekend hadden, en dat nog wel voor stukken, waaraan, zooals beweerd werd, velen zich weinig lieten gelegen liggen ! Het zou een premie zijn voor de leden-niet-inteekenaars en al moge men dezen volkomen vrijheid laten om al of niet op het Tijdschrift in te teekenen, zoo mag toch door de Maatschappij geene aanmoediging aan het niet-inteekenen worden gegeven.

De Gérant verklaarde zich bovendien volkomen bereid om, *indien H.H. Secretarissen met hem in overleg willen treden*, de verzendingen op de voor hen meest gemakkelijke en voor de Afdeelingen minst kostbare wijze in te richten.

ONDERDENDAM trok daarop, met dank voor de verkregen inlichtingen (!) het voorstel in. Reculer pour mieux sauter !

Want toen door het Hoofdbestuur later op die vergadering de volgende vragen aan de orde gesteld werden :

- 1°. *Welke middelen zouden er kunnen worden aangewend om het nog meer algemeen toetreden tot de Maatschappij te bevorderen; en*
- 2°. *Wat kan er gedaan worden, om ook in de kleinere kringen der Maatschappij en bij elk der leden in het bijzonder, de deelneming aan de werkzaamheden te verlevendigen?*

werd door de Afdeeling ONDERDENDAM gevraagd, of het niet mogelijk zou zijn, den intekenprijs voor het Tijdschrift nóg goedkooper te stellen.

Ja ! antwoordde Dr. PENN, dat is wellicht mogelijk bij eene *belangrijke* uitbreiding van het aantal inteekenaars, maar de feitelijke kosten bedragen voor elk exemplaar van het Tijdschrift ongeveer f 3,50.

Dr. HEYE had in zijn Jaarverslag van dat jaar 1860, de leden der Maatschappij nog eens opgewekt om het Tijdschrift te steunen: „een gedenkteeken, zeker niet minder treffelijk „dan dat van den Volksgeest in de Hoofdstad,” (Naatje op den Dam !) „een daad en een „getuigenis der Maatschappij gelijk weinige”.

Dit nam evenwel niet weg, dat bijna in elk jaar in de Algemeene Vergadering der Maatschappij het een of ander voorstel ter tafel kwam, dat, ware het aangenomen, de levensbelangen van het Tijdschrift ernstig zou hebben aangetast.

In het jaar 1861 werd de Redactie verrast door een voorstel, dat nu niet door één der Afdeelingen, maar door HET HOOFDBESTUUR ZELF op de punten van behandeling in de Algemeene Vergadering der Maatschappij gebracht was en dat tot strekking had, om aan de afzonderlijke uitgave van hare Acta eenige meerdere uitbreiding en meer aantrekkelijkheid te geven, *door het opnemen van practische, wetenschappelijke referaten, die zouden gekozen worden*

uit het Tijdschrift, onder toekenning eener verhooging van honorarium van f 2.— per bladzijde aan de schrijvers dier stukken.

De juiste tekst van dit merkwaardige voorstel luidde:

Dat het Hoofdbestuur gemagtigd zij, den bijzonder Gecommitteerde voor het Tijdschrift (Prof. SCHNEEVOOGT) uit te noodigen uit de practische wetenschappelijke referaten, welke in het Tijdschrift zullen worden opgenomen, de zoodanige te kiezen, welke meer regtstreeks geschikt zijn tot toevoeging aan de Acta der Maatschappij en aan de Redactie van het Tijdschrift een honorarium van f 2.— per bladzijde druks aan te bieden en uit te keeren, ten einde dit, als bijzondere erkenning, aan 't gewone honorarium van de Auteurs dier referaten toe te voegen.

Zoo onschuldig en verlokkelijk als dit voorstel er uitzag, zoo gevaarlijk was het voor het Tijdschrift en het is niet te veel gezegd, dat men daarin kan zien een eersten directen aanval op het bestaan daarvan. Maar ook was het een teeken van zwakte van het Hoofdbestuur, dat zich door aandrang van buiten blijkbaar van het goede pad had laten dringen en niet flink voor het Tijdschrift in de bres durfde springen.

Het Hoofdbestuurs-voorstel was een uitvloeisel van een denkbeeld, dat N.B. Dr. J. P. HEYE in 1860 had geopperd bij de besprekingen, welke het Hoofdbestuur had laten houden over het wekken van meerdere belangstelling in de Maatschappij-zaken. HEYE opperde toen het denkbeeld, om de practisch-wetenschappelijke rapporten en referaten met de Acta der „Maatschappij te verbinden, ten dienste van die leden, dien 't inderdaad, door hunne „levensomstandigheden, bezwaarlijk valt, Inteekenaars op het *geheele* Tijdschrift te worden”.

Eenige verwondering moet het baren, dat dit voorstel, dat bij de overige leden der Redactie krachtige bestrijding vond, door de H.H. SCHNEEVOOGT en PENN, zoo al niet verdedigd, dan toch eenigszins vergoelijkend werd toegelicht.

SCHNEEVOOGT's positie als gedelegeerde van het Hoofdbestuur bij het Tijdschrift was eenigszins moeilijk. Het voorstel zou dienen om tegemoet te komen aan de bezwaren van die leden van de Maatschappij (bezwaren, die in 1860 door de Afdeeling ZEELAND waren te berde gebracht), die alleen de Acta ontvangen en zich beklagen, dat zij daarin geen stukken meer vinden van practischen aard en alzoo door het contract tusschen het Tijdschrift en de Maatschappij verloren hadden in plaats van gewonnen. Het behoud van die leden was voor de Maatschappij van groot belang, zoo zeiden zij. Kon het dus zijn, dan ware de bevrediging dier leden zeer gewenscht — ook voor het Tijdschrift — omdat de subsidie der Maatschappij bij vermindering van het aantal leden evenredig minder worden zou.

Het voorstel ondervond, zooals gezegd, van tal van redactie-leden krachtige bestrijding. Dezen achtten het *in strijd met de beginselen, waarop de oprichting van het Tijdschrift berustte*; zij voorzagen daarvan vermindering van abonné's aan de eene zijde, vermeerdering van uitgaven aan de andere zijde. Zij betwistten verder het recht, om van de wetenschappelijke stukken van het Tijdschrift, die niet voor de Maatschappij waren geschreven, voor de ACTA gebruik te maken.

De Redactie verklaarde zich dus tegen het voorstel en verzocht Prof. SCHNEEVOOGT om de redenen daarvan op de Algemeene Vergadering der Maatschappij uiteen te zetten.

Deze bracht in die Algemeene Vergadering 13 JUNI 1861, te HOORN, een uitvoerig rapport hierover uit, dat de bezwaren der Redactie duidelijk weergaf. Hij bracht daarin in herinnering wat de aanleiding was geweest tot het ontstaan van het Tijdschrift

uit de samenwerking van vele andere tijdschriften; de Maatschappij had er wèl bij gevaren: in plaats van een duur en slecht tijdschrift, heeft zij een goed en veel goedkooper Tijdschrift gekregen; de Maatschappij-leden kunnen tegen uiterst geringen prijs een tijdschrift van 3 maal grooter omvang dan het vroegere ontvangen. De medewerkers ontvangen eene billijke vergoeding voor hunnen arbeid. Zoodra het de mogelijkheid daarvan inzag, heeft het Tijdschrift *den abonnements-prijs voor de leden der Maatschappij verlaagd*. Maar daarmede is ook voor de Maatschappij het uiterste gedaan wat mogelijk was. De Redactie kon er niet in toestemmen om ten koste van het Tijdschrift de Acta der Maatschappij op de voorgestelde wijze uit te breiden. Wanneer de Maatschappij op die wijze wilde afbreken, wat zij in 1856 met zooveel moeite had opgericht, dan zal de Redactie niet lang tegen een dergelijke onbillijke aanmatiging der Maatschappij strijden, maar haren eigen weg gaan.

De afzonderlijke uitgave der Acta, zooals die nu geschiedt, legt aan de Redactie een last op, die bijna opweegt tegen de geldelijke subsidie, die de Maatschappij geeft. De uitkeering van f 1,50 voor elk van de omstreeks 400 leden der Maatschappij, die nog geen inteekenaren op het Tijdschrift zijn, kan slechts dienen ter bestrijding van de door haar gemaakte onkosten.

Dat nu door vele leden der Maatschappij aan die Acta weinig gewicht gehecht wordt, kan men der Redactie niet tot een verwijt maken; voor haar is het veeleer eene grievige, dat zij zoovele belangrijke uitgaven moet doen voor iets, waarvan verklaard wordt dat zoo velen er niet de minste notitie nemen: uitgaven, die op andere wijzen gebezigd, het Tijdschrift zoo veel meer zouden kunnen baten.

Wanneer de uitbreiding der Acta zich zou beperken tot een paar vel druks, zal dit de nu ontevredene niet-inteekenaren niet bevredigen; is echter de uitbreiding zóó groot, dat de ontevredenen wel bevredigd worden, dan zullen vele inteekenaren tot niet-inteekenaren worden.

Blijft de Maatschappij bij haar voornemen, dan zal zij er toe moeten komen, om, evenals vroeger, een eigen tijdschrift uit te geven, onvolledig van inhoud, kostbaar in onderhoud.

SCHNEEVOOGT noemde als résumé van zijn helder en afdoend betoog, het voorstel *onvoldoende* voor hen, die geen f 6,50 voor het Tijdschrift over hebben; *onbillijk* voor hen, die voor de f 1,50, die zij in den vorm van contributie aan de Maatschappij betalen, eene vermindering van f 3,- op den prijs van het Tijdschrift genieten; *gevaarlijk* voor de Maatschappij, die zich het Tijdschrift als Orgaan zou zien ontvallen; *nadeelig* voor het Tijdschrift in zijne ontwikkeling, die door vereeniging van alle wetenschappelijke krachten daarheen

A. HEYNSIUS.

moet komen, dat het aan de wetenschappelijke behoeften van alle kunstooftenaars kan voldoen.

Na deze meesterlijke verdediging van het standpunt van het Tijdschrift verklaarde de Voorzitter der Maatschappij, Dr. A. HEYNSIUS, het voorstel, in den vorm, waarin het daar lag „onuitvoerlijk en dus niet voor behandeling vatbaar.” Het moest dus worden ingetrokken en eventueel door nieuwe voorstellen vervangen worden.

Met algemeene stemmen werd daarop, op voorstel van Dr. HEYE(!) besloten, het Hoofdbestuur in dezen te ontheffen; het aan de Afdeelingen overlatende om daarover nieuwe voorstellen te doen.

De stormen waren hiermede echter nog niet van de lucht. De oude kwestie van het formaat van het Tijdschrift, indertijd door SCHIEDAM opgeworpen, werd in 1862 weder in een voorstel, nu van de Afdeeling TILBURG, op de Algemeene Vergadering der Maatschappij ter sprake gebracht. Het luidde:

dat bij expiratie van het nog in werking zijnde contract met den Uitgever, het Tijdschrift worde uitgegeven in 8vo-formaat.

In hare toelichting zeide de Afdeeling, dat zij, in het belang der geneesheeren ten platte lande, nogmaals op dit punt terug kwam, waarvan zij de algemeene strekking beaamde. Ook zij meende, evenals SCHIEDAM, dat het onsamenhangende van de bij brokstukken uitkomende stukken en het onplezierige formaat bij velen den lust tot lezen benam.

Daarenboven had één harer leden er de aandacht op gevestigd, dat vele stukken eerder te huis behoorden in tijdschriften van *Natuurlijke historie, Zoölogie, Veeartsenijkunde, Landbouw* en dergelijke dan in een tijdschrift voor geneeskunde en dat deze voor den practischen geneesheer, die weinig tijd aan lezen kan besteden, weinig waarde hadden. Indien aan die stukken minder plaats werd ingeruimd, zou het Tijdschrift, volgens hem, gemakkelijk in 8vo-formaat kunnen worden gegeven; verminderde lijvigheid zou dan vermoedelijk worden opgewogen door meerdere belangstelling.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij had in zijne Grootte Vergadering van 5 APRIL 1862 in het ODÉON te AMSTERDAM gehouden er reeds op gewezen, dat de door TILBURG geopperde bezwaren reeds meermalen besproken en door het Tijdschrift weerlegd waren en dat ook ingrijpen in de inwendige aangelegenheden van het Tijdschrift niet tot zijne bevoegdheid behoorde, daar het Tijdschrift geheel zelfstandig is. Het had derhalve zijnen Secretaris opgedragen om de Afdeeling te verzoeken het voorstel niet te handhaven, anders zou het op de Algemeene Vergadering tegen de aanneming moeten adviseeren.

Uit mededeelingen, welke de Secretaresse dier Afdeeling, Mej. Dr. BAHLMANN, zoo vriendelijk was mij over het verhandelde in de Afdeeling TILBURG over dit voorstel, te zenden, ontleen ik nog, dat de voorsteller, na op de bovengenoemde bezwaren van vele lezers gewezen te hebben, verklaarde dat het verzoek van het Hoofdbestuur om het voorstel in te trekken hem „niet recht helder” was. Hij bleef het handhaven; in zijne toelichting aan de Afdeeling tevens een aantal onderwerpen uit het Tijdschrift aanhalende, die z. i. voor den practischen geneesheer niet van belang waren, zoo bijv. *bij kikvorschen door kunst diabetes op te wekken; het gehoororgaan bij Cetacea; mijten te vinden in de huid van het oor van een konijn; toestand der Spaansche Veeartsenijscholen; het vermeerderen van het aantal openbare secreten en urinoirs in deze of gene Gemeente enz. enz.* Deze onderwerpen zijn waarschijnlijk aan de Berichten ontleend. (D.)

Na eene uitvoerige discussie over dit voorstel in de Algemeene Redactie-Vergadering van 25 MEI 1862 werd weder aan den Voorzitter, Prof. SCHNEEVOOGT, opgedragen het in de Maatschappij-vergadering te bestrijden op bovengenoemde gronden (de bestrijding geschiedde

door PENN); maar tevens werd aan het *Comité van Redactie* opgedragen om over de vraag of het Tijdschrift niet in een driemaandelijksch en een wekelijksch kon worden gesplitst of dat wellicht uitgebreide stukken in een afzonderlijken bundel zouden kunnen verschijnen, een advies in de volgende Alg. Red. Verg. uit te brengen. Van dit besluit der Redactie zou aan de Afdeeling TILBURG mededeeling gedaan worden.

In de Algemeene Vergadering der Maatschappij in 1862 in TILBURG gehouden 1) werd het voorstel, dat door TILBURG gehandhaafd was, *verworpen*.

Het Comité van Redactie had op verzoek van de Algemeene Redactie-Vergadering nog eens nagegaan of een verandering van formaat voor de inteekenaren doenlijk zou zijn, maar was tot het besluit gekomen, om aan de Redactie-vergadering van 26 APRIL 1863 te adviseeren *geene veranderingen in den vorm van uitgave te brengen*.

Evenmin kon het Comité meegaan met het denkbeeld om het Tijdschrift te splitsen in een driemaandelijksch en een wekelijksch gedeelte en ook niet met het plan om de grootere stukken in eenen afzonderlijken bundel van ander formaat te vereenigen. Dit zou de geregelde uitgave belemmeren. Zoolang niet het formaat, waarin het Tijdschrift thans wordt uitgegeven, veranderd werd, zou met eene verandering in een kleiner behagelijker formaat van dezen afzonderlijken bundel te groote vermeerdering van kosten gepaard gaan.

Overeenkomstig dit advies werd toen door de Redactie besloten, maar wij zagen hierboven reeds om welke redenen ten slotte bij eene 2e reorganisatie aan de meeste dezer wenschen toch voldaan werd. (Zie bladz. 54).

De pogingen om zich in de aangelegenheden van het Tijdschrift te mengen, waren hiermede nog niet ten einde. In 1863 had de Afdeeling ZEELAND een voorstel voor de Alg. Verg. der Maatschappij ingediend:

Dat de Acta der Maatschappij onmiddellijk per post uit Amsterdam aan de niet-inteekenaren op het Tijdschrift zouden verzonden worden.

Een oude zaak op nieuw opgeworpen!

Hieromtrent besloot de Redactie, dat, indien de Maatschappij mocht verlangen, dat de Handelingen voortaan aan elk harer leden, die niet ingeteekend hebben op het Tijdschrift, per post zullen worden verzonden, het Tijdschrift de kosten van zulk een verzending niet zou willen dragen en dat de Redactie zich alleen bereid kon verklaren om, *op kosten der Maatschappij* die verzending op die wijze te doen plaats hebben.

Het voorstel van ZEELAND werd door den afgevaardigde ter algemeene Vergadering daardoor gemotiveerd, dat de tegenwoordige wijze van verzending noodeloozen omslag veroorzaakte: eerst van den uitgever naar de Secretarissen der Afdeelingen en dan van dezen naar de leden zijner Afdeeling. Allicht blijft op die wijze een exemplaar bij den Secretaris liggen, hetgeen bij spoedzaken zeer gewichtige gevolgen zou kunnen hebben.

In de HOOFDBESTUURS-vergadering van APRIL 1863 had PENN dit voorstel reeds bestreden op dezelfde gronden, waarop hij dit in de Redactie gedaan had en de Algemeene Secretaris der Maatschappij wees er nog eens op, dat het Tijdschrift wel verplicht was de Acta „onmid-

1) Namens de Afdeeling TILBURG was door den Secretaris der Maatschappij in MEI 1862 aan de Leden der Maatschappij, welke volgens de vroeger aangegeven reis-route via UTRECHT—DEN BOSCH ter Alg. Verg. zouden komen, aangeraden, van daar zoo mogelijk allen te samen per rijtuig naar TILBURG te komen, daar zij dan 2 uur vroeger in TILBURG zouden zijn, dan wanneer zij de diligence DEN BOSCH—TILBURG namen.

dellijk" te zenden, maar niet „kosteloos". De kosten zouden dus niet door het Tijdschrift moeten betaald worden, maar op de Afdeelingen verhaald moeten worden.

In de Hoofdbestuurs-vergadering van SEPTEMBER 1863 was namens de Redactie aangeboden om de Handelingen per post te verzenden en medegedeeld dat PENN met de Afdeelingen ZEELAND en TILBURG hieromtrent een afspraak had gemaakt, maar dat de Afdeeling TILBURG zich niettemin had voorbehouden een voorstel te doen om de kosten door de Maatschappij te laten dragen.

In de Algemeene Vergadering der Maatschappij ondersteunden TILBURG, WEST--FRIESLAND en ONDERDENDAM het voorstel van ZEELAND. De laatste Afdeeling verklaarde zich bereid de kosten te restitueeren. Dr. PENN bestreed het, te meer daar hij zich als Gérant bereid verklaard had met die enkele Afdeelingen, welke het behoeven, in overleg te treden. Het voorstel, dat de kosten op rekening der Maatschappij zullen komen, wordt daarop *verworpen*.

Men gaf echter in de Maatschappij den moed niet op: voor de Algemeene Vergadering van 1864 had nu weder TILBURG een voorstel ingediend, luidende:

De Algemeene Vergadering besluite, dat de Acta, mededeelingen, berigten enz. van wege de Maatschappij kosteloos zullen worden verzonden aan de leden.

Dus nu niet uitsluitend verzending aan de niet-inteekenaren, maar aan *alle leden*.

Hoewel dit een zaak was, die niet meer het Tijdschrift aanging, omdat de verzending *van wege de Maatschappij* en dus *op kosten* der Maatschappij zou geschieden, heeft de Redactie-vergadering van dat jaar er toch nog eens op gewezen, dat het Tijdschrift hiervoor geen kosten wenschte te dragen.

De bestrijding van het voorstel, dat ook in de Hoofdbestuurvergadering van APRIL 1864 geen voorstanders had gevonden, geschiedde dan ook in de Alg. Vergadering der Maatschappij door den *Penningmeester der Maatschappij*, die er evenmin op gesteld was haar de kosten te laten dragen. Hij wees er dan op, dat deze „gansch niet nieuwe questie" eene niet onbelangrijke uitgave voor de Maatschappij zou zijn en dat men eigenlijk in de meening verkeerde, dat door de schikking met den Gérant van het Tijdschrift ten vorigen jare de Afdeelingen nu bevredigd zouden zijn. De Gérant herhaalde ten overvloede zijne bereidwilligheid, om aan die Afdeelingen, die het mochten willen, omdat hare leden zoo verspreid woonden, de Acta onmiddellijk per post te zenden. Wat de restitutie der daarvoor gemaakte kosten door de Afdeelingen betref, deze was wegens het geringe bedrag door het Tijdschrift nimmer geïnd.

Ook dit voorstel van TILBURG werd weder *verworpen*.

Scheen het dus alsof alles bij het oude zou blijven, zoowel wat de Acta als wat het formaat van het Tijdschrift betref, zoo hebben wij reeds vroeger gezien dat in 1864 onverwacht tot een geheele ommekeer in de uitgave van het Tijdschrift besloten werd, ten gevolge van het verschijnen van het *Archief*, dat DONDERS met KOSTER in UTRECHT ging uitgeven.

In de Hoofdbestuurs-vergadering van 21 SEPTEMBER 1864 gaf PENN van deze verandering kennis, waarbij hij er vooral op wees, dat dit voor de publicatie van de stukken voor de Maatschappij geen verandering zou brengen.

In het Hoofdbestuur ging dan ook geen enkel bezwaar tegen die verandering op, evenmin in de Groote Hoofdbestuurs-vergadering van 12 APRIL 1865. Aan den Hoofdbestuurder-Secretaris werd opgedragen hiervan in zijn Jaarverslag van de Maatschappij melding te maken. In dit overigens in verschillende andere opzichten zoo uiterst belangrijke Jaarverslag van Dr. ZEEMAN, vindt men dit dan ook in enkele bewoordingen vermeld met de opmerking, dat de leden dit zeker met genoegen hadden vernomen.

Honoraria.

1858—1866.

Omtrent de honoraria deelden wij bij het eerste jaar van het Tijdschrift reeds het een en ander mede.

Het honorarium van den Gérant bedroeg *f*600.— 's jaars, waarvoor hij tevens de correctie van het Tijdschrift te bezorgen had. Hij ontving daarenboven zijne bureaustkosten vergoed en het aan de redacteuren toekomende honorarium voor geleverde kopij.

In het in 1856 uitgebrachte rapport, waarin de inrichting van het nieuwe tijdschrift werd uiteengezet, had men voor het honorarium voor de twee gérants, die men toen wilde benoemen, elk *f*200.— uitgetrokken en voor een „schoolmeester”, die voor de correctie zou moeten zorgen, een salaris van *f*100.— 's jaars. Hiervan was men blijkbaar terug gekomen en had den schoolmeester in zijn eigen vak gelaten.

Het schijnt, dat ook het maken van het *Register* aan den Gérant was opgedragen, hoewel dat van 1857 door Dr. ISRAËLS (onderteevend A. H. I.) gemaakt was, waarvoor deze *f*50.— ontving. In de volgende jaren, tot en met 1863, staat op de quitanties van PENN ingevuld: *honorarium* en *Register*; in 1864, toen de Eerste Reeks der jaargangen afgesloten werd, werd door ISRAËLS een *verzamel-register* van de 8 eerste jaargangen gemaakt, waarvoor hij *f*125.— ontving. Het register van 1864 was hierbij inbegrepen.

Dr. ALI COHEN ontving voor de *binnenlandsche berichten* het gewone honorarium van *f*4.— per bladzijde, benevens een extra-toelage van *f*40.— 's jaars, om zich daarvoor de noodige couranten, waaruit hij die berichten putte, te kunnen aanschaffen. Blijkens de hem daarvoor opgelegde jaarlijksche verantwoording van dit bedrag van 1. JANUARI 1858, welke wij hier reproduceeren, was hij met deze vergoeding volstrekt niet tevreden.

Zijn nota over 1857 geeft een kijkje in de vroeger zeer algemeene wijze van couranten-lezen, die zich de ouderen van dagen nog slechts zullen herinneren. Het was voor velen te duur, om zich de luxe te veroorlooven om de couranten in bezit te houden. Zeer algemeen was dan het gebruik om de couranten aan huis *ter lezing* te krijgen; zij werden dan op een bepaald uur gebracht en weer terug gehaald. De *eerste* lezer moest dan het meeste betalen. ALI COHEN moest ze natuurlijk dadelijk na uitkomen ontvangen; hij onderstreept daarom het „dadelijk” in zijne quitantie om te verantwoorden, dat dit duurder was.

Ook in het volgende jaar klaagde ALI COHEN zijn nood over het te geringe bedrag, dat hij vergoed kreeg. Hij kwam met het hem verleende crediet niet uit, had een bedrag van *f*67,25 moeten betalen. De door hem geschreven quitantie voor dat jaar luidde „wegens litteratuur voor 1858, volgens Nota en wel ter tegemoetkoming in de daarvoor gemaakte onkosten”, voldaan *f*40.”

A. H. I. Israëls

Het honorarium voor geleverde kopij bedroeg, zooals wij zagen, tot aan 1864 voor de leden der Redactie f 4.- en voor de andere medewerkers f 3.- als maximum per pagina.

nota betreffende het besteding van het
krediet over wvwy, ad f 40.00

1.	Voor het lezen van de 11 Prov. blaaden,
bezorgen & terughalen	f 2.75
2.	- - - van de Inlandische journalen
en tijdschriften van niet-medische
aard	10.00
3.	- - Gemeenteblad	} die anders niet te
vervangen waren en
welk niet nodig was
4.	- - de Gemeentebsten	
5.	- - Staatsr. met het Rijksblad ten gebruik,
het 1/3 van het bedrag, dus	10.00
6.	- het lezen en gebruik van de meeste
Inlandische (provincie, stedelijke en andere)
Couranten	2

(2) Voor post 6 julich moeten betalen: 1) een fooij
voor het uitschrijven van opplakken, bezorgen en terug-
halen, dag aan dag, in het jaar minstens f 10.00,-
2) apart voor het daadlijk lezen van het WBlad,
de Amst. en de N. R. W. St., vermits na de
aankomst (wat noodig is om niet achterlijk te zijn)
minstens f 3.00 voor ieder St., dus f 9.00.
De veldus altijd sluitig met ons medelij-
gheit.

10 Jan. wvwy.

Het bleek, dat de Gérant, ook volgens zijne eigen opgave, op den duur te veel met het redigeeren van het Tijdschrift te doen had, om nog voldoende tijd voor de correctie over te houden; er kwamen al spoedig klachten over het onvoldoende dier correctie in, zoodat van 1°. MEI 1858 af de correctie aan twee leden der Redactie werd opgedragen: voor een

deel aan Dr. ISRAËLS, die voor de nog overgebleven 8 maanden van dat jaar / 125.- ontving en voor een ander deel aan Dr. TEIXEIRA DE MATTOS, die voor die maanden / 50.- ontving.

In 1859 werd een bedrag van / 300.- voor de correctie vastgesteld, die nu geheel aan Dr. ISRAËLS werd opgedragen.

Deze regeling voldeed beter: Dr. ISRAËLS kon op eigen verantwoording medewerkers uit dit bedrag betalen.

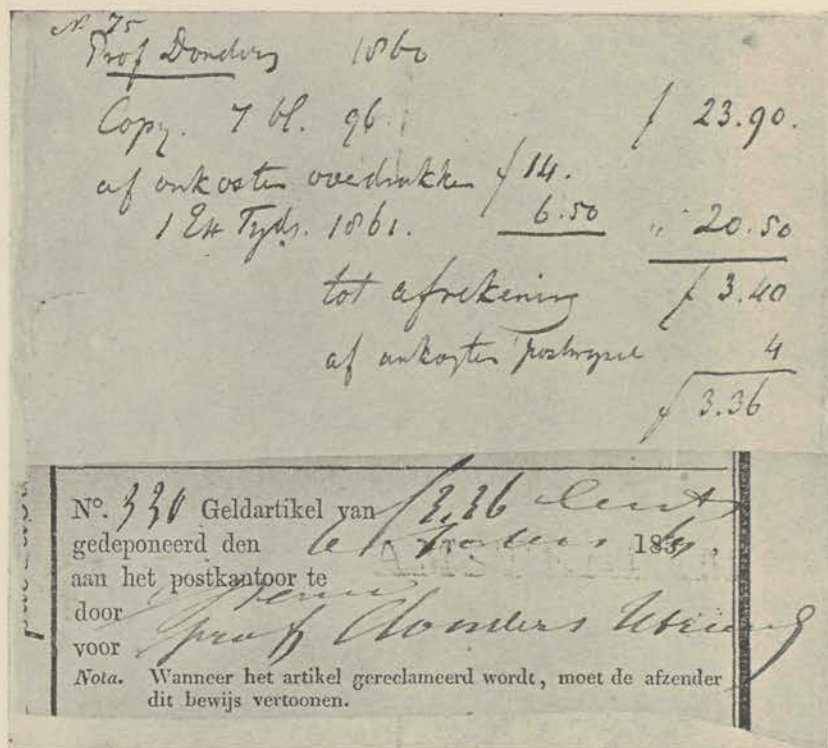
Waarschijnlijk verlokt door de coulante wijze, waarop de verhooging van het bedrag door de redactie was toegestaan, deed ISRAËLS in 1862 het verzoek „gegrond op den aandrang „van de personen, die onder hem met de correctie zijn belast” om het honorarium tot / 400.- te verhoogen.

Dit werd echter niet toegestaan, daar de omvang van het Tijdschrift niet was toegenomen. Evenmin ging men in op een voorstel van den Gérant, om de in dat jaar benoemde nieuwe vaste referenten op dezelfde wijze voor hun kopij te honoreeren als de redacteuren.

Men was nu eenmaal in een zuinige bui! waarschijnlijk wel omdat het batig saldo van dat jaar niet voldoende was geweest om nog een Oblig. 2½% Ned. W.S. aan te koopen. Men vergat daarbij echter, dat het argument, dat de redacteuren voor hun hooger honorarium zich literatuur moesten aanschaffen, in dezelfde mate gold voor de vaste medewerkers.

Het *honorarium van den Gérant* heeft volgens de quitanties van 1864 af slechts / 550 bedragen en is tot aan zijn aftreden in 1866 zoo gebleven. De verklaring zal misschien zijn, dat het Register van 1864 opgenomen was in het door ISRAËLS gemaakte verzamel-register en dat PENN nu vond, dat die / 50.- hem niet toekwamen. Het is een staaltje van PENN's correctheid, maar tevens een van de weinige royaliteit van het Tijdschrift, dat met die vermindering genoegen nam. In de volgende jaren blijft het Register aan ISRAËLS opgedragen en blijft PENN's honorarium als Gérant / 550.-

De leden van het *Comité* ontvingen als *zoodanig* geen honorarium, maar de buiten AMSTERDAM wonende leden der Alg. Red. ontvingen behalve de reiskosten, sinds 1858, ook nog / 3.- verblijfkosten, die natuurlijk, toen het diner door het Tijdschrift werd aangeboden, weder vervielen.

De uitbetaling der honoraria aan de medewerkers geschiedde in de eerste jaren gewoonlijk op den laatsten dag van het jaar. Het geld werd aan de post gestort en het bewijsje van die storting, werd als „geldartikel” met een papiertje, waarop PENN het verschuldigde bedrag had uitgerekend, aan den schrijver gezonden.

Later werd per postwissel betaald; het bewijs van storting werd met de nota van afrekening bij de Rekening en Verantwoording door den Gérant overgelegd.

Obs. Nota van afrekening
 Prof. J. van der Sloeven

Hon. copy 16 p. 2. / f 40.10
 af onkosten overdrukken f 7.10
 184 Tyd. 66 650 / 13.60

postwissel f 26.23. / 26.50
 onkosten 27 /

129
 N°. 2888
 Prof J van der Sloeven

Dagteekening-stempel:
 ROTTERDAM
 23
 2
 12
 18

Door den houder van dit bewijs, is tegen afgifte van eenen Postwissel op een ander binnenlandsch Postkantoor betaalbaar, gestort eene som van f 26.50

Nota. Dit bewijs is door den nemer van den Postwissel te bewaren, om in geval van reclamatie te worden vertoond.

Sommige medewerkers lieten in den loop van het jaar over een deel van hun tegoed in dat jaar disponeeren.

De Redacteurs ontvingen het Tijdschrift niet *gratis*, zooals nu. Het abonnement op het Tijdschrift van het *afgelopen* jaar werd door den Gérant van het honorarium afgehouden, later ook van het *nieuw ingegane* jaar.

Het *voldoen van den abonnements-prijs* werd door de redacteuren nog al eens vergeten; dit bleek uit de mededeelingen van den Gérant bij het nazien der Rek.-Verantwoording in de Algemeene Vergadering. Van hen, die geen kopij hadden geleverd en dus ook op het eind van het jaar geen afrekening ontvingen, kon het abonnement dus niet van het honorarium afgehouden worden. Hierdoor waren sommige redacteurs soms meerdere jaargangen met de betaling ten achter.

Toen dit in 1862, bij het nazien van de Rek. en Verantw., uitkwam, werd den Gérant opgedragen:

- 1°. om die redacteurs, die meer dan één jaargang schuldig waren, aan hunne verplichting te herinneren en te verzoeken de aanzuivering daarvan *het liefst in wetenschappelijke bijdragen* te doen; anders zou aan het eind van het jaar over het verschuldigde worden gedisponeerd.
- 2°. om, ten einde het getal der op de rekening voorkomende schuldposten van redacteurs aanzienlijk te verminderen, voortaan bij de jaarlijksche afrekening met leden der Redactie het bedrag *van den ingetreden jaargang*, dus bij vooruitbetaling, af te trekken.

Overeenkomstig deze besluiten heeft de Gérant aan die redacteurs, die als debiteuren te boek stonden, de aanzuivering van het verschuldigde en wel het liefst *in den vorm van wetenschappelijke bijdragen* verzocht.

Alvorens te disponeeren had de Gérant in 1863 nog een jaar gewacht om te zien of de zachte aanmaning, die de leden op de Alg. Verg. hadden gehoord, niet reeds de gewenschte uitwerking zou hebben. De Alg. Verg. legde zich daarbij neer, maar verlangde toch, dat bij de afrekening over 1863 over het verschuldigde zou blijken gedisponeerd te zijn.

In de Bibliotheek der Maatschappij komt een brief van Dr. J. PENN voor aan een lid der Vereeniging, d.d. 17 JANUARY 1863, waarin hij dezen er aan herinnert, dat hij nog twee jaargangen schuldig is en er aan toevoegt, dat hij hoopt de afrekening spoedig *in copy te zien geschieden*.

Bij de reorganisatie van het Tijdschrift van 1864, werd, om tegemoet te komen aan de belangrijke toeneming der uitgaven, die van die reorganisatie verwacht werd, het *honorarium* voor de redacteurs van f 4.- tot f 2,50 per pagina en 5 cents per regel gereduceerd en voor de overige medewerkers van f 3.- tot f 2.- per pagina en 4 cents per regel.

PENN verantwoordde zijne *bureau-uitgaven* op uiterst nauwkeurige wijze. Wij vinden gedurende verscheidene jaren bij de Rek. en Verantwoording, van zijne hand *voor elken dag* de verschotten voor port enz. (*meestal enkele dubbeltjes!*) opgegeven. Hij hield dit tot 1865 vol, maar in dat jaar werd hem dit toch te machtig! en volstond hij met een opgave in eens van f 40.- voor het jaar. Op de desbetreffende quitantie bood hij nog zijne verontschuldiging hiervoor aan: „het gespecificeerd opgeven van de dagelijksche bedragen was niet vol te houden”, zoo teekende hij daarop aan. Dit zal wel niemand verbaasd hebben; eerder zal men verwonderd zijn geweest, dat hij het *zoo lang* had volgehouden: acht jaren!!

Financiën.

1857—1866.

Uit de contracten van 1857 en 1858 tusschen Maatschappij en Tijdschrift hebben wij de financieele regeling tusschen deze beide leeren kennen.

De Gérant gaf voorts jaarlijks op de Algemeene Vergadering van redacteurs eene schriftelijke verantwoording van den staat der inkomsten en uitgaven van het afgelopen jaar, onder overlegging van alle daarop betrekking hebbende quitanties. Deze verantwoording werd vóór die Alg. Vergadering nagezien door eene Commissie van redacteurs, welke benoemd werd door een daartoe in de vorige Alg. vergadering door het lot aangewezen lid der Alg. Redactie.

Voor de eerste maal werden door Dr. A. HEYNSIUS, door het lot daarvoor aangewezen,

benoemd de H.H. Dr. C. A. J. A. OUDEMANS, Dr. M. POLANO en Dr. F. J. J. SCHMIDT, allen te ROTTERDAM.

De verantwoording werd in de eerste jaren door PENN ingekleed als een Rekening Courant op een 4°-formaat papier geschreven. Op het open geslagen dubbele vel waren aan de linker zijde de *Inkomsten* van het Tijdschrift opgegeven en aan de rechter helft de *Uitgaven*; beide in *chronologische volgorde*: subsidie der Maatschappij, ontvangsten van den kassier, die de abonnements-gelden inde (de firma LE NORMANT en VAN OUWENALLER), renten van op prolongatie staande gelden (3—6%), verkoop van afzonderlijke afleveringen van het Tijdschrift en verkoop van de boeken op de Alg. Vergadering, restitutie van overdrukjes enz. enz. Een correcte, maar niet zeer overzichtelijke wijze van handelen, omdat men op die wijze niet dadelijk kon zien hoe groot de inkomsten en de uitgaven voor elk der verschillende onderdeelen geweest waren. Deze Rekeningen Courant zijn met de bijbehorende quitanties nog volledig in het archief voorhanden.

In de Alg. Vergadering van 1860 vestigde Dr. RAMAER, die verslag over de Rekening van het jaar 1859 moest uitbrengen, de aandacht op deze weinig overzichtelijke wijze en sprak hij den wensch uit, dat voortaan de verschillende onderdeelen meer bij elkaar zouden geplaatst worden. De Gérant kon zich daarbij verdedigen door er op te wijzen, dat de gevolgde methode indertijd door de Redactie was goedgekeurd, maar verklaarde zich bereid om te *overwegen* of hij de door RAMAER aangegeven methode zou kunnen volgen. Deze overweging heeft echter niet tot wijziging van de inrichting der Rekening Courant geleid, want, voor zoover ik heb kunnen nagaan, is de methode eerst door ZEEMAN gewijzigd. Later werd zij door GUYE nog meer uitgewerkt.

Het boek, waarin de FIRMA LE NORMANT EN VAN OUWENALLER de ontvangsten en de uitgaven voor de abonnements-gelden noteerde, is in het archief voorhanden, het loopt van af 24 Maart 1857. De boekverkoopers betaalden f 7,60 (20% korting van f 9,50) de leden f 7,50, de niet-leden f 9,50.

Reeds dadelijk was in het jaar 1857 het *Praenumeratie-stelsel* ingevoerd, waardoor zij, die vóór half FEBRUARI hun abonnements-geld toezonden, f 0,50 minder behoeften te betalen. In die vergadering werd het *Comité van Redactie* gemachtigd, om indien dit practisch bleek te zijn daarmee het volgend jaar voort te gaan. Het bestaat sinds dien nog steeds.

Door de uitgaven van de Ontvangsten af te trekken, kwam PENN dan tot het saldo van het jaar, d.w.z. in dit geval niet het saldo IN KAS, maar dit laatste, vermeerderd met de nog te ontvangen abonnements-gelden, met de *waarde* van de hoeveelheid voorhanden druk- en pak-papier en met de geschatte waarde van de nog aanwezige complete en incomplete exemplaren van het Tijdschrift en van de complete en incomplete exemplaren van de Acta der Maatschappij.

Het batig saldo van de verschillende jaren werd in Effecten Ned. W.S. 2½% belegd, omdat, volgens den Gérant „deze wijze van geldbelegging voor het oogenblik de meeste „voordeelen opleverde”.

Ter voldoening aan het in Art. 20 van het in 1862 vastgestelde nieuwe Reglement voor de Redactie, was aan Dr. J. P. GILDEMEESTER opgedragen de mantels der aan de Vereeniging toebehoorende Effecten, tegen reçu te bewaren.

Circuleerende Literatuur.

1857—1866.

In de eerste Algemeene Red. Vergadering van het Tijdschrift was besloten om de verschillende tijdschriften, waarmede het Ned. Tijdschrift in ruilverkeer stond, bij de

redacteuren te laten circuleeren, ten einde daarvan profijt te trekken voor hunne bijdragen.

Dr. J. W. R. TILANUS die zich met het rondzenden belast had, kon op die eerste vergadering mededeelen, dat reeds met 18 tijdschriften ruilverkeer was aangegaan; waarschijnlijk wel die waarmede de tijdschriften die aan de fusie hadden medegedaan, reeds in ruilverkeer gestaan hadden. Daarop werd besloten, dat elke redacteur aan het *Comité van Redactie* opgave zou doen van de literatuur, die hij voor zich verlangde en dat het *Comité*, na ontvangst dier opgaven, nader zal regelen in hoever aan de verschillende verlangens kon worden voldaan in verband met het bedrag, dat voor het aanschaffen van literatuur op de begrooting was uitgetrokken. Daarbij werd verder bepaald, dat zij, die boeken ter aankondiging voorstelden, voor de helft van den prijs moesten instaan.

In de Rekeningen Courant komen met betrekking tot de rondzending van de portefeuilles met die circuleerende lectuur, geen posten voor en op de in die Rekeningen verantwoorde „Nieuwjaars-fooiën” komen er ook geen voor, welke met een eenigszins regelmatigen rondzenddienst in verband te brengen zijn. Waarschijnlijk zullen dus de verschillende redacteuren *onderling* voor de verzending hebben moeten zorg dragen; eene methode, die niet in het voordeel van eene regelmatige verzending kan geacht worden.

Dat die methode dan ook geen succes had, bleek reeds in de eerstvolgende Alg. Redactie-vergadering: Dr. TILANUS rapporteerde daarin (1858), dat, *ten gevolge van het zeer ongeregeld verzenden door de H.H. redacteuren onderling*, de circulatie zeer onbevredigende resultaten had opgeleverd.

Bij de circulatie waren aan elk redacteur twee *lijsten* der tijdschriften met de eerste nummers daarvan gezonden, met verzoek om op te geven wat men verlangde; *maar het pak, waarin de verzending geschied was, was (in April 1858) niet terug gezonden !!* Het is eerst op den 14en SEPTEMBER van dat jaar terecht gekomen.

Bij het vernemen hiervan besloot het *Comité* om geen gevolg te geven aan de vroegere bepalingen omtrent het aanschaffen van literatuur voor rekening van het Tijdschrift, maar een nader besluit van de Alg. Red. Verg. af te wachten.

Het gevolg van dit nader overleg was, dat verscheidene redacteurs verklaarden, dat door hen voor het vervolg van het ontvangen van die literatuur afgezien werd. Het *Comité* werd toen gemachtigd om in deze te handelen, zooals het hun het beste zou schijnen.

In 1857 werd besloten, dat de tijdschriften, die de Redactie in ruil of door aankoop ontving, jaarlijks op de Alg. Vergadering verkocht zouden worden ten bate van de kas. De eerste verkoop had dan ook in 1858 op het eind der vergadering plaats onder de volgende daarvoor vastgestelde voorwaarden:

- 1°. dat de koper recht had op de volgende jaargangen tegen denzelfden prijs.
- 2°. dat de koop verviel, wanneer de tijdschriften niet compleet konden worden afgeleverd.
- 3°. dat over de koopsom bij de afrekening van het honorarium zou worden beschikt.

De lijst der 22 tijdschriften laten wij hier volgen, om een indruk te geven van de soort van de tijdschriften, waarmede ruilverkeer plaats had en van het bedrag, waarvoor men die bij den verkoop kon krijgen. Voor de jaren 1859 en 1860 werd de lijst niet meer in extenso in de notulen der Alg. Verg. afgedrukt, maar werden slechts die tijdschriften vermeld met de koopers, wanneer *andere* koopers dan in 1858 ze in bezit kregen, of andere tijdschriften er bij waren gekomen.

Verlagen der Kon. Akademie van Wetenschappen f 0,25 ISRAËLS.
Kunst en Letterbode „ 1,50 PENN.

<i>Zeitschrift für klinische Medicin</i>	f 2,—	SCHNEEVOOGT.
<i>Annales de Gand</i>	„ 2,—	ISRAËLS.
<i>Le Scalpel</i> (incomplete)	„ 0,10	PENN.
<i>VIRCHOW'S Archiv</i>	„ 4,—	SCHMIDT.
<i>Zeitschrift für Wundärzte</i>	„ 1,25	SIMON THOMAS.
<i>FRORIEP'S Notizen</i>	„ 2,50	VAN GEUNS.
<i>Oesterr. Zeitschrift für Pract. Heilk.</i>	„ 3,—	VAN GEUNS.
<i>Prager Vierteljahrschrift</i>	„ 5,50	SCHMIDT.
<i>Edinburg med. Journal</i>	„ 6,50	ISRAËLS.
<i>Bulletin de l'Acad. de méd. Belge</i>	„ 0,50	ISRAËLS.
<i>Journal de méd. de Bruxelles</i>	„ 1,—	PENN.
<i>CANSTATT'S Jahresbericht</i>	„ 10,—	TILANUS.
<i>Archiv für physiol. Heilkunde</i>	„ 2,—	SCHNEEVOOGT.
<i>Tijdschrift voor Pharmacie</i>	„ 0,75	ISRAËLS.
<i>Med. Jahrbücher Nassau's</i>	„ 0,50	ISRAËLS.
<i>Repertorium für Thierheilkunde</i>	„ 0,50	COHEN.
<i>Revue medico-chirurgic. étrangère</i> (incomplete)	„ 0,25	ISRAËLS.
<i>Recueil de médecine militaire</i>	„ 1,25	ISRAËLS.
<i>Archives belges de méd. militaire</i>	„ 1,50	ISRAËLS.
<i>Balneologische Zeitung</i> (incomplete)	„ 0,10	ISRAËLS.
<i>The American medical Monthly</i>		
<i>Bibliothek for Laeger.</i>		

De laatste twee tijdschriften komen op de verkoopljsten der volgende Alg. Verg. niet meer voor. Wel het *Norsk Magazin for Laegevidenskaber* en de *Schat der Gezondheid*.

Daar de ondervinding geleerd had, dat de toezending der lijsten van de tijdschriften bij circulatie niet aan het oogmerk voldeed, werden H.H. leden der Redactie in een noot onder aan de gedrukte notulen van de vergadering van 1858 nogmaals verzocht, vóór 1 OCTOBER 1858 te willen opgeven van welke tijdschriften zij toezending verlangden.

In 1860 leest men een dringend verzoek aan de redacteuren, die nog aan de Redactie toebehoorende tijdschriften in bezit hadden, die aan den Gérant terug te zenden.

Het is wél eigenaardig, dat de redacteurs, blijkens het rapport van 1860, toch nog klaagden geen genoegzame literatuur ter hunner beschikking te hebben. Een klacht, die met recht ongegrond kon genoemd worden, daar de gelegenheid voor hen bestond, om deze voldoende te krijgen.

In 1861 werden eenige boekwerken, van Dr. PAYNE te NEW YORK ten geschenke ontvangen, ter beschikking gesteld van Dr. TILANUS om ze in de Bibliotheek van het Genootschap ter Bevordering van Genees- en Heelkunde te AMSTERDAM te plaatsen. De Bibliotheek der Maatschappij kwam daarvoor niet in aanmerking, omdat deze slechts Nederlandsche geneeskundige werken opnam.

Het was voor hen, die op de jaarlijksche verkooping een bepaald tijdschrift geregeld kochten, een bezwaar, dat zij de volgende jaargangen eerst bij eene nieuwe verkooping, na een jaar ontvingen. Daarom werd in 1862, op voorstel van Dr. VAN CAMPEN, besloten, dat de tijdschriften, die in ruil ontvangen werden, *onmiddellijk na ontvangst aan de koopers zullen worden afgeleverd*. De redacteurs, die zulke tijdschriften nog ter inzage zouden willen hebben,

moesten dan maar met de koopers in overleg treden! Van *circuleerende* literatuur kon men op die wijze eigenlijk niet meer spreken.

Hoe het verder met deze boekverkoopingen is gegaan zullen wij in het Hoofdstuk vermelden, dat over het Gérantschap van Dr. A. A. G. GUYE handelt.

Illustraties.

1857—1866.

In het eerste jaar van het Tijdschrift bestonden de illustraties ten gevolge van een beslissing der Algemeene Vergadering van redacteuren, *uitsluitend*, in het tweede jaar *hoofdzakelijk* uit houtsneden. Men moest in die jaren de zuinigheid betrachten, omdat men nog niet wist hoe de exploitatie-uitkomst zou zijn.

Zij vielen niet altijd gelukkig uit, zooals blijkt uit eene quitantie in het jaar 1857 voor twee houtsneden, welke door den graveur P. R. PRINZ voor Dr. ZEEMAN gemaakt waren „zonder correctie”. Blijkens het handschrift van de quitantie was PRINZ een Duitscher. In de Rekening Courant van 1857 staat de post à / 3,50 vermeld als „PRINZ, voor mislukte „houtgravures”. Zij zijn nooit in het Tijdschrift verschenen.

Voor Dr. A. HEYNSIUS werden in SEPTEMBER van dat jaar „4 stuks plaatjes in palmhout” vervaardigd door GEBR. TOLLENAAR.

W. BAL te DELFT maakte in dat jaar 5 gravures ten dienste van het Tijdschrift (FEBR., MAART en MEI) à / 26,50.

Totaal werd in 1857 voor illustraties / 36 uitgegeven.

Aan het *Comité van Redactie* was opgedragen, om, met inachtneming van den staat van financiën, over de plaatsing van aangeboden teekeningen, hetzij bij oorspronkelijke stukken, hetzij bij referaten, te beslissen. Wanneer hierover verschil van gevoelen tusschen het *Comité* en een der redacteuren mocht bestaan, zou hierover door drie arbiters worden beslist, één door het *Comité*, één door den betrokken redacteur en één door deze beiden aan te wijzen.

In 1858 heeft P. R. PRINZ, blijkbaar weder in genade aangenomen, weder een staaltje van zijn kunst kunnen geven door een houtsnede in de maand SEPTEMBER te maken.

G. J. BOS maakte 13 houtsneden voor Prof. HALBERTSMA in LEIDEN (FEBR. en SEPTEMBER) en 9 voor Dr. BOOGAARD.

Voor Prof. VAN DEEN werden door HOFFMANN te ZWOLLE houtgravures van kikvorsch- figuren gemaakt en door BERGHUIS en Y. DE KOCK in GRONINGEN.

In dat jaar werd / 96,01 in totaal voor illustraties uitgegeven.

In 1859 werd, op voorstel van v. DEEN, het *Comité* gemachtigd *bij wijze van uitzondering lithographieen* te laten maken in die gevallen, waarin de aangeboden teekeningen niet goed in houtgravure zouden zijn weer te geven..

In dat jaar leverde de heer F. VAN ARUM, Duitsch graveur te LEIDEN, een aantal houtgravures en A. J. WENDEL in LEIDEN lithographieen.

Het totaal bedrag was in dat jaar / 162,15. In 1860 was het bedrag aan houtgravures en lithographieen uitgegeven / 215,50.

Langzamerhand werd, naar mate de illustreer-kunst grootere vorderingen maakte, het aantal lithographieen grooter en dat der houtsneden geringer.

Het vinden van eenen goeden graveur schijnt niet zoo gemakkelijk geweest te zijn, hun aantal was vermoedelijk niet zoo heel groot. WENDEL in LEIDEN, die den besten naam schijnt gehad te hebben, werkte zeer langzaam, *ten minste voor het Tijdschrift*, zoodat hierover herhaaldelijk klachten werden vernomen.

Die klachten bleken evenwel, volgens eene mededeeling van Prof. BOOGAARD in LEIDEN, daarin haar grond te hebben, dat de betaling van wege het Tijdschrift, die door tusschenkomst van den Penningmeester der Maatschappij moest geschieden, zeer traag plaats had. Vluggere betalende opdrachten hadden dus bij hem de voorkeur; wat menscheijk is.

Door tusschenkomst van Prof. BOOGAARD werd nu met WENDEL de afspraak gemaakt, dat voor een vluggere betaling zou worden gezorgd, op voorwaarde dat de opdrachten voor het Tijdschrift zouden voorgaan bij andere.

Vermoedelijk moet deze traagheid in het betalen aan den toenmaligen Penningmeester der Maatschappij geweten worden. In een schrijven van 3 APRIL 1867 schrijft BOOGAARD over hem: „altijd uitstel; het zal eene felicitatie zijn als die ongelukkige penningen (der Maatschappij) in andere handen komen. De Maatschappij heeft onrustbarende opgehoopte „schulden; hij geeft geen volledige verantwoording”. Spoedig daarop werd Prof. BOOGAARD in zijn plaats gekozen.

Drukkerij.

Het Tijdschrift werd van 1857 tot en met 1868 gedrukt bij de Wed. H. F. BAKELS & CIE., O. Z. Voorburgwal B. 15 te AMSTERDAM.

De DRUKKOSTEN bedroegen voor 500 exemplaren van het vel groote letter *f* 25. en voor 500 exemplaren van het vel kleine letter *f* 28.

Voor 25 overdrukken werd 50 Cts. per pagina berekend, wanneer zij in het 4°-formaat van het Tijdschrift werden geleverd, en 75 Cts. per pagina, wanneer zij in het 8°. formaat moeten worden overgebracht.

Voor de *overdrukken* der Maatschappij, die in het eerste jaar in 8vo.-formaat geleverd moesten worden, bestond een goedkoop tarief.

Toen in de APRIL-vergadering 1857 op voorstel van HALBERTSMA beslist was, dat maandelijks de inhoud op de omslagen zou worden gedrukt, waren waarschijnlijk die van de drie eerste maanden reeds afgedrukt zonder dien inhoud en werden later nog eens met den inhoud bedrukte afgeleverd; dit ten minste moet ik opmaken uit de drukkers-rekening van het eerste kwartaal waarop voor die eerste maanden telkens 1000 met inhoud bedrukte omslagen werden opgegeven en 1000 onbedrukt, de eerste soort à *f* 5., de tweede à *f* 4,50. In verdere kwartaal-rekeningen komen uitsluitend de bedrukte omslagen voor.

Op de rekeningen van het eerste kwartaal komt een post voor van 1200 „titels, Voorwaarden van intekening en Verdeeling van werkzaamheden”. Deze hebben gediend voor de eerste aan de intekenaren verzonden vellen en verder voor de extra-afdrukken van vel 1 en 2, die toen geleverd waren om als *proefnummers* te worden verzonden. Voor elke 100 afdrukken meer van het vel werd *f* 1 berekend. In de latere kwartaal-rekeningen vindt men deze posten niet meer.

In 1858 werden weder proefnummers verzonden; er werden eenige honderd-tallen afdrukken meer van de aflevering 1 tot en met 12 gemaakt en 300 prospectussen met de voorwaarden van intekening en de verdeeling van werkzaamheden.

In de eerste jaren zijn de drukkosten niet veranderd; dit geschiedde eerst in 1865, toen het formaat veranderd werd.

De kosten der overdrukjes werden echter vóór dien tijd veranderd, omdat Prof. VAN DEEN reeds in 1860 zijn beklag had ingediend over de groote kosten, die voor die overdrukjes betaald moesten worden. Toch werd slechts de kostende prijs berekend, maar het overbrengen in een 8vo.-formaat veroorzaakte de duurte, de tekst moest daarbij verlopen en in een nieuwen vorm worden geslagen.

In het nieuwe in 1862 gemaakte *Reglement* der Redactie, waarin ook de prijs der afdrukjes werd vastgesteld, is de prijs inderdaad wat verlaagd. (Zie het *Reglement* dat als bijlage is afgedrukt).

Bij de reorganisatie van 1864, toen het Tijdschrift in twee 8vo.-Afdelingen werd uitgegeven, werden de drukkosten per pagina ook gewijzigd, omdat de omvang der pagina's kleiner geworden was.

In de quitantie der drukkerij van het eerste kwartaal van 1865 werd voor de 1100 exemplaren voor het vel groote letter *f* 20.- en voor het vel kleine letter *f* 28.- gerekend; in de rekeningen van de volgende kwartalen werd voor het vel kleine letter *f* 25.- berekend.

Voor elke aflevering der 2e Afdeeling werden 1100 omslagen gemaakt, omdat deze in brochure-vorm verzonden werden.

De gedrukte notulen van de Alg. Red. Vergaderingen werden door de drukkerij geleverd; gewoonlijk in 100 exemplaren.

In 1869 werd de drukkerij van de WED. BAKELS verplaatst naar het Damrak, zij zette daar als de drukkerij van DE ROEVER-KRÖBER & BAKELS het drukken van het Tijdschrift voort.

Uitgever.

1857—1866.

Het Tijdschrift werd onder PENN uitgegeven door den boekhandelaar H. A. FRYLINK, Singel bij de Gasthuismolensteeg, No. 383 te AMSTERDAM.

H. A. FRYLINK zoon van den in 1886 overleden uitgever van het *Leeskabinet*, H. FRYLINK, vestigde zich in MEI 1852 als boekhandelaar in AMSTERDAM, Singel bij de Warmoesgracht No. 137. De vader, H. FRYLINK, geboren in AMSTERDAM in 1800 en overleden in 1886, had zich, na eerst op het kantoor van den notaris SINDERAM werkzaam geweest te zijn, als uitgever-boekhandelaar in AMSTERDAM gevestigd en gaf als zoodanig verscheidene, destijds bekende tijdschriften uit, o.a. *Het Leeskabinet*.

Met zijne zoons H. A. FRYLINK en A. FRYLINK, aan welken laatste hij in 1869 zijn boekhandel overdeed, schijnt hij niet op zeer goeden voet gestaan te hebben, ten minste in een klaarblijkelijk door hem zelve voor den uitgever KRUSEMAN in 1882 geschreven autobiografie, komen de namen van zijne zoons in het geheel niet voor.

H. A. FRYLINK gaf het Tijdschrift uit van 1857 tot en met 1869. In dat jaar deelde hij per circulaire mede, dat hij zijne fondsartikelen en zijn boekhandel aan zijnen broeder ABRAHAM FRYLINK had overgedaan.

Deze laatste komt als uitgever van het Tijdschrift op het titelblad voor van 1870 tot en met 1873. Hij schijnt toen ziek geworden te zijn; de nota's voor het Tijdschrift worden ten minste niet meer door hem geschreven, maar vermoedelijk door een ondergeschikte; maar door hem geteekend.

In de Redactie werd er aanmerking op gemaakt, dat A. FRYLINK zonder voorkennis van de Redactie zijn broeder in de uitgifte van het Tijdschrift was opgevolgd; de Redactie verklaarde, dat zij alleen met H. A. wenschte te maken te hebben.

In 1873 overleed A. FRYLINK; zijn broeder trad als executeur testamentair op, maar de uitgifte van het Tijdschrift werd in 1874 overgedragen aan den heer F. VAN ROSSEN. N.Z. Voorburgwal tusschen Stil- en Wijde-steeg te AMSTERDAM.

Op de wekelijksche nota's van H. A. FRYLINK voor frankeerkosten leest men in de eerste weken: 144 vel voor de Provincie UTRECHT, f 2,88; 390 vel voor de Provincie ZUID-HOLLAND f 7,80 enz. Vrij spoedig evenwel geven de nota's niet meer het aantal vellen dus de exemplaren op, die verzonden werden, maar slechts het bedrag in guldens, wat wel eenvoudiger, maar minder gemakkelijk controleerbaar was. De Gérant en de Commissie tot het nazien van de Rek. en Verantw. schijnen er echter geen aanmerking op gemaakt te hebben.

De uitgever bezorgde ook de verzending der overdrukjes voor de Maatschappij, die op minder goed papier werden gedrukt.

Het papier van het Tijdschrift werd van 8 DECEMBER 1856 tot 2 APRIL 1857 geleverd door de GEBR. UYT DEN BOGAARD, O. Z. Voorburgwal No. 251 te AMSTERDAM à f 3,90 p.R. In OCTOBER 1857, nadat op beter papier was aangedrongen, werd het geleverd door

de Firma C. L. SCHLEYER & ZOON à / 4,35 p.R., maar in het eind van OCTOBER werd het door den uitgever zelf geleverd, eerst tegen / 4.- p.R., later tegen / 4,50. Van af 1858 t/m. 1864 tegen / 8.- p.R., dus bijna twee maal zoo duur.

In het eind van 1864, toen de verandering van het 4°-formaat in 8vo-formaat plaats had, ging de papier-leverantie over op de FIRMA VAN GELDER ZONEN, N. Z. Voorburgwal b/d. Lijnbaansteeg G.205, die ook het grijze omslag-papier voor de in 1865 verschijnende 2e Afdeeling leverde. De prijs daalde nu tot / 6,25 p.R. met 5% korting voor contante betaling: Royal druk 522. Het grijze „couverture” papier der omslagen werd tegen den prijs van / 8.- p.R. geleverd.

Behalve het papier, waarop het Tijdschrift gedrukt werd, werd door den uitgever „blauw omslag papier” à / 7,50 p.R. geleverd. Prof. HALBERTSMA had in de APRIL-vergadering van 1857 voorgesteld om de afleveringen *elke maand* met een blauw of ten minste gekleurd omslag te geven, met den inhoud der maand bedrukt. Later werden alleen tweemaandelijksche bedrukte exemplaren van omslagen geleverd; bijv. voor APRIL en MEI, voor JUNI en JULI enz. en dan ook „met twee bedrukte pagina's:”. In het archief van het Tijdschrift komen dergelijke gekleurde omslagen niet meer voor.

De uitgever leverde verder nog goedkoop *stroop papier* „voor omslagen” à / 1,25 p.R.; *pakpapier* en touw voor het verzenden van de Acta der Maatschappij aan de Secretarissen der Afdeelingen, die deze dan weder aan de leden hunner Afdeeling distribueeren moesten.

Die verzending en waarschijnlijk ook wel die der wekelijksche nummers aan abonné's buiten AMSTERDAM gaf nog al eens tot klachten aanleiding: in kleine plaatsen werd het Tijdschrift dikwerf aan melkboeren en schippers, de goedkoopste wijze voor de post om te verzenden, medegegeven voor verafwonende geneesheeren, zooals wij in een klacht over de verzending vermeld vonden. De nummers werden dan veelal zeer smerig en bemorst bezorgd.

Ik veronderstel, dat de afleveringen, die niet voor de Correspondenten bestemd waren (zie advertentie van den uitgever) verzonden werden in een gewoon omslag (stroop papier), waarop òf niets òf de eenvoudige titel van het Tijdschrift zal zijn gedrukt. In de *drukkersrekeningen* vindt men geen post van dergelijke omslagen. Verder zal tenminste om de afleveringen, die per post verzonden werden, een met het adres bedrukte strook gedaan zijn. De eerste nummers van 1857 tevens met het boven genoemde titelblad.

Behalve de bate, die de uitgever uit de papier-leverantie genoot, ontving hij een *honorarium voor administratie* van / 250.- voor een geheel jaar voor 700 exemplaren en van / 142,50 voor nog 285 exemplaren meer.

Voor „*vergaarloon*” van overgebleven vellen werd 40 cents p.R. gerekend.

Voor „*pletten*” van het Tijdschrift en van de titels en inhoud ontving hij 50 cents per Riem.

Hij leverde in de eerste jaren ook „*leeslijsten*” aan Dr. J. W. R. TILANUS voor de circulerende literatuur en „*onbeplakte portefeuilles*” in 4° en 8vo formaat.

Behalve de nota's van den uitgever vond ik ook nota's van A.P.H. HETTELING. HETTELING was een bediende uit de zaak van JOH. MÜLLER in de Kalverstraat. Hij werkte veel voor PENN, had echter geen eigen zaak, maar slechts een kleine werkplaats, waarin hij kleine werkzaamheden, als innaaien van afdrukjes enz. verrichtte. Hij voorzag de overdrukjes met een „geel naturel” omslag.

Voor de afdrukjes voor Dr. ALI COHEN werd echter „grijs naturel” papier gebruikt. Het prouweert voor den smaak van ALI COHEN, dat hij van dat gele naturel papier niet gediend was. Wij kennen dat van de in de Bibliotheek van het Leesmuseum alhier voorhandene afleveringen van het *Maandblad der Maatschappij* en weten, dat het door leelijkheid uitmuntte.

HETTELING gaf aan HANLO de tijdschriften ter inzage, die JOH. MÜLLER voor zijne abonneenten ontving. In 1868 werd besloten hem daarvoor twee drie-gulden-stukken te geven. Dit schijnt tot 1883 te zijn voortgegaan, want in de JANUARI-vergadering van dat jaar vraagt HANLO nog / 10.- als schadeloosstelling van den fooi, dien hij aan HETTELING betaald had.

Voor de maand NOVEMBER schijnen nimmer maand-omslagen gemaakt te zijn, behalve in 1864, evenmin voor de maand DECEMBER; dit stond natuurlijk in verband met het gering aantal afleveringen in die maanden.

EENIGE ALGEMEENE INDRUKKEN OVER DE EERSTE 10 JAARGANGEN.

1857—1866.

DE algemeene indruk over het Tijdschrift in de eerste tien jaren kan slechts matig gunstig genoemd worden, niettegenstaande het groote aantal medische autoriteiten, die de Algemeene Redactie uitmaakten.

Behalve het niet gemakkelijk te hanteeren formaat, waren de verschillende rubrieken onvoldoende verzorgd.

In de rubriek OORSPRONKELIJKE MEDEDEELINGEN komen van de hand van SCHNEEVOOGT, VAN DEEN, DONDERS en HEYNSIUS belangrijke bijdragen voor, maar zij zijn uitzonderingen en het is niet gelukt geregeld mededeelingen te krijgen uit de verschillende klinieken, niettegenstaande door de Redactie telkens op toezending daarvan werd aangedrongen.

LEADING ARTIKELS kwamen in die jaargangen zoo goed als niet voor.

De REFERATEN waren te weinig systematisch en zeer onvolledig en gaven in het geheel niet wat de Redactie in haar prospectus van 1856 had beloofd: het geven van volledige overzichten van al het belangrijke, dat in andere tijdschriften werd gepubliceerd.

De BINNENLANDSCHE BERICHTEN waren over het algemeen veel te uitvoerig, wat trouwens in de Redactie-vergaderingen herhaaldelijk besproken en afgekeurd werd. Zij waren dit vooral, wanneer men ze beschouwt in verband met den tijd, waarin zij gegeven werden: het meerendeel was uit couranten overgenomen en dus reeds aan de meeste lezers bekend en het zal geen aangename indruk gemaakt hebben, wanneer men ze nog eens in dezelfde uitvoerigheid en niet altijd nauwkeurig, in het Tijdschrift terug vond.

Voor iemand evenwel, die in den tegenwoordigen tijd wil weten wat op het gebied van geneeskundige wetgeving, wat over ziekenhuizen in de verschillende Gemeenten, wat op hygiënisch gebied in die dagen in den lande voorviel, is die uitvoerigheid een voordeel, omdat men, bij het nagaan van het een of ander onderwerp, nu niet alle couranten van dien tijd behoeft te raadplegen. Het bijeen vinden van zulke berichten in één tijdschrift is dus voor eenen tegenwoordigen napluizer nu aangener dan het in die jaren voor den abonné geweest zal zijn.

Bij het oordeel over de uitvoerigheid der binnenlandsche berichten, die in de Redactie-vergaderingen dikwijls scherp werd gelaakt, mag men niet uit het oog verliezen, dat men in die eerste jaren midden in den strijd stond voor de verbetering van de geneeskundige Staatsregeling, een strijd, die indertijd een der voornaamste aanleidingen geweest is tot het oprichten der Maatschappij. Elk nieuw Ontwerp — en er waren er in die jaren vele — had dadelijk de volle belangstelling of werd ten minste verondersteld die te hebben, al was van de belangstelling daarvoor buiten de Maatschappij en in het Tijdschrift niet veel te bespeuren.

Maar toch, al ware die belangstelling nog zoo groot geweest, dan moet toch de uitvoerige wijze, waarop geheele concept-wetsontwerpen in het Tijdschrift werden afgedrukt met de

Memories van Toelichting en van Beantwoording in cluis, voor den meest geïnteresseerde toch wel wat machtig geweest zijn. Wanneer men bijv. ziet, dat meer dan twee achtereenvolgende afleveringen *uitsluitend* met afdrukken dier Ontwerpen en hun aanhang gevuld werden, zoodat de „lezers”, liever gezegd de „abonementen”, in die weken *niets anders* in hun tijdschrift vonden, dan wijst dit op een volslagen gebrek aan kopij of op weinig consideratie voor den lezer en in alle geval op eene onbegrijpelijke lankmoedigheid van deze laatsten, zooals men zich die in onzen tijd, waarin ieder zoo gaarne naar de pen grijpt voor een ingezonden stuk, niet goed meer kan voorstellen.

In dit opzicht was de *Geneeskundige Courant* van die dagen heel wat leesbaarder, die wekelijks een *gedeelte* der Ontwerpen *besprak*, dus niet alleen *afdruckte* en *daarnaast* ook de overige rubrieken tot haar recht deed komen.

Het niet regelmatig op een bepaalden dag verschijnen van de afleveringen, wat in de hand gewerkt werd door het ontbreken van dateering van het week-nommer, zal evenmin eenen aangename indruk gemaakt hebben.

De Redactie van het Tijdschrift is niet blind geweest voor deze gebreken: in elke Jaarvergadering werden de desiderata besproken en door wijziging in het systeem van medewerking trachtte men zich de medewerking van meerderen in den lande te verzekeren en daarmede den inhoud vollediger te maken. De resultaten waren echter vaak geringer dan de moeite, die men zich getroost had.

Bij het doorbladeren van de laatste twee jaargangen onder PENN's Gérantschap heb ik niet den indruk gekregen van eene groote verbetering van den inhoud tegenover de acht eerste jaargangen. De wetenschappelijke mededeelingen (referaten) zijn meestal als referaat te lang, wat op zich zelf reeds het gevolg heeft, dat er te weinige zijn: de berichten vullen een te groot aantal pagina's en de Oorspronkelijke mededeelingen blijven te weinig in aantal.

Daarenboven is het aantal afleveringen, dat in de tweede helft van 1865 verscheen slechts 14, tegen 24 in de eerste helft. Nu mag daarbij niet vergeten worden, dat in 1865 nog 4 deeltjes van de Tweede Afdeeling verschenen, maar dit zal toch de lezers niet bevredigd hebben. Men stelle zich tegenwoordig eens de stemming voor van een abonnent op het Tijdschrift, wanneer hij in OCTOBER de laatste aflevering met Oorspronkelijke mededeelingen enz. ontving en dan tot het einde van den jaargang nog slechts 5 afleveringen. De registers werden den abonnee, nog als afleveringen aangerekend.

Ik vermoed, dat in den tegenwoordigen tijd de Redactie dan met brieven van verontwaardiging zou worden overstelpt. Maar in 1865 schijnt men minder sanguinisch geweest te zijn; in allen geval zijn geen brieven van verontwaardiging in het archief *bewaard* gebleven, noch kwam zulks in ingezonden stukken tot uiting.

In de Eerste Afdeeling van het jaar 1866 opende Dr. PENN, naar aanleiding van de nieuwe Geneeskundige Wetten een *nieuwe rubriek*, waarin de Redactie „gaarne opmerkingen ziet maken „en twijfelachtige punten betreffende de Geneeskundige Wetten besproken zal zien”. Men weet, dat PENN een der adviseurs van THORBECKE geweest was bij het tot stand komen dier wetten.

De nieuwe rubriek heeft slechts een kortstondig bestaan gehad.

De bezwaren tegen het Tijdschrift zullen wel de oorzaak geweest zijn, dat het aantal abonnee in de eerste tien jaren eerder achter- dan vooruit gegaan is.

Ik heb getracht de juistheid der klachten over onvoldoende medewerking der redacteuren, die in die eerste 9 jaren herhaaldelijk geuit werden, met cijfers aan te toonen. Ik heb daarvoor de redacteuren in 4 rubrieken verdeeld. De eerste rubriek bevat de redacteuren, die in een jaargang tusschen de 20 en 40 bijdragen hebben geleverd en dus tot de ijverige redacteuren

mochten gerekend worden. De tweede rubriek bevat de redacteurs, die van 10 tot 20 bijdragen in een jaargang leverden, de derde rubriek, die welke 1 tot 10 bijdragen en de vierde rubriek, die welke geen enkele bijdrage leverden. Over de jaargangen verdeeld krijgt men dan de volgende cijfers:

AANTAL REDACTEUREN, WELKE IN DE EERSTE ACHT JAARGANGEN BIJDRAGEN LEVERDEN.

Aantal bijdragen	1e Jrg.	2e Jrg.	3e Jrg.	4e Jrg.	5e Jrg.	6e Jrg.	7e Jrg.	8e Jrg.
20—40	4	3	1	0	2	0	0	1
10—20	7	9	5	3	8	8	4	2
1—10	17	15	19	22	17	18	19	16
0	0	1	5	7	9	8	12	17

Uit deze cijfers mag men opmaken, dat de werkzaamheid der redacteurs van de twee eerste groepen langzaam maar zeker verflauwd is; dat zij in de derde groep ongeveer constant bleef, maar dat het aantal redacteurs, die zich van de zaak niets meer aantrokken ten slotte (in 1864) bijna de helft van het geheele aantal redacteurs uitmaakte!

Voor een deel mag de verklaring daarvan gezocht worden in de in de 6e Alg. Red. Verg. gebrachte wijziging in de redactie, waardoor de oorspronkelijke *Verdeeling der Werkzaamheden* werd opgeheven; maar de laatste rubriek, van de niets-leverenden, begint reeds in den 3en jaargang onrustbarend toe te nemen.

Wanneer men daartegenover de cijfers van het aantal der medewerkende niet-redacteuren beziet, dan komt men tot de volgende getallen

AANTAL MEDEWERKENDE NIET-REDACTEUREN.

1e Jrg.	2e Jrg.	3e Jrg.	4e Jrg.	5e Jrg.	6e Jrg.	7e Jrg.	8e Jrg.
30	27	41	44	44	39	45	43

Van den 3en jaargang af stijgt dus plotseling het aantal medewerkers, die geen redacteur zijn, om in al de volgende jaren ongeveer op diezelfde hoogte te blijven. In 1859 was de bepaling ingevoerd, dat de redacteuren op hunne verantwoordelijkheid medewerkers konden aan het werk zetten, die geen redacteur waren.

Het was mij in alle deze jaargangen opgevallen, dat er zoo weinig mededeelingen van den Secretaris der Maatschappij aan de leden der Maatschappij voorkwamen, terwijl toch het Tijdschrift het ORGAAN DER MAATSCHAPPIJ was. Zoo vond ik in geen dezer jaargangen een Naamlijst van de leden der Maatschappij, geen enkele mededeeling van vorming van nieuwe Afdeelingen, van de samenstelling van de besturen der Afdeelingen of van de vaste commissies der Maatschappij.

De verklaring daarvan kreeg ik in een later gevonden exemplaar van een omslag van een aflevering; daarop kwamen vele mededeelingen van den Secretaris der Maatschappij voor, zooals dit vroeger op den omslag van het *Maandblad der Maatschappij* geschiedde, maar waardoor bij het inbinden talrijke bijzonderheden uit de geschiedenis der Maatschappij verloren zijn gegaan. Zoo is het ook hier weer het geval geweest.

In 1859 heeft zelfs de Commissie tot het nazien van de Bibliotheek den wensch

uitgesproken, dat maandelijks „op den omslag” de namen der Donateurs aan de Bibliotheek en de titels van de ingekomen werken zouden vermeld worden.

Het ontbreken der Naamlijsten der leden, voor het drukken waarvan ook geen post op de Rekening van den drukker voorkomt, heeft zijn oorzaak daarin, dat deze niet door den drukker van het Tijdschrift, maar bij D. NOOTHOVEN VAN GOOR te LEIDEN gedrukt werden; waarschijnlijk wel, omdat die drukker goedkooper was dan de firma BAKELS en omdat die lijsten gedrukt werden onder toezicht van den Penningmeester der Maatschappij, die in LEIDEN woonde.

Die Naamlijsten zijn in een veel kleiner formaat dan het Tijdschrift en op minderwaardig papier gedrukt. Zij zullen direct door den drukker naar de leden gezonden zijn.

HOOFDSTUK III.

HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT
VOOR GENEESKUNDE

ONDER HET GÉRANTSCHAP VAN

DR. J. ZEEMAN.

1867—1883.

DR. J. ZEEMAN.

Curriculum vitae.

Geb. 18 FEBR. 1824 te NUMANSDORP; gest. te OVERVEEN 1905; Prom. te LEIDEN 1847; inw. geneesheer in het Buitengasthuis te AMSTERDAM; stadsgeneesheer belast met de behandeling van huidziekten en syphilis 1865; lid van het Comité van Redactie van het N. T. v. Gen. 1857—1866; Gérant van het Tijdschrift 1867—1883; tweetal voor geneesheer-directeur van het Gemeente-ziekenhuis te 's HAGE met Dr. v. TIENHOVEN; Secr. Ned. Mij t. Bev. der Gen. 1862—1867, tijd. waarn. Secretaris 1872; Lid Kon. Akad. v. Wet. 1872; Lid Gen. Raad v. NOORD-HOLLAND 1873; Medewerker aan de Sterfte-Atlassen v. NEDERLAND van 1841—1860 en van 1860—1874. Op drietal met STOKVIS en GILDEMEESTER voor hoogleeraar aan de Univ. v. AMSTERDAM ter vervanging van prof. J. v. GEUNS 1873; lid Comm. v. Beh. en Toez. op de gasthuizen in AMSTERDAM 1883; Curator Universiteit v. AMSTERDAM (Kon. Besl.) 1883—1904. In memoriam door prof. TH. PLACE, DEC. 1905.

INHOUD.

HET GERANTSCHAP VAN DR. J. ZEEMAN EN DE REORGANISATIES VAN 1867 EN 1883.

Comite- en Vereenigings-vergaderingen.

Derde reorganisatie 1867.

ALGEMEENE OPMERKINGEN.

Spelling. Correctie en Register. Wijze van uitgave.

DE RUBRIEKEN IN HET TIJDSCHRIFT.

Leading artikels. Oorspronkelijke bijdragen. Analecta. Referaten. Berichten. Diversen.

Vierde reorganisatie (Huet—Fokker).

TIJDSCHRIFT EN MAATSCHAPPIJ.

Voorstellen van Afdeelingen. Nieuw Contract. Sterfte-Atlas.

VERDERE STEUNVERLEENING.

Internationaal Geneeskundig Congres. Intern. Koloniaal Geneesk. Congres.

Uitgever.

Drukkerij.

HET GÉRANTSCHAP VAN Dr. J. ZEEMAN

1867—1883

EN DE REORGANISATIES VAN 1867 EN 1883.

IN 1867 trad Dr. J. ZEEMAN, toen Algemeen Secretaris van de Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst, als Gérant van het Tijdschrift op, na gedurende tien jaren — van af de oprichting van het Tijdschrift — lid van het *Comité van Redactie* geweest te zijn. Aan het eind van dat jaar legde hij het Secretariaat der Maatschappij neer en werd daarin door Dr. G. D. L. HUET in 1868 opgevolgd.

Het Gérantschap van ZEEMAN droeg niet het kenmerk van een kalm in zijn eenmaal gevormde bedding stroomend water; het was integendeel veelal als een krachtige stroom, die zich tegen de hindernissen, die op zijn weg voorkwamen, een weg baande. Viermalen zien wij ZEEMAN besluiten het werk neer te leggen, maar telkens wist men hem hiervan terug te brengen, totdat zijne benoeming tot lid der Gasthuis-Commissie in AMSTERDAM in 1883 hem definitief zijne functie als Gérant deed opgeven; immers hij voorzag, dat deze commissie, ingesteld om de zoo noodzakelijk gebleken reorganisatie der gasthuizen te helpen doorvoeren, een groot deel van zijn beschikbaren tijd zou in beslag nemen.

Voor wien het voorrecht gehad heeft ZEEMAN in dien tijd in zijn volle kracht te leeren kennen, roept het lezen der gedurende 17 jaren door hem geredigeerde notulen der Redactievergaderingen de herinnering aan die zeer bijzondere persoonlijkheid weer levendig voor den geest. Wij meenen hem weer vóór ons te zien, wanneer hij het weigeren van een ingezonden stuk verdedigend, er vergoelijkend aan toevoegt, dat het in de *Geneeskundige Courant* een „waardige plaats” heeft gevonden, of wanneer hij aan den aankondiger van een weinig belangrijk werkje, die in hoogdravenden stijl uitbundigen lof aan den schrijver toezwaaide, aanraadt dit dadelijk aan den schrijver zelve te zenden: de tusschenkomst van het Tijdschrift was daarvoor niet noodig! of over de „genoegelijke verwondering”, waarmede het voorlezen van een onaangenamen brief van een schrijver „werd aangehoord”; of als hij een hem onjuist voorkomend besluit der Redactie weigert uit te voeren, omdat *het Comité* zich daarmede een recht aanmatigen zou, dat slechts aan de *Vereeniging* toekomt; of zich tegen eene verhooging van zijne jaarwedde als Gérant verzet, of aan den referent, die een reeds in het Tijdschrift gerefereerd artikel, opnieuw refereent, den raad schrijft „om zich op het Tijdschrift te „abonneeren”.

ZEEMAN was een man uit een stuk, die zich niet gemakkelijk van iets liet afbrengen, wanneer hij gevoelde het recht aan zijne zijde te hebben. Op jongere medeleden van de Redactie maakte dit wel eens den indruk van een autoritair optreden: een van hen, die overigens een diep respect voor ZEEMAN had, schreef mij eens, dat het bestuur van ZEEMAN soms den indruk maakte van een tsaristisch bestuur en dat hij den indruk van de Redactie-

vergaderingen had behouden, alsof ZEEMAN daar bijna uitsluitend aan het woord was.

Voor hem, die zijne vele notulen gelezen heeft, blijkt wel, dat dit niet in letterlijken zin moet worden opgevat, maar het geeft toch den indruk weer, dat ZEEMAN zich in die vergaderingen ter dege liet gelden.

In een *In Memoriam* aan ZEEMAN, schrijft Prof. TH. PLACE, wiens keurige stijl van zijne colleges bij zijne leerlingen de grootste bewondering wekte, in het Tijdschrift van DECEMBER 1905, dat vooral ZEEMAN's latere geschriften door snedige opmerkingen en fijne woordenkeus gekenmerkt zijn. Wie zich de moeite gegeven heeft de jaarverslagen te lezen, die ZEEMAN als Secretaris der Maatschappij uitbracht, zal zijnen soberen, correcten, scherp gestileerden, bijna eenigszins gedrongen stijl bewonderen, die een eigenaardige tegenstelling vormde met den bloemrijken en op andere wijze meeslependen stijl van zijn voorganger Dr. J. P. HEYE.

Daar de notulen van 1866 ontbreken en dus omtrent het aftreden van PENN niets kan worden medegedeeld, was het eerst niet duidelijk of ZEEMAN reeds dadelijk in 1867 of eerst in het eind van dat jaar, bij de reorganisatie, als Gérant was opgetreden. Maar in de notulen van de eerste vergadering van het *Comité* in JANUARI 1867 sprak ZEEMAN van zijn „voorganger”, daaruit blijkt wel, dat hij dadelijk in het begin van 1867 als Gérant was opgetreden.

Dat hij op het titelblad van den *ingebonden* jaargang als zoodanig genoemd wordt, was daarvoor geen voldoende bewijs, omdat dit titelblad wel eerst *in het eind* van dat jaar gedrukt zal zijn en de mogelijkheid dus bestond, dat hij eerst na de reorganisatievergadering van NOVEMBER benoemd was.

Uit de notulen van de Hoofdbestuursvergadering van JUNI 1866 blijkt, dat ZEEMAN reeds toen heeft medegedeeld, dat hij met 1867 niet meer voor het Secretariaat der Maatschappij in aanmerking wenschte te komen, omdat hij van meening was, dat dergelijke betrekkingen niet „ad vitam” moesten bekleed worden en daarvoor een versche kracht weer eens noodig was.

Ook achtte hij het combineeren van dat Secretariaat met het Gérantschap van het Tijdschrift niet goed.

Toch was hij 1867 nog Secretaris der Maatschappij, omdat in 1866, wegens de cholera, de Alg. Verg. der Maatschappij, die in MIDDELBURG zou gehouden worden, eerst tot het najaar was uitgesteld, maar ten slotte voor dat jaar geheel afbesteld was.

Ook GUYE heeft eenigen tijd het Secretariaat der Maatschappij tegelijk met het Red.-Gérantschap waargenomen.

Het Comité van Redactie bestond bij ZEEMAN's optreden behalve hem uit de H.H. Dr. G. D. L. HUET, Dr. L. J. EGELING, Dr. J. G. M. HANLO, Dr. M. POLANO, Prof. J. A.

G. D. L. Huet

BOOGAARD, Dr. J. TEIXEIRA DE MATTOS. Prof. BOOGAARD belastte zich met het Presidium, ZEEMAN met het Secretariaat. De notulen van dit jaar zijn niet onderteekend, maar men mag wel aannemen, dat BOOGAARD gedurende het geheele jaar het presidium heeft gevoerd. In APRIL 1867 wordt dit nog afzonderlijk vermeld. Maar in eene *Buitengewone Alg. Vergadering* der Vereeniging nam Dr. G. D. L. HUET „als lid van het Comité” de leiding der Vergadering op zich, hoewel BOOGAARD ook aanwezig was. In de eerste maanden van 1868 nam Dr. POLANO het presidium waar; maar *na* de Alg. Vergadering van dat jaar worden de notulen weder door Prof. BOOGAARD geteekend. Een regelmaat is daarin niet te onderkennen.

Gedurende het Gérantschap van ZEEMAN hadden twee *reorganisaties plaats*: één, kort na zijn optreden, in het jaar 1867 en één aan het einde van zijn Gérantschap in 1883.

Na het tot stand komen der reorganisatie van 1867 traden alle leden van de Redactie af (NOVEMBER), maar werden dadelijk herkozen.

Van de verandering van Gérant wordt merkwaardiger wijze in het Tijdschrift zelf geen melding gemaakt, noch officieel, noch in de binnenlandsche berichten. Is de mededeeling wellicht op het omslag geschied? Zelfs van het feit, dat het Tijdschrift in 1867 tien jaren bestond, werd in het Tijdschrift geen melding gemaakt. De jubileum-manie moest nog geboren worden.

Of mag men het wellicht als een bescheiden jubileum-viering beschouwen, dat in de Algemeene Vergadering van 2 JUNI 1867 in het gebouw van A.Z.A. gehouden, de Gérant de 12 opgekomen leden op Madera onthaalde, zooals een quitantie uitwijst en dat aan het diner door de 12 leden 12 flesschen wijn gedronken werden?

Voor het nagaan van de geschiedenis van het Tijdschrift staan ons uit ZEEMAN's tijd nu ook de notulen van de *Comité*-vergaderingen (na 1867 *Redactie*-vergaderingen genoemd) ter beschikking, zoodat wij zoowel uit deze, als uit de bijna volledig aanwezige gedrukte notulen van de Algemeene Redactie-vergaderingen en uit de voorhanden quitanties en Rekening en Verantwoordingen, ons een behoorlijk denkbeeld kunnen vormen van de geschiedenis van het Tijdschrift van die jaren.

De *Comité*-, later Redactie-vergaderingen, werden des ZONDAGS gehouden, vermoedelijk ten huize van den Gérant, destijds O. Z. Voorburgwal A.68, later Oude Bloemmarkt F.III, daarna op de Heerengracht bij het Thorbecke-plein en ten slotte op de Leidsche Gracht, dicht bij de Keizersgracht, waar volgens een mij schriftelijk gegeven inlichting van een der toenmalige redacteuren, in de wachtkamer van Dr. ZEEMAN vergaderd werd. Om bijzondere redenen werd een enkele maal in CAFÉ SUISSE vergaderd ook wel, wanneer dadelijk op de Redactie-vergadering een Alg. Vergadering van de Vereeniging volgde, in een lokaal van A.Z.A. in de Beulingstraat.

De door ZEEMAN geschreven notulen der Redactie werden in de volgende vergadering gelezen en goedgekeurd en in de latere jaren van ZEEMAN's Gerantschap door den Voorzitter der Redactie geteekend.

De notulen van de Alg. Vergadering der Vereeniging werden in concept bij de leden rondgezonden en daarna in de Redactie-vergadering definitief vastgesteld.

De Rekening en Verantwoording werd door ZEEMAN vóór de Alg. Vergadering der Redactie aan de, volgens de bepalingen van het Reglement der Redactie benoemde Commissie, toegezonden. Van begeleidende brieven aan deze Commissie zijn nog enkele exemplaren van ZEEMAN's hand in het archief van het Tijdschrift aanwezig. Zij werden niet gedrukt en komen ook niet in de Notulen dier Algemeene Red.-Vergaderingen voor. In 1868 stelde EGELING voor, dat deze Rek. en Ver. bij de leden van het *Comité* van Redactie zouden cir-

culeeren, vóórdat zij aan de Commissie werd gezonden. Een voorstel, dat natuurlijk niet ondersteund werd, omdat het in strijd met het Reglement was.

Comité- en Vereenigings-Vergaderingen.

Reeds in de *eerste Comité-vergadering*, JANUARI 1867, deed ZEEMAN het voorstel om *meer Comité-vergaderingen* te houden dan tot nu toe gewoonte was geweest en bijv. minstens om de twee maanden bijeen te komen en zoodoende het *Comité* meer invloed op de leiding van het Tijdschrift te geven.

Bij de discussies kwamen verschillende opvattingen hierover voor den dag: Dr. HUET wilde de functie van den Gérant beperken tot die van uitvoerder van den wil van het Comité! en wenschte daarom maandelijks bijeen te komen. Prof. BOOGAARD daarentegen wilde, dat de hoofdleiding bij den Gérant zou blijven berusten, die toch ook de samenstelling van de wekelijksche nommers moest bepalen. Verandering hierin zou allicht verwarring in den goeden gang van zaken brengen. Andere leden vreesden, dat het zoo dikwerf vergaderen te duur zou worden voor de kas van het Tijdschrift en ook te veel tijd van de leden van het *Comité* zou vergen; zij zouden zich met een veelvuldiger bijeenkomen kunnen vereenigen, wanneer die bijeenkomsten zouden samenvallen met de vergaderingen van de Kon. Akad. van Wetenschappen, zoodat op die wijze reiskosten zouden bespaard worden. Ten slotte werd tot tweemaandelijksche bijeenkomsten besloten, zooveel mogelijk op ZATERDAG of ZONDAG.

Aan dit besluit heeft men zich in 1867 nog niet gehouden, want de volgende vergadering werd in APRIL van dat jaar gehouden: het besluit van het *Comité* moest eerst aan de goedkeuring der Alg. Vergadering worden onderworpen, zoo meende men, hoewel Art. II van het bestaande Reglement der Redactie van 1862 aan het *Comité* volle vrijheid liet, om zoo dikwijls te vergaderen als het wilde.

In 1867 hield het Comité slechts 4 vergaderingen: JANUARI, APRIL, OCTOBER en DECEMBER en de *Vereeniging* twee Algemeene Vergaderingen: eene Gewone in JUNI en één Buitengewone in NOVEMBER.

In de Buitengewone vergadering van NOVEMBER, waarin de *reorganisatie* van het Tijdschrift tot stand kwam, werd het voorstel aangenomen en, tegen het advies van Dr. TILANUS, in een artikel van het Reglement vastgelegd, dat de vergaderingen van de Redactie (het vroegere *Comité*) maandelijks zouden plaats hebben. Dit zal wel aan ZEEMAN te danken zijn geweest, die er de man niet naar was, om een eenmaal door hem wenschelijk geoordeelden maatregel op te geven. Gedurende zijn geheele Gérantschap heeft hij zich zooveel mogelijk aan deze bepaling gehouden.

Het bezwaar, dat geopperd was, dat deze meer frequente vergaderingen te veel tijd aan de buiten AMSTERDAM wonende redacteuren zou kosten, trachtte men in 1868 *voor het eerst, maar ook voor het laatst*, daardoor te ondervangen, dat de Redactie-vergaderingen niet *alle* in AMSTERDAM gehouden werden, maar afwisselend in de woonplaatsen van de leden de Redactie. Zoo werd in APRIL 1868 in ROTTERDAM vergaderd (Dr. M. POLANO) in AUGUSTUS in 's GRAVENHAGE (Dr. L. J. EGELING), in SEPTEMBER in LEIDEN (Prof. J. A. BOOGAARD). In de overige maanden: JANUARI, FEBRUARI, MAART, NOVEMBER en DECEMBER in AMSTERDAM. Deze regeling schijnt echter niet bevallen te zijn, was vermoedelijk ook duurder aan reiskosten dan de vroegere; in allen geval werden in de volgende jaren *alle* vergaderingen weder in AMSTERDAM gehouden, zooals uit de quitanties voor de reiskosten blijkt, en tot den huidigen dag is dit zoo gebleven.

3e Reorganisatie.

Het jaar 1867 is een belangrijk jaar in de geschiedenis van het Tijdschrift geweest: onverwacht werd in dat jaar tot eene *reorganisatie* besloten. Hoe dat zoo op eenmaal gekomen is, valt niet met zekerheid te zeggen. Noch in de JANUARI-vergadering van dat jaar, noch in de APRIL-vergadering wordt in de notulen van eene reorganisatie gewaagd.

In deze laatste vergadering echter werd, naar aanleiding van de gewone vraag of in dat jaar in de a.s. Alg. Vergadering nieuwe redacteuren zouden benoemd worden, door enkele leden opgemerkt „dat het aantal leden reeds groot genoeg was en het verkieslijk zou zijn door „aftreden van niet-meer-werkende mede-redacteuren, het aantal te verminderen”. „De Gerant „zal,” zoo laat ZEEMAN er leukweg op volgen „beleefdelyk de redacteuren op dit punt „opmerkzaam maken”.

Het is zeer waarschijnlijk, dat de bespreking hierover in de *Algemeene* Redactie-vergadering van 2 JUNI 1867, waarvan de notulen niet bewaard zijn, geleid heeft tot het uitspreken van de wenschelijkheid om het Reglement met het oog hierop nog eens te herzien, want het blijkt, dat inderdaad de herziening hoofdzakelyk daarop gericht was, dat de fixie zou verdwijnen, dat de 30 leden der Vereeniging ook allen *redacteuren* waren. Vroeger, 1862, had men reeds de benaming zóó gewijzigd, dat niet meer kon gedacht worden dat de redactie uit 30 leden bestond; en was daarvoor de naam *Vereeniging van Redacteuren* gekozen, nu moesten de leden der *Vereeniging* ook den naam van *redacteur* prijs geven.

Wij kunnen hier slechts vermoedens uiten. In de notulen van de *Comité*-vergadering van 20 OCTOBER 1867 lezen wij nu onverwacht: dat, behalve de leden van het *Comité* „*twee leden van de commissie tot reorganisatie*, Dr. PENN en Dr. GILDEMEESTER” aanwezig zijn en dat het derde lid, Dr. J. N. RAMAER, verhinderd was.

Men moet dus wel aannemen, dat in de Alg. Verg. van JUNI tot eene *reorganisatie* besloten is. Van die vergadering bestaan geen notulen, maar uit de voorhandene quitanties en uit voorafgaande notulen van het *Comité* blijkt, dat er in JUNI een Alg. Verg. gehouden is, waarvan de notulen, 8 pagina's groot, in 50 exemplaren bij de FIRMA BAKELS gedrukt zijn. Voor een gewone Alg. Verg. waren dit dus uitgebreide notulen en er moet dus op die vergadering zeer druk gediscuteerd zijn. Daarna werd bij de FIRMA BAKELS nog eens het 4 pagina's groote Reglement der Redactie herdrukt op „velijn papier”, klaarblykelyk om aan de leden der Vereeniging een exemplaar ter vergelyking te geven met de nieuwe voorstellen. In diezelfde kwartaal-rekening van den drukker leest men, dat later nog eens een Reglement gedrukt is (waarschijnlijk het Reglement met de nieuw aangebrachte veranderingen), te samen met het verslag der Redactie-vergadering van 11 NOVEMBER, een half vel druk. Van dat nog eens gedrukte Reglement bestaan geen exemplaren meer.

De *Commissie tot reorganisatie* heeft blykbaar slechts één vergadering in AMSTERDAM gehouden, want onder de quitanties komt slechts één quitantie voor over reis- en verblyfkosten (24 MEI 1868) van RAMAER „als lid der Commissie ter reorganisatie werkzaam geweest en „vergaderd te AMSTERDAM”. RAMAER heeft deze gelden dus pas het jaar NA de reorganisatie in ontvangst genomen.

In de *Comité*-vergadering van 20 OCTOBER 1867 werd het reorganisatie-plan uitvoerig besproken. De algemeene lijnen werden door Dr. GILDEMEESTER uiteen gezet. Het hoofd-denkbild, dat de Commissie voor reorganisatie gemeend had te moeten volgen, bestond in het overbrengen van de verantwoordelykheid voor de degelykheid van het Tijdschrift, naar eene redactie van 7 leden, terwijl de overige redacteuren in het vervolg meer bepaald als

eigenaren van het blad slechts indirect door de keuze van die redactie op den inhoud en inrichting van het Tijdschrift zullen kunnen influenceeren. Dit werd ook uitgedrukt door den naam *Vereeniging van REDACTEUREN* in dien van „*Vereeniging van GENEESKUNDIGEN, die het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde uitgeeft,*” te veranderen.

In dezen gedachtengang bestond er wel is waar geen aanleiding om het aantal leden der *Vereeniging* te vergrooten, maar toch wilde men de gelegenheid open laten, om, indien het belang van het Tijdschrift dit zou eischen, nieuwe leden in die *Vereeniging* op te nemen, van wie men verwachten kon, dat zij *werkelijke redacteuren* zullen zijn.

GILDEMEESTER wees er op, dat er geen vrees behoefte te bestaan, dat op deze wijze de leden der *Vereeniging*, nu zij minder medezeggingsschap in den dagelijkschen gang van zaken zouden krijgen, ook minder medewerking aan het Tijdschrift zouden geven, en de inhoud van het Tijdschrift dus nadeel van de nieuwe regeling zou ondervinden. Immers reeds nu werd het Tijdschrift hoofdzakelijk door niet-leden der *Vereeniging* geschreven en *berustte de verantwoordelijkheid voor den inhoud van het Tijdschrift* feitelijk reeds lang niet meer bij de *Vereeniging*. Door de nieuwe regeling zou de Redactie — dan uit een klein aantal werkelijk verantwoordelijke mannen bestaande — het meer in de hand hebben om grootere volledigheid van den inhoud van het Tijdschrift, vooral ook wat de referaten betreft, te krijgen.

De voorgestelde regeling, zoo merkte GILDEMEESTER verder op, was slechts een wettelijke regeling van een toestand, zooals die feitelijk reeds bestond.

Het plan der Commissie werd in de *Comité*-vergadering en daarna door de Alg. Verg. der *Vereeniging* van NOVEMBER 1867, na korte discussie *met applaus* aangenomen, nadat het door Dr. GILDEMEESTER en PENN ook dáár nog eens was verdedigd.

Eenige hoofdbepalingen in het nieuwe Reglement.

Bij deze reorganisatie behield de *Vereeniging* het recht om de leden der Redactie te kiezen en op die wijze invloed op het Tijdschrift te blijven uitoefenen, maar den dagelijkschen gang van zaken moest zij nu geheel aan de Redactie overlaten.

Bij de discussies kwam nog eens de vraag ter sprake of aan leden der *Vereeniging* het lidmaatschap kon worden ontnomen, eene oude questie, die indertijd, onder PENN, reeds ter sprake was gekomen, toen men naar middelen zocht om de leden, die geen medewerking verleenden, daartoe met deze bedreiging te nopen. Gelukkig voor het Tijdschrift werd ook nu weder begrepen, dat zulk een dwangmiddel de nalatige leden tot eene vijandige houding tegenover het Tijdschrift zou brengen en dus meer kwaad dan goed zou doen.

Het ontnemen van het lidmaatschap om moreele redenen was echter altijd in de bepalingen van het Reglement mogelijk geweest (art. 5) en ook nu weder zag men de wenschelijkheid daarvan in. Het principe wilde men in het Reglement behouden, wat geen bezwaar kon opleveren, omdat de leden het Reglement moesten onderteekenen en dus wisten, dat men tot dien maatregel het recht had. Het is nooit toegepast.

In art. 3 van het Reglement, dat over de *honoraria* handelt, werd een nog al belangrijke toevoeging voorgesteld en aangenomen, die met de van de leden der Redactie geëischte meerdere verantwoordelijkheid en de meerdere werkzaamheid, die van hen verlangd werd, samenhang.

Onder letter *e* van dat artikel stond, dat de Algemeene Vergadering het honorarium vaststelt van „de schrijvers, van den Gérant en van de personen met de correctie belast”. Vóór „de schrijvers” werd nu opgenomen „der Redacteurs”, omdat men aan de redac-

teurs (de leden der Redactie) voor het meerdere werk, dat van hen verlangd werd, eenig honorarium als zoodanig wilde toekennen. Dus niet voor door hen geleverde bijdragen, maar uitsluitend als een toelage *als lid der Redactie*.

Art. 3e. zou dus luiden:

bepaalt de honoraria voor de redacteurs, en de schrijvers, voor den Gérant en voor de personen met de correctie belast.

Dr. PENN wenschte hiervoor een bedrag van f700.— jaarlijks voor de gezamenlijke redacteurs uitgetrokken te zien, de correctie daaronder begrepen.

De beslissing hierover werd uitgesteld tot de Alg. Vergadering van 1868, tot het batig saldo over 1867 bekend zou zijn.

Uit de discussies stippen wij nog even aan, dat een voorstel om nieuwe leden der Vereeniging *als zoodanig* te kiezen, dus zonder dat zij ook lid van de Redactie zouden zijn, *verworpen* werd.

Hierop is men later terug gekomen. Toen in 1869 bekend werd, dat het *Tijdschrift voor Verloskunde* van BROERS en v. GOUDOEVER opgehouden had te bestaan, stelde ZEEMAN voor om deze beiden in de *Redactie* op te nemen. Dit ging evenwel moeilijk omdat dan de *Redactie* te groot zou worden; men wilde hen wel dadelijk lid van de *Vereeniging* maken.

Wij lezen daarover in de notulen der *Redactie*, dat de beide H.H. deze benoeming gaarne aanvaard hadden en dat ZEEMAN hun ook dadelijk eenige boekwerken ter refereering had gezonden, opdat zij zouden weten, dat men niet alleen hunnen NAAM, maar ook hunne MEDEWERKING voor het *Tijdschrift* wenschte!

In een nieuw artikel werd den leden het recht toegekend om de opneming van eene bijdrage van hun hand te vorderen, mits deze ondertekend was en niet grooter dan 2 pagina's druks en mits de Redactie het recht behield om zulk een bijdrage eventueel wegens onbetamelijken vorm te weigeren, onder verantwoording aan de Alg. Verg. der Vereeniging.

Een voorstel om bij de benoeming van een lid der Redactie niet aan een plaats gebonden te zijn en dus niet een vastgesteld aantal binnen en buiten de plaats, waar het *Tijdschrift* werd uitgegeven, had aan te wijzen vond geen instemming.

Voorts werd aan de Redactie de *verplichting* opgelegd om *elke maand* te vergaderen en ook zoo dikwijls als door den Gérant of twee andere leden van de Redactie werd noodig geacht.

Een *volledig, nieuw Reglement*, waarin al deze bepalingen waren opgenomen, is niet meer voorhanden.

Omtrent het *presidium* der Redactie-vergaderingen en der Algemeene Redactievergaderingen heb ik, zooals gemeld, geen vast plan kunnen ontdekken. In de eerste jaren van ZEEMAN schijnt als regel gegolden te hebben, dat een der buiten AMSTERDAM wonende leden Voorzitter was. Wij zien in drie jaar achtereenvolgens BOOGAARD, HUET, POLANO, EGELING, het Voorzitterschap waarnemen, waarvan HUET *in* AMSTERDAM woonde. Van 1877 tot en met DECEMBER 1878 teekende STOKVIS de notulen der Redactie-vergaderingen en presideerde de Alg. Vergadering der *Vereeniging*. In JANUARI 1881, toen Dr. de PERROT het *presidium* waarnam, wees deze er op, dat het de gewoonte was, dat de oudste der *buiten* AMSTERDAM wonende Redactie-leden het *presidium* der Redactie en der Algemeene Vergaderingen waarnam. Dit schijnt echter meer een manier van hem geweest te zijn om zelf van het *presidium* af te komen.

De notulen der Redactie-vergaderingen en van de Alg. Vergadering van 1881 werden door HUET geteekend, voor 1882 werd Prof. KOSTER aangewezen.

In diezelfde buitengewone vergadering waarin de reorganisatie plaats had, werd door den Gérant het voorstel gedaan om bij de Hooge Regeering RECHTSPERSOONLIJKHEID voor de *Vereeniging* aan te vragen. Daar evenwel niemand precies kon zeggen wat daaraan vast zat en men neiging had om aan te nemen wat Dr. HANLO daaromtrent mededeelde, namelijk dat de aan de *Vereeniging* toebehoorende fondsen, dan op het Grootboek moesten worden ingeschreven en men de vrije beschikking daarover zou verliezen, nam men geen besluit en zou afwachten of eer der leden daarover een bepaald voorstel zou doen voor de volgende vergadering. Daar is toen verder niets van gekomen. Deze aanvraag is later STRAUB tot stand gekomen.

Ook over een eventueele liquidatie van de Vereeniging werden bepalingen gemaakt. In dat geval zou het kapitaal der *Vereeniging* voor een of ander wetenschappelijk doel moeten worden besteed. Dit werd in een door PENN aangegeven redactie op aandringen van TILANUS in het Reglement opgenomen.

De geschreven notulen, waaraan dit alles ontleend is en die nog juist te ontcijferen waren, niettegenstaande den zeer verbleekten inkt, zijn blijkens eene latere in de Redactie gedane mededeeling wel gedrukt, maar in het archief niet meer in druk voorhanden.

Dr. POLANO, die in de NOVEMBER-vergadering niet had kunnen aanwezig zijn, deed in DECEMBER nog een poging om de dubbeltallen voor de verkiezing van nieuwe Redactie-leden voor de eerste maal niet door de Redactie zelve, maar door de Commissie voor de reorganisatie te laten voorstellen. Hij achtte het ongewenscht, dat de Redactie zich als het ware zelf zou aanvullen.

Hiermede werd echter een fundamenteel punt der reorganisatie aangetast, die immers juist bedoeld had om de medezeggenschap der Redactie te vergrooten. De Redactie kon zich zulk een belangrijk punt niet laten ontnemen en Dr. POLANO werd dan ook overtuigd, dat de Redactie meer dan iemand anders bevoegd was om te weten welke personen zij ten slotte als medewerkers moest kiezen.

Na ruim drie jaren de functie van Gérant vervuld te hebben, meende ZEEMAN in 1871 *zijn plaats aan een ander te moeten afstaan*, daar hij „in principe wisseling van het personeel „der Redactie en van het Bestuur noodig achtte om het Tijdschrift niet te doen verouderen”. Men denkt natuurlijk dadelijk, dat er wellicht in den boezem der Redactie eenige aanleiding voor dit besluit van ZEEMAN geweest is, maar in de notulen heb ik geen enkele aanleiding tot een ontslag-aanvraag kunnen vinden.

Zijne vervanging bleek groote moeilijkheid te geven. Toen men in het volgend jaar daarover besprekingen hield, bleek, dat Dr. STOKVIS, dien men daartoe had aangezocht, zich niet beschikbaar stelde en dat Dr. HANLO, die wat ijver en werkzaamheid betreft daarvoor zeker wel in aanmerking kwam, niet gemist kon worden als leverancier van referaten en allerhande binnen- en buitenlandsche berichten. Ook werd Dr. D'AILLY genoemd. Maar een waardig opvolger van ZEEMAN was niet te krijgen en zoo besloot deze dan om des noods nog een jaar aan te blijven. In de MEI-Vergadering der Alg. Redactie werd niet meer over de vacature gesproken, en werd ZEEMAN, naast wien Dr. D'AILLY op het tweetal geplaatst was, met *algemeene* stemmen (één op Dr. HUET) benoemd en verklaarde hij zich bereid tot voortzetting van zijn werk.

In de MEI-vergadering van het jaar 1878 gaf hij echter op nieuw den wensch te kennen om zijn mandaat neer te leggen en raadde hij aan om Dr. DE PERROT daarvoor te polsen of, indien deze dit niet zou wenschen, Dr. J. J. Bos.

Het was voor de Redactie een moeilijk geval; wederom was er geen aanleiding tot dit besluit, alhoewel men het ZEEMAN niet ten kwade kon duiden, dat hij, na meer dan 20 jaren aan de dagelijksche beslommeringen van de Redactie van een weekblad intens te hebben medegewerkt, ten slotte zijn plaats aan een ander wilde inruimen.

In het volgend jaar zou echter in AMSTERDAM het *Congrès international de Médecine* bijeen komen en het Tijdschrift had aangeboden een zeer belangrijk crediet voor het drukken van den *Compte rendu* van dat Congres te geven. Het was dus van het grootste belang, dat het Tijdschrift in dat jaar een bekend en gewaardeerd man als Gérant had en dat kon van Dr. DE PERROT niet in die mate gezegd worden als van ZEEMAN; daarenboven had DE PERROT verklaard, dat hij tegen die functie opzag, vooral ook met het oog op de correspondentie met de leden der Vereeniging en met de schrijvers, en wellicht ook wel met de buitenlandsche correspondentie. Hoewel ZEEMAN de „nauwgezetheid, de nauwkeurigheid en de bekendheid „met een deel der bemoeiingen van het Tijdschrift” van Dr. DE PERROT had leeren kennen, moest hij toegeven, dat het moeilijk zou zijn om juist nu af te treden en stemde hij er weder in toe om aan te blijven, wanneer Dr. DE PERROT, die in 1874 lid der Vereeniging was geworden, een deel van de werkzaamheden van den Gerant zou op zich nemen.

Hoewel de samenwerking tusschen deze beide mannen niets te wenschen overliet, nam het Gérantschap toch te veel van den tijd van ZEEMAN in beslag en zag hij zich genoodzaakt in de APRIL-vergadering der Redactie van 1881 wederom op zijne vervanging aan te dringen. Hij deed dit niet zonder aarzeling, omdat in dat jaar door de Afdeeling 's GRAVENHAGE van de Maatschappij een voorstel voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij was ingediend, naar aanleiding van klachten, die in die Afdeeling over het Tijdschrift geuit waren. ZEEMAN verklaarde evenwel uitdrukkelijk, dat het indienen van dat voorstel in het geheel geen invloed had gehad op zijn besluit om af te treden.

Het voorstel van 's GRAVENHAGE heeft echter nimmer op de Agenda der Algemeene Vergadering der Maatschappij gestaan: het was, op verzoek van het Hoofdbestuur, door die Afdeeling ingetrokken. Toch interesseerde het mij om te weten wat het behelsd had. De Secretaris van de Afdeeling Dr. J. W. LELY, was zoo vriendelijk mij daaromtrent het volgende mede te deelen: het voorstel was in de vergadering der Afdeeling van 23 FEBRUARI 1881 ingediend en luidde:

„Aan het Hoofdbestuur wordt opgedragen aan de Redactie van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* „de bezwaren mede te deelen, die bij vele leden bestaan.”

De TOELICHTING luidde:

„In de Afdeeling kwamen van meer dan ééne zijde grieven ter sprake tegen het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde*. „Er werd geklaagd, behalve over slechte correctie en eene gebrekkige uitvoering van houtsnij-figures, ook, en vooral, „over het gemis aan actualiteit van vele Binnen- en Buitenlandsche berichten, zoodat men dikwijls als nog aanstaande „vindt vermeld, wat reeds tot het verleden behoorde of medegedeeld wat men reeds voor vele weken vroeger in andere „periodieke geschriften heeft kunnen lezen. Eveneens werd er geklaagd, dat, na inzending van stukken ter plaatsing „in het Tijdschrift somtijds na vele weken, en zelfs op herhaalde aanvragen, geen antwoord door de Redactie wordt „gegeven op de vraag of het gezondene al dan niet opgenomen wordt, noch op andere vragen, die daartoe betrekking „hebben.

„Het is der Afdeeling nu wel bekend, dat de Maatschappij geenerlei rechtstreekschen invloed op het Tijdschrift „en zijne redactie heeft, maar zij meent toch, dat het der Maatschappij niet onverschillig kan zijn hoedanig het Tijd- „schrift is, dat haar orgaan is, waaraan zij een niet onbelangrijken geldelijken steun verleent. Ook meent de Afdeeling,

„dat het der Maatschappij niet onverschillig kan zijn, dat hare leden zouden worden afgeschrikt bijdragen aan het „Tijdschrift aan te bieden.

„Daar nu de door de Afdeeling genoemde bezwaren, gelijk haar gebleken is, ook door leden van andere Afdeelingen „gedeeld worden, acht zij het wenschelijk, dat — gelijk zij voorstelt — aan het Hoofdbestuur worde opgedragen, „die ter kennis van de Redactie te brengen. Deze toch zal dan, naar de Afdeeling meent te mogen veronderstellen, „wel bereid blijken, de aanleiding voor die bezwaren zooveel mogelijk weg te nemen.”

w.g. DE SECRETARIS enz.

Op dit voorstel had de Afdeeling van het Hoofdbestuur op 12 APRIL 1881, het volgende bericht ontvangen:

„De vergadering van het Hoofdbestuur der Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst heeft mij opgedragen, overeenkomstig Art. 30 der Wet, aan de Afdeeling 's GRAVENHAGE in overweging te geven om het voorstel „door die Afdeeling ingezonden en waarvan ik hier een afdruk-proef insluit, in te trekken, terwijl het Hoofdbestuur „zich bereid verklaart om confidentieel de Redactie van het Tijdschrift kennis te geven van den inhoud en van de „toelichting van het voorstel. Het Hoofdbestuur verwijst naar de discussies in de vergadering te ARNHEM in 1874 „gehouden over een dergelijk voorstel van de Afdeeling 's HERTOGENBOSCH—BREDA en O. en is van oordeel, dat het „niet strookt met de waardigheid der Maatschappij aan een dergelijk voorstel publiciteit te geven, omdat de Maat- „schappij, zoolang zij geen eigen Tijdschrift heeft, maar een onafhankelijk Tijdschrift als haar Orgaan bezigt, niet „het recht heeft noch de macht om op den inhoud daarvan eenigen invloed uit te oefenen.”

„Ontvang de verzekering mijner bijzondere hoogachting

w.g. Dr. GUYE,

Hoofdbestuurder-Secretaris.

De Afdeeling antwoordde daarop d.d. 22 APRIL 1881:

„Naar aanleiding van Uw schrijven, dato 12 APRIL 11. heeft de Afdeeling 's GRAVENHAGE EN O. in eene gisteren „gehouden vergadering besloten, het door haar ingezonden voorstel betrekkelijk het *Ned. Tijdschrift voor Genees- „kunde* in te trekken en het Hoofdbestuur te verzoeken, als waartoe het zich bereid verklaarde, confidentieel aan „de Redactie van het Tijdschrift kennis te geven van den inhoud en de toelichting van het voorstel.”

Namens de Afdeeling

w.g. DE SECRETARIS enz.

Met ZEEMAN schijnt over zijn verzoek om vervangen te worden onderhandeld te zijn, want in de MEI-vergadering van 1881 was als tweetal voor Gérant voorgedragen: No. 1 Dr. J. ZEEMAN; No. 2 Dr. A. E. DE PERROT, zonder dat verder over aftreden werd gesproken.

In die Alg. Red. Vergadering van 29 MEI 1881 deed HUET het voorstel om het honorarium van den Gérant te verhoogen „ten einde hem in de gelegenheid te stellen die krachten of „personen aan zich te verbinden, die hij in het belang van het Tijdschrift voor deugdelijke „correctie en geregelde administratie gewenscht acht”.

Dit voorstel sloot zich dus aan bij de klachten, die in de Afdeeling 's GRAVENHAGE waren geuit. Dat HUET daarover een voorstel deed, zal ZEEMAN niet aangenaam geweest zijn; het zou m.i. ook beter in de pen gebleven zijn; zeker was het voor ZEEMAN niet aangenaam, dat het voorstel gedaan werd om hem eene salaris-verhooging te geven. Wie ZEEMAN gekend heeft weet wel, dat financieele overwegingen hem ten eenen male vreemd waren en de motiveering van HUET, hoewel voorzichtig gesteld, gaf toch ook blijk van instemming met de door 's GRAVENHAGE geuite bezwaren.

ZEEMAN bestreed het voorstel dan ook krachtig als „voor hem zelve onnoodig en althans „nu niet passend” en toen het desnietteenstaande door de Vergadering met algemeene stemmen (behalve die van ZEEMAN) werd aangenomen, door PENN en SNELLEN ondersteund, wist ZEEMAN er aan toegevoegd te krijgen „zoodra de financiën dit permitteeren”. Op die wijze had hij het in de hand de uitvoering te verdagen. De kosten voor den Compté rendu van het Int. Gen. Congres waren trouwens grooter geweest dan de raming. Ook kon hij „de „motieven van het indienen niet beamen”.

Met het oog op de vermindering van de jaarlijksche vaste inkomsten (wegens vermindering van de jaarlijksche toelage der Maatschappij), de vermeerdering van de uitgaven en de

rente-vermindering, omdat het kapitaal der Vereeniging voor den Compte rendu aangesproken was, werd op voorstel van ZEEMAN besloten dit jaar geen IIe Afdeeling van het Tijdschrift uit te geven. Mocht de kopij te veel oploopen dan moesten liever nu en dan grootere nummers worden gegeven; inderdaad ziet men dan ook in de jaargangen 1881 en 1882 enkele week-nummers met het bovenschrijf: *dit nummer bestaat uit twee bladen*".

A. E. de Perrot

Maar in de Redactie-vergadering van JUNI 1882, die aan de Feest-vergadering voorafging, herhaalde ZEEMAN zijn reeds meermalen gedane verzoek en stelde als tweetal voor Gérant voor: Dr. A. E. DE PERROT en Dr. J. A. KORTEWEG.

In de Vergadering in JUNI wijzigde hij dit voorstel in dier voege, dat Dr. KORTEWEG No. 1 en Dr. DE PERROT No. 2 gezet werd, omdat ten slotte met alle erkenning van den ijver van Dr. DE PERROT, deze toch niet zóó alle eigenschappen in zich vereenigde, die hij gaarne bij een Gérant zag en in KORTEWEG had leeren op prijs stellen.

Maar nu zag KORTEWEG weder tegen het aannemen op en wilde liever, dat DE PERROT op de eerste plaats genoemd werd; hetgeen deze weer niet wilde. ZEEMAN wenschte die weigeringen eerst dan als gemotiveerd te beschouwen, wanneer de weigering ook na de benoeming zou worden volgehouden. Hij stelt nu voor het oorspronkelijke tweetal: DE PERROT en KORTEWEG te aanvaarden.

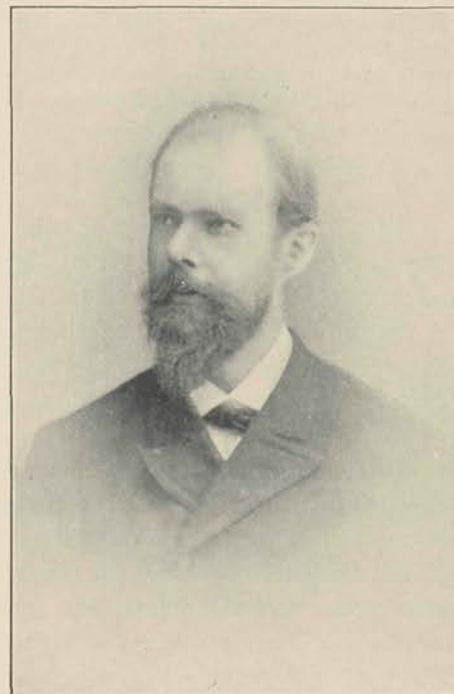
Uit eene correspondentie, die ik in 1928 met Prof. KORTEWEG voerde, blijkt mij, dat KORTEWEG eigenlijk wel geneigd geweest zou zijn om eene benoeming tot Gérant te aanvaarden en dat hij eenigszins teleurgesteld was, toen ZEEMAN op zijn eerste voorneemen om hem voor te stellen, bleek terug gekomen te zijn. ZEEMAN had hem daarbij aangeraden zich liever met wetenschappelijken arbeid te blijven bezig houden.

Heel vlot liep het dus met de vervanging van ZEEMAN niet; maar, *onverwacht* kwam nu Prof. W. KOSTER met het denkbeeld om een *wetenschappelijken Hoofd-redacteur* te

ZEEMAN was dus weder voor 1882 als Gérant aan het Tijdschrift verbonden. Het zou ook moeilijk geweest zijn, juist in het jaar, waarin het Tijdschrift zijn 25-jarig bestaan zou vieren, een nieuwen Gérant te benoemen.

Maar in de Redactie-vergadering van JUNI 1882, die aan de Feest-vergadering voorafging, herhaalde ZEEMAN zijn reeds meermalen gedane verzoek en stelde als tweetal voor Gérant voor: Dr. A. E. DE PERROT en Dr. J. A. KORTEWEG.

In de Vergadering in JUNI wijzigde hij dit voorstel in dier voege, dat Dr. KORTEWEG No. 1 en Dr. DE PERROT No. 2 gezet werd, omdat ten slotte met alle er-

J. A. Korteweg

benoemen; en het bleek, dat hij zelf wel geneigd zou zijn die positie te aanvaarden, het liefst *zonder*, maar desnoods ook *met* de administratieve beslomeringen, waarin hij zeide geen vreemdeling te zijn. Hij zou dit echter slechts dan willen *wanneer het contract met den uitgever niet zoodanig was, dat dit niet aan een uitgever in Utrecht zou kunnen worden opgedragen*.

ZEEMAN, hoewel het denkbeeld, dat een man als KOSTER zijnen wetenschappelijken naam aan het Tijdschrift zou geven, hem zeer toelachte, gaf evenwel te kennen, zooals hij dit indertijd ook voor HANLO gedaan had, dat KOSTER voor het Tijdschrift veel meer kon zijn, wanneer hij dit met zijnen wetenschappelijken arbeid steunde, dan wanneer hij daarenboven nog administratieve beslomeringen opgedragen kreeg. Het contract met den uitgever zou geen bezwaar opleveren, maar zoowel drukker als uitgever zouden op den duur naar de woonplaats van den Gérant moeten verhuizen.

In den grond van zijn hart zou ZEEMAN niet gaarne medewerken om den Tijdschrift-zetel van AMSTERDAM naar UTRECHT te verplaatsen. Ook de stemming onder de leden bleek niet zeer gunstig te zijn voor een dergelijke verplaatsing, zoodat KOSTER zijn aanbod terugnam.

Dr. KORTEWEG brak nog een lans voor het denkbeeld om het werk van den Gérant te splitsen, maar ook daarvoor waren toen geen voldoende stemmen te vinden.

HALBERTSMA en KOSTER pleitten er nu weder voor om KORTEWEG No. 1 te plaatsen en aan Dr. DE PERROT uiteen te zetten waarom men ten slotte aan KORTEWEG de voorkeur gegeven had.

Voor gewoon lid der Redactie werd ZEEMAN nu als No. 1 op de voordracht geplaatst.

Feestvergadering 1882.

De *Feestvergadering der Vereeniging* in 1882 bracht op dit punt eene ongedachte verrassing: Toen, na de feestrede van ISRAËLS de bespreking over de vervanging van ZEEMAN aan de orde kwam en de Voorzitter, Prof. T. HALBERTSMA, medegedeeld had, dat men tot zijn leedwezen te vergeefs getracht had ZEEMAN van zijn voornemen om af te treden af te brengen, vroeg onmiddellijk HUET het woord om ZEEMAN te verzoeken geen zwarten sluier over de feestelijke stemming dezer vergadering te werpen door zijn verzoek om af te treden, te handhaven, en bij hem aan te dringen op zijn besluit terug te komen. HEYNSIUS en ISRAËLS ondersteunden dit voorstel warm en de Vergadering ondersteunde het met een hartelijk applaus.

ZEEMAN, hierdoor getroffen, verklaarde dat, hoewel het zijn ernstig voornemen geweest was om af te treden, de woorden van HUET „voor hem een hoogere beteekenis hadden, omdat „zij het besluit van het vorige jaar, hem betreffende, in een beter licht plaatsten, dan waarin „het tot dusver, misschien alleen voor zijn eigen oog, stond” en dat hij dus aan het verlangen der vergadering, gevolg zou geven en het Gérantschap weder zou blijven vervullen. Een besluit, dat door de Vergadering zeer gewaardeerd werd.

T. Halbertsma

De Redactie toonde hem in de eerstvolgende vergadering haren dank door hem een stoffelijk blijk van waardeering te geven.

Toch zou het einde van zijn Gérantschap naderen, want in APRIL 1883 werd ZEEMAN benoemd tot lid der Gasthuis-Commissie van AMSTERDAM en besloot hij, wegens de vermeerdering van werkzaamheden, die hem dit zou brengen, nu definitief het Gérantschap met het einde van dat jaar neer te leggen.

Hoe dit in het laatste jaar van ZEEMAN'S Gérantschap nog onverwacht tot een nieuwe reorganisatie leidde, zullen wij na de bespreking van de verschillende rubrieken van het Tijdschrift nader uiteen zetten (bladz. 124 e. vlgde).

Dat ZEEMAN, op voorstel van zijnen vriend Prof. PLACE tot lid der nieuwe Gasthuis-Commissie benoemd, van welke PLACE Voorzitter was, deze benoeming aannam, is verklaarbaar, hoewel hij daarmede het Gérantschap moest opgeven. Deze benoeming in de nieuwe Gasthuis-Commissie, die door den Gemeenteraad van AMSTERDAM was ingesteld, naar aanleiding van de wantoestanden, die in de gasthuizen waren voor den dag gekomen, was zeker geen sine cure; ZEEMAN kon weten, dat hiervoor zijn volle kracht vereischt zou worden. De noodige zuivering in dien Augias-stal te doen plaats hebben en de noodzakelijke verbeteringen aan te brengen, hetgeen beteekende het meiden- en knechts-régime door een behoorlijke verpleging door beschaafde personen te doen vervangen, was zeker geen gemakkelijke taak, die evenwel door de Commissie op voortreffelijke wijze werd ten uitvoer gebracht. ZEEMAN en PLACE hebben in die commissie wel den voornaamsten rol gespeeld.

In de Alg. Vergadering der *Vereeniging* van 20 MEI 1883 werd Dr. A. A. G. GUYE, destijds Alg. Secr. van de Ned. Mij. t. Bev. der Geneeskunst. en Algemeen Penningmeester van het Genootschap ter Bev. der Natuur-, Genees- en Heelkunde, gewezen *Sécrétaire général* van het Int. Gen. Congres van 1879, tot „Redacteur Gérant” van het Tijdschrift benoemd.

ZEEMAN heeft het in zijn Gérantschap niet altijd gemakkelijk gehad met de twee reorganisaties, die natuurlijk hare schaduwen vooruit geworpen hadden.

In de Alg. Vergadering van 25 MEI 1884 sprak de Voorzitter, Prof. STOKVIS, een hartelijk woord van dank aan den afgetreden Gérant, die gedurende 27 jaren in de Redactie van het Tijdschrift gezeten had, waarvan 16 jaren als Gérant: Onder zijne leiding „is het „Tijdschrift geweest wat de *Vereeniging* wenschte dat het zij, een baken, licht verspreidende „op het pad van de Nederlandsche geneeskundigen”.

De leden der *Vereeniging* boden hem een album met portretten aan: „*ter Herinnering „aan zijnen vruchtbaren arbeid van 1867—1883*”, zooals het door GREVENSTUK gecalligrapheerde titelblad luidde, benevens een lichtkroon. STOKVIS wenschte hem toe: „dat deze kroon, „licht verspreidende in zijn huiselijk leven, een symbolische herinnering moge zijn aan „hetgeen hij als Gérant van het Tijdschrift geweest is”.

ALGEMEENE OPMERKINGEN.

1867—1883.

Spelling.

SPEL- en drukfouten zijn in de Redactie-vergaderingen reeds vroegtijdig het onderwerp van besprekingen geweest; wij deelden daarover in het vorige hoofdstuk reeds het een en ander mede. Ook onder het Gérantschap van ZEEMAN kwamen deze herhaaldelijk ter sprake.

Bij zijn optreden deelde ZEEMAN mede, dat de spelling voor het Tijdschrift die van DE VRIES en DE JAGER zou zijn; maar toen langzamerhand andere opvattingen daarover begonnen te gelden en ISRAËLS in zijn feestrede bij het 25-jarig bestaan van het Tijdschrift op 2 JULI 1882 gevraagd had, waarom het Tijdschrift zoo conservatief bleef, dat het het bestaan van DE VRIES en TE WINKEL negeerde, toen werd in 1882 een lans voor die spelling ook voor het Tijdschrift gebroken en er op gewezen, dat de Minister verklaard had, dat ook voor de Staatsstukken deze spelling „zooveel mogelijk zou worden ingevoerd”.

De Redactie besloot ieder in het gebruik der spelling vrij te laten, zich hierbij beroepende op het analoge besluit, dat de Redactie van „*De Gids*” hieromtrent had genomen. De berichtgevers van het Tijdschrift voor binnen- en buitenland, Dr. ALI COHEN en Dr. HANLO, werden met de plaats gehad hebbende besprekingen in kennis gesteld.

Terzelfder tijd werd een poging gedaan om de taal der geneeskundigen te verbeteren. EGELING had in den feestbundel van 1882 een woord van protest laten hooren tegen het verbasteren van onze taal, tegen het overmatig gebruik van germanismen, gallicismen en anglicismen, maar vooral van de eerste. Een fout, waaraan zich, volgens EGELING, vooral de geneeskundigen schuldig maakten.

Weinige jaren later (ZEEMAN was toen als Gérant reeds afgetreden, en door GUYE opgevolgd) werd opnieuw op de onzuiverheid der taal gewezen, nu meer speciaal op het gebruik van aan het Latijn of Grieksch ontleende samenstellingen. Het was Dr. SCHELTEMA BEDUIN, die hierop in een artikeltje in het Tijdschrift, getiteld: *Curiosa uit de sterftestatistiek*, opmerkzaam maakte. Hij kwam op tegen diagnoses als: *pneumonia cerebri*, *pneumonia biliosa* enz., waarin hij een bewijs zag, dat de medici af en toe vreemd met de latijnsche diagnoses omsprongen.

STOKVIS nam het toen voor de medici op; hij achtte de verbinding van een Grieksch woord met een Latijnsch adjectivum in het geheel niet aanstootelijk: de adjectiva op *alis* zijn bijna alle possessiva, in zooverre zou men er aanstoot aan kunnen nemen, maar de adjectiva possessiva hebben, volgens STOKVIS, langzamerhand een overdrachtelijke beteekenis gekregen en de genoemde uitdrukking is dus grammaticaal volkomen juist.

Een jaar later, in 1886, kwam Prof. C. A. J. A. OUDEMANS in een schrijven aan den Gérant GUYE, er tegen op, dat Dr. S. K. HULSHOFF, de vaste medewerker aan het Tijdschrift voor kinderziekten, in een referaat uit de Paediatische afdeling van de 58e Naturforscher-Versammlung de uitdrukking *Cerebrale Kinderverlamming* had gebezigd. Dit zou eigenlijk beteekenen *hersenerlamming van het kind of van kinderen*, terwijl bedoeld was *verlamming bij kinderen, uitgaande van de hersenen*. OUDEMANS verzocht den Gérant er over te waken, dat ten minste de *hoofden van opstellen* fatsoenlijk voor den dag kwamen; cerebrale kinderverlamming noemde hij „kortweg nonsens”. Referaten met dergelijke hoofden moesten slechts na wijziging daarvan worden geplaatst. Mocht de Gérant deze opvatting niet deelen, dan zou OUDEMANS gaarne in de gelegenheid gesteld worden om zijne meening in een *vergadering ad hoc* te verdedigen. Men mag eischen, dat „de taal van het Tijdschrift ten minste aan de zwakste eischen der grammatica „moet beantwoorden van wat van geciviliseerde personen verwacht mag worden”.

De zaak zat bij OUDEMANS dus zeer hoog en hij werd door GUYE's tegenwerping, dat men ook wel sprak van *kinder-diarrhee* en *kinderstuijpjes* niet alleen niet van ongelijk overtuigd, maar kwam weder met andere bezwaren tegen de taal der geneeskundigen, waar die spraken van „optreden” en „constateeren”. Van zulk „onbehaaglijk Nederlandsch” hadden de docenten aan de Hooge Scholen de schuld. OUDEMANS had evenwel met genoegen gezien, dat GUYE zijn best deed om dergelijke on-Nederlandsche woorden uit het Tijdschrift te helpen verdrijven en zegt, dat „de purificatie, die GUYE in het Tijdschrift aanbrengt niet onopgemerkt voorbij gaat en op gepaste waarde wordt „geschat”. Wat zou OUDEMANS van latere taal-zuiveraars genoten hebben!

Afzonderlijke, geregelde bijeenkomsten, in aantal dat der Redactie-vergaderingen nabij komende, zooals die zich in latere jaren met de zuivering der taal bezig hielden, kende men toen nog niet. Deze hebben ontegenzeggelijk hare goede zijde gehad, maar zijn toch weder opgeheven.

PROF. G. V. RIJNBEEK heeft in 1918 een reeks hoofdartikelen in het Tijdschrift geschreven over *Geneeskundige significa*, naar aanleiding van een boekje van Dr. V. D. HOEVEN LEONARD: *Het overwegend gebruik van Duitse studieboeken*. Uitgave van den bond van neutrale landen, HAARLEM 1918.

Ten einde een poging te wagen om onze vaktaal van signifisch onjuiste, taalkundig al te leelijke insluipsels te zuiveren, benoemde de Redactie eene commissie van advies in taalkundige zaken, ten einde de nieuwe vaktermen „met Nederlandschen klank te ziften, de ontoelaatbare uit te scheiden en door nieuwe te vervangen, de goede te „prijzen en als navolgbare voorbeelden te verkondigen.”

Men zie hierover o. a. ook PROF. A. KLUYVER, Ned. T. v. Gen. 1919 *De taal der Geneeskunde*.

Correctie en Registers.

De *correctie* gaf vooral in den beginne d'kwerf tot klachten aanleiding. Zij was *onder PENN's Gérantschap* aan dezen opgedragen; later nam Dr. ISRAËLS die op zich tegen een jaarlijksche vergoeding.

Tijdens het Gérantschap van ZEEMAN, in 1874, klaagde STOKVIS over de onvoldoende correctie en werd een geheel andere regeling getroffen: de eerste correctie werd aan de drukkerij, door den chef-zetter GODZE gedaan en de laatste, van het in elkaar gezette nummer, door Dr. D'AILLY tegen eene vergoeding van f 100.- 's jaars. Dr. D'AILLY hield het echter slechts een jaar vol en werd door Dr. A. E. DE PERROT vervangen. De correctie der Maatschappij-stukken bleef aan den Secretaris der Maatschappij opgedragen.

De *Registers* werden na PENN eerst door ISRAËLS bezorgd, maar in 1878 werd deze laatste er mede in kennis gesteld, dat het jaar-register aan Dr. DE PERROT opgedragen was. Zij zijn in het algemeen zeer weinig uitgebreid, maar dit kan niet de rede zijn waarom zij aan DE PERROT werden gegeven, want zij bleven althans tot 1882 van denzelfden omvang. DE PERROT had het *verzamel-register* van de 20 eerste jaargangen gemaakt, dat in 1878 gereed kwam en aan de nieuwe intekenaren op den loopenden jaargang, werden toegezonden met de mededeeling, dat, zoolang de voorraad strekte, de laatst verschenen jaargang voor $\frac{2}{3}$ en de vroegere elk afzonderlijk voor de helft en bij bestelling van twee of meer jaargangen voor $\frac{1}{3}$ van den handelsprijs verkrijgbaar waren. Dit lokmiddel voor nieuwe intekenaren werd nog ondersteund door in het *Bataviasche Handelsblad* een advertentie te plaatsen,

waarin op het lijvige en belangrijke deeltje der IIe Afdeeling van 1878 werd opmerkzaam gemaakt.

In den regel zijn de registers in die eerste jaren niet zeer uitgebreid, zoodat men niet altijd zeker kan zijn, dat een onderwerp, dat in het Register niet voorkomt, ook *in den tekst* van den jaargang ontbreekt.

Wijze van uitgave.

Van 1865 tot 1870 kwam er in de wijze van uitgave der nummers geen verandering. Zij kwamen in den beginne niet elke week uit, ten einde niet met de zegelwet in strijd te komen; maar in 1869, bij de verandering der Zegelwet, bestond er geen reden meer om niet elke week te verschijnen, zoodat ZEEMAN in NOVEMBER 1870 voorstelde, om van af 1871 geregeld elke week een nummer uit te geven.

De Redactie, bedachtzaam zooals men van een goede redactie verwachten mocht, meende, toen dit voorstel gedaan werd, dat „men niet al te onbedacht moest vooruitloopen.”!

In SEPTEMBER 1873 wees de Gérant er op, dat, wanneer aan het Tijdschrift gezien kon worden, dat het elke week uitkwam, het onder de 2e klasse der in de nieuwe Postwet genoemde drukwerken zou vallen en de Redactie machtigde hem dus om op den omslag van elk nummer te laten drukken, dat het een *Weekblad* was.

Het *omslag* der eerste nummers van 1874 ziet er dan ook zóó uit: op de *eerste* pagina *in het midden* uitsluitend het nummer van de aflevering en daaronder

WEEKBLAD

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

Op de tweede en derde pagina in de eerste weken de lijsten der praenumeranten en op de 4e pagina de *Voorwaarden van Intekening* voor de leden der Maatschappij volgens het contract met die Maatschappij.

In een noot wordt daarbij nog vermeld, dat elke week één nummer van het Tijdschrift uitkomt en dat de verzending aan eenen nieuwen uitgever is opgedragen 1).

Sedert 1874 draagt dan ook elk nummer, dat vóór dien zonder hoofd verscheen, nu het hoofd; dat wij hier boven voor het omslag aangaven met het volgnummer in den rechter bovenhoek, maar zonder jaartal; dat komt er eerst in 1875 in den linker bovenhoek bij. In 1874 is de signatuur beneden links vervallen. Alleen op de 3e bladzijde staat rechts onderaan een *. Op de laatste bladzijde van elk nummer staat nu onderaan: gedrukt bij DE ROEVER-KRÖBER EN BAKELS.

In 1881 werd het Tijdschrift met een nieuwe letter gedrukt, *zetspiegel* 11 × 18 cM.; nu kwam ook de datum aan het hoofd te staan en wel in het midden boven den titel, het volgnummer verhuisde nu naar den linker bovenhoek en het jaartal naar den rechter. Hierdoor werd het geregelde uitkomen beter bevorderd.

In den jaargang 1878 komt plotseling nog een nummer voor (No. 37) *zonder* hoofd, omdat nu weer de tekst aan het eind van het vorige nummer, midden in een zin geëindigd was en in No. 37 dadelijk wordt voortgezet; nú was het blijkbaar te gek om er eerst een deftig hoofd boven te zetten.

1) In een omslag van den jaargang 1872 vindt men op de 2e en 3e pagina de „*Herleidingstafel van het medicinaal gewigt tot het wettelijk gewigt en omgekeerd*”.

In 1883 is het hoofd van elk nummer verrijkt met den korten inhoud van het nummer.

Het aantal afleveringen van de IIe Afdeeling is in elk jaar verschillend; zelden slechts worden 4 afleveringen per jaar gegeven. In 1881 kwam slechts één aflevering uit. Daarvoor in de plaats was de *Compte rendu* van het Int. Gen. Congres van 1879 gegeven en in 1882 slechts één aflevering in den vorm van den Feestbundel, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Tijdschrift. In 1883 en 1884 zijn geen afleveringen der IIe Afdeeling verschenen, maar in 1885 nog twee. Alle bijdragen werden later in de gewone weeknummers opgenomen, en de naam Ie Afdeeling en IIe Afdeeling is sedert dien niet meer voorgekomen.

De afleveringen van de IIe Afdeeling hadden geen afzonderlijk hoofd, zoodat men aan de ingenaaide exemplaren niet meer zien kan waar elke aflevering begint of eindigt.

Men heeft onder het Gérantschap van GUYE nog wel eens de vraag besproken of de IIe Afdeeling of iets analoogs niet weder zou worden in het leven geroepen, maar het is er nimmer toe gekomen. Of het niet weder eens zal geschieden durf ik niet te zeggen: de weeknummers nemen een zóó verontrustende afmeting aan, dat die vraag nog wel eens zal ter sprake komen. Daaraan zijn m.i. twee gevaren verbonden: 1°. dat men de bijdragen der IIe Afdeeling niet meer zal lezen en 2°. dat de bijdragen voor die Afdeeling in omvang zullen toenemen, indien die Afdeeling den naam krijgt, dat zij voor de grootere stukken bestemd is.

Ook bestaat de vrees, dat, indien in de IIe Afdeeling uitsluitend de officieele stukken der Maatschappij worden opgenomen, deze Afdeeling zich langzamerhand als een afzonderlijk tijdschrift zal gaan gedragen en daarmede het „Orgaan zijn van de Ned. Maatschppij” voor ons Tijdschrift in gevaar zal worden gebracht.

OVER DE VERSCHILLENDE RUBRIEKEN IN HET TIJDSCHRIFT.

1867—1883.

A. Leading artikels.

ONDER ZEEMAN's Gérantschap komen in het Tijdschrift geen Leading-artikels voor, noch van den Gérant zelve noch van een der leden der Redactie.

De wenschelijkheid om zulke artikels te geven werd in de Buitengewone Vergadering der Vereeniging van NOVEMBER 1867, waarin de reorganisatie besproken werd, door Dr. EGELING uiteengezet. De grootere verantwoordelijkheid, die men aan de Redacteuren wilde geven, bedoelde, volgens hem, ook, dat de *Redactie* hoofdartikelen over vragen van den dag, *onder hare verantwoordelijkheid*, desverkiezende ongeteekend, zou doen verschijnen.

Dr. GILDEMEESTER, lid van de Commissie van reorganisatie, gaf toe, dat dit in de bedoeling lag, omdat het onderscheid tusschen de nieuwe *Redactie* en het vroegere *Comité van Redactie* juist daarin gelegen was, dat door de eerste de vaak besproken desiderata van het Tijdschrift, ten aanzien van de questies van den dag, zouden worden aangevuld.

De leden der Redactie werden in de DECEMBER-vergadering verzocht hunne gedachten te laten gaan over onderwerpen van algemeenen aard, *die voor leading artikels* in aanmerking zouden komen.

B. Oorspronkelijke, wetenschappelijke bijdragen.

Het aantal oorspronkelijke, wetenschappelijke bijdragen was in het algemeen niet zoo gering, maar toch niet zóó groot, dat de Redactie hiermede tevreden kon zijn. Herhaaldelijk wordt dan ook in ZEEMAN's tijd in de Redactie-vergaderingen de wensch uitgesproken naar meerdere oorspronkelijke bijdragen.

Reeds ten tijde van PENN waren trouwens pogingen aangewend om van de klinische hoogleeraren of van de chefs van laboratoria *klinische lessen of voordrachten* over bepaalde onderwerpen voor het Tijdschrift te verkrijgen.

In 1873 bood Prof. HERTZ aan, om door een zijner hoorders een zijner klinische lessen aan het Tijdschrift toe te zenden. Dit aanbod werd aangenomen „omdat nadere onderhandeling daarover mogelijk blijft”, zooals men in de notulen van OCTOBER 1873 leest. Het vertrouwen, dat de bedoelde hoorder een bruikbaar opstel zou leveren schijnt dus niet groot te zijn geweest. Na een maand moest ZEEMAN mededeelen, dat hiervan niets meer was vernomen en in het Tijdschrift van DECEMBER 1873 en in den jaargang 1874 komt geen enkele bijdrage van HERTZ of van een zijner hoorders voor. Zou het bedoelde stuk wellicht een „passende plaats” in de *Geneeskundige Courant* gevonden hebben: zooals ZEEMAN indertijd eens van een andere bijdrage vermeld had?

Het denkbeeld liet men echter niet los en in 1878 deed Prof. KUHN opnieuw het voorstel, om te trachten *uit de klinieken en laboratoria* bijdragen te krijgen. ZEEMAN nam op zich om dit nog eens schriftelijk aan de hoogleeraren te verzoeken. Zijn desbetreffend schrijven van FEBRUARI 1879 luidt:

Amsterdam februari 1874

W. E. O. Hooggeleerde Heer!

De Redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde heeft de eer te willen overigen kennis te willen nemen van de by haar bestaande overtuiging, dat ook by ons te lande vooral op de Klinieken, en laboratoria als op de Colleges voor de aanstaande medici door de Hooggeleerden vaker en genoege gevallen worden toegelicht en onderworpen worden behandeld waaruit het tegenwoordig standpunt onzer wetenschap ook door reeds in de praktijk zich bewyzende Leerders van ons Tijdschrift met nut en ware belangstelling zou worden gekend en gevolgd.

Dat de Hooggeleerden en veel van hunne arbeid in ruimen kring merkbaar zullen willen maken door hetgeen zy daarvoor geschikt achten, ter publicering in ons Tijdschrift te geven of ons humane assistenten te overgeven, meent de Redactie veilig te mogen veronderstellen.

Zy vleit zich haar wensch voor te zien beaamen en verwezenlyken, verzoovore de beperkte grenzen van ons weekblad dit toelaten.

Met toezegging van uwe adheisie en meer nog met uwe medewerking zal de Redactie zich zeer verplicht gevoelen.

Namens haar heb ik de eer met hoogachtung my te noemen, uw Dienaar,

L. J. Keeman
h. t. Gerant van het Nederlandsch
Tijdschrift voor Geneeskunde.

W. E. O. Hooggeleerde Heer,
Prof.

Met eenige bitterheid constateerde ZEEMAN, dat het concept van dien brief een „maand lang” bij de AMSTERDAMSCHЕ redactie-leden had gecirculeerd en eerst toen, zonder opmerkingen, bij hem was terug gekomen.

Het resultaat van dit schrijven was niet bemoedigend: na een jaar deelde ZEEMAN mede, dat in dien tijd één dergelijke bijdrage was ontvangen en wel eene verhandeling van den UTRECHTSCHEN docent in de Tandheelkunde, Dr. TH. DENTZ, over „tandpijn”. Eene verhandeling, die, zooals van verschillende zijden was medegedeeld, door velen met groote belangstelling was gelezen.

Het blijkt wel hoe moeilijk het was, om de hoogleeraren tot medewerking aan het Tijdschrift in dezen vorm te bewegen en des te meer komt hierdoor de verdienste aan den dag van onzen tegenwoordigen beheerenden Redacteur, Prof. Dr. G. v. RIJNBEEK, die er in 1928 in slaagde een *geregelde* medewerking der hoogleeraren hiervoor te verkrijgen en *te behouden*. In den loop van 1928 toch konden een 70-tal klinische lessen in den jaargang worden opgenomen, die in den loop van 1929, in één bundel vereenigd, verkrijgbaar gesteld zijn. Ook in 1929 werden *geregeld elke week*, volgens een daarvoor opge maakt rooster, *Klinische lessen* in het Tijdschrift opgenomen, waaraan de hoogleeraren en docenten in de geneeskunde der 4 Universiteiten van ons land om de beurt deelnamen. In 1930 en 1931 werd dit geregeld voortgezet.

De verdiensten van den tegenwoordigen beheerenden redacteur hiervoor moet men niet te gering schatten: het is inderdaad een kunststuk van redactioneel beleid, om na zoo vele vergeefsche pogingen, die door elken Gérant weder opnieuw in het werk gesteld waren, ten slotte tot een zoo volkomen succes te voeren.

Behalve de poging om zulke lessen voor het Tijdschrift te krijgen, trachtte ZEEMAN het Tijdschrift zowel in het binnen- als in het buitenland meer bekendheid te verschaffen. Bij het verschijnen van de Eerste Aflevering der IIe Afdeeling in 1867, liet hij een advertentie in de *Haarlemsche Courant* plaatsen van den volgenden inhoud:

BIJ DEN UITGEVER H. A. FRYLINK,

is van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde weder eene nieuwe aflevering verschenen waarin een historisch stuk over B. S. ALBINUS door Prof. G. B. SURINGAR te Leyden, eene praktische voorlezing over de behandeling van croup door Dr. H. FABIVS met een overzicht van een tachtigtal operaties verrigt door Dr. J. W. R. TILANUS te Amsterdam, eene uitvoerige mededeeling van Dr. MESS te Scheveningen over het zeebad bij vrouwenziekten, eene beschouwing van krankzinnigen-koloniën met plaat door Dr. VAN ANDEL te Zutphen, chemische

DR. TH. DENTZ

onderzoekingen over Aq. Laurocerasi door den militairen apotheker J. BROEKER te UTRECHT, over de sterfte in onze gevangenissen door Dr. J. ZEEMAN, verschillende bijdragen voor de geschiedenis der cholera in Nederland, over gasthuisbouw kritisch en polemisch (met kaart).

Om het Tijdschrift meer bekendheid te geven, stelde ZEEMAN in de eerste vergadering onder zijn Gérantschap voor om gezegelde titelbladen van het Tijdschrift nu en dan te verspreiden bij wijze van advertentie. Men vindt die ook herhaaldelijk in de rekeningen van de drukkerij vermeld. HUET wilde zelfs, dat het Tijdschrift nu en dan in het *Handelsblad* werd geadverteerd met vermelding van den inhoud, zooals ook door *De Gids* geschiedde. Voor een Weekblad als het Tijdschrift was echter wel wat bezwaarlijk, wat voor een maandelijks verschijnend blad mogelijk was.

Tevens werden de in het buitenland wonende NEDERLANDSCHE geneeskundigen tot medewerking aan het Tijdschrift uitgenoodigd; aan SNELLEN werden hiervoor „omslagen” met die uitnoodiging ter verspreiding ter hand gesteld. Ook werden nu en dan exemplaren van het Tijdschrift aan buitenlandsche geneeskundige tijdschriften gezonden, niet zoozeer voor ruilverkeer, dan wel om in het buitenland meer bekendheid te geven aan hetgeen in ons vaderland op geneeskundig gebied gewerkt werd.

In de NOVEMBER-vergadering van 1880 deed ZEEMAN het voorstel om ter bereiking van dat doel naar het voorbeeld van hetgeen Prof. AXEL KEY voor ZWEDEN deed, één of twee maal in het jaar *een résumé in het Fransch* te geven van de oorspronkelijke stukken van het Weekblad of van de afleveringen van de IIe Afdeeling.

Hoewel dit voorstel door HUET werd bestreden, door Dr. DE PERROT, van wien verwacht scheen te worden, dat hij de uitvoering daarvan op zich zou nemen, als „moeilijk uitvoerbaar” werd beschouwd en KUHN het geven van zulk een Fransch résumé aan de schrijvers zelven wenschte over te laten, werd het denkbeeld toch in de Algemeene Vergadering der Vereeniging van MEI 1881 door den Gérant ter sprake gebracht en door SNELLEN warm verdedigd. Deze wilde echter, dat de Redactie en niet de schrijvers de vertaling zoude leveren. Wanneer dr. GUYE lid der *Redactie* zou worden, meende hij, dat dit plan te verwezenlijken zou zijn en hij stelde dus voor om hierover met GUYE te spreken.

Dr. GUYE, van Fransche origine — zijn vader was Waalsch predikant te AMSTERDAM — was kort te voren *Sécretaire général* van het Int. Gen. Congres te AMSTERDAM geweest en als zoodanig met de geheele correspondentie daarvan belast en scheen de juiste persoon te zijn om het denkbeeld van ZEEMAN te helpen verwezenlijken.

Men besloot GUYE uit te noodigen om een proeve van zulk een résumé in het Fransch voor de eerstvolgende vergadering der Vereeniging gereed te maken en daarna een definitieve beslissing te nemen.

Als proeve wilde men het résumé laten maken van den inhoud van den bij het 25-jarig jubileum van het Tijdschrift uit te geven Feestbundel. A. P. FOKKER, W. KOSTER, J. A. KORTEWEG en P. K. PEL beloofden ieder van hun eigen bijdrage in dien bundel een résumé in het Fransch voor den Gérant te maken.

Het plan was evenwel spoediger gemaakt dan uitgevoerd: in de JUNI-vergadering van 1882 moest de Gérant tot zijn leedwezen mededeelen, dat GUYE om verschillende redenen nog geen vertalingen van de oorspronkelijke stukken had gemaakt. Tijd om het aan iemand anders op te dragen was er niet meer en dus zou aan de Algemeene vergadering worden voorgesteld, om de Redactie in dit opzicht diligent te verklaren.

Het bleek, dat GUYE van plan was geweest de vertaling van de oorspronkelijke stukken van een *geheelen* jaargang te geven, maar dat hij het dan billijk vond, dat die arbeid ruim gehonoreerd zou worden. Wanneer dit over een geheelen jaargang gegeven werd, zou, zoo meende hij, de Algemeene Vergadering beter over het al of niet voortzetten daarvan kunnen oordeelen.

Maar... qui trop embrasse....; in de laatste vergadering van 1882 moest GUYE mededeelen, dat hij met die Fransche vertalingen een begin had gemaakt, maar dat hij hierbij op zóóveel verscheidenheid van stof en kunsttermen was gestuit, waarin hij zich niet dan met groote inspanning zou kunnen inwerken, dat hij de verantwoording van dit werk niet op zich durfde nemen.

ZEEMAN liet zijn denkbeeld echter niet los en wilde GUYE dan hulp daarvoor geven. Het vroegere denkbeeld van KUHN om het geven van een résumé aan de schrijvers zelven over te laten, werd weder opgevat en besloten om aan de Alg. Verg. der Vereeniging voorloopig mede te deelen, dat de Redactie nog niet in haar voornemen geslaagd was.

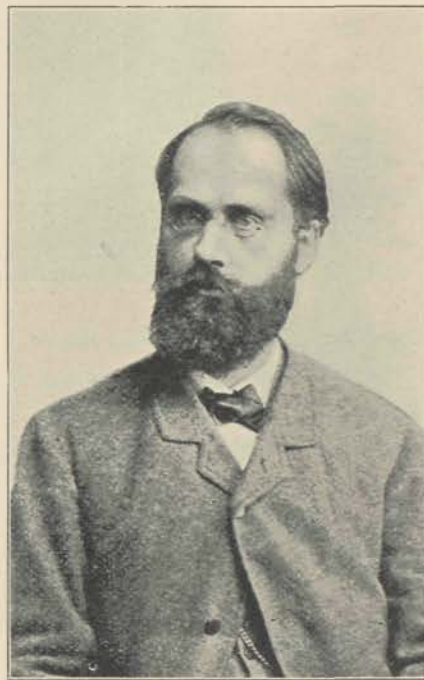
GUYE, die intusschen tot opvolger van ZEEMAN was gekozen, las in de DECEMBER-vergadering 1883 zijn „Woord aan den Lezer” voor, waarin bij den aanvang van den jaargang 1884 de wisseling van Gérant werd medegedeeld. Daarin werd van het voornemen der Redactie gewaagd, om „bij het einde van elken jaargang een overzicht in de Fransche taal te geven van de oorspronkelijke geneeskundige literatuur in Nederland in haar geheelen omvang”.

Alle schrijvers op geneeskundig gebied, wier werk elders dan in het Tijdschrift was gepubliceerd, werden daarbij uitgenoodigd te dien einde aan de Redactie een afdruk van hun werk af te staan. GUYE stelde zich dan voor het geven van dit aperçu niet *alleen* te doen, maar daarin door de Redactie, bijv. door een commissie ad hoc uit haar midden, ondersteund te worden.

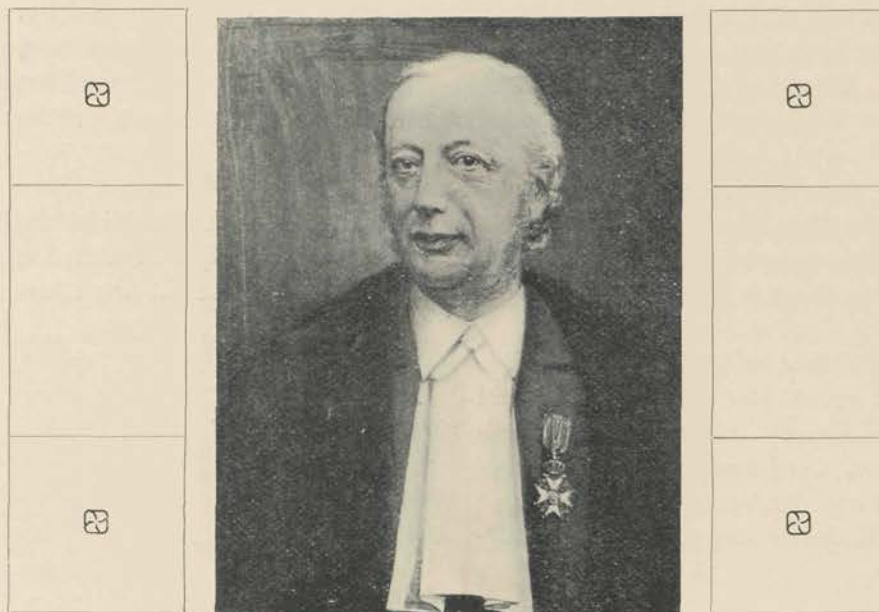
Het was GUYE's bedoeling, om hiermede de kennis-making met en de inteekening op het Tijdschrift te bevorderen. Hij deelde dit voornemen in een in het Fransch gesteld aanhangsel aan zijn „Woord aan den Lezer” in het eerste nummer van 1884 mede:

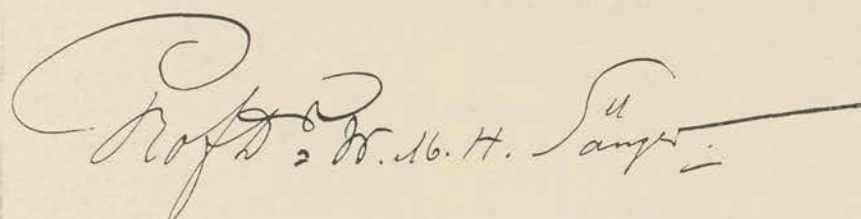
„Afin de représenter par notre journal la médecine Néerlandaise à l'étranger, la Rédaction se propose de donner, dorénavant à la fin de chaque année un aperçu en Français de tous les travaux médicaux originaux parus dans le cours de l'année soit dans notre journal soit indépendamment de lui.”

HUET had in de Redactie-vergadering al dadelijk de vrees geuit dat van een dergelijk uitgebreid plan niets komen zou, maar wilde het denkbeeld redden door er op te wijzen, dat

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'GUYE'. The signature is written in a cursive, flowing style with a long, sweeping underline that extends to the right.

dit aperçu de beknopt-
heid van eene *Biblio-*
graphie kon hebben;
hij wilde de disserta-
ties dan ook daarin op
nemen.

KORTEWEG vroeg
nuchterweg, waarom
dit alles vooruit be-
loofd moest worden,
met een voorgevoel
waarschijnlijk van: er
komt toch niets van.

Het *voornemen* was
dus niet los gelaten,
men zoekt evenwel in
het Tijdschrift te ver-
geefs naar de *uitvoe-*
ring. Aperçu noch ré-
sumé komen daarin
voor. Het „nil volun-
„tibus arduum”, waar-
mede ZEEMAN in APRIL
1883 de candidatuur
van GUYE voor het
Gérantschap verde-

digde met het oog op het plan om résumé's in het Fransch te geven, is ditmaal niet in
vervulling gegaan.

C. Analecta.

In de IIe Afdeeling van 1869 vindt men van de hand van Dr. C. GOBÉE eenige bijdragen
onder den naam van ANALECTA, waarin over zeer uiteenlopende onderwerpen *Overzichten*
in eenigszins verhalenden trant gegeven worden.

Hoewel deze niet geheel beantwoordden aan hetgeen in de Redactie als *Overzicht*
gewenscht werd, namelijk *beredeneerde overzichten* over een bepaald onderwerp, zijn deze
ANALECTA toch waarschijnlijk wel bijdragen geweest, die in den smaak der lezers vielen. Aan
GOBÉE werden in 1870 meerdere tijdschriften toegezonden voor de bewerking dezer rubriek.
Daarom is het jammer, dat zijn dood hieraan zoo spoedig een einde gemaakt heeft. Men
vindt dergelijke bijdragen in de IIe Afdeelingen van het Tijdschrift van 1869, 1870, 1871,
1872 en 1873, echter in elken jaargang slechts één.

Na GOBÉE's dood vroeg Dr. J. J. KERBERT om deze Analecta te mogen voortzetten.
Men antwoordde daarop, dat ieder vrijheid had om te zenden, wat hij wilde, maar dat men
hem geen toezeggingen kon doen. De herinnering aan een bijdrage van hem schijnt de Redactie
wat voorzichtig gemaakt te hebben.

Van SÄNGER's hand verschenen in de jaren 1869, 1870, 1873 en 1874 de *Verslagen van*
zijne obstetrische kliniek in GRONINGEN.

Na gedurende de jaren 1871, 1872, 1875 en 1876 het stilzwijgen bewaard te hebben, gaf hij onder het pseudoniem van REGNAS in de jaargangen 1881, 1882 en 1883 bijdragen getiteld: *Vingerwijzingen in de gynaecologische literatuur van den dag*. Na 1883 komen zij niet meer voor.

D. Referaten.

De referaten namen een zeer belangrijke plaats in den inhoud der jaargangen in, al werden zij tot kort vóór ZEEMAN's aftreden met kleine letter gedrukt.

Het valt moeilijk om deze rubriek geheel afgescheiden te behandelen van de rubriek **berichten** en hier en daar zal de bespreking dezer beide rubrieken moeten te samen vallen.

De opzet van het Tijdschrift in 1857, om dadelijk een groot aantal redacteuren te hebben, ieder voor een bepaald en betrekkelijk nauwkeurig omschreven gedeelte der geneeskunde verantwoordelijk, was theoretisch juist en in de aankondiging van het Tijdschrift was men omtrent het hiervan te verwachten resultaat zeer optimistisch gestemd. In de practijk was het een mislukking.

In het Tweede Hoofdstuk zetten wij reeds uiteen hoe van den beginne af getracht werd afdoende verbetering in deze rubriek te brengen; pogingen, die dan slechts tot een tijdelijk oplaaien van het heilige vuur leidden, maar spoedig weder bleken geen blijvende verbetering te brengen.

Noch de reorganisatie van 1862, noch die van 1867, noch ook de daarop volgende maatregelen, die tot verbetering dezer rubriek genomen werden, hebben in den loop der eerste 50 jaren afdoende kunnen helpen. Van de reorganisatie van 1864 kon in dit opzicht geen verbetering verwacht worden, omdat die meer den *vorm van uitgifte* en wijzigingen in de oeconomie van het Tijdschrift betrof.

Reeds in de eerste Redactie-vergadering onder ZEEMAN, 1867, bleek, bij het vaststellen van de verdeling van werkzaamheden, dat de meeningen over de wijze, waarop de referaten verkregen moesten worden, uiteen liepen. Tegenover ZEEMAN's meening, dat de redacteuren voor-een-bepaald-vak-verantwoordelijke referenten moesten benoemen, stelde Dr. HUET den wensch, dat de redacteurs *zelven* die referaten zouden leveren; immers, indien zij eenmaal wisten wat zij ter refereering aan de referenten moesten opdragen, zou het ook niet zoo heel moeilijk zijn dit zelf uit te voeren.

HUET zelf heeft herhaaldelijk referaten voor het Tijdschrift geleverd en ook nu en dan kleine mededeelingen uit de practijk in het Buitengasthuis gegeven, maar gaf toch ook nooit een *volledig* beeld over zijn vak.

Uit HUET's denkbeeld sprak echter een overschatting van ieders werkkraft en het vond dan ook geen bijval. Het was wel duidelijk, dat eene redactie uit een zevental geneeskundigen bestaande, die ieder òf eene drukke geneeskundige practijk òf andere vaste positie hadden er niet *op den duur* voor konden zorgen, dat van alle belangrijke publicaties in hun vak een referaat gegeven werd. Zelfs na de eerste 50 jaren zouden er nog heel wat maatregelen moeten genomen worden, vóórdat een behoorlijke regeling der referaten bereikt zou zijn.

De Redactie besloot op voorstel van BOOGAARD, dat voor zoover een redacteur niet zelf een bepaald onderwerp wilde behandelen, hij personen, die naar zijne meening goede referenten zouden zijn, kon polsen en dat zij dan van wege de Redactie door den Gérant zouden moeten worden uitgenoodigd geregeld voor dat vak mede te werken.

Met het denkbeeld van den Gérant, om de namen dier referenten aan het begin van den jaargang in een soort inleiding te noemen en hen dus naast de leden der Redactie, als

verantwoordelijk voor den inhoud en degelijkheid van deze rubriek van het Tijdschrift te stellen, eensdeels als lokaas voor deze medewerkers, andersdeels om hen bij het publiek bekend te maken, kon de redactie zich niet vereenigen. Eerst eenige jaren later zou dit tot uitvoering komen.

Een behoorlijk denkbeeld van de zorg, welke de rubriek der referaten van de redactie maar hoofdzakelijk natuurlijk van den Gérant eischte, krijgt men slechts uit de notulen der *redactie*-vergaderingen; eerst wanneer bepaalde *maatregelen* moesten genomen worden, vindt men daarover iets in de notulen der *Algemeene* Vergaderingen. Hoewel er bijv. in de jaren 1871 tot 1877 hierover geen besprekingen in de *Algemeene* Vergaderingen genotuleerd zijn, is er toch in die jaren nagenoeg geen redactie-vergadering voorbij gegaan, waarin de Gérant niet een klacht over *gebrek aan referaten* moest uiten, of aanhooren en nieuwe voorstellen tot verbetering werden besproken.

Een uitzondering werd dan telkens gemaakt voor den arbeid van Dr. J. HANLO, die, alhoewel hij sedert zijn lidmaatschap der Vereeniging in 1863, officieel slechts de zorg had voor de buitenlandsche *berichten*, toch ook voor de rubriek der *referaten* een ongewone werkzaamheid aan den dag legde. Herhaaldelijk was de Gérant voor deze rubriek uitsluitend op *zijn* bijdragen aangewezen. Daarbij stoorde HANLO zich niet aan de verdeling der vakken, zooals die onder de redacteuren of andere referenten vastgesteld was, maar refereerde hij over de meest verschillende vakken. Zoo vinden wij referaten van hem over *ischias, dysenterie, digitalis, kinkhoest, sterfte in Amsterdam, aandoeningen van de neus-holte, behandeling van syphilis, voeding van kinderen, verslagen van Geleerde Genootschappen, cholera, veeziekten, loop der bevolking in Utrecht, subcutane injectie van kinine* enz. enz. Men ziet het: het hek was van den dam. Daarenboven waren zijne buitenlandsche berichten vaak nog doorspekt met korte mededeelingen, die eigenlijk onder de referaten thuis behoorden.

Dat de innerlijke waarde dier referaten geen gelijken tred hield met die groote productiviteit, behoeft wel niet afzonderlijk vermeld te worden. De groote hoeveelheid onvertaalde uitdrukkingen in zijne referaten en berichten sproot voor uit de haastigheid, waarmede deze door hem werden ingezonden en toen men eens in 1880 in de Redactie de opmerking maakte, dat de zuiverheid en de uniformiteit van de taal in het Tijdschrift te wenschen overliet, ook wat de spelling betreft, zeide de Gérant, dat het moeilijk zou vallen daarin verbetering te brengen „vooral bij de berichten van HANLO”!

HANLO gevelde dit zelf zeer goed en toen eens een uitvoerig buitenlandsch bericht door den Gérant in de rubriek referaten was geplaatst, en POLANO in 1872 daarover de opmerking maakte, dat men voor een referaat toch wel een meer gesoigneerden vorm moest eischen, gaf HANLO dit grif toe, maar, wanneer hij dit zou moeten doen, zoo zeide hij, zouden de berichten minder goed leesbaar zijn „omdat zijn geest niet naar zulke meer doorwrochte „mededeelingen stond”.

Voor ZEEMAN zal het niet gemakkelijk geweest zijn, om den van ijver voor het Tijdschrift blakenden, jeugdigen medewerker in het gareel te houden, want conflicten met de voor bepaalde vakken aangewezen referenten, konden moeilijk uitblijven. Het gebeurde nog al eens, dat deze, na een met zorg bewerkt referaat te hebben ingezonden, in diezelfde week in het Tijdschrift een referaat of bericht van HANLO over hetzelfde onderwerp afgedrukt vonden.

Toch heeft ZEEMAN met veel takt de moeilijkheden, hem door zijnen ijverigen medewerker bezorgd, weten te overwinnen, waarbij hem de groote tegemoetkomendheid van HANLO te stude kwam; deze zag er zelden bezwaar in, dat zijn eigen werk werd achtergesteld, wanneer

dat van een ander als beter geoordeeld was. Onder apprecieering van zijne goede bedoelingen moest hem dan wel eens verzocht worden om liever de officieele referenten op een belangrijk artikel opmerkzaam te maken en aan hen de bewerking over te laten.

Een enkele maal gebeurde het, dat een pas aangestelde referent door de „overigens loffelijke „vlugheid”, zooals ZEEMAN het uitdrukte, waarmede HANLO op diens gebied gegrassuind had, zóózeer werd afgeschrikt van het leveren van referaten, dat hij zich gedurende eenige jaren van het geven hiervan onthield, zooals bijv. met Dr. DE PERROT het geval was.

Het was echter niet alleen met HANLO dat dergelijke conflicten voorkwamen, het gebeurde ook wel, dat een belangrijk onderzoek soms door 3 of 4 medewerkers tegelijk werd gerefereerd, wat voornamelijk het geval was, wanneer ZEEMAN in de Redactie-vergadering over een tekort aan referaten had geklaagd.

In den regel werden de ingezonden referaten, wanneer zij niet van een lid der Redactie afkomstig waren, aan het lid der Redactie tot wiens speciale gebied het onderwerp behoorde ter beoordeeling gezonden; maar, wanneer een nijpend gebrek aan referaten bestond, week de Gérant daar ook wel eens van af, niet zonder zich in de Redactie-vergadering daarover een opmerking op den hals te halen.

Bij de reorganisatie in 1867 was de eisch gesteld en toegestaan, dat de referenten door de Redactie zouden worden benoemd en in de DECEMBER-vergadering van 1867 werden de vakken verdeeld, die de Redacteurs voor zich wenschten te behouden.

De volgende lijst werd aldus opgemaakt:

Dr. HANLO.	<i>Buitenlandsche berichten en materies medica.</i>
Dr. POLANO.	<i>Chirurgie.</i>
Prof. BOOGAARD.	<i>Anatomie, path. anatomie en algemeene pathologie.</i>
Dr. EGELING.	<i>Hygiëne.</i>
Dr. TEIXEIRA DE MATTOS.	<i>Medicina forensis en wellicht Toxicologie.</i>
Dr. HUET.	<i>Syphilis en Neuro-pathologie.</i>
Dr. ZEEMAN.	<i>Huidziekten en ziekten der digestie-organen.</i>
Dr. GILDEMEESTER.	<i>Ziekten der respiratie- en der circulatie-organen.</i>
Prof. SÄNGER.	<i>Obstetrie.</i>
Dr. STOKVIS en Dr. GUYE.	<i>Physiologie.</i>
Dr. DA COSTA GOMEZ.	<i>Oogheelkunde.</i>

Het was een stap in de goede richting; toch bleven gedurende een aantal jaren de referaten het zwakke punt in het Tijdschrift. Het eischte veel tact om eventueele opmerkingen aan de referenten te maken en ze toch te vriend te houden. Hierop wees ZEEMAN dan ook, wanneer de aanmerkingen in de Redactie soms te talrijk waren.

Toch moest ook hij wel eens zijn hart luchten over de geringe activiteit van sommigen; maar dan liet hij nimmer na er op te wijzen, dat HANLO in dit opzicht een uitzondering maakte; maar dien kon men nu weder niet te veel de vrije hand laten.

Wanneer men de referaten niet naar ancienniteit, maar naar hunne *innerlijke* waarde plaatste behoefden die van HANLO niet den voorrang te hebben. Maar ook dat had weder zijne bezwaren en zoo bepaalde men er zich toe om aan de medewerkers te verzoeken aan den Gérant mede te deelen, over welk onderwerp zij een referaat onder handen hadden, dan zou deze daarvan mededeeling aan HANLO kunnen doen.

In die dagen deelde STOKVIS mede, dat Prof. MOREL uit GENT verzocht had referaten over pharmacodynamie te mogen leveren, maar daar hiervoor reeds een ander aangewezen was, werd hem verzocht liever oorspronkelijke stukken aan het Tijdschrift te zenden.

Voor de verbetering der referaten deed STOKVIS, na een klacht van ZEEMAN over schaarschte aan referaten, in DECEMBER 1877 het voorstel, om, evenals dit voor de berichtgevers voor binnen- en buitenland geschiedde, ook aan vaste referenten, behalve hun honorarium een vaste toelage van f 100.- te geven en daarmee een vastere band tusschen hen en het Tijdschrift te leggen, onder het motto, dat dit voor het aanschaffen van literatuur diende. Daaraan kon dan tevens de voorwaarde verbonden worden, dat de referaten „kort en duidelijk” moesten zijn. Hij kon zich daarbij beroepen op het feit, dat kort te voren Dr. ALI COHEN in de Alg. Vergadering der Vereeniging gevraagd had wat men toch wel van plan was te doen met het langzamerhand opgespaarde reserve-kapitaal van het Tijdschrift.

B. J. Stokvis

Dit was nu juist een geval, waarvoor desnoods een gedeelte van de reserve zou kunnen gebruikt worden, meende STOKVIS.

De Redactie besloot nu om aan de Alg. Vergadering voor te stellen om de vaste toelage, die voor de berichtgevers was uitgetrokken met f 300.- te verhoogen. Het werd in 1878 met groote instemming begroet „onder „dank aan de Redactie voor haar goed inzicht”. De Gérant had KOSTER en SÄNGER reeds op die wijze als vaste-medewerkers gewonnen. SNELLEN wilde het zóó opvatten, dat ook de redacteurs als vaste medewerkers zouden worden beschouwd, al was nu juist het refereeren niet bepaaldelijk aan hen opgedragen. De remuneratie moest ter keuze van de Redactie verdeeld worden.

Men vindt dan ook in de quitanties van die jaren, dat na aftrek van de toelagen aan de medewerkers voor binnen- en buitenland en voor andere vakken, het resterende bedrag onder de overige leden van de Redactie werd verdeeld. Ook werd van dit bedrag nog een extra-toelage aan HANLO gegeven.

Voor de *chirurgie* wenschte men op deze wijze KORTEWEG te kunnen winnen.

Een voorstel van SNELLEN om de wettelijke regeling van de medische en hygiënische zaken onder een afzonderlijk hoofd in het Tijdschrift door eenen afzonderlijken referent te laten bespreken en zich daarbij

niet, zooals nu door ALI COHEN geschiedde, te bepalen, tot mededeeling der besluiten, maar ook de toelichting te refereeren, zoo noodig met critiek, werd in den breede besproken. Het leveren van critiek durfde de Redactie niet aan, daar zij vreesde, dat niet altijd de meening van de Redactie dan zou weergegeven worden.

Weder kwam de wensch naar Overzichten over bepaalde onderwerpen naast de kortere referaten ter sprake en werd nog eens uitdrukkelijk op de taak der redacteurs gewezen, om, zoo zij zelve geen gelegenheid hadden om referaten te leveren, dit door anderen, *onder hunne verantwoording* te laten doen.

Maar welke moeite de Redactie zich ook gaf, de rubriek der referaten bleef steeds haar zorgenskind. Bijna geen vergadering ging voorbij, waarin niet op nieuwe methoden werd

gezonnen. HUET wilde die krijgen door facultatieve uitbreiding der Redactie; PLACE daarentegen gevoelde meer voor inkrimping der Redactie, omdat de Gérant immers zoovele adviezen kon krijgen als hij meende noodig te hebben. KUHN meende den Gérant een hart onder den riem te kunnen steken door te zeggen, dat de Gérant zich over gebrek aan kopij niet behoefde bezwaard te gevoelen, hij behoefde immers het Tijdschrift niet te *schrijven*, maar slechts te *redigeeren*, zooals RAMAER reeds in het eerste jaar van het *Maandblad* (1850) voor zich zelve had verklaard; maar daarmee was het Tijdschrift niet geholpen. KUHN zou het aantal referenten willen vergrooten, zoodra bleek, dat de benoemden niet voldoende bijdragen gaven.

Zooals bij reorganisaties wel meer gebeurt, was men, toen men eenmaal een kans tot verbetering zag, in een royale bui. ZEEMAN echter hield het hoofd koel en de teugels gespannen: toen een der vaste referenten in een half jaar niets van zich had laten hooren, werd hem bij schrijven van den Gérant, MAART 1879, *medegedeeld*, dat de met hem aangegane verbintenis niet meer als geldig was te beschouwen, d.w.z. dat de benoeming tot vast referent, met eene toelage van f 100.- vervallen was, maar dat men onder de *gewone* voorwaarden gaarne zijne medewerking zou zien. In het volgend jaar werd hij, tot voordeel van het Tijdschrift, weder als vast referent aangenomen.

Ook later hield de Gérant streng toezicht op de vervulling van de plichten der vaste medewerkers. Hij herinnerde in MEI 1879 den vasten referent voor *obstetrie* er aan, dat van hem in lang niets was ontvangen en in de DECEMBER-vergadering van dat jaar deelt ZEEMAN mede, dat deze referent „wegens de weinige stof voor referaten op obstetrisch gebied” misschien niet als vast-referent kon gehandhaafd worden en voor 1880 alvast niet als zoodanig aangewezen was.

In de DECEMBER-vergadering van 1879 werd er op gewezen, dat naast de vaste referenten ook nog medewerkers bestonden, die voor bepaalde onderwerpen nu en dan bijdragen inzonden; dezen wenschte de Redactie door een speciale *uitnoodiging* te verbinden en te erkennen, al worden ze voor het publiek niet genoemd. Verder zou de Redactie bepaalde onderwerpen of hoofdstukken, waarin belangrijks gewerkt is, aan de referenten kunnen aanwijzen en op die wijze meer dan vroeger een bepaalden invloed op den inhoud der referaten kunnen uitoefenen (PLACE).

Bij al de klachten, die zoo in den loop der jaren over referaten en de activiteit der referenten werden geuit is het toch billijk, wil men zich een juist oordeel over die activiteit vormen, om in het oog te houden, dat een *wekelijks* verschijnend tijdschrift zelfs een groote hoeveelheid referaten spoedig verbruikt. Het was daarenboven herhaaldelijk uitgesproken, dat het Tijdschrift vooral *geen Centraalblad* mocht zijn en dus niet rijp en groen mocht opnemen. Het werk der referenten mag men ook niet uitsluitend beoordeelen naar de *hoeveelheid* kopij, die zij leverden: dikwerf werd er veel werk gedaan aan het *beoordeelen* van de waarde van een of ander artikel, zonder dat daarvan iets in het Tijdschrift blijkt.

Uit de notulen der Redactie-vergaderingen ziet men, dat heel wat ingezonden werd ook door hoogleeraren; maar de voorraad was ook spoedig uitgeput, omdat vooral de referaten, om der actualiteit wille zoo spoedig mogelijk geplaatst moesten worden.

ZEEMAN's klachten zullen dan ook wel nu en dan meer als een zweepslag bedoeld zijn.

Wij zien in den loop der geschiedenis, dat nieuw-benoemde Redactie-leden vaak hun ijver toonden door het indienen van *voorstellen ter verbetering*, zonder met de geschiedenis van het Tijdschrift voldoende bekend te zijn. Zoo duiken oude, reeds vroeger verworpen voorstellen

soms weer op: *verdubbeling van honorarium* in plaats van vaste toelage (GUYE), dat reeds in PENN's tijd ondeugdelijk was bevonden; *toekening van bepaalde tijdschriften* aan referenten om daaruit te refereeren enz. enz.

Met het benoemen van vaste referenten was niet bedoeld, dat *uitsluitend* dezen over een bepaald vak zouden refereeren: in den tijd van HALBERTSMA zonden zoowel GEYL als NIJHOFF referaten over obstetrie in.

Alle pogingen die de Redactie tot verbetering deed, konden niet verhoeden, dat het onder de leden der Vereeniging bleef broeien, en dat er maar een kleine aanleiding noodig was, om opnieuw naar radicale veranderingen uit te zien.

Een sprekend voorbeeld van de ontevredenheid was in de *Feest-vergadering* van 2 JULI 1882 aan den dag gekomen. Toen ISRAËLS in die vergadering zijne feestrede bij de herdenking van het 25-jarig bestaan had uitgesproken en de vergadering, na afhandeling van alle andere punten der agenda, hare groote ingenomenheid had uitgesproken over de bereidverklaring van ZEEMAN om zijn verzoek om ontslag als Gérant in te trekken en allen dus in de beste stemming verkeerden, kwam Prof. TILANUS onverwacht met het voorstel om „ten einde „tegemoot te komen aan den wensch van enkele leden, om „gebreken, die het Tijdschrift aankleven, zooals bijv. het niet „geregeld behandelen van onderwerpen van den dag, uit den „weg te ruimen, uit leden der vergadering eene Commissie te „benoemen tot het doen van voorstellen in dien zin”.

De Gérant kon mededeelen, dat de Redactie deze zaak in hare JUNI-vergadering rijpelijk overwogen had en *met hem* van de onuitvoerbaarheid daarvan in ons land overtuigd was geworden.

Hiermede, zou men meenen, had in *deze* Feest-vergadering de zaak voorloopig van de baan kunnen zijn, maar dit was niet de meening van EGELING; deze wilde wel gaarne aannemen, dat de *Redactie* te vergeefs naar eene oplossing van dat vraagstuk gezocht had, maar wilde daarom het voorstel van TILANUS aldus redigeeren, dat het onderzoek zou worden opgedragen aan eene *Commissie*, samengesteld uit leden der Vereeniging en der Redactie.

Men kwam echter overeen, dit punt aan de Redactie over te laten en „Prof. TILANUS „te verzoeken zich bereid te houden om zijne inlichtingen desverlangd aan de Redactie te „willen verstrekken”.

Het voorstel van TILANUS en de uitbreiding, die EGELING meende er aan te moeten geven, moet voor ZEEMAN als een koude douche geweest zijn, na de warme bijvalsbetuigingen, die zijn besluit tot aanblijven had uitgelokt. ZEEMAN legde het besluit naast zich neer en in de eerstvolgende Redactie-vergadering werd daarover niet meer gesproken: de inlichtingen van TILANUS bleken niet gewenscht te worden.

Toch zal bij ZEEMAN van deze discussie wel iets zijn blijven hangen; de verdere gebeurtenissen meen ik wel met deze bespreking in de Feest-vergadering in verband te moeten brengen.

In APRIL 1883 deelde ZEEMAN, bij het opmaken van de tweetallen voor de Alg. Verg. onverwacht mede, dat hij „wegens zijn benoeming tot lid van de Gasthuis-Commissie” definitief als Gérant wenschte af te treden.

Deze onverwachte mededeeling had verstrekkende gevolgen: bij het bespreken van een opvolger werd de geheele organisatie van het Tijdschrift weder ter sprake gebracht, de geheele

inrichting der rubrieken en de verhouding van den Gérant tegenover de Redactie werd uitvoerig behandeld.

Na ZEEMAN's mededeeling uitte Prof. HUET in die APRIL-vergadering zijne verwondering over dit besluit, omdat hij in de overtuiging geleefd had van ZEEMAN officieus de belofte gekregen te hebben, dat deze met reorganisatie-voorstellen zou gekomen zijn. Dit was voor hem (HUET) de reden geweest om zich weder eene benoeming tot lid der Redactie te laten welgevallen. Het bleek, dat HUET hierbij op het oog had het verzoek, dat in 1882 aan Prof. TILANUS gedaan was om bereid te zijn desverlangd over reorganisatie inlichtingen aan de Redactie te verstrekken.

Een bepaalde belofte om TILANUS hierover te hooren was evenwel niet gegeven en ZEEMAN verklaarde dan ook dat van het geven van een belofte aan HUET hem niets bekend was.

Alvorens nu op het verder verloop van deze zaak in te gaan, meen ik, in het belang van een heoorlijk overzicht, hier eerst over de rubriek *Berichten* in het Tijdschrift het een en ander te moeten laten volgen:

Berichten.

Buitenland.

De Buitenlandsche berichten, in de eerste jaren door Dr. PENN verzorgd, werden zooals wij reeds mededeelden, sedert het einde van 1862 door Dr. J. HANLO geleverd, wiens groote activiteit ook door talrijke referaten over de meest verschillende onderwerpen reeds vroeg de aandacht had getrokken.

De figuur van dezen kleinen, levendigen en schranderen man staat mij, die hem in zijn volle werkkraft gekend heeft, nog helder voor den geest. Met verwonderlijke productiviteit leverde hij zijne berichten. Tijd om ze behoorlijk te redigeeren, gaf hij zich niet. Hij was de man van „do it now”. Zoodra hij in een tijdschrift iets had gelezen, dat hij voor het Tijdschrift geschikt achtte, schreef hij het neer op het eerste het beste stukje papier, dat hij in handen kreeg; voor vertaling van uitheemsche woorden gaf hij zich niet de minste moeite, zoodat de vele onvertaalde uitdrukkingen daarin dikwerf aanstoot gaven. Toen men ZEEMAN daarover aanmerking maakte verklaarde deze, dat het zuiveren der taal „vooral wat de berichten van „HANLO betrof” geen gemakkelijke taak was. De met een fijne pen geschreven berichten werden zonder verdere aanwijzing in de brievenbus van den Redacteur Gérant geworpen, die begreep dan wel van wien ze kwamen en waarvoor zij dienden.

Daar deze kopij voor het Tijdschrift in den tijd toen schrijver dezes Redacteur-Gérant was, bijna uitsluitend door den zetter van de drukkerij kon ontcijferd worden, werd zij zonder ingezien te zijn naar de drukkerij gezonden en eerst daarna werd van den inhoud kennis genomen.

De vlugheid, waarmede zij geleverd werden, was soms de oorzaak van zonderlinge zinswendingen; zoo herinner ik mij een bericht, waarin mededeeling werd gedaan, dat een chirurg, wiens patiënt, na de operatie, aan sepsis was overleden, veroordeeld was op grond, „dat hij het verzuim gepleegd had zijne handen te wasschen”. Bedoeld was natuurlijk: verzuimd had zijne handen te wasschen. Het scheelde weinig of het bericht was in den foutieven vorm in het Tijdschrift afgedrukt.

Van HANLO's berichten was steeds een groote voorraad voorhanden; zij waren zeer geschikt om het Tijdschrift-nommer pasklaar te maken. Moest op het laatste oogenblik een dringend stuk geplaatst worden, dan werd van de „HANLO'tjes” zooveel afgenomen als noodig

was. Was er daarentegen gebrek aan kopij, dan vulden de HANLO'tjes de open plaats aan. Waren de berichten ten gevolge van uitstel verouderd, dan werden zij na eenigen tijd afgebroken. Moesten zij nu en dan bekort worden, dan sprak HANLO met ergernis over die „castratie en mutilatie”, maar zijn ijver leed er niet onder. Zoo noodig werd deze nog eens aangewakkerd door hem meerdere tijdschriften voor zijne berichten ter beschikking te stellen.

Bij meer dan één gelegenheid heeft ZEEMAN van zijne groote waardeering voor HANLO's medewerking getuigd. Hoewel hij officieel slechts referent voor buitenlandsche *berichten* was, weerhield hem dit niet ook *referaten* over de meest verschillende onderwerpen te geven, zooals wij vroeger al eens mededeelden. Vooral in den eersten tijd, toen dikwijls een nijpend gebrek aan referaten bestond, was dit van onwaardeerbaar nut.

Met zijne referaten of met zijne berichten die soms de allures van referaten hadden, kwam hij vaak met de andere medewerkers in conflict; omdat hij in die berichten soms wetenschappelijke mededeelingen opnam, lang vóórdat de voor dien tak aangestelde referent een behoorlijk bewerkt referaat had kunnen leveren. HANLO beweerde dan dit gedaan te hebben „om de aandacht op zulk een nieuw onderzoek te vestigen”. De referent kon er dan een uitgebreider bericht van geven; maar voor dezen was de aardigheid er dan al af.

Men trachtte dit te voorkomen door de bepaling, dat, wanneer een referent een bepaald onderwerp ging behandelen, hij daarvan mededeeling aan den Gérant zou doen, die dan HANLO waarschuwde. Eenigen tijd ging dat goed, maar dan werd het HANLO wel weer te machtig, vergat hij de afspraak en kwamen ook de klachten weer terug.

Zelfs op het gebied der *Binnenlandsche berichten*, waarvoor Dr. ALI COHEN aangesteld was, kon HANLO zich niet altijd inhouden en omdat zijne berichten veelal aangenamer te lezen en origineeler waren, werd dit soms oogluikend toegestaan; totdat, zooals in 1874, de klachten daarover de teugels weder straffer deden aanhalen.

ZEEMAN achtte HANLO zóó onmisbaar voor het Tijdschrift, dat hij in APRIL 1871 uitdrukkelijk verzocht dezen voor Gérant niet in aanmerking te laten komen, *omdat zijn tegenwoordige werkzaamheid voor het Tijdschrift niet gemist kon worden*. Een Gérantschap zou zijn tijd voor andere werkzaamheden voor het Tijdschrift te veel in beslag nemen.

Een leider zou men trouwens in HANLO niet gehad hebben, daarvoor ontbrak hem de noodige autoriteit en de noodige rust.

Na de nieuwe regeling van de vaste-referenten in 1883 hield HANLO zich nog niet steeds bij zijne berichten en in 1883 moest hem met klem verzocht worden zijne werkzaamheden tot de berichten te beperken. Hij schikte zich daarin noode, naar heeft sinds dien noch op het gebied van ALI COHEN, noch op dat der vaste-referenten zich meer bewogen. Als compensatie werd hem, behalve zijn honorarium een vaste toelage van f 100.- gegeven, die later tot f 150.- werd verhoogd.

Binnenland.

Van de oprichting in 1857 af was de zorg voor de *binnenlandsche* berichten in het Tijdschrift aan Dr. L. ALI COHEN toevertrouwd.

In het tweede Hoofdstuk vermeldden wij reeds, dat Dr. ALI COHEN voor zijne berichten, behalve zijn gewoon honorarium, dat toen f 4.- per bladzijde bedroeg, een door hem te verantwoorden bedrag van f 40.- 's jaars ontving, ten einde daarvoor de nieuwabladen te kunnen lezen, waaruit hij het materiaal voor zijne berichten moest putten.

De groote uitvoerigheid dier berichten, in verband met het feit, dat veelal slechts letterlijk uit die bladen overgeschreven berichten ter opneming in het Binnenland werden

toegezonden had onder PENN reeds dikwerf tot opmerkingen van minder aangenamen aard in de Comité-vergaderingen geleid en ook gedurende het Gérantschap van ZEEMAN werden in de Redactie-vergaderingen herhaaldelijk opmerkingen over „ongemotiveerde uitgebreidheid” der berichten gemaakt.

„Op orde der Redactie” werd hem bijv. „ontraden” om politie-reglementen en discussies daarover „als minder passend” in de berichten op te nemen. Ook werd hem verzocht de „vonnissen” over onbevoegde uitoefening der geneeskunst, niet zoo uitvoerig meer over te nemen. Men overwoog zelfs om dergelijke berichten over „eindelooze en vruchteloze” debatten voortaan zonder betaling te laten.

Vele dier berichten werden dan ook niet geplaatst. In OCTOBER 1869 lezen wij over den „enormen voorraad” berichten, die moesten blijven liggen.

Een typische, meermalen voorkomende uitdrukking in de notulen luidt „de COHENNIANA „worden geschift”, d.w.z. een gedeelte werd afgekeurd. Of wel ZEEMAN deelt mede (FEBR. 1870), dat verschillende berichten van Dr. COHEN bij het circuleeren bij de leden der Redactie „verloren „geraakt zijn”!

Toch had ZEEMAN groot respect voor den ijver van COHEN en gaf hij daaraan in meerdere vergaderingen der Redactie uiting.

De vraag was wel eens gedaan of het eigenlijk wel noodig was berichten in het Tijdschrift op te nemen; maar zij waren als memoranda van questies van den dag van beteekenis. Zeker zal ieder, die over vroegere gebeurtenissen schrijft, dankbaar zijn voor de aanwijzingen niet alleen, maar zelfs ook voor de uitvoerigheid, van zulke berichten, die men anders slechts met veel zoeken in couranten zou kunnen opsporen.

Om al te groote uitvoerigheid tegen te gaan, werd in 1870 door den Gérant voorgesteld en door de Vereeniging goedgekeurd om den berichtgevers eene *vaste* toelage van f 100.— te geven en dan wat meerdere beknoptheid te eischen. De toelage van f 40.— aan COHEN voor couranten verviel daarmede, maar de Gérant waarschuwde er voor „om de lankmoedigheid „van COHEN niet op een te sterke proef te stellen”.

Ernstiger was de klacht, dat de uit de couranten overgenomen berichten niet altijd juist, soms zelfs verouderd waren. Dit gaf RAMAER in 1871 aanleiding om te zeggen, dat het eigenlijk onjuist was, dat de berichtgever over het *geheele* binnenland, de „verzamelaar”, zooals RAMAER hem noemde, zóó excentrisch woonde en dat het beter zou zijn, om in elke Provincie of ten minste in elke groote stad een correspondent voor het binnenland te hebben, uit wier berichten dan de redacteurs ad hoc konden kiezen wat hun goeddacht. In allen geval zou men eenen afzonderlijken berichtgever voor AMSTERDAM moeten hebben.

Deze en alle vroegere opmerkingen zullen den animo van COHEN, die bijna 15 jaren aan het Tijdschrift verbonden was, niet vergroot hebben. Blijkens eene mededeeling van ZEEMAN in de MAART-Verg. der Redactie van 1873, begon COHEN in zijn werk te verflauwen: er kwam niet alleen schaarschte in de berichten, maar die berichten moesten door ZEEMAN dikwijls verbeterd worden (1877).

Langzamerhand worden die bezwaren tegen COHEN grooter, zoodat in 1879 Dr. A. E. DE PERROT, vroeger medewerker aan *Het Lancet* (bij CAMPAGNE te TIEL uitgegeven), werd aangezocht om een deel van dat werk over te nemen. Zoowel COHEN als HANLO werden hiermede in kennis gesteld, met de mededeeling evenwel, dat DE PERROT de berichten, die op AMSTERDAM betrekking hadden zou geven, maar dat de binnenlandsche berichten *in het algemeen* aan COHEN bleven toevertrouwd.

Sedert 1880 deelde ZEEMAN nagenoeg in elke Redactie-vergadering mede, dat hij COHEN

had moeten opmerkzaam maken, dat hij ten opzichte van de „leverantie van periodica” in gebreke was. Ook de *Personalia* zijn zeer onvolledig; ontbreken nu en dan geheel. De animo was er bij COHEN blijkbaar uit. Hoewel tot in 1882, het voorlaatste jaar van ZEEFMAN's Gérantschap, in naam berichtgever voor het binnenland, gaf COHEN zich daarvoor weinig moeite meer. Wel verscheen er nu en dan nog eens eene bijdrage of wetenschappelijke mededeeling van hem, maar zijne berichten binnenland bleven zoo goed als geheel wit.

Ten slotte had Dr. DE PERROT zijn taak bijna geheel overgenomen en toen hierin zelfs na aanmaning geen verbetering kwam, werd hem, nadat hij in FEBRUARI 1882 zijne excuses over den achterstand gemaakt had, maar zijne laatste berichten van MAART 1882 dateerden, in DECEMBER van dat jaar „beleefdelyk dank gezegd” voor zijnen veeljarigen ijver voor het binnenland, maar tevens medegedeeld, dat men nu zijn taak in dit opzicht als geëindigd beschouwde en Dr. DE PERROT in zijn plaats als binnenlandsch berichtgever benoemd had. Hiermede verviel ook de vaste toelage, die hij genoten had.

Het was voor ZEEFMAN en voor de andere redacteuren een moeilijk geval om dezen bekwamen man, die van den beginne af aan medewerker aan het Tijdschrift geweest was, niet te kunnen handhaven. Het is zeer goed mogelijk, dat het berichtgeven voor COHEN geen ideale taak geweest is en dat het hoofdzakelijk het financieele was, hetgeen hem dit zoolang deed volhouden. Op vele andere gebieden heeft hij zich zeer verdienstelijk gemaakt en het bedillen door jongere geneeskundigen, die in de Redactie zaten, zal hij niet altijd hebben kunnen waardeeren als te zijn geschied in het belang van het Tijdschrift, zooals toch werkelijk het geval was. 1)

Op 22 DECEMBER 1889 overleed ALI COHEN op 72 jarigen leeftijd. In het Tijdschrift vindt men een zeer waardeerend *In Memoriam* van de hand van Dr. C. E. DANIËLS, waarin evenwel van zijne medewerking aan het Tijdschrift als berichtgever voor het binnenland, slechts ter loops wordt melding gemaakt.

Men was nu echter weer in het andere uiterste vervallen: de berichten van DE PERROT waren te weinig uitgebreid, zoodat KORTEWEG in de OCTOBER-vergadering van 1883 daarover aanmerking maakte. Ten onrechte, volgens ZEEFMAN, want de *buitenlandsche* berichten moet men in het Tijdschrift vinden, maar de *binnenlandsche* kan men in de couranten kennen.

Na COHEN's aftreden werden de binnenlandsche berichten ten deele door DE PERROT maar ten deele ook door HANLO geleverd. Daarenboven werd aan W. KOSTER verzocht om dat deel der binnenlandsche berichten, waarin onderwijs-zaken behandeld werden, voor zijne rekening te nemen.

Diversen.

Hoewel het niet tot de berichten in engeren zin behoort, is het hier toch de plaats, om er op te wijzen, dat HANLO geregeld *Jaarverslagen van de sterfte in Amsterdam* inzond; officieele verslagen van de bemoeiingen en Handelingen van het Geneeskundig Staatstoezicht, met gegevens van de overledenen aan verschillende ziekten, verder *Sterfte-tabellen in eenige groote Gemeenten* in de verschillende maanden.

Sedert FEBRUARI 1869 gaf Dr. EGELING, daartoe in staat gesteld door de Inspecteurs

1) Voor zijne Afdeling GRONINGEN was hij zeer actief. In 1877 schreef hij aan het Hoofdbestuur, dat in GRONINGEN eene medische bibliotheek zou worden opgericht, mede ter aanvulling van de Academische boekerij; en hij vraagt of de Maatschappij eventueele doubletten voor die bibliotheek zou willen afstaan. Een daartoe dienende circulaire zeide, dat die vraag mede moest beschouwd worden „als een blijk van belangstelling in het behoud der GRONINGSCHER Hooge School”.

van het Geneeskundig Staatstoezicht, maandelijks *van de 12 grootste steden in Nederland* statistische opgaven. Hiervan werden overdrukjes voor de couranten gemaakt, met verzoek die in hun geheel op te nemen, wanneer zij er ten minste prijs op zouden stellen deze geregeld toegezonden te krijgen.

Als nieuwe rubriek waren deze statistische berichten zeer welkom, maar ze kwamen wat laat en er werd dus op aangedrongen ze wat spoediger in het Tijdschrift te krijgen. De berichten in de *Board of Health* uit AMERIKA kwamen een maand vroeger uit.

SHELTEMA BEDUIN gaf verder, het eerst in het nummer van 9 APRIL 1881, een *wekelijksche opgave van de sterfte in Amsterdam*, gerangschikt ten opzichte van leeftijd en ziekte, hetgeen hij tot zijn dood toe heeft volgehouden. (Zie ook Hoofdstuk V.).

Reorganisatie-plan Huet.

Het aftreden van ZEEMAN was op nieuw het sein om de toch altijd nog broeiende ontevredenheid over het Tijdschrift weder tot uitbarsting te brengen.

Het reeds vroeger door FOKKER en BOS geopperde denkbeeld kwam weder ter sprake om een *Hoofd-redacteur* voor het Tijdschrift aan te stellen, met grootere zelfstandigheid ook tegenover de Redactie zelve, dan de Gérant tot nu toe gehad had en HUET deelde zijn plan mede, om in de eerstvolgende Redactie-vergadering met een *reorganisatie-plan* te komen.

Dit plan werd door HUET aan de leden der Redactie toegezonden en in de eerstvolgende Redactie-vergadering (MEI 1883) las HUET dit plan van eene „*geheele reorganisatie der verhouding van werkkring van Redactie en Gérant*” voor. De conclusies, waartoe hij kwam, luiden:

- 1°. *Er zij één Hoofd-redacteur belast met Redactie en administratie.*
 - a. *onafhankelijk voor zooverre wetenschappelijke werkzaamheden betreft, belast met de keuze van stukken, met de zorg voor afwisseling in deze en in de referaten, met de keuze van medehelpers voor referaten en bijragen;*
 - b. *met de administratie;*
 - c. *met het leveren van hoofd-artikelen over vragen van den dag op geneeskundig gebied b. en c. onder goedkeuring van*
- 2°. *Een Comité, bestaande uit drie leden der Vereeniging, aan welks oordeel de Redacteur verder onderwerpt alles wat hij op administratief of finantieel gebied verbeteren of veranderen wil; en op welk Comité men zich desgevorderd kan beroepen;*
De Redacteur wordt jaarlijks opnieuw benoemd op voordracht van het Comité.
Dit Comité is herkiesbaar, het ziet de rekening na en doet daarvan verslag aan de Algemeene Vergadering.

Het voorstel was, zooals STOKVIS betoogde, die op speciaal verzoek het presidium van deze vergadering waarnam, door HUET gedaan, omdat de hoofdgebreken van het Tijdschrift en deszelfs leiding waren: „*gebrek aan eene duidelijk uitgedrukte opinie omtrent de hoofdvragen „van den dag op geneeskundig gebied, waarbij het gebrek aan rigting verraadt*”.

Het voorstel werd uitvoerig besproken.

Zowel STOKVIS als FOKKER meenden, dat eene bepaalde richting in het Tijdschrift niet op haar plaats was. Wie zal zeggen, dat een in het Tijdschrift gedane uitspraak ook de meening van de Redactie weergeeft? en zelfs dan nog zou dit niet wenschelijk zijn. Een bepaalde meening op politiek gebied kan men zich voorstellen, maar op geneeskundig gebied niet. In

de verhouding, die HUET wenscht tusschen Redactie en Gérant wordt ook slechts eene verandering in naam, niet in wezen gezien.

Van andere zijde werd betoogd, dat de belangstelling in het Tijdschrift gewekt moest worden door daarin meer sociaal-medische vraagstukken te behandelen, maar niet in een bepaalde richting; het pro en contra moet gehoord worden. De zuiver wetenschappelijke vragen zijn voldoende in buitenlandsche tijdschriften te vinden, zoo meende men.

„Maar daarvoor heb ik geen reorganisatie noodig” antwoordt ZEEMAN, „daarvoor heeft „de Redactie voldoende krachten in zich zelve.”

De wensch naar *Overzichten*, werd weder geuit en gewaarschuwd tegen het drijven van anderen om zoo volledig mogelijk gerefereerd te krijgen. Overzichten sluiten echter weder de actualiteit uit, waarop men vroeger zoo vaak heeft aangedrongen. Het is niet mogelijk om goede Overzichten in voldoende aantal te ontvangen, om daarmede het gemis aan referaten te vergoeden. Al deze overwegingen werden uitvoerig besproken. Ook over de vraag of men een *wetenschappelijk* man aan het hoofd moest stellen met den titel van HOOFD-REDACTEUR, die zich uitsluitend met het Tijdschrift zou bezig houden, liepen de meeningen uiteen: tegenover de opvatting, dat een zelfstandige, onafhankelijke Gérant van zelf de reorganisatie of verbetering, die men beoogde, zou invoeren, (HALBERTSMA, KORTEWEG) werd op de tweeledige functie van den Gérant gewezen, die als lid der Redactie verantwoordelijk voor de uitvoering van de besluiten der Redactie is en buitendien verantwoordelijk aan de Vereeniging voor de richtige administratie (ZEEMAN).

„Laat de vaste referenten de avond-vergaderingen van de Redactie bijwonen”, zegt „GUYE, dan leeren zij de behoeften van het Tijdschrift beter kennen.” Wilde men per se een Hoofdredacteur aanstellen, dan stelt GUYE daarvoor den naam van *Redacteur-Gérant* voor, naast wien dan een *Bestuur* zou moeten staan, dat voor de financieele zaken verantwoordelijk was.

Resumeerende meende STOKVIS te mogen zeggen dat men het eens was:

- 1°. over het gemis aan actualiteit van het Tijdschrift;
- 2°. over de noodzakelijkheid om de referaten te verbeteren;

maar dat tegenover HUET's denkbeeld om één verantwoordelijk persoon als Hoofd-redacteur aan te stellen, het in ons land beter is om een Redactie als verantwoordelijk lichaam te hebben.

Tegen een Bestuur, dat voor redactie en financiën verantwoordelijk zou zijn, kwam ZEEMAN met kracht op, voor financieel administratief gebied moet men slechts één verantwoordelijken persoon hebben.

EGELING's denkbeeld, dat de Redactie met andere leden der Vereeniging zich tot eene Commissie zou vormen ter herziening van het Reglement, werd verworpen.

Wil men dan de zaak liever laten zooals zij is?

Ja, zegt FOKKER, wanneer daarmede bedoeld wordt, dat de zaak in den boezem der *Redactie* geregeld zal worden en niet door tusschenkomst van de Vereeniging.

Ook dit wil de vergadering niet, evenmin als het voorstel van GUYE om in plaats van de Redactie een Bestuur te benoemen; en men besluit om de plaats gehad hebbende discussies te laten drukken en aan de leden der Vereeniging ter kennis te brengen.

Dan zou de bespreking in de voor 20 MEI 1883 uitgeschreven Alg. Vergadering hervat worden. De oproepingsbrief voor die Vergadering luidde als volgt:

PUNTEN VAN BEHANDELING.

- a. *Rekening en Verantwoording over 1882; het verslag der Commissie met het nazien daarvan belast;*
- b. *wijziging van art. 10, 11 en 17 van het Reglement, zie Bijlage;*
- c. *verkiezing van een Gérant, waarvoor worden voorgedragen:*
Dr. A. A. G. GUYE en Dr. J. J. BOS;
- d. *verkiezing van twee leden der Redactie in plaats van Dr. J. A. KORTEWEG alhier en Prof. T. HALBERTSMA te Utrecht;*
daarvoor worden voorgedragen:
Dr. J. ZEEMAN en Dr. A. E. DE PERROT te Amsterdam,
Prof. W. KOSTER en Prof. S. TALMA te Utrecht.

BIJLAGE.

De Redactie heeft zich de leemten, die het Tijdschrift aankleven, evenmin ontveinsd, als die bij de overige Leden der Vereeniging onopgemerkt zijn gebleven, gelijk op de vorige Algemeene Vergadering, zij 't ook maar kort, werd aangestipt. Zij heeft die leemten nog eens nagegaan en vindt daarvan de meest belangrijke:

- 1°. *Er bestaat gemis aan actualiteit wat betreft bespreking vooral van sociale medische questies van den dag;*
- 2°. *De referaten zijn niet genoeg geregeld om een overzicht te geven van de belangrijkste wetenschappelijke vorderingen of onderzoekingen in verschillende vakken;*
- 3°. *Er bestaat gemis aan een voor het wetenschappelijk deel van het Tijdschrift meer verantwoordelijk hoofdpersoon.*

Met het oog daarop heeft zij overwogen in hoeverre in die leemten te voorzien zou zijn met behoud van de in het Reglement voorgeschreven regeling van werkzaamheden voor Redactie en Gérant; dan wel of tot opheffing hiervan eene geheele reorganisatie noodig en doeltreffend zou zijn.

Het onveranderd behouden van het Reglement vond in haar midden slechts bijval onder dien verstande, dat de Redactie zelve zich beijveren en beter slagen zou om binnen de vrij ruime grenzen, waarin zij zich bewegen mag, meer referenten aan zich te verbinden. Immers ook bij wijziging van het Reglement blijft dit haar plicht en in elk geval haar streven.

Om meer dan één reden heeft zij zoo goed als eenstemmig het plan van eene geheele reorganisatie, dat een harer leden ter overweging had voorgesteld, na nauwegezette overweging verwerpelijk geacht. Hoewel de Voorsteller zelf na de gehouden beraadslaging den goeden uitslag van een dergelijk middel twijfelachtig noemde, heeft hij echter gemeend U van dat Ontwerp niet onkundig te moeten laten, omdat het zich geheel op het terrein onzer Statuten beweegt. Het luidde als volgt:

Na verwerping, zooals gezegd is, van beide denkbeelden zoowel van het eene om reglementair alles onveranderd te laten, als van het andere om een geheele reform te beproeven, heeft de Redactie zich vereenigd tot het voorstellen van de volgende wijzigingen te lezen in:

„Art. 10. De Redactie bestaat uit den Redacteur-Gérant en zes leden, drie binnen „en drie buiten de plaats, waar het Tijdschrift wordt uitgegeven. Jaarlijks treden met

„het einde van den jaargang van het Tijdschrift, volgens een daartoe opgemaakten rooster, „twee leden der Redactie af, een binnen en een buiten de bedoelde plaats woonachtig „en zijn niet herkiesbaar. De Gérant treedt jaarlijks af, doch is herkiesbaar”.

Art. II en 17 te vereenigen en te wijzigen als volgt:

Op de Redactie rust de zorg, dat het Tijdschrift een waardig orgaan zij der Nederlandsche Geneeskunde.

De Redacteur-Gérant beslist, onder verantwoording aan de Redactie, omtrent de plaatsing van ingekomen stukken. De overige leden der Redactie stellen zich beschikbaar tot het geven van advies over de tot dat einde hen toegezonden stukken.

Hij draagt zorg onder verantwoording aan de Redactie

- a. voor geregelde referaten en boekaankondigingen en steunt daartoe op referenten, door de Redactie uitgenoodigd, die jaarlijks eene vaste toelage buiten het gewone honorarium ontvangen;
- b. voor eene behoorlijke correctie en het al of niet opnemen van gravures;
- c. voor den ruil met andere binnen- en buitenlandsche tijdschriften;
- d. voor geregelde uitgave van het Weekblad, waartoe hij zich met drukker en uitgever verstaat;
- e. voor het geldelijk beheer; hij zendt de rekening en verantwoording over het afgelopen jaar minstens veertien dagen voor de Algemeene Vergadering aan de Commissie, bedoeld in Art. 3. alinea g. en legt zijne begrooting over aan de Vergadering ter goedkeuring.

Hij betaalt de honoraria aan de schrijvers voor het afgelopen jaar in het eerste kwartaal van het jaar uit.

Zij heeft gemeend op deze enkele wijzigingen, die deels aan den feitelijk geworden toestand beantwoorden, deels eene algemeene gewenschte verbetering schijnen te beloven, uwe goedkeuring te mogen verwachten, in het vertrouwen, dat de Redactie verder in eigen boezem nader in bijzonderheden kan overleggen en zich beijveren zal om de door haar gevoelde leemten van het Tijdschrift te verbeteren.

In de Algemeene Vergadering van 20 MEI 1883, waarin 25 leden aanwezig, 3 met kennisgeving en 6 zonder kennisgeving afwezig waren, bleek Prof. SNELLEN niet tevreden te zijn met de portée van de voorstellen der Redactie, die hij te weinig afdoende vond. Wat de referaten betreft wil hij meer medewerking van de medici in het algemeen hebben en daartoe geraken door uit de centra der medische wetenschap in ons land meer krachten aan de Redactie toe te voegen en wel door in elke Academie-stad eene Com-

Prof. Snellen

missie aan te wijzen, welke de Redactie van advies zou dienen. Hij stelde voor om aan Art. 8 van het Reglement toe te voegen:

De Redactie bestaat uit 4 sub-commissies, elk bestaande uit drie leden en in de Academie-steden gevestigd en corresponderende met den Gérant door hare presidenten.

Dit voorstel zou dus de Redactie tot 12 leden uitbreiden, terwijl juist HUET de Redactie had willen inkrimpen. Voor de vlugheid van werken zou dit ook niet bevorderlijk geweest zijn en vermoedelijk ook niet voor de eensgezindheid onder de Redacteuren. Dit voorstel

maakte meer den indruk van desorganisatie dan van reorganisatie. Men ging er dan ook niet verder op in, want terecht had PLACE opgemerkt, dat dan ook van andere groote steden vertegenwoordigers in de Redactie zouden moeten worden opgenomen: van ROTTERDAM, van DEN HAAG, wellicht ook van de groote krankzinnigengestichten.

Het was velen niet duidelijk waarin nu eigenlijk de reorganisatie zat, die de gebreken van het Tijdschrift moesten wegnemen (EGELING): het Tijdschrift heeft behoefte aan de directie van één persoon, die met vaste hand leidt en er voor zorgt, dat het een meer Nederlandsch karakter draagt, dat Nederlandsche literatuur er meer in besproken wordt, de berichten minder uit andere bladen worden overgenomen en die er voor zorgt, dat medische vraagstukken er in behandeld worden. Dit kan slechts geschieden, wanneer men een Hoofd-redacteur aanstelt, die zich geheel aan het Tijdschrift kan wijden. (RAMAER).

Na een verdediging van de voorstellen der Redactie door ZEEMAN en GUYE, worden de wijzigingen in stemming gebracht.

In art. 10 wordt „niet herkiesbaar” in „niet dadelijk herkiesbaar” aangenomen.

Het voorstel van SNELLEN om achter „drie leden buiten” te lezen „van elke Universiteit één” wordt gesubamendeerd door PLACE, die wil lezen „Gérant en 8 Redactieleden, 3 binnen AMSTERDAM en 5 in LEIDEN, UTRECHT, GRONINGEN, ROTTERDAM en DEN HAAG”. Nadat dit amendement verworpen is, stelt PLACE voor omtrent de plaats niets naders te bepalen. Maar het amendement van PENN om te lezen „den Gérant en minstens zes leden” wordt aangenomen.

Nadat in de Artt. 11 en 17 nog eenige wijziging is gebracht, wordt dit artikel in zijn geheel aangenomen en zal met 1 JANUARI 1884 in werking treden. Het geheele Reglement zooals dit difinitief is vastgesteld, vindt men hierachter als bijlage afgedrukt.

Eene vergelijking met het Reglement dat bij de reorganisatie in 1867 is vastgesteld, is

An Louheer

helaas niet mogelijk, daar van dit laatste geen exemplaren meer aanwezig is. Het Reglement van 1862 kan voor eene vergelijking geen dienst doen, daar dit reeds in 1864 en daarna in 1867 is veranderd. In 1864 wellicht uitsluitend of ten minste in hoofdzaak wat den vorm van uitgifte, in 1867 meer speciaal wat de inwendige organisatie betreft.

Voor de avond-vergadering der Redactie van OCTOBER 1883, waartoe ook de op 1°. JANUARI 1884 in de Redactie komende leden waren uitgenoodigd, had ZEEMAN aan de leden nog een voorstel van FOKKER gezonden over de verdeeling der werkzaamheden onder de Redactie, dat reeds vóór de Alg. Vergadering van MEI was ingekomen, maar door ZEEMAN meer als een Huishoudelijk Reglement was opgevat en daarom niet reeds in die vergadering was aan de orde gesteld.

Dit voorstel luidde:

Regeling (Concept) van de Redactie van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde.

- a. *Het doel van het Tijdschrift moet zijn*
 - I. *De lezers op de hoogte te houden van de vorderingen van wetenschap en praxis.*
 - II. *Het vermelden van belangrijke binnen- en buitenlandsche berichten.*
 - III. *Door opname van oorspronkelijke stukken bij te dragen tot bevordering van medische wetenschap.*
 - IV. *Het bespreken van sociaal medische kwesties.*
- b. *Dit doel wordt nagestreefd*
 - I. *Door referaten mits deze zich uitstrekken over den geheelen omvang der medische wetenschap, zoodat geen belangrijke ontdekking of geschriften onvermeld blijft. Tot bereiking van dit doel wordt voor iederen specialen tak der geneeskunde een vaste referent aangesteld, die zich verbindt de lezers op de hoogte te houden van alles wat in zijn specialiteit belangrijk moet worden genoemd.*

De vaste referenten worden door het Comité van Redactie gekozen, zooveel mogelijk uit haar midden, althans uit de leden der Vereeniging of uit hen, die bewezen hebben op dat gebied te huis te zijn.

Bijaldien geen geschikt persoon voor eenig vak te vinden is, worden sollicitanten uit de lezers opgeroepen.
 - II. *Door de door twee daartoe aangewezen leden der Vereeniging verzamelde berichten — één voor buitenland, één voor binnenland.*
 - III. *Opname van oorspronkelijke stukken, geplaatst na beoordeeling door het Comité van redactie.*
 - VI. *Dit onderdeel van het doel van het Tijdschrift wordt bezorgd door het Comité van Redactie, dat voor iedere brandende kwestie, die niet genoeg in ingezonden stukken is besproken, een uit zijn midden daartoe aanwijst.*

Van de voor honorarium beschikbare gelden wordt allereerst een som van vijftig gulden uitgekeerd aan een ieder der sub b. II genoemde berichtgevers. Het overschietende wordt in verhouding tot de geleverde copie verdeeld tusschen de in b. I, II, III en IV genoemde schrijvers.

Het Tijdschrift neemt eveneens doch zonder vergoeding van honorarium op

1°. *Ingezonden stukken ter beoordeeling van het Comité van Redactie.*

2°. *Referaten van anderen, doch alleen na goedkeuring van den vasten referent op wiens gebied het aangeboden referaat betrekking heeft.*

Het indienen van dit voorstel had ten gevolge, dat de verschillende rubrieken van het Tijdschrift weder eens voor de zooveelste maal besproken werden, maar natuurlijk vooral de referaten, naast welke GUYE nu 4 maal 's jaars *overzichten* wil uitlokken. KORTEWEG wil ze ter aanmoediging ruimer honoreeren.

Om de kosten dan niet te hoog te doen loopen, wil FOKKER niet alle bladzijden even hoog honoreeren en bijv. voor de ingezonden, d.w.z. de niet door de Redactie gevraagde bijdragen, geen honorarium geven. Hiervan vreesden anderen weer onbillijkheden, die dan voorkomen moesten worden door de Redactie in elk afzonderlijk geval te laten bepalen hoe hoog het honorarium zou zijn. Neen, meenen STOKVIS en ZEEMAN, daarin heeft de Redactie niets te zeggen, dat is een zaak, die door de Vereeniging bepaald wordt!

Op allerlei wijzen zoekt men naar middelen om vollediger referaten te krijgen: FOKKER wil, zoo noodig, referenten per *advertentie* oproepen, wat natuurlijk niet ging; KORTEWEG wil dubbele honoreering ten koste van ingezonden bijdragen en KOSTER wil de beoordeeling of een bijdrage als „ingezonden” in dien zin moet worden beschouwd, aan de Redactie overlaten. Het werk der vaste-referenten, zou volgens een tarief kunnen geschieden, meende KORTEWEG, zoodat zij die weinig leverden ook minder ontvingen; maar de arbeid, dien de referenten doen komt niet altijd tot uitdrukking in de *hoeveelheid* van hunne bijdragen.

FOKKER's voorstel om voor bepaalde vakken vaste referenten aan te stellen was ook al niet nieuw meer; het was het allereerste plan bij de oprichting van het Tijdschrift geweest en STOKVIS herinnerde aan de volkomen mislukking daarvan. De medewerkers werden toen ook op het binnenblad van den titel opgenoemd, het resultaat was treurig: na korten tijd verslapt de medewerking. Maar het verschil met vroeger bestond daarin, dat volgens FOKKER's voorstel de vaste-referenten behalve het honorarium nog een toelage zouden ontvangen.

„Men zette de nalatigen, die niet medewerken, af,” meent FOKKER.

„Wanneer ge mij dan maar de goede referenten aanwijst” zegt STOKVIS.

Men ziet dezelfde besprekingen en voorstellen die reeds in PENN's tijd gedaan werden; maar nog steeds waren de referaten het struikelblok van het Tijdschrift gebleven.

Hetzelfde kan gezegd worden van GUYE's voorstel om de in ruil verkregen tijdschriften onder de vaste referenten te verdeelen. De praktijk heeft geleerd, dat dit alles niets helpt en ZEEMAN meende terecht, dat het veel beter was, dat de referenten van hun honorarium zelf hunne tijdschriften kochten, dan wisten zij wat zij noodig hadden.

Na de zaak van alle kanten bezien te hebben, werd tot het benoemen van vaste referente besloten en ging men over tot het aanwijzen van die personen, die voor de door FOKKER gewenschte vakken als vast-referent het meest gewenscht zouden zijn.

GUYE wilde hen tot eene Redactie-vergadering uitnoodigen, maar STOKVIS achtte het voldoende, wanneer de nieuwe Gérant hen, voor wie hij dit gewenscht acht, tot eene bespreking uitnoodigde. Het publiek zou dan in een „Woord aan den lezer” in den nieuwen jaargang met de nieuwe maatregelen in kennis gesteld kunnen worden.

Over het voorstel van FOKKER werd geen bepaalde stemming gehouden; uit de gevoerde discussies was de meening der leden voldoende gebleken om daarnaar te handelen. Aan Dr. GUYE wordt opgedragen met de genoemde personen de noodige correspondentie te voeren, ten einde te vernemen of zij bereid waren de benoeming aan te nemen. (Men zie hier over ook Hoofdstuk VI).

Het bleek evenwel in de daarop volgende Redactie-vergadering dat de bedoeling van FOKKER niet door allen op dezelfde wijze werd opgevat. FOKKER zelf wilde voor één vak slechts éénen vasten referent benoemen, die *alle* referaten, die voor dit vak zouden worden ingezonden, moest beoordeelen; voor elk vak dus slechts aan één persoon het *recht* van refereeren geven. Maar hiermede zou de Redactie haar eigen taak uit handen geven. (GUYE en ZEEMAN).

FOKKER wijzigde daarop zijn voorstel in:

„De Redactie zal voor ieder vak één bepaald persoon als medewerker uitnoodigen, die zich telkens voor den tijd van één jaar verbindt, om de lezers van het Tijdschrift op de hoogte te houden van het belangrijkste, dat in het hem opgedragen vak wordt gepubliceerd.

„Referaten van andere medewerkers hun vak betreffende worden slechts geplaatst, nadat zij daarover aan de Redactie geadviseerd hebben.”

Dit voorstel wordt nu *aangenomen*, de motie van HUET om de algemeene Vergadering in dezen te doen beslissen *verworpen*. Eveneens wordt verworpen het door KORTEWEG voorgestelde, om aan de bedoelde referenten mede te deelen, dat over de financieele voordeelen de Redactie niet kon beslissen, maar dat dit door de Algemeene Vergadering moet geschieden.

Bij de mededeeling van een en ander aan de Lezers van het Tijdschrift, zal Dr. GUYE de namen noemen van hen, die aldus zijn uitgenoodigd.

Opdat dit nieuwe stelsel vooral in het eerste jaar behoorlijk zou kunnen worden uitgevoerd, deed FOKKER een beroep op de leden der Redactie om daaraan mede te werken, speciaal op STOKVIS en HUET, maar deze verklaarden, dat zij zich daartoe niet konden verbinden.

Ten slotte wordt nog opgemerkt, dat de vaste referenten onder hunne verantwoordelijkheid ook het werk van andere personen kunnen doen dienen voor het behoorlijk vervullen van de taak, die zij op zich genomen hebben.

De reeds in een vorige vergadering opgemaakte lijst wordt nu nog eens nagezien en tot vaste medewerkers worden nu benoemd:

<i>Chirurgie</i>	Prof. H. TREUB in LEIDEN of Dr. L. V. D. HOEVEN, DEN HAAG.
<i>Obstetrie</i>	Prof. T. HALBERTSMA, UTRECHT.
<i>Alg. Pathologie en Path. Anat.</i>	Prof. W. KOSTER en Prof. C. A. PEKELHARING.
<i>Physiologie</i>	Dr. DE JAGER.
<i>Physiologische Chemie</i>	Prof. HEYNSIUS te LEIDEN.
<i>Anatomie</i>	Dr. DE KONING.
<i>Histologie</i>	Dr. V. HAREN NOMAN.
<i>Spec. Path. en Therapie</i>	Prof. S. TALMA en Dr. C. WINKLER.
<i>Neuropathologie</i>	Prof. P. K. PEL.
<i>Syphilis en Urogenit. apparaat</i>	Dr. C. C. SEPP.
<i>Psychiatrie</i>	Dr. TELLEGEN.
<i>Medicina forensis</i>	Prof. W. KOSTER.
<i>Hygiëne</i>	Prof. A. P. FOKKER.
<i>Medische Politie</i>	Prof. v. OVERBEEK DE MEYER en Dr. BRUINSMAN.
<i>Oogheekunde</i>	Prof. H. SNELLEN en Dr. BOUVIN.
<i>Pharmacologie</i>	Prof. A. P. FOKKER.
<i>Veeartsenijkunde</i>	Prof. C. A. PEKELHARING.

De laatste Redactie-vergadering onder ZEEMAN werd op 23 DECEMBER 1883 ten zijnen huize gehouden. Daarin werd van ZEEMAN afscheid genomen en werd hem bij monde van GUYE, als herinnering aan zijne veeljarige werkzaamheid voor het Tijdschrift het geïllustreerde Engelsche werk: *The great painters of Christendom*, by ROBERTSON, aangeboden. ZEEMAN bleef echter voorloopig in de Redactie.

In deze laatste vergadering werden de brieven voorgelezen van hen, die tot vast medewerker waren aangezocht. De meesten hadden dit aangenomen; maar Dr. DE KONING, die voor anatomie bedankt had, werd niet vervangen, omdat over anatomie niet zoo veel te refereeren viel; ook prof. HEYNSIUS in LEIDEN had zich niet beschikbaar gesteld en werd voor physiologie door Dr. J. BINNENDIJK vervangen.

Voor KOSTER moest later nog een klein misverstand worden weggenomen, omdat hij uit de circulaire van GUYE begrepen had, dat zijn vroegere betrekking tot het Tijdschrift geïgnoreerd werd. Voor min of meer encyclopedische werkzaamheden had hij een toelage gekregen en later ook voor berichten betreffende medisch onderwijs, die wilde hij weder ter beschikking van de Redactie stellen, indien deze meent, dat dit nu niet meer noodig was. Ook over de vakken waarin hij nu als vast referent zal optreden vraagt hij eenige inlichting.

Hem werd verzekerd, dat zijne verhouding tot het Tijdschrift onveranderd bleef ook wat de financieele regeling betrof. Bij de verdeling der werkzaamheden was de financieele kwestie buiten bespreken gelaten, omdat dat niet tot de competentie der Redactie behoorde, die moest later door de *Vereeniging* geregeld worden.

Hiermede was de nieuwe organisatie van het Tijdschrift definitief geregeld en trad GUYE in 1884 als Redacteur-Gérant op.

De hoofdzaak, welke men met deze reorganisatie bereiken wilde, bestond wel hierin, dat de leiding van het Tijdschrift uit de handen der Redactie in die van de Redacteur-Gérant was overgegaan, waarbij dus de Redactie een zuiver adviseerend karakter kreeg en dat voor alle hoofdvakken vaste referenten benoemd waren.

TIJDSCHRIFT EN MAATSCHAPPIJ.

DE verhouding tusschen het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde en de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst was geregeld in het contract, dat in het kader van de Wet der Maatschappij opgenomen was.

In de eerste jaren van ZEEMAN'S Gérantschap kwam het nog al eens voor, zooals ook al onder PENN het geval geweest was, dat de Afdeelingen der Maatschappij en zelfs, zooals wij zagen, Hoofdbestuurderen der Maatschappij nog niet geheel doordrongen waren van de wederzijdsche verhouding sedert het *Maandblad der Maatschappij* had opgehouden te bestaan.

Behalve de bespreking over de vernieuwing van het contract in 1868 vinden wij in de eerste jaren van ZEEMAN'S Gérantschap — waarin Prof. BOOGAARD de belangen der Maatschappij in de Redactie vertegenwoordigde — geen bijzondere mededeelingen over de verhouding tot de Maatschappij.

Een eerste zaak, waarin het Tijdschrift echter slechts zijdelings betrokken was, werd in de Alg. Verg. der Maatschappij van 1868 door het Hoofdbestuur in zijn voorstel B. aan de orde gesteld, namelijk om

aan de rapporteurs der vaste en tijdelijke commissiën, wier verslagen van wege de Maatschappij in het orgaan van deze worden opgenomen een honorarium naar den maatstaf van het tarief van het Tijdschrift uit te keeren.

Dit voorstel ondervond op financieele gronden nog al tegenstand. Tegenover de meening van den Penningmeester der Maatschappij, dat een dergelijke honoreering billijk was wegens den grooten arbeid, die dikwerf voor die rapporten gedaan werd, meenden anderen dat de eer om in zulk een commissie benoemd te zijn en de vrije reis- en verblijfkosten voor het bijwonen der Alg. Vergadering als een voldoende compensatie voor dien arbeid beschouwd kon worden.

De afgevaardigde van HAARLEM meende, dat het Tijdschrift door de Maatschappij voor de aan deze afgestane ruimte betaald wordt en dat dus *het Tijdschrift voor dien wetenschappelijken arbeid honorarium diende uit te keeren.*

Het voorstel van het Hoofdbestuur werd echter met groote meerderd van stemmen aangenomen.

In het eind van 1870 verzocht BOOGAARD in de Redactie, dat er voor gezorgd zou worden, dat de leden der Maatschappij, niet-inteekenaren, de voor hen bestemde Acta „althans niet „later zouden ontvangen dan de inteekenaren” en herinnerde hij er nog eens aan, dat de Redactie verplicht was een dubbel exemplaar van het Tijdschrift aan de Bibliotheek der Maatschappij af te staan. Tevens bleek toen, dat enkele Afdeelingen geen afzonderlijke afdrukken van de Acta voor haar archief ontvingen.

Volgens de inlichtingen van den Gérant kon dit laatste slechts gebeuren, wanneer de Secretaris eener Afdeeling verzuimd had aan den Secretaris der Maatschappij van het toe-

treden van een nieuw lid mededeeling te doen. De Afdeeling ontving dan voor dat nieuwe lid geen Acta en de Secretaris der Afdeeling gaf het voor het archief bestemde exemplaar aan dit nieuwe lid. Dit was dus een fout van den Afdeelings-Secretaris, die gemakkelijk te verhelpen was.

De eerste, minder aangename aangelegenheid in ZEEMAN'S Gérantschap tusschen het Tijdschrift en een der Afdeelingen kwam in 1874 voor; jammer genoeg juist in het jaar, waarin de *Maatschappij* haar 25-jarig bestaan zou vieren. Hoewel deze quaestie volkomen naar genoegen van het Tijdschrift afliep, gaf zij toch blijk van eene prikkelbare stemming, van sommige leden der Maatschappij tegenover het Tijdschrift.

Voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij was namelijk in dit jaar door de Afdeeling 's HERTOGENBOSCH-BREDA een voorstel ingediend, luidende:

De Afdeeling 's HERTOGENBOSCH-BREDA en Omstreken — zich beroepende op de betrekking, die er bestaat tusschen de Maatschappij en de Redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde verlangt, dat door het Hoofdbestuur stappen worden gedaan bij genoemde Redactie:

- 1°. *om de ingezonden stukken, die door haar ter plaatsing niet geschikt worden geoordeeld, met de redenen waarom gemotiveerd, aan de schrijvers terug te zenden;*
- 2°. *om in ieder geval de stukken niet eigenmagtig onder zich te houden zonder eenige verdere kennisgeving (binnen een niet te lang tijdsverloop) aan de inzenders."*

De Secretaris der Afdeeling Dr. F. J. KOENEN, was zoo vriendelijk voor mij uit de notulen van de vergadering van die Afdeeling, DINSDAG 27 JANUARI 1874, het volgende mede te deelen:

Bij de punten van beschrijving voor de a.s. Algemeene Vergadering wenscht een der leden de aandacht van het Hoofdbestuur te vestigen op de eigendunkelijke wijze waarmede de Redactie van het Tijdschrift te werk gaat met de weigering van ingezonden stukken en die zelfs niet terug zendt aan de schrijvers; welke grieven hij staaft uit eigene ondervinding zoowel als uit aanhalingen der Geneeskundige Courant.

De VOORZITTER merkt op, dat de Maatschappij niets gemeen heeft met de Redactie van het Tijdschrift, dan in zooverre dat zij voor eene zekere contributie al hare acta in het Tijdschrift plaatsen kan. Hij voorziet geen nut van een dergelijk voorstel, dat daarenboven op geene algemeene phrasen moet berusten, maar bepaald geformuleerd moet worden om als punt van beschrijving te worden opgezonden.

Een ander lid bestreed die scheiding tusschen de Maatschappij en de Redactie en zou het veel wenschelijker vinden de contributie te onttrekken en hare Handelingen in een ander tijdschrift te doen opnemen, bijaldien de Redactie hare handelingen niet kan rechtvaardigen.

Na re- en dupliek wordt het bovengenoemde voorstel geformuleerd en aangenomen.

In de Algemeene Vergadering der Vereeniging van 10 MEI 1874 wees de Gérant op de „aanmatiging, die in dit voorstel doorstraalt, uit de ijdelheid van één persoon voortspruitende” en hij voegde er aan toe, dat „de Premisse van het voorstel onjuist was en dat het feit zelve „niet bestond”.

Het Hoofdbestuur had het niet noodig geoordeeld bij het plaatsen van dit voorstel op

de agenda der Maatschappij-vergadering eenige opmerking daaraan toe te voegen en de Redactie was dan ook zoo verstandig om niet veel aandacht daaraan te wijden.

Zij deed aan de Maatschappij weten, dat zij een vertegenwoordiger der Vereeniging naar de Feest-vergadering der Maatschappij zou zenden en droeg aan dezen op het voorstel van 's HERTOGENBOSCH op die Vergadering in het juiste licht te plaatsen.

De verdediger van het voorstel voerde als argument voor de indiening slechts aan, dat de belangrijkheid van het stuk, waarom het ging, wel gebleken was uit het feit, dat dit in een ander geneeskundig Blad (*Geneeskundige Courant*) dadelijk was opgenomen.

Van de zijde van het Tijdschrift sprak Dr. J. J. Bos zijne verwondering er over uit, dat het Hoofdbestuur niet dadelijk bij dit voorstel er op had gewezen, dat het in deze vergadering

niet te huis behoorde, omdat de Maatschappij met de interne zaken der Redactie niets had uit te staan. Maar volgens de verklaring van den Secretaris der Maatschappij had het Hoofdbestuur dit onnoodig gevonden, omdat iedereen wel dadelijk zou begrepen hebben, dat deze zaak de Maatschappij niet aanging. Met *acclamatie* werd daarop tot de orde van den dag overgegaan.

J. J. Bos

Merkwaardig is wel, dat in het Jaarverslag, dat de Algemeene Secretaris der Maatschappij in die Feest-vergadering over die 25 jaren uitbracht, *met geen enkel woord melding wordt gemaakt van het ophouden van de uitgave van het Maandblad der Maatschappij, noch van de oprichting van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.*

In de Bibliotheek van de Maatschappij komt de rede van den Voorzitter Dr. J. N. RAMAER in manuscript voor, waarin van het opheffen aan het *Maandblad* met eenige bitterheid wordt herinnerd 1).

Een punt, waarin de Maatschappij wel recht had eenige inlichting van de Redactie te vragen werd in 1874 door Prof. STOKVIS — in dat jaar aangewezen om de belangen van de Maatschappij in de Redactie te behartigen — ter sprake gebracht. Het betrof de reeds meermalen besproken verzending van de Acta der Maatschappij voor de niet-inteekenaars op het Tijdschrift

aan de Afdeelingen, waarover hij voor de a.s. Hoofdbestuurs-vergadering eenige inlichting wenschte. De kosten van verzending waren tot nu toe, omdat zij per boekverkoopers-gelegenheid en dus op goedkoope, maar wat langzame wijze geschiedde, door het Tijdschrift niet aan de Maatschappij in rekening gebracht. Het was, zooals de Gérant verklaarde, eene *onverplichte vrijgevigheid* van het Tijdschrift waaruit evenwel niet de *verplichting* van het Tijdschrift mocht worden afgeleid om de Acta aan al de leden *kosteloos en per post* toe te zenden. Over de *wenschelijkheid* zou met de Redactie te praten zijn, maar de *beslissing* daarover berustte bij de *Vereeniging*.

1) Zie *Gedenkboek der Maatschappij*, 1924, blz. 157.

In het contract met de Maatschappij stond slechts dat de Handelingen *kosteloos* aan de leden, niet-inteekenaren, zouden worden toegezonden, maar *niet, wie de kosten moest dragen*. Men kon dit zóó uitleggen, dat het Tijdschrift dit moest doen, maar daartegenover stond, dat men toch niet kon verlangen, dat dit tegen zijn belang de niet-inteekenaren zou ter wille zijn, wanneer dit niet *verplicht* was.

De Redactie wilde evenwel niet op het opnemen dier verplichting in het contract aandringen, omdat de verhouding met de Maatschappij van dien aangenamen aard was, dat volstaan kon worden om onderling overeen te komen, dat beide de helft der kosten zouden dragen.

STOKVIS werd (NOVEMBER 1874) gemachtigd dit uit naam der Redactie aan het Hoofdbestuur voor te stellen, Het *Comité van Redactie* zou het in de eerstvolgende Alg. Vergadering in 1875 bij de Vereeniging doen.

Hiermede scheen deze zaak op bevredigende wijze te zijn opgelost.

Toen evenwel in de vergadering van het Hoofdbestuur (APRIL 1875) bleek, dat er nimmer een *schriftelijk* contract met het Tijdschrift was gesloten, werd met de Redactie overeengekomen om aan een commissie, bestaande uit twee leden van het Hoofdbestuur (STOKVIS en GUYE) en twee leden der Redactie (ZEEMAN en Dr. J. J. BOS) op te dragen een concept-contract op te stellen. Dit concept werd in de Vergadering der Vereeniging van MEI 1875 goedgekeurd en aan het Hoofdbestuur toegezonden.

Het was namelijk bij de besprekingen aan de Redactie gebleken, dat ook zij wel eenige wijziging van de bepalingen van het contract wenschte, omdat een rapport door Dr. DANIELS voor de vaste Commissie voor de geschiedenis uitgebracht en door deze Commissie ter opneming aan het Tijdschrift gezonden, zóó uitvoerig was, dat alleen daarmede reeds het maximum van het voor de Maatschappij bestemde aantal bladzijden ruim zou worden overschreden. De Redactie wilde dus gaarne vastgesteld hebben wat in dergelijke gevallen gedaan moest worden.

Zulk een uitgebreid stuk had, behalve de groote kosten, die het drukken voor de Maatschappij zou medebrengen, nog het groote bezwaar, dat daarmede een groot beslag gelegd werd op de beschikbare letter van het Tijdschrift; voor de eigen stukken bleef dan niet voldoende over en de letter moest zóó spoedig omgezet worden, dat de tijd voor de correctie voor auteurs en eerste correctie zeer beperkt werd; klachten over slechte correctie bleven dus niet uit.

Dit rapport van DANIELS *Over kinderpok-inenting in Nederland*, opgenomen in de IIe Afdeling 1875 had in de Hoofdbestuur-vergaderingen van 1875 en 1876 tot ampele besprekingen aanleiding gegeven: het besloeg 206 bladzijden druks en was door de commissie voor de Geschiedenis (A. A. FOKKER, ISRAËLS en DANIELS) dadelijk naar de Redactie van het Tijdschrift gezonden. Deze, in de meening, dat het officieel door het Hoofdbestuur gezonden was, had het laten drukken. Het was echter buiten het Hoofdbestuur om geschied en gaf tot een scherpe briefwisseling tusschen het Hoofdbestuur, Dr. DANIELS en de Commissie voor de Geschiedenis aanleiding, met het gevolg, dat aan de Redactie verzocht werd geen stukken meer op te nemen, die niet door het Hoofdbestuur zelve gezonden waren.

Het Hoofdbestuur besloot tevens voor dit stuk geen honorarium aan Dr. DANIELS uit te keeren, maar hem als vergoeding van zijne moeite een *gratificatie* van f 140.- te verleen.

In het voorstel der Gecommitteerden was door de *Vereeniging* (MEI 1875), op voorstel van ZEEMAN, eene wijziging van art. 38 van het bestaande contract voorgesteld, namelijk om de eerste alinea van dat artikel te lezen:

Aan de leden der Maatschappij, die tevens inteekenaars zijn, wordt het geheele Tijdschrift verstrekt voor f 6,50.

Van deze wijziging, waarin het Hoofdbestuur terecht een poging van de Redactie zag om den abonnements-prijs voor niet-leden der Maatschappij te kunnen verhoogen, verwachtte het Hoofdbestuur nadeel voor beide partijen en wenschte dus wijziging dier redactie.

De zaak, die aanvankelijk zoo eenvoudig scheen, had dus nog een staart gekregen.

Intusschen had het Hoofdbestuur aan de Alg. Vergadering der Maatschappij gevraagd of zij dit jaar herziening der Wet wenschelijk achtte.

Het had daarvoor het volgende voorstel voor de Alg. Vergadering ingediend:

De Vergadering beslisse, ingevolge Art. 91 der Wet of de Wet der Maatschappij aan eene herziening zal worden onderworpen.

In de toelichting leest men, dat dit geschiedde:

met het oog op verscheidene partieele Wetsveranderingen, die sedert de laatste herziening (1867) gemaakt waren, waardoor het Hoofdbestuur eene algemeene herziening wenschelijk oordeelde.

Dit voorstel werd in de Alg. Verg. der Maatschappij zonder stemming aangenomen. Volgens de Wet moest nu de Vergadering drie Afdeelingen aanwijzen om in de Commissies voor de Wetsherziening zitting te nemen. Op voorstel van den voorzitter, prof. DONDEBS, werd het Hoofdbestuur gemachtigd die Commissie te benoemen en dit wees later de Afdeelingen AMSTERDAM, LEIDEN EN O. en de VECHT EN O. daarvoor aan.

Tot goed begrip der zaak moeten wij de discussies, die over het voorstel der Gecommitteerden (STOKVIS, GUYE, ZEEMAN en BOS) in de Vereeniging gevoerd zijn, wat uitvoeriger mededeelen.

Het voorstel der Gecommitteerden had geluid:

om in Art. 37 aan de zinsnede: „die verbindtenis geldt telkens voor één jaar” toe te voegen: „van 1°. JANUARI tot ulto. DECEMBER en wordt minstens een half jaar te voren opgezegd”.

In hetzelfde artikel in plaats van: „tot een maximum van 200 bladzijden druks „8vo”, te lezen: „tot hoogstens twee honderd vijftig bladzijden druks van het thans „gebezigde 8vo-formaat, of bij verandering daarvan tot een gelijk bedrag van letterinhoud”.

Art. 39, aan de eerste alinea „de leden der Maatschappij, die geen inteekenaars „zijn ontvangen kosteloos al het vermeldde in art. 37”, toe te voegen: „de kosten der „franco-toezending worden voor de helft gedragen door de Maatschappij en voor de „helft door het Tijdschrift.”

Art. 41, in plaats van: „de Maatschappij geeft, in verhouding tot deze verplichtingen „aan de Redactie eene vaste subsidie 's jaars van f 1,50 voor elk harer gewone en „buitengewone leden”, te lezen: „de Maatschappij geeft aan het Tijdschrift eene ver- „goeding 's jaars van minstens f 1,- per Lid, doch die overigens berekend wordt naar „den maatstaf van $\frac{3}{4}$ cent per bladzijde en per exemplaar”. (Lees: per lid).

Behalve de veranderingen in de bedoelde artikelen waren nog de volgende reglementaire bepalingen voorgesteld:

- a. *Voor afzonderlijke afdrukken van stukken van de Maatschappij, door haar bij het ter perse gaan verlangd, wordt insgelijks $\frac{2}{4}$ cent per bladzijde en per exemplaar in rekening gebracht.*
- b. *Van wege de Maatschappij geschiedt de toezending van copy, voor hetgeen gedrukt zal worden, niet anders als door haren Hoofdbestuurder-Secretaris aan den Gérant van het Tijdschrift en worden buiten den laatstgenoemde om geene bestellingen of orders aan den drukker of uitgever gegeven.*
- c. *Gravures, door de Maatschappij bij de van haar uitgaande stukken verlangd, worden voor zooverre de Redactie de wenschelijkheid daarvan beaamt, voor gezamenlijke rekening en anders geheel door de Maatschappij bekostigd.*

Bij de discussie hierover in de Alg. Vergadering der Vereeniging van 1875 was op de bezwarende voorwaarde van prioriteit gewezen, die uit den aard der zaak door de Maatschappij gevorderd werd voor hare vaak louter administratieve stukken, die tevens de plaats voor meer wetenschappelijke mededeelingen in het Tijdschrift innamen of althans grooter uitgave vorderden, zoodat men vroeg, waarom *door verhooging van het maximum* die lasten verzwaard moesten worden. Men merkte daartegen echter op dat in de voorgestelde verandering van art. 41 een tegenwicht was gelegen, zoodat de Maatschappij ook meer betalen moet als zij van die bevoegdheid ruimer gebruik maakt.

De Alg. Verg. besloot echter met 10 tegen 4 stemmen het maximum op 200 pagina's te houden; voor het drukken van meer dan 200 pagina's zal de goedkeuring van de Redactie gevorderd worden.

Het door den Gérant gedane voorstel om Art. 38, eerste alinea, aldus te lezen:

aan de Leden der Maatschappij, die tevens intekenaars zijn wordt het geheele Tijdschrift verstrekt voor f 6,50.

werd door hem als eene voor de Leden der Maatschappij gelijkloeiende, maar voor de vrijheid der Redactie tegenover de niet-Leden der Maatschappij niet onverschillige lezing toegelicht en door de Vereeniging *aangenomen* met 9 tegen 5 stemmen.

De in art. 39 te brengen wijziging wordt aangenomen en de wijziging in art. 41, door STOKVIS toegelicht als eene passende *tegemoetkoming* aan den billijken wensch der Maatschappij, om daardoor beter bij machte te zijn haar financieel evenwicht te bewaren, werd algemeen goedgekeurd, al ontveinsde men zich niet het gewicht eener dergelijke vermindering van toelage en het ongerief der daaruit voortvloeiende fluctuatie in de inkomsten van het Tijdschrift.

Bij de bepaling van denzelfden prijs als vroeger voor *afzonderlijke afdrukken* wordt, om te waken tegen mogelijk misbruik (het in den handel brengen) of misverstand van de bedoeling dier afdrukken, nog opgenomen „*dat boven de 50 afdrukken het dubbel wordt vergoed.*”

Aan de Maatschappij zal worden medegedeeld, dat bij aanneming daarvan door hare Algemeene Vergadering, de aldus gewijzigde artikelen onmiddellijk zullen kunnen gelden of met 1°. JANUARI 1876.

Na aanneming door de Vereeniging werden deze voorstellen aan het Hoofdbestuur gezonden, in de meening dat hiermede een oplossing in beider belang zou zijn verkregen.

In AUGUSTUS 1875 ontving de Redactie echter een schrijven van den Hoofdbestuurder-Secretaris, Dr. GUYE, met de mededeeling:

- 1°. *dat Dr. DANIËLS voor zijn uitvoerig rapport geen honorarium ontving;*
- 2°. *dat de Maatschappij de door het Tijdschrift aangeboden regeling voor expeditiekosten van de Handelingen aannam;*

Copij van schrijven Sept. 1875

den Heer Vorpostbestuurder
des N. N. L. bez. d. Gemeenschap

Wetgeeft! Het voor te aan de Red van
het Ned. Tijds. v. Gemeent. geregt. schrijven d. 10
1 aug 1875 is voor haar ontvangen.

Zy heeft de eer te beleefdelyk te antwoorden
dat het eerste punt uwer mededeeling (dat het
Vorpostbestuur het voor de st. zaken uitlyggende
werk van D. Daniels niet kan betalen.)
buiten verdrag van de Redactie van het Tijdschrift ligt.

2° wat betreft de voor het Vorpostbest. gewone
mandatare van een met Art 30 overeenkomstig
betrekking, de Redactie mag aan het voor de
Vereeniging van Gemeentebestuurders in het Tijdschrift
uitgeeft, by algen. verg. aangegane samen-
-stel van bepalingen oit lijd. niet antwoorden
en meent dat het aanbieden of renoveren
aan uwe Commissie van best. herziening hierop
overeen loyalyteit is als voor het gehele
Contract.

De berekening der onkosten van de typografie van
het van het bovenc. contract afgehaalde gedeelte
van de aangegane kant worden met uwe bevelen
om die regeling voor het komende jaar in werking te
te doen treden. In het o. o. t. z. van uwer
Redactie (L. van der
L. dezerant D. H.

- 3°. *dat zij de overige wijzigingen van het contract aan hare Commissie van Wets-herziening zou zenden, met uitzondering evenwel van de door het Tijdschrift voorgestelde wijziging van art. 38, waarvan zij vriendelijk verzocht deze terug te nemen omdat zij daarvan nadeel voor beide partijen verwacht.*

Daar de Redactie dit niet op eigen verantwoording kon doen, maar de Vereeniging hierover zou moeten beslissen, gaf dit weder uitstel en de Gérant richtte dus in SEPTEMBER 1875 het hiernaast staande schrijven aan het Hoofdbestuur:

Zoo kwam deze questie dus weer in de Vereeniging, 28 MEI 1876. Daar zette de Voorzitter uiteen, dat het Hoofdbestuur de bestaande bepaling *dat de leden-inteekenaars op het Tijdschrift dit voor f 3.- minder ontvangen dan het publiek gehandhaafd wenschte*, opdat de prijs voor de inteekenaars, niet-leden der Maatschappij, niet verhoogd zou worden.

Bij de uitvoerige discussies hierover bleek noch de oude noch de nieuwe lezing instemming te vinden, maar keurde men tenslotte een voorstel van STOKVIS goed om achter de eerste alinea van art. 38 te laten volgen:

„zoolang de prijs f 9,50 blijft; bij verandering van den prijs van het Tijdschrift zal een nader overleg plaats hebben.

Deze lezing zou nu aan de Maatschappij worden voorgesteld.

ZEEMAN had zijne oppositie niet laten varen en *tegen* gestemd, omdat hij in de geheele wijziging van het contract niets anders zag, dan eene, ten bate van de kas der Maatschappij door de Vereeniging goedgevonden vermindering van toelage, waarmede ook hij vrede had, doch waartegenover hij bleef wenschen, dat het Tijdschrift dan ook tegenover zijne inteekenaars, die geen leden der Maatschappij waren, zich vrijer zou kunnen bewegen en den prijs voor hen zou kunnen wijzigen als daartoe aanleiding bestond. Hij vond de beperking, die de Maatschappij ten deze aan het Tijdschrift, *buiten haar kring* oplegt, thans nog bezwarender en minder gecompenseerd dan vroeger.

In de vergadering der Vereeniging werd het bedrag voor de afdrukjes, die de Maatschappij boven de 50 zou verlangen, niet verdubbeld, zooals was voorgesteld. Ook werd besloten aan het Hoofdbestuur nog 10 extra-afdrukjes van de stukken der Maatschappij ter beschikking stellen.

De paar reglementaire bepalingen, die het contract nog zal bevatten, zullen niet in de Wet der Maatschappij opgenomen worden, maar worden door de contractanten toch voor zich bindend verklaard.

De tekst van het ten slotte overeengekomen contract luidt nu als volgt:

Contract te sluiten door de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst met de Vereeniging van Geneeskundigen, die het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde uitgeeft.

Art. 1. De Maatschappij gaat eene verbintenis aan met de Redactie van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, dat zich haar orgaan verklaart en als zoodanig optreedt. Die verbintenis geldt telkens voor één jaar van 1 JANUARI tot 31 DECEMBER, en wordt minstens een half jaar te voren opgezegd.

Aan de Redactie van dat *Tijdschrift* wordt de verplichting opgelegd tot het opnemen van al den arbeid der Maatschappij en des Hoofdbestuurs als zoodanig, en wel tot hoogstens twee honderd bladzijden druks van het thans gebezigde formaat of bij verandering van formaat tot een gelijk bedrag van letterinhoud.

Art. 2. Aan de gewone en buitengewone Leden der Maatschappij, die tevens inteekenaars zijn,

wordt het geheele *Tijdschrift* verstrekt voor f 3.- minder dan aan het publiek, zoolang de prijs f 9.50 blijft. Bij verandering van den prijs van het *Tijdschrift* zal een nader overleg plaats hebben.

De Leden intekenaars zijn echter gehouden te zorgen, dat het bedrag der intekening vrachtvrij aan de Redactie zij toegezonden vóór 20 FEBRUARI van elk jaar. Bij gebreke hiervan moet voor de beschikking over dat bedrag vergoed worden 25 cents.

Art. 3. De Leden der Maatschappij, die geene intekenaars zijn, ontvangen ieder kosteloos een afdruk van het vermelde in Art. 1: de kosten der verzending worden voor de helft gedragen door de Maatschappij en voor de helft door het *Tijdschrift*.

Op gelijke wijze ontvangt elke Afdeeling een exemplaar hiervan voor haar Archief.

Art. 4. De Maatschappij ontvangt voor hare bibliotheek kosteloos twee exemplaren van het geheele *Tijdschrift* en twee afdrukken van het vermelde in Art. 1. Bovendien heeft het Hoofdbestuur aan het einde van elk jaar beschikking over tien exemplaren van het laatstgenoemde.

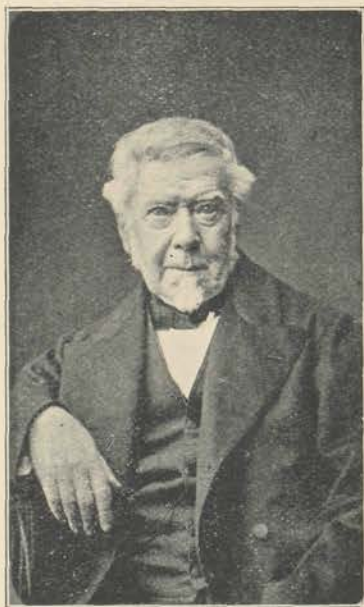
Art. 5. De Maatschappij geeft aan het *Tijdschrift* eene vergoeding 's jaars, die in verhouding tot het aantal door de Maatschappij voor hare stukken noodige bladzijden berekend wordt op $\frac{3}{4}$ cent per bladzijde en per Lid, doch minstens f 1.- per Lid bedraagt.

Voor afzonderlijke afdrukken van stukken van de Maatschappij, door haar bij het ter perse gaan verlangd, wordt insgelijks $\frac{3}{4}$ cent per bladzijde vergoed voor elk exemplaar.

Art. 6. Van wege de Maatschappij geschiedt de toezending van duidelijke kopij voor hetgeen gedrukt zal worden, niet anders als door haren Hoofdbestuurder-Secretaris aan den Gérant van het *Tijdschrift*, en worden buiten den laatstgenoemde om geene bestellingen of orders aan den drukker of uitgever gegeven.

Art. 7. Gravures, door de Maatschappij bij de van haar uitgaande stukken verlangd, worden, voor zooverre de Redactie de wenschelijkheid daarvan beaamt, voor gezamenlijke rekening, en anders geheel door de Maatschappij voor hare Leden bekostigd.

In de Algemeene Vergadering der Maatschappij van JUNI 1876 verklaarde de Commissie voor de Wetsherziening (Prof. SIMON THOMAS, Dr. J. W. R. TILANUS en Dr. H. P. KAPTEYN), dat in het nieuwe concept-contract aan alle wenschen van het Hoofdbestuur en van de Commissie was voldaan. Het werd nu met 50 tegen 3 stemmen *aangenomen* en aan het Hoofdbestuur bij *acclamatie* machtiging verleend om dit contract met de Vereeniging te sluiten.

G. S. N. Allebé

Het werd DECEMBER 1876 in duplo geteekend door de gemachtigden van de Maatschappij (STOKVIS en GUYE) en die van het *Tijdschrift* (ZEEMAN en ALLEBÉ). ALLEBÉ was toen voorzitter der Redactie. Het oorspronkelijke stuk berust in het Archief van het *Tijdschrift*.

Zoo was dan ten slotte deze oogenschijnlijk zoo eenvoudige, maar toch zoo netelig gebleken questie tot een goed einde gebracht en had de Redactie zich ten slotte neergelegd bij de inmenging van het Hoofdbestuur in eene interne aangelegenheid van het *Tijdschrift*. Dat ZEEMAN zich tot het laatste toe daartegen verzet heeft, zal niemand, die zijne onbuigzaamheid heeft gekend, wanneer hij gevoelde het recht aan zijne zijde te hebben, verwonderen.

Het schijnt, dat deze discussie over de wijziging van het financieele gedeelte van het contract een ietwat gespannen verhouding met de Maatschappij heeft ten gevolge gehad, ten minste in de notulen der Redactie van SEPTEMBER 1877 vindt men de mededeeling van den Gérant, dat „de verhouding der Maatschappij tot het

„Tijdschrift eene verbetering heeft ondergaan door de benoeming van Dr. JUDA tot Penning-
„meester der Maatschappij”.

In 1875 deelde de Gérant mede, dat blijkens een bij hem ingekomen bericht een voorstel van de Afdeeling ZEELAND bij het Hoofdbestuur was ingediend, waaruit volgens hem bleek, dat „ook in den boezem der Maatschappij het begrip van wederzijdsche pligten en lasten niet „genoeg algemeen was om voor aanmatiging gevrijwaard te zijn.”

Daar dit voorstel niet op de Agenda der Alg. Vergadering der Maatschappij voorkomt, is het blijkbaar ingetrokken.

Het interesseerde mij natuurlijk om te weten, waardoor de verontwaardiging van den Gérant was opgewekt en ik verzocht dus aan den Secretaris der Afdeeling ZEELAND in de notulen te willen nazien wat dit voorstel had ingehouden.

Dr. J. J. VAN DER HARST, Secretaris dier Afdeeling WALCHEREN, was zoo vriendelijk mij hierop uitvoerig te antwoorden; en hoewel het voorstel nimmer in de Alg. Verg. is gekomen, komen er toch in de discussie daarover in de Afdeeling punten voor, die voor de kennis der toestanden en der stemmingen in de Maatschappij tegenover Tijdschrift en Hoofdbestuur in dien tijd niet zonder belang zijn.

In de notulen van de Afdeeling ZEELAND van 28 JANUARI 1875 komt daaromtrent het volgende voor:

Ten einde tegemoet te komen aan de klachten der leden over de slechte ontvangst der Handelingen van de Maatschappij, stelt het Bestuur voor in Art. 39 al. 1 de woorden: „en direct van den uitgever” te voegen. Daar sommige leden echter twijfelen of men eene huishoudelijke bepaling als het verzenden der verslagen, bij de Wet kan regelen, trekt het Bestuur zijn voorstel in en wordt besloten een besluit van de Alg. Vergadering te trachten uit te lokken om voortaan de Handelingen der Maatschappij kosteloos en direct van den uitgever aan de leden, niet-lezers van het Tijdschrift toe te zenden. Den Secretaris wordt opgedragen een besluit in dien geest op te stellen en met toelichtende memorie aan het Hoofdbestuur te verzenden.

2e voorstel. Art. 41 te lezen in plaats van f 1.50, f 1.-. De redenen zijn gelegen in den verminderden port der verzending, waardoor de Redactie in de laatste jaren eene groote bate genoten heeft van leden der Maatschappij, terwijl de toelage van de Maatschappij aan het Tijdschrift niet verminderd is.

Een der leden had hierop een amendement ingediend, nl. om de subsidie aan het Tijdschrift geheel in te trekken en de Handelingen afzonderlijk uit te geven. Dit amendement was evenwel verworpen.

Het voorstel, dat door de Afdeeling bij het Hoofdbestuur werd ingediend, luidde:

De Algemene vergadering besluite dat de leden der Maatschappij, die geen lezers van het Tijdschrift zijn, kosteloos en direct van den uitgever de Handelingen der Maatschappij ontvangen.

Uit de toelichting tot dit voorstel blijkt, dat de Handelingen door den Hoofdbestuurder-Secretaris in een postpakket aan den Secretaris der Afdeeling waren toegezonden en wel ongefrankeerd, zoodat de Secretaris het weigerde te ontvangen. Eerst na drie maanden werd het terug ontvangen, maar zoodanig bemorst, dat nieuwe exemplaren moesten worden aangevraagd, die dan ten slotte aan de leden konden worden gezonden.

Het voorstel was niet zoozeer tegen de Redactie van het Tijdschrift dan wel tegen deze handelwijze van den Hoofdbestuurder-Secretaris gericht.

Het tweede voorstel had ten doel, om, nu de frankeerkosten van het Tijdschrift als Weekblad van 2 Cts. tot 1/2 Ct. verminderd waren, en het Tijdschrift dus niet meer f 1.- per jaar frankeerkosten behoefde te betalen, maar slechts 25 Cts., gevende voor 600 lezers dus een vermindering van uitgave van ongeveer f 450.-, dit laatste bedrag aan de Maatschappij af te dragen. En dat wel in den vorm van vermindering van het bedrag der toelage van f 1.50 tot f 1.-.

Wij behoeven over dit voorstel, dat ten slotte niet bij de Alg. Verg. werd ingediend, niet verder te spreken, vooral niet nu de overeenkomst met de Maatschappij door de besprekingen van Hoofdbestuur en Redactie reeds eenige wenschen dier Afdeeling had vervuld.

In de MEI-vergadering van 1878 geeft Dr. ZEEMAN te kennen, dat hij als Gerant wenscht af te treden. Of de pas gevoerde strijd over het nieuwe contract hiermede in verband stond, blijkt uit de notulen der Redactie-vergadering niet.

Met het oog op het in 1879 in AMSTERDAM te houden *Internationaal Geneeskundig Congres* liet hij zich echter overhalen om te blijven.

Sterfte-atlas.

In diezelfde vergadering vestigde ZEEMAN er de aandacht op, dat van wege de Maatschappij een verzoek te verwachten was om een *tweede uitgave van den Sterfte-Atlas* te helpen verschijnen, waarvoor de Maatschappij niet voldoende fondsen had. Ook dit punt, dat ZEEMAN zeer ter harte ging, zal voor hem wel mede een reden geweest zijn om nog als Gerant aan te blijven en aldus invloed op de bewerking daarvan te kunnen uitoefenen.

Wat de eerste uitgave van den Atlas 1841—1860, betreft, bewerkt door Dr. J. C. DE MAN, Prof. BOOGAARD en Dr. ZEEMAN, leest men in de notulen van de Hoofdbestuurs-vergaderingen van 1864 en 1865, dat in APRIL 1864 de sterfte-kaarten, MEDE DOOR DE BEMOEIINGEN VAN HET TIJDSCHRIFT zoover gevorderd waren, dat het Hoofdbestuur dienaangaande een voorstel aan de Afdeelingen kon doen. Eerst had men het plan gehad om voor elke Provincie een sterftekaart te maken en die naderhand tot een atlas bijeen te brengen. De kaart van NOORD-HOLLAND zou als voorbeeld gelden en in het Tijdschrift gepubliceerd worden.

In de JUNI-vergadering der Maatschappij werd voorgesteld om de uitgave te bestrijden uit het reserve-fonds der Maatschappij.

Deze eerste uitgave was verschenen bij H. A. FRIJLINK, die ook zijn naam onder de Voorrede geplaatst had, 1) zij bestond uit 12, door P. H. WITKAMP geteekende en door WENDEL in LEIDEN gelithographeerde kaarten met daarbij behoorenden tekst, in een eenvoudige portefeuille. Met FRIJLINK was een overeenkomst gesloten om den Atlas voor f 3.75 in den handel te brengen, de Maatschappij zou daar f 2.50 van ontvangen. In 1867 werd de Atlas aan de leden der Maatschappij toegezonden. Het plan om deze in de Algemeene Vergadering der Maatschappij van 1866 uit te deelen, viel in het water, omdat, wegens de heerschende cholera deze vergadering niet doorging. In een eerstvolgende vergadering, 1867, was een gekleurd en een ongekleurd exemplaar ter tafel.

Als curiosum zij hier medegedeeld, dat de N. R. C. weigerde de aankondiging van den Atlas in hare kolommen op te nemen.

Het is met den verkoop niet zeer naar wensch gegaan. De uitgever, die zich met den verkoop belast had, behandelde deze, blijkens herhaalde klachten in de Hoofdbestuurs-vergaderingen, zeer nonchalant: aan aanvragen werd eenvoudig niet voldaan, zoodat ten slotte het Hoofdbestuur het advies van FRED. MULLER inwon, hoe ten deze ten opzichte van FRIJLINK moest gehandeld worden.

Of diens advies om het fonds bij BEYER te brengen en voor buitenlandsche verzending op te geven ten slotte gevolgd is kan ik uit de notulen niet vinden; vermoedelijk is het niet gebeurd, want in 1874 vroeg H. A. FRIJLINK, die intusschen door den Heer F. VAN ROSSEN was opgevolgd, hoe hij moest doen met den sterfteatlas uit de nalatenschap van zijnen broeder A. FRIJLINK, Hem werd toen verzocht de nog voorhanden exemplaren naar de Stads-bibliotheek te brengen.

In 1868, toen nog vele exemplaren over waren, wendde het Hoofdbestuur zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken met het verzoek de Gemeente- en Provinciale Besturen op het belang van den Sterfte-atlas opmerkzaam te maken. Dr. EGELING belastte er zich mede om persoonlijk naar den Minister te gaan en hem een exemplaar te overhandigen. Aan het verzoek werd door den Minister voldaan.

1) In een in het archief der Maatschappij voorhanden brief van Prof. BOOGAARD in LEIDEN, 1867, leest men, dat het onderteekenen van de voorrede tot dezen Atlas door H. A. FRIJLINK niet in de bedoeling der Commissie had gelegen.

Dit zal ieder, die deze voorrede gelezen heeft, wel dadelijk opgevallen zijn. In dien brief (aan ZEEMAN?) schrijft BOOGAARD verder, dat „zijn vriend de Minister van Binnenlandsche Zaken hem verzocht had zijn dank te betuigen over den hoogst belangrijken Sterfte-Atlas”.

Uit talrijke dankbetuigingen, die in het archief der Maatschappij o.a. van Z. M. den Koning en verschillende buitenlandschen Geleerde Genootschappen, aanwezig zijn, blijkt dat de Atlas op ruime schaal in het buitenland verspreid was.

In zijn jaarverslag van 1875 deelde de Secretaris der Maatschappij mede, dat zij, die na de uitdeeling der exemplaren, lid van de Maatschappij waren geworden, evenals de zich vóór 1. JANUARI 1875 aanmeldende nieuwe leden een exemplaar van dien vroegeren Atlas konden ontvangen. Hiervoor hebben zich toen 90 leden aangemeld; wel een bewijs hoezeer die arbeid op prijs werd gesteld.

Op de Brusselsche Tentoonstelling *d'Hygiène et de Sauvetage* in 1876 werd de Atlas met een zilveren medaille bekroond.

Het denkbeeld om eenen nieuwen Atlas uit te geven werd belichaamd in een voorstel, in 1877 door de Afdeeling GRONINGEN voor de Alg. Vergadering ingediend om een nieuwe uitgave van den Sterfte-atlas voor te bereiden. Het voorstel luidde:

De Maatschappij berame de middelen om eene nieuwe uitgave van den Sterfte-atlas te doen verschijnen.

In de toelichting werd te kennen gegeven, dat de Maatschappij hiervoor haar reserve-fonds zou mogen aanspreken en dat men zich ook tot de Regeering om steun kon wenden. Wellicht zou ook nog van andere zijde steun te verkrijgen zijn. Het voorstel werd met grooten bijval begroet en aangenomen.

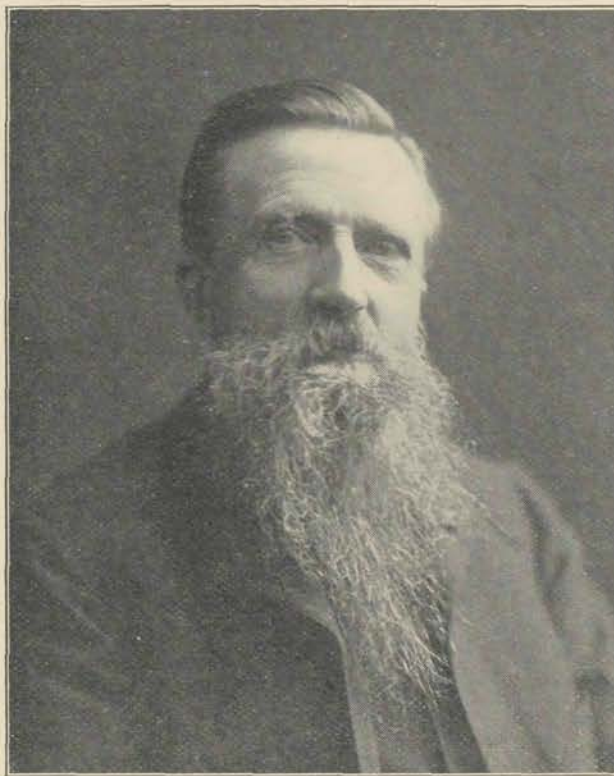
Aan de Commissie voor de Statistiek (H. VAN CAPPELLE, TEIXEIRA DE MATTOS en STRATINGH TRESLING) werd de leiding der uitvoering opgedragen en aan den Minister van Binnenlandsche Zaken (KAPPEYNE) verzocht om de bewerking op 's Rijks kosten aan zijn Departement te doen geschieden (21 JANUARI 1878). Reeds den 29 JANUARI 1878 kwam het antwoord, dat tegen het eerste gedeelte van het verzoek geen bezwaar bestond, maar dat het Rijk de kosten niet kon dragen.

De Commissie was reeds dadelijk aan het werk gegaan, want zij wenschte dat de nieuwe uitgave gereed zou zijn vóórdat in 1879 het Internationaal Geneeskundig Congres te ANSTERDAM bijeenkwam.

De grondslagen werden ontworpen door de Commissie voor de Statistiek in overleg met den Chef der Afdeeling Statistiek v. h. Dept. v. Binnenl. Zaken, Jhr. Mr. G. DE BOSCH KEMPER en vastgelegd in een vergadering, waarin GUYE, ZEE-MAN en PLACE namens de Redactie aanwezig waren en Mr. A. VAN DER LOEFF, Commies bij dat Dep., die grootendeels met het bewerken van den Atlas belast was.

Op voorstel van den afgevaardigde van het Tijdschrift werd besloten de tabellarische overzichten van het aantal overledenen met indeeling naar den leeftijd te geven voor ALLE gemeenten, en niet, zooals was voorgesteld alleen voor die, waarvan de bevolking met gelijke indeeling kan worden opgegeven.

Evenals in den vorigen Atlas werden

JHR. MR. G. DE BOSCH KEMPER.

ook opgaven betreffende de garnizoenen en gevangenissen in den nieuwen Atlas opgenomen.

In FEBRUARI 1878 kon de Commissie reeds aan het Hoofdbestuur mededeelen, dat men in DEN HAAG druk bezig was met de bewerking der cijfers, dat het Hoofdbestuur nu eene raming moest maken van de kosten aan de hand van die der eerste uitgave. Deze zouden nu zeker minder bedragen, omdat het graveeren en drukken der kaarten nu veel minder moeite zou geven.

De Penningmeester der Maatschappij had er echter een zwaar hoofd in, dat de Maatschappij de kosten zou dragen. De eerste uitgave had f 2300.- gekost en de kas der Maatschappij kon onmogelijk een nieuwe aderlating verdragen.

De Commissie liet zich echter niet uit het veld slaan en rekende aan den Secretaris der Maatschappij voor (APRIL 1878) dat de kosten niet hooger zouden zijn dan f 2000.-. Wanneer het Hoofdbestuur een crediet van f 2000.- aanvroeg, zou de helft daarvan door den dienst van 1879 en de andere helft voor dien van 1880 kunnen gedragen worden en mocht ook dit te veel zijn, dan zou voorloopig een crediet van f 1000.- voor 1879 kunnen worden aangevraagd en zou men de som, die voor 1880 te betalen was, kunnen vaststellen in de Algemeene Vergadering.

De Penningmeester hield echter de koorden der beurs gesloten. Maar het was onmogelijk om het eenmaal begonnen werk stop te zetten en de Commissie raadde dus aan om bij het Tijdschrift om hulp aan te kloppen en dit te verzoeken een crediet van f 1000.- voor de uitgave toe te staan, bijv. over twee jaren verdeeld.

In dat schrijven van 10 MEI 1878 aan den Penningmeester lezen wij:

„Van den aanvang af zijn alle baten van het Tijdschrift bespaard en een aardig kapitaal is op deze wijze bijeengebracht. Dit fonds blijft bestemd voor wetenschappelijke doeleinden. Het afstaan van een gedeelte ten bate van de uitgave van een vervolg op den Sterfte-Atlas beantwoordt dus geheel aan het doel waarvoor gespaard is.

„Geeft het Tijdschrift f 500.- 's jaars dan zou de Maatschappij het tekort kunnen bijdragen, tot een maximum insgelijks van f 500.- 's jaars, gedurende twee jaren, eene bijdrage, die wij ons vleien, dat u niet te bezwarend voor de Maatschappij zal schijnen.

„Ten slotte veroorloven wij ons u uit te noodigen spoedig, namens het Hoofdbestuur, zoo dit kan, tot de Vereeniging van het Tijdschrift het verzoek om eene bijdrage ad f 1000.- te richten, opdat zoo mogelijk in de eerstvolgende Algemeene Vergadering die binnen kort gehouden worden zal, het voorgestelde verzoek van het Hoofdbestuur zou kunnen worden behandeld.”

De Redactie stond niet afwijzend tegenover dezen hernieuwden aanval op de gelden van het Tijdschrift; ZEEMAN immers was een der ijverigste bewerkers van de eerste uitgave geweest. Daar zij echter een belangrijk bedrag voor de uitgave van den *Compte rendu* van het Int. Geneeskundig Congres van 1879 had beloofd, kon zij niet dadelijk een toestemmend antwoord geven. Zij beperkte zich dus, wat den Atlas betrof, tot de belofte van medewerking, *mits van te voren eene behoorlijke raming van kosten aan de Redactie zou worden overgelegd.*

Een nieuw punt van wrijving tusschen Maatschappij en Tijdschrift, werd, zooals wij zien zullen, met de uitgave van den Atlas in het leven geroepen. Het Tijdschrift zag niet tegen de kosten van deze uitgave op, want zooals wij weten was reeds in 1877 door ALI COHEN gevraagd, wat de Redactie toch wel doen wilde met het langzamerhand opgespaarde reserve-

kapitaal, maar de *definitieve afwikkeling* der Atlas-uitgave, gaf tot hoog loopende meeningsverschillen aanleiding.

In de Alg. Vergadering der Vereeniging in 1878 gaf Prof. STOKVIS te kennen, dat een toestemmend antwoord aan de Maatschappij in deze niet anders dan conditioneel kon zijn en dat door de Maatschappij niet eene onvoorwaardelijke beschikking over de reserves der Vereeniging verwacht mocht worden.

Tegenover eene bepaald afwijzende houding van sommige leden verdedigde Prof. HEYNSIUS het voorstel met warmte. Het lag wel degelijk op den weg van het Tijdschrift om een nationaal werk, dat de Maatschappij niet alleen kon bekostigen, te steunen en daarvoor bijv. f 1000.— disponibel te stellen; een bedrag, dat hij, met het oog op de kosten van de eerste uitgave, als de helft der kosten aannam.

De Gérant acht een dergelijke ondersteuning voor beide partijen aannemelijk onder beding, dat de Vereeniging den Atlas voor hare abonneenten, die geen lid der Maatschappij zijn, zal ontvangen. Maar een behoorlijk gedetailleerde berekening moest daaraan voorafgaan. Hij wenschte ook, dat gezorgd zou worden, dat de statistische inhoud niet zou achterstaan bij dien der eerste uitgave, dat deze daarmede vergelijkbaar en in dezelfde groepen verzameld zal zijn en dat voor die groepen de verdeeling van de sterfte over de leeftijden niet zal ontbreken maar zoo mogelijk naar de bevolking op dezelfde leeftijden berekend zij.

Het moest verder een *gemeenschappelijke* arbeid van Tijdschrift en Maatschappij zijn, niet alleen wat de kosten maar ook wat het werk zelf betrof.

Met algemeene stemmen werd daarop door de Vereeniging *aangenomen*, dat:

- 1°. *duidelijk de geneigdheid tot ondersteuning van het werk, dat de Maatschappij zich voorneemt, blijke;*
- 2°. *slechts onder voorwaarde, dat een behoorlijk gedetailleerde rekening van onkosten worde overgelegd;*
- 3°. *dat daaruit tevens het plan van bewerking goed kan blijken;*
- 4°. *er op gewezen zal worden, dat de Maatschappij dubbel zooveel exemplaren zal erlangen, als het Tijdschrift voor zijne leden bedingt terwijl toch het Tijdschrift evenveel, mits f 1500,— niet te boven gaande, in de onkosten der uitgave zal bijdragen.*

Dit besluit werd 25 JUNI 1878 door Dr. ZEEMAN aan de Maatschappij medegedeeld, met het volgende schrijven:

De Vereeniging heeft met groote ingenomenheid het plan der Maatschappij vernomen. Zij acht zich gelukkig aan het tot stand komen en in 't licht zenden van zulk een belangrijk nationaal werk te kunnen medewerken. Zij vertrouwt dat de statistieke inhoud van dien nieuwen atlas zeker niet zal achterstaan bij den vorigen, dat die daarmede vergelijkbaar zal zijn door inachtnaam van dezelfde leeftijdsklassen waarover de sterfte van elke gemeente verdeeld is, alsook van dezelfde natuurlijke groepen waartoe de gemeenten te vereenigen zijn, maar dat thans ook de sterfte in verhouding tot de bevolking op dezelfde leeftijdsklassen berekend zal zijn en dus de leemte zal worden aangevuld die in den atlas over 1841—1860 voorkomt, al ontging die, blijkens de inleiding, den bewerkers evenmin als de destijds met opzet weggelaten onderscheiding der beide sexen. De wensch destijds reeds geuit, dat aan die eerste over 20 jaren loopende tabellen de latere over korter tijdvakken van 10 of 5 jaren zich mogten aansluiten en aan de uitkomsten eene grootere waarde helpen geven, werd ook op de Vergadering

onzer Vereeniging, die een week na de ontvangst uwer missive gehouden is, herhaald en beaamd. De Vergadering begreep dat daarentegen op andere minder essentiële punten de atlas wel eenige wijziging en inkrimping zou kunnen ondergaan maar dat overigens in niets te kort zou worden gedaan aan den eisch van een goed werk dien de Vereeniging te eerder als voorwaarde voor hare medewerking durft stellen, omdat zij daarin bij de Maatschappij instemming moet vinden, evenzeer als bij de Commissie uit de Maatschappij die den nieuwen atlas zal bezorgen en waarin men groot vertrouwen stelt.

Bij die verwachting op een goed werk begreep de Vereeniging dat tegen geene grootere geldelijke bezwaren moest opgezien worden. Zij besloot daarvoor niet minder maar evenveel als de Maatschappij beschikbaar te mogen stellen, desnoods tot f 1500.— toe, doch meende u vooraf beleefdelijk inzage te mogen verzoeken van het plan van het werk, omdat dit de eene grondslag is van de gedetailleerde raming van kosten, waarvan onze Vereeniging zich natuurlijk evenzeer te vergewissen heeft als de Maatschappij voor dat zij tot de uitvoering van de in principe besloten uitgaaf overgaat. Met het plan van den text voor zich zal men zich van den omvang en van de kostbaarheid van het in druk brengen rekenschap geven maar daarnevens dient men als tweeden grondslag voor de raming de grootheid der oplage te kennen. Om de bepaling van het benodigd aantal exemplaren te bespoedigen, veroorlooft onze Vereeniging zich nu reeds de mededeeling: dat zij voor zich hoogstens de helft van het getal exemplaren bedingt, dat de Maatschappij voor hare leden zal behoeven hoewel de kosten der uitgave gelijk zullen gedragen worden. De bedoeling der Maatschappij om den atlas zooveel mogelijk onder de oogen van belangstellenden te doen komen, zal deze voorwaarde niet slechts billijk maar ook doeltreffend en aannemelijk doen vinden.

Met verzekering der sympathie, die onze Vereeniging koestert voor het wetenschappelijk streven uwer Maatschappij heeft de ondergeteekende de eer te zijn

Uw Dw.

Dr. J. ZEEMAN,

h.t. Gérant van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Het Hoofdbestuur nam het aanbod in dank aan en vereenigde zich natuurlijk geheel met de voorwaarde, dat op de degelijkheid van het werk contrôle zou worden uitgeoefend.

In de Algemeene Vergadering der Vereeniging van 18 MEI 1879 kon de Gérant mededeelen, dat het werk niet zonder eenigen strijd, volgens het door het Tijdschrift aangeraden breedere plan, is opgevat, dat het voor dit plan vereischte materiaal van de Gemeente-besturen, dank zij den welwillenden invloed der Inspecteurs v. h. Gen. Staatstoezicht thans bijna volledig was verkregen. Volgens Dr. TEIXEIRA DE MATTOS zullen op het oogenblik nog voor enkele gemeenten van drie of vier Provincies de noodige statistische gegevens ontbreken, maar hij hoopt, die nog tijdig te krijgen, zoodat de publicatie van den Atlas vóór het Int. Gen. Congres kan gereed komen.

De Atlas werd op den laatsten dag van het Int. Geneeskundig Congres te AMSTERDAM in de *Sectie voor Hygiëne* ter tafel gebracht en op den omslag der IIe Afdeeling van het Tijdschrift werd medegedeeld, dat de intekenaren op het Tijdschrift, al of niet, leden der Maatschappij, een exemplaar konden aanvragen. Ook de tijdschriften, die met het Tijdschrift in ruilverkeer staan, zullen een exemplaar ontvangen.

In FEBRUARI 1880 werden present-exemplaren gezonden aan Z. M. DEN KONING, aan

den opvolger van Minister KAPPEYNE en aan Mr. G. DE BOSCH KEMPER, referendaris aan het Min. v. Binnenl. Zaken.

De nieuwe *Sterfte-Atlas van Nederland* liep van 1860 tot 1874. Hij werd in 1879 uitgegeven bij F. VAN ROSSEN en was gedrukt bij de Firma DE ROEVER-KRÖBER EN BAKELS. De kosten hadden, volgens eene mededeeling van den Gérant in de Alg. Verg. der Vereeniging van 23 MEI 1880, de raming niet overschreden; een klein batig saldo werd voor nakomende kosten beschikbaar gehouden.

Tot zoover was alles vlot verlopen, maar in de OCTOBER-vergadering der Redactie in 1880, werd onverwacht een dissonant gehoord: de H.H. KUHN en SNELLEN deelden daar mede, dat zij in de laatst gehouden Hoofdbestuurs-vergadering der Maatschappij *gecommitteerd* waren, om zich omtrent den Sterfte-atlas te informeren: zij wenschten speciaal te weten hoevele exemplaren er nog over waren, ten einde die tusschen Tijdschrift en Maatschappij te verdeelen, opdat de Maatschappij daarover naar wensch zou kunnen beschikken en ze bijv. in den handel zou kunnen brengen.

Hoewel ons een dergelijk verzoek van het Hoofdbestuur der Maatschappij, die de helft der kosten had gedragen, begrijpelijk toeschijnt, was ZEEMAN daarover zeer ontstemd. Wellicht, dat het in den handel brengen hem tegen de borst stuitte, omdat daarover bij de besprekingen niets bepaald was; ook is het mogelijk, dat het hem onaangenaam aandeed dat deze zaak niet te voren met hem besproken was; hoe dit zij ZEEMAN merkte na de vraag der H.H. KUHN en SNELLEN onmiddellijk op, dat alle leden der Maatschappij een exemplaar hadden ontvangen, dat de eischen der Maatschappij, wanneer zij met voorbijgaan van de geschiedenis van hare samenwerking met het Tijdschrift, zich uitsluitend tot eene gedrukte missive bepaalt als grond voor hare vordering, misschien rechtskundig te verdedigen, maar zeer onbillijk zullen worden.... Hij „dankt voor de voorloopige mededeeling” !!

Men moet ZEEMAN hebben gekend en op vergaderingen hebben hooren spreken, om hem, bij zulk een gelegenheid als het ware voor zich te zien en den korten, beslist, eenigszins afgemeten toon te hooren, waarmede dit laatste zinnetje zal zijn uitgesproken.

In de NOVEMBER-vergadering der Redactie 1880. stelt SNELLEN daarop als *gecommitteerde* van het Hoofdbestuur, zijne eischen opnieuw: hij wenscht het aantal exemplaren, dat van den Sterfte-Atlas over is, te vernemen, om die tusschen Tijdschrift en Maatschappij te verdeelen, waarbij beide partijen zich zouden verbinden geen present-exemplaren meer te zenden, zonder elkaar daarin te kennen. Het Hoofdbestuur wenschte te weten over hoeveel exemplaren het zal hebben te beschikken.

A handwritten signature in cursive script, likely belonging to the man in the portrait above. The signature is written in dark ink and is quite stylized, with long, sweeping lines.

De Gérant, blijkbaar op dien eisch voorbereid, gaf in cijfers een zeer *nauwkeurige en volledige verantwoording* van de verzending; hij verklaart zich bereid *aan de Redactie*, NIET aan de *gecommitteerden van het Hoofdbestuur*, mede te deelen, dat van den Sterfteatlas in het geheel 1463 exemplaren zijn verzonden, zoodat er 458 complete en 79 incomplete exemplaren over zijn; de laatste dateeren van de dagen van het Internationaal Geneeskundig Congres, toen de atlas paradeeren moest, ook al ontbraken er toen nog 3 of 4 résumés aan, die later waren bijgedrukt. Hij wijst er verder op, dat de verzending aan de Leden der Maatschappij, zooals blijkt uit het gemis aan klachten of aanvragen naar aanleiding van den oproep op den omslag der IIe Afdeeling, op één enkele reclame na (door verhuizing veroorzaakt) volledig heeft plaats gehad; dat insgelijks de daarop gevolgde verzending aan de niet-Leden der Maatschappij volkomen is afgelopen, dat voor de verzonden present-exemplaren eene door GUYE gestelde circulaire tot contrôle voor den ontvangst dier present-exemplaren zal kunnen dienen. Verder deelt hij mede, dat de exemplaren aan de boekverkoopers het laatst zijn verzonden voor hunne abonné's ter completeering van de IIe Afdeeling, die ook dit jaar zich tot één enkele aflevering bepaald heeft.

ZEEMAN'S verantwoording liet aan nauwkeurigheid niets te wenschen over. Hij voegt er nog aan toe dat de Maatschappij van de overgebleven exemplaren nog meer present-exemplaren door tusschenkomst van haren Secretaris Dr. GUYE, in overleg met den Gérant, kan krijgen; maar *dat hij aan de Maatschappij het recht ontzegt om die in den handel te brengen*, voor hare rekening alleen en mocht de Redactie wellicht dien eisch van de Maatschappij inwilligen en tot deeling besluiten, dan nog *zal hij, als Gérant geen enkel exemplaar afgeven of doen afgeven*, want de Redactie heeft wel over den inhoud van het Tijdschrift een woord mede te spreken, *maar zij kan niet beslissen over den eigendom der Vereeniging*.

Buitendien, zoo zegt hij verder, is voor de behartiging van de belangen van de Maatschappij door haar telken jare een bepaald lid der Vereeniging of der Redactie aangewezen. Hij zou wel willen weten wie dit thans is. De H.H. SNELLEN en KUHN hebben zich op de vorige vergadering wel als gecommitteerden van het Hoofdbestuur der Maatschappij aangemeld, maar tot nu toe ontbreekt daarvan een officieele schriftelijke mededeeling van den Secretaris der Maatschappij; al wil hij overigens gaarne aannemen, dat beide H.H. met die opdracht door de Maatschappij of liever door haar Hoofdbestuur gedelegeerd zijn.

Men ziet hier ZEEMAN in zijn volle kracht, in het besef het recht aan zijne zijde te hebben, de rechten der Vereeniging verdedigend! Er was geen woord Fransch bij!

Ik mocht onzen lezers dit stukje geschiedenis, zoo karakteristiek voor ZEEMAN, niet onthouden, hoewel slechts zij, die hem persoonlijk gekend hebben, dezen strijd ten volle kunnen waardeeren.

Bij de discussie, die zich hierover in de Redactie-vergadering ontspoon, wijst HUET er op, dat de Redactie geen recht heeft vrijelijk te beschikken, zonder last der Vereeniging, over het *gemeenschappelijk* eigendom van Tijdschrift en Maatschappij. Bij de stemming over de vraag of de Redactie dat recht al of niet bezit, staakten de stemmen.

Besloten werd toen, dat in eene *buitengewone* vergadering der Vereeniging, te houden op den 3en ZONDAG in DECEMBER 1880, de vraag, hoe te beschikken over de overblijvende exemplaren van den Sterfte-atlas, ter sprake zou komen, maar onder bepaling, dat *van wege*

de Redactie geen *prae-advies* over deze kwestie zou worden gegeven! Heel vast scheen SNELLEN, die als Voorzitter dat voorstel deed, dus niet in zijne schoenen te staan.

De notulen dezer buitengewone Vergadering der Vereeniging *zijn niet voorhanden* eene pagina in het notulen-boek met het hoofd: *Buitengewone Vergadering*, is blank gebleven! Zouden er bij die bespreking harde woorden zijn gevallen, die men liever voor den nazaat verloren wilde doen gaan?

Dadelijk na die buitengewone vergadering werd ten huize van den Gérant op 19 DECEMBER 1880 eene Redactie-vergadering gehouden, waarin KUHN verklaarde, dat hij als gecommitterde van het Hoofdbestuur, in de vergadering van 31 OCTOBER niet had bedoeld een afstand-doen van den Atlas door het Tijdschrift, noch eene rechterlijke verdeling van het bezit op het oog heeft gehad, maar slechts eene minnelijke schikking en SNELLEN wees er nog op, dat noch zijn voorstel noch dat van den Gérant in de vorige Redactie-vergadering waarvan geen notulen gemaakt zijn, was aangenomen of verworpen.

In het archief van de Maatschappij vond ik de volgende brieven, die op deze zaak betrekking hebben:

Één van de Vereeniging, die het Tijdschrift uitgeeft, en ondertekend door den Voorzitter, Prof. H. SNELLEN en Dr. ZEEMAN Secretaris, gericht aan den Hoofdbestuurder-Secretaris, Dr. GUYE, waarin, volgens besluit der Redactie-vergadering van 19 December 1880, aan het Hoofdbestuur bericht wordt, dat nog 458 exemplaren van den Atlas voorhanden zijn, volgens den door den Gérant van het Tijdschrift gegeven en door den Hoofdbestuurder-Secretaris gecontroleerde en accoord bevonden opgave en dat de Vereeniging genegen is, indien de Maatschappij dit verlangt, den resterenden voorraad gelijkelijk te verdeelen.

en een tweeden, eveneens aan den Hoofdbestuurder-Secretaris geadresseerden en eveneens door Prof. H. SNELLEN ondertekenden brief, waarin deze, als voor deze aan gelegenheid gecommitteerd lid van het Hoofdbestuur, hetzelfde aan het Hoofdbestuur mededeelt en voorstelt om dit goed te keuren,

„daarbij afsprekende, dat men wederkeerig elkander in kennis zal stellen van „af te zenden present-exemplaren, ter voorkoming van dubbele toezending; verder „den Atlas bij advertentie verkrijgbaar te stellen tegen f 1,50 voor den boekhandel „en f 2,- voor particulieren, echter zonder deze in commissie te geven. Daarenboven „nog een 100 tal present-exemplaren toe te zenden aan belangstellende personen of „corporatiën, die ons door hoogleraren in de Hygiëne der Rijks-Universiteiten als „zoodanig zijn aangewezen.”

In de notulen van de Redactie-vergadering van JANUARI 1881 leest men:

„Omtrent de in het eind des vorigen jaars gehouden Buitengewone Vergadering der „Vereeniging wordt verkieslijk geacht niet in eene even breede notuleering als de toenmalige „discussies te vervallen, maar tot het vrij eenvoudige resultaat er van de notulen te bepalen; „eigenaardig wordt voorts geacht, dat de schriftelijke mededeeling van hetzelfde resultaat „aan den Hoofdbestuurder-Secretaris der Maatschappij door den Gérant gereed gemaakt, ook „door den toenmaligen president, Prof. SNELLEN, wordt ondertekend.”

In de gedrukte notulen van de Alg. Vergadering der Vereeniging van 29 MEI 1881 staat vermeld:

„Van de in December gehouden vergadering wordt goedgevonden, niet afzonderlijk „gedrukt verslag te geven, hoewel Prof. SNELLEN wenscht, dat dit nog geschiede, maar alleen

„het besluit der vergadering in deze notulen op te nemen, dat namelijk volgens het ver-
„langen van het Hoofdbestuur der Maatschappij van het overschietend aantal exemplaren
„van den Sterfte-Atlas, thans nog 458 complete exemplaren, de eene helft het eigendom zal
„zijn van het Tijdschrift, de andere helft van de Maatschappij; wier voorstel, om die in den
„handel te brengen, onzerzijds niet gewenscht werd; daarbij zal wederzijds kennis worden
„gegeven, aan wien een exemplaar wordt toegezonden.”

De Gérant deelde in die vergadering nog mede, dat geen exemplaren van den Atlas meer
verkocht zijn. Op zijn voorstel wordt besloten, dat bij het tweede deel van den Compte rendu
van het Int. Gen. Congres de Atlas als bijlage zal worden verzonden aan de buitenlandsche
leden van het Congres, die dezen nog niet ontvangen mochten hebben.

In het Jaarverslag der Maatschappij over 1880 wordt medegedeeld dat van den Atlas
nog exemplaren gezonden zullen worden aan geleerden, die van geneeskundige Statistiek hunne
studie maken en ook, voor zoover mogelijk, aan hen, die geen exemplaar bezitten, maar er
een zouden willen ontvangen. Tevens wordt in dat Jaarverslag in de eerste plaats dank gebracht
aan het Tijdschrift, aan de leden van de Commissie voor de Statistiek en aan alle anderen,
die aan de tot-stand-koming hadden medegewerkt.

Wij meenen hier nog aan toe te mogen voegen, wat in lateren tijd omtrent de sterfte-
atlassen geschied is:

In de Hoofdbestuurs-vergadering van 15 APRIL 1888 kwam een voorstel ter tafel van de
Afdeling AMSTERDAM om weer eenen *nieuwen* Sterfte-Atlas uit te geven van 1875—1885.
Zelfs wanneer het Tijdschrift weder de helft der kosten zou willen dragen, zou dit toch voor
de Maatschappij eene uitgave van f 1000.— zijn, hetgeen de kas niet kon lijden. De Penning-
meester der Maatschappij stelde daarom als amendement op het voorstel van AMSTERDAM
voor, dat de Maatschappij het Geneeskundig Staatstoezicht zou uitnoodigen „om voortaan
„alle 10 jaren een vervolg op de 2e uitgave van den Sterfte-Atlas te doen verschijnen.” Hier-
mede vereenigde het Hoofdbestuur zich en het amendement werd, nadat de afgevaardigde
van AMSTERDAM zijn voorstel had ingetrokken, in de Alg. Verg. der Maatschappij van 3 JULI
1888 met *acclamatie* aangenomen.

Het Hoofdbestuur blijkt zich daartoe weder tot den Minister gewend te hebben, maar
deze kon (11 DEC. 1889) op voortzetting van den Sterfte-Atlas van Regeeringswege geen
uitzicht geven; daar een dergelijke wetenschappelijke arbeid meer op den weg van particu-
lieren dan op dien van de Regeering lag.

Toen in het Jaarverslag van den Secretaris der Maatschappij over 1893 was geklaagd,
dat de Maatschappij in de laatste jaren zoo weinig aan statistiek gedaan had, vatte de
vaste Commissie voor de Statistiek vuur en besloot zij met een voorstel aan de Maatschappij
te komen voor het maken van een *derden* Sterfte-Atlas voor de jaren 1875—1889.

Dit voorstel werd in de Alg. Verg. der Maatschappij in 1894 in haar rapport aan het
Hoofdbestuur ingediend, dd. 15 JUNI 1894, in de veronderstelling dat het Tijdschrift wel
weder de helft der kosten zou willen dragen.

In de Hoofdbestuurs-vergadering van 14 OCTOBER 1894 werd het plan van den 3en Sterfte-
Atlas weder besproken en besloten aan Dr. RUYSCH te 's GRAVENHAGE te vragen of de
Minister dien niet zou willen uitgeven, indien de Maatschappij zich verbond om 500 exem-
plaren daarvan te nemen.

De Minister stelde deze vraag in handen van de *Commissie voor de Statistiek*, welke haar

weder in handen van eene sub-commissie stelde, waarin SALTET zitting had. Het advies van deze commissie luidde om geen Sterfte-ATLAS in den vroegeren zin meer uit te geven, maar eene *cartografische* voorstelling voor het geheele land, en wel over een periode van niet langer dan 5 jaren. Dit zou ongeveer f 500.— à f 600.— kosten. In een artikel in het Tijdschrift in JUNI 1895 *Over het nut van een Sterfte-atlas voor Nederland* wees SALTET op het groote nut van *cartographische voorstellingen*, omdat die veel meer in het geheugen blijven dan *tabellarische* en het overzicht veel vergemakkelijken. Hij gaf daarbij aan de Commissie verschillende zaken ter overweging, die de uitvoering met minder kosten zouden gepaard doen gaan.

Op dit plan bleek de Minister niet ongenegen te zijn in te gaan en de Voorzitter van de Ned. Maatschappij t. Bev. d. Gen. kon in 1897 mededeelen, dat deze sterftekaarten vermoedelijk nog in 1897 gereed zouden komen.

In zijn belangrijk artikel over *Sterfte-statistiek*, geschreven voor den Catalogus der historisch-geneeskundige Tentoonstelling te ARNHEM gehouden, JULI 1899 1) deed ZEEMAN, de mededeeling dat de *vijfjarige overzichten* door het Departement van Binnenl. Zaken met 1875 begonnen waren; het eerste vijfjarig verslag liep over de jaren 1875—1880, het vierde, dat toen verschenen was, over 1890—1895.

Bij het bespreken der referaten vermeldde wij, dat in 1883 een *reorganisatie* van het Tijdschrift was voorgesteld, en dat SNELLEN daarbij het voorstel gedaan had, *om in de Redactie uit elk der drie Universiteitssteden, drie leden op te nemen, als een soort correspondentschap waarvan de voorzitters met den Gérant zouden correspondeeren over hetgeen in het Tijdschrift moest worden opgenomen.*

Dit voorstel was echter niet aangenomen. Het was dan ook vrij zonderling en zeker niet bevorderlijk voor een vlugge behandeling van zaken.

Of in de Afdeeling UTRECHT hierover het een en ander is besproken, weet ik niet; maar het is m.i. waarschijnlijk, dat SNELLEN zijn plan in die Afdeeling ter sprake heeft gebracht, want van haar kwam voor de Algemeene Vergadering der Maatschappij van 1883 het volgende voorstel:

De Maatschappij besluite dat, bij de verbindtenis, bedoeld in art. 37 der Wet, wordt bedongen, dat in de daar genoemde Redactie, twee leden, benoemd door de Algemeene Vergadering der Maatschappij, zitting nemen.

De tegenwoordige Secretaris der Afdeeling UTRECHT was zoo vriendelijk mij, op mijn verzoek mede te deelen, wat hieromtrent in de notulen van de Afdeeling (FEBRUARI 1883) te vinden was. Daar leest men:

Prof. PEKELHARING, meenende, dat het Tijdschrift der Maatschappij in eenige opzichten niet voldoet, geeft in overweging, het volgende voor te stellen, ter behandeling in de Alg. Vergadering:

De Maatschappij besluite bij de in art. 37 der wet genoemde leden van het Comité der Redactie van het Tijdschrift, 2 leden te voegen, door de afgevaardigden in de Alg. Verg. te benoemen.

1) *De ziekenverpleging en de zorg voor de openbare gezondheid in de laatste 50 jaren.* Uitgave van het Ned. Tijdschr. v. Geneeskunde, 193 bl., F. VAN ROSSEN, 1899. Typ. DE ROEVER-KRÖBER en BAKELS.

Na bespreking met de Heeren KOSTER en SNELLEN wijzigt hij zijn voorstel, zoodat 2 der leden van het Comité niet op de wijze in dat Art. vermeld, maar door de Afgevaardigden zullen benoemd worden. Dit voorstel wordt aangenomen.

In de toelichting bij dit voorstel wordt gezegd, dat het doel der Maatschappij (Art. 2 der Wet) ter bespreking van maatschappelijke en wetenschappelijke belangen, een orgaan vereischt, waarop door de Maatschappij zelve voldoende invloed kan geoeffend worden.

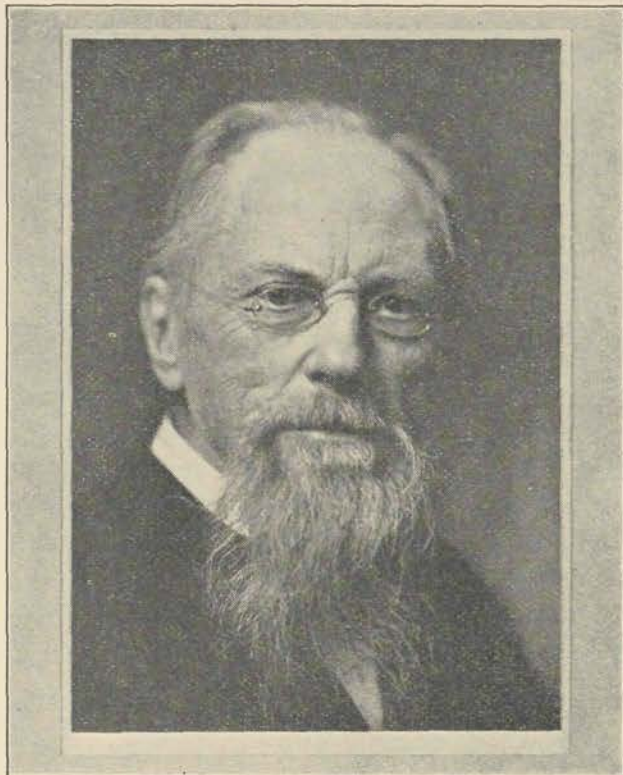
De Afdeeling meende, dat dit nu niet het geval was, nu de zelfstandige Vereeniging, die het Tijdschrift uitgeeft, haar eigen Redactie benoemt en een lid der zoo benoemde Redactie

door het Hoofdbestuur wordt aangewezen om de belangen der Maatschappij te behartigen; dit maakt, dat de Maatschappij verder geen invloed op het Tijdschrift kan uitoefenen. Door het officieele karakter van de verhouding tusschen Tijdschrift en Maatschappij is mededinging van een ander tijdschrift onmogelijk. De Maatschappij moet daarom hooger eischen stellen en waarborgen verlangen.

In de REDACTIE-vergadering van 6 MEI 1883 werd dit voorstel van UTRECHT „en passant” ter sprake gebracht. De Redactie achtte het niet noodig hierover nader te discuteeren. Wanneer het in de Alg. Vergadering mocht worden aangenomen en officieel ter hare kennis werd gebracht, was er altijd nog gelegenheid genoeg tot beraad.

De wijze, waarop de Afdeeling UTRECHT de zaak had aangepakt, was niet minder zonderling dan het voorstel zelf.

Bij het openen der discussie hierover in de Alg. Vergadering der Maatschappij deelde de Voorzitter, Prof. C. H. KUHN, mede, dat het Hoofdbestuur aan de-

DR. C. A. PEKELHARING.

Afdeeling UTRECHT verzocht had het voorstel in te trekken, maar dat de Afdeeling dit niet alleen niet had willen doen, maar *buiten het Hoofdbestuur om*, aan de verschillende Afdeelingen der Maatschappij eene uitvoerige circulaire had gezonden ter nadere verdediging van het voorstel. Het Hoofdbestuur had, eerst kort vóór de Alg. Vergadering, toevallig van deze circulaire kennis gekregen. KUHN wees er met nadruk op, dat *eene dergelijke handelwijze van een Afdeeling onverenigbaar was met de organisatie van de Maatschappij*.

Was dit al geen aangenaam begin voor de Afdeeling UTRECHT, uit de verdediging die UTRECHT's afgevaardigde had te geven, bleek daarenboven, dat de geschiedenis van de verhouding tusschen Maatschappij en Tijdschrift haar onbekend was.

De afgevaardigde verklaarde, dat de Afdeeling niets onaangenaams voor het Hoofdbestuur bedoeld had met hare circulaire, maar dat zij uit het niet-geven van een prae-advies

op haar voorstel had opgemaakt, dat het Hoofdbestuur de leiding bij de discussie hierover had uit handen gegeven en dat dáárom de Afdeeling was opgetreden, zooals zij deed. Als hoofdargument voor het voorstel werd aan de toelichting nog toegevoegd: de onvolledigheid van het Tijdschrift.

Het viel den Voorzitter en den Secretaris der Maatschappij, Dr. GUYE, niet moeilijk om het ongerijmde van de opvatting alsof door het niet-geven van een prae-advies de leiding was uit handen gegeven, te weerleggen en te doen begrijpen, dat het Hoofdbestuur, in het leiden der discussies gehinderd werd door een hem onbekende circulaire, die de Afdeelingen voor zich op tafel hadden; eene circulaire, waarin de zonderlinge alinea voorkwam, dat „bij het constitueren onzer Maatschappij men er de voorkeur aan „gegeven had geen eigen tijdschrift op te richten, maar, om alle krachten zooveel mogelijk „te vereenigen, een bestaand Tijdschrift tot haar orgaan te maken.”

Het *Maandblad der Maatschappij* 1850—1856, de geheele wijze van ontstaan van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, bleek dus aan de Afdeeling UTRECHT volkomen onbekend te zijn!

Zelfs toen het Hoofdbestuur de Afdeeling er opmerkzaam op gemaakt had, dat de Maatschappij zoo min reden als recht had, om, behoudens naleving van het contract, zich met de huishoudelijke inrichting van het Tijdschrift in te laten, bleef de Afdeeling toch op haar stuk staan en had PEKELHARING de ondankbare taak het voorstel op de Algemeene Vergadering te moeten verdedigen, zoowel tegenover de Afdeeling WINSCHOTEN, als tegen AMSTERDAM.

STOKVIS, de zaak van het humoristische standpunt beziende, meende, dat men hier te doen had met een *Comedy of errors*: het Tijdschrift is geen tijdschrift der Maatschappij, het bevordert elken arbeid op nationaal geneeskundig gebied; het legt zich niet neer bij hare onvolledigheid, maar tracht die op alle wijzen te verbeteren; het Hoofdbestuur zou nimmer bezwaren hebben om argumenten van de Afdeeling UTRECHT te hooren, maar vond het onaangenaam, dat argumenten aan anderen werden medegedeeld, maar aan het Hoofdbestuur werden onthouden.

Deze discussies waren de eerste, die schrijver dezes, als lid der Maatschappij, bijwoonde in een der bovenzalen van het Genootschap NATURA ARTIS MAGISTRA te AMSTERDAM, en hij herinnert zich zeer levendig den aangenamen indruk, dien de hupsche verdediging van PEKELHARING tegenover den scherp aanval van den Secretaris der Maatschappij, op de jongeren maakte.

Maar de zaak van de Afdeeling UTRECHT stond, ook door haar eigen toedoen, uiterst zwak en het voorstel werd met 56 tegen 13 stemmen *verworpen*.

Sympathiek komt mij ook achteraf gezien het optreden van UTRECHT niet voor. De Afdeeling telde onder hare leden genoeg mannen, die met de voortdurende zorg, welke de Redactie aan de verbetering van het Tijdschrift wijdde, bekend waren en die eenen dergelijken aanval hadden behooren te voorkomen, wellicht nog meer uit respect voor zich zelve dan uit respect voor de Redactie. SNELLEN, TALMA, vooral ook KOSTER hadden vele jaren het werk der Redactie van nabij gade geslagen. Geen van hen heeft op die Algemeene Vergadering der Maatschappij, PEKELHARING in zijne benarde positie ter zijde gestaan noch het Tijdschrift tegenover den aanval verdedigd. Het gevoel, dat de geheele opzet niet zoozeer van PEKELHARING was uitgegaan, maar een gevolg was van teleurstelling over het verwerpen van in de Redactie nu en vroeger gedane voorstellen (ik denk hier aan de reorganisatie-plannen van 1883) kan men bij het lezen van deze geschiedenis niet van zich afzetten.

Het is wel opmerkelijk, dat, hoewel de Gérants van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, bijna allen in nauwe betrekking tot de Maatschappij hadden gestaan, ZEEMAN en GUYE als Hoofdbestuurder-Secretaris der Maatschappij, STRAUB en BURGER als Hoofdbestuurders en Voorzitters der Maatschappij, de verhouding tusschen Tijdschrift en Hoofdbestuur der Maatschappij of met een der Afdeelingen van de Maatschappij toch vaak blijken gaf van eene geprikkelde stemming. In de volgende hoofdstukken zullen wij daarover nog meer voorbeelden moeten aanhalen.

ONDERHANDELINGEN MET HET TIJDSCHRIFT OVER STEUN.

1867—1883.

TOT de medewerkers aan het Tijdschrift behoorde in den aanvang van het Gérantschap van Dr. ZEEMAN, de Off. v. Gez. 1e klasse, Dr. B. G. VAN DER HEGGE ZIJNEN. Deze gaf nu en dan bijdragen op *militair-geneeskundig* gebied. In 1868 stelde hij aan de Redactie van het Tijdschrift voor, om een afzonderlijk *Bijblad voor Militaire Geneeskunde* aan het Tijdschrift te verbinden, dat dan ook afzonderlijk verkrijgbaar moest zijn.

De Redactie ging daar niet op in, 1°. omdat de Militaire Geneeskunde tot de rubriek van Dr. A. W. M. VAN HASSELT behoorde en zonder diens advies hierover geen beslissing genomen kon worden, en 2°. omdat men sterk den indruk had, dat het voorstel ten slotte zou neerkomen op het uitgeven van een nieuw tijdschrift, dat zich onder de vlag van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde een zekere bekendheid wilde verschaffen. Men verwachtte daarvan ook administratieve moeilijkheden. Aan zulk een Bijblad was trouwens geen behoefte, daar genoemde Off. v. Gez. zijne bijdragen, indien die daarvoor in aanmerking kwamen, in het kader van het Tijdschrift kon doen opnemen.

De aanvrager zag vermoedelijk zelf wel de onmogelijkheid van zijn plan in: hij bleef ten minste zijne bijdragen, wier groote uitvoerigheid nu en dan terugzending onvermijdelijk maakte (1869), aan het Tijdschrift toezenden.

In 1870 kwam HUET nog eens, maar te vergeefs, op het denkbeeld van den Heer v. D. HEGGE ZYNEN terug. Hoewel in 1871 nog bijdragen van zijn hand in het Tijdschrift werden opgenomen, beschouwde men hem toch niet als den man, dien men voor de Militaire Geneeskunde aan het Tijdschrift moest verbinden. Hij was gelukkiger bij de Redactie van de *Geneeskundige Courant*, waar hij in NOVEMBER 1871 een rubriek voor Militaire Geneeskunde opende, met M. G. onderteevend.

Toen v. HASSELT als medewerker voor dit onderdeel bedankte, werd naar een geschikten opvolger gezocht, dien men in Dr. H. A. ZEGERS meende gevonden te hebben, toen Dr. J. BINNENDIJK, wiens studiën zich op een ander gebied bewogen, zich daarvoor niet beschikbaar had gesteld.

ZEEMAN was overigens in principe wel voor de uitbreiding van de werkings-sfeer van het Tijdschrift en deed moeite in 1870, toen aan het *Genootschap voor Genees- en Heelkunde* in AMSTERDAM, op voorstel van Prof. J. W. GUNNING eene *Sectie voor Natuurwetenschappen* (1e Sectie) werd verbonden, om ook de verslagen *dier* Sectie in het Tijdschrift te publiceeren.

Hij wilde daartoe een contract met het Genootschap sluiten, ten einde de natuurkunde ook meer in het Tijdschrift op den voorgrond te brengen, iets waarvoor in dien tijd meer reden bestond, dan nu. Toen de Sectie evenwel besloten had een *zelfstandig Maandblad* uit te geven (het *Maandblad voor Natuurwetenschappen*), trachtte ZEEMAN gedaan te krijgen, dat dit in

gelijk formaat, met dezelfde letter en bij den zelfden drukker als het Tijdschrift ter perse zou gaan, zoodat de inhoud dan met geringe moeite in het Tijdschrift zou kunnen worden opgenomen.

Het *Maandblad voor Natuurwetenschappen* (1870—1889) kwam echter als een zelfstandig tijdschrift uit met *andere* letter, in *ander* formaat en bij een *anderen* drukker en uitgever (CENTEN) dan het Tijdschrift.

In 1872 vernam men, dat de juist opgerichte *Nederlandsche Psychiatrische Vereeniging* een tijdschrift wilde hebben, voor hare stukken; dat dan onder Redactie zou staan van Dr. A. H. VAN ANDEL, den bekenden opvolger van RAMAER in het ZUTPHEN'sche gesticht. Met het Ned. Tijdschrift werden hierover door RAMAER besprekingen gevoerd. Maar men had er bezwaar tegen om eene overeenkomst te sluiten, waarbij men genoodzaakt zou zijn *alle* stukken dier Vereeniging in het Tijdschrift op te nemen. Sommigen wilden deze stukken evenals andere bijdragen ter beslissing over de opneming bij de Redactie rond zenden. Anderen wilden een vooraf bepaald aantal bladzijden tegen den kostenden prijs disponibel stellen en de afdrukjes, volgens een vooraf vastgesteld tarief berekenen. Ook ZEEMAN had bezwaar tegen een verplichting om alles op te nemen wat gezonden zou worden. Men zag, naar ik meen, de Psychiatrie nog niet voor vol aan en was wat huiverig om zich te nauw aan haar te verbinden.

In het archief der Maatschappij vonden wij een schrijven van ZEEMAN aan RAMAER, dd. 20 MAART 1872, waarin de Gérant hem schrijft:

dat de Redactie-vergadering dit jaar wat vroeger zal plaats vinden dan aanvankelijk gedacht was en dat RAMAER dus, wanneer hij nog over samenwerking van zijne Psychiatrische Vereeniging met het Tijdschrift over de uitgave van psychiatrische verhandelingen overleg wenschte te plegen, daartoe spoedig een voorstel moest inzenden, opdat het dan nog op den oproepingsbrief kon vermeld worden.

Hij deelde RAMAER verder mede, dat het Comité voorloopig had besloten een voorstel af te wachten over die samenwerking en dat het als voorloopige bepaling in een eventueele overeenkomst de volgende bepalingen zou willen opnemen:

- 1°. *het Tijdschrift verbindt zich eenige vellen te plaatsen tegen den kostenden prijs, die alsdan aan het Tijdschrift wat critiek van den inhoud betreft onttrokken zouden zijn, maar toch daarmede een geheel zouden vormen, dus geen afzonderlijke pagineering zouden hebben;*
- 2°. *afdrukken dier stukken worden tegen tarief verschaft;*
- 3°. *de platen kwamen voor rekening van de Psychiatrische Vereeniging, maar het Tijdschrift zal de drukkosten vergoeden van de exemplaren, die het behoeft.*

De verdere besprekingen hierover werden in DEN HAAG tusschen RAMAER en EGELING voortgezet, maar leidden niet tot het gewenschte resultaat.

In de JUNI-vergadering der Redactie (1872) deelt ZEEMAN mede, dat hij aan RAMAER voor bijdragen in het Tijdschrift literatuur verschaft heeft, de Red. keurt dat goed, al verwacht zij daarvan weinig voordeel voor het Tijdschrift.

Ook RAMAER schijnt ten slotte voor zulk eene samenwerking weinig gevoeld en liever een tijdschrift tot zijne beschikking te hebben, waarin hij heer en meester was. In de Algemeene Vergadering van het Tijdschrift van APRIL 1872 deed hij het voorstel, om eene afzonderlijke IIIe Afdeeling van het Tijdschrift met afzonderlijken titel en pagineering

voor de officieele acta der Psych. Vereeniging in te stellen en voor de door haar te leveren verhandelingen.

Op ongeveer dezelfde gronden, waarop indertijd het analoge voorstel van v. D. HEGGE ZYNEN verworpen was, werd nu ook dit voorstel onwenschelijk geacht.

Een dergelijk besluit zou inbreuk maken op het zelfstandig oordeel der Redactie waaraan zes of acht vel geheel zouden worden onttrokken. De Vereeniging van het Tijdschrift besloot derhalve nadere en bepaald geformuleerde voorstellen van de Vereeniging voor Psychiatrie af te wachten en de Redactie te machtigen, om, zoo die voorstellen inkwamen en haar aannemelijk voorkwamen, deze zaak nader met de Vereeniging voor Psychiatrie te regelen.

De pogingen van RAMAER om een zelfstandig *Psychiatrisch Tijdschrift* op te richten stuitten aanvankelijk op moeilijkheden. In SEPTEMBER 1872 was hij daarin nog niet geslaagd en verschenen de psychiatrische verhandelingen nog in het Tijdschrift. Later slaagde hij daarin evenwel en werd het bekende tijdschrift der Psychiatrische Vereeniging opgericht.

Het gaf, zooals men weet, in 1918 bij WINKLER's 25 jarig jubileum een Feestbundel uit met steun van het bestuur der TEYLER-stichting, van het *Utrechtsch Provinciaal Genootschap* en vooral ook van het R. A. LAAN-FONDS in AMSTERDAM.

In de Vergadering der Vereeniging van 9 JUNI 1878 stelt de Voorzitter, Prof. STOKVIS, voor, zich refereerende aan de vroegere vraag van Dr. ALI COHEN wat er met het reserve-fonds gedaan wordt, dat de Vereeniging zich, met het oog op het in 1879 in AMSTERDAM te houden *Internationaal Geneeskundig Congres* tegenover het *Comité exécutif* voor het Congres, bereid zou verklaren om de uitgave der wetenschappelijke werken van het Congres geheel of gedeeltelijk op zich te nemen, maar in elk geval zóó, dat dit werk als premie nevens of in de plaats van een IIe Afdeeling aan alle abonné's van het Tijdschrift in handen zou komen.

STOKVIS wees op het groote belang voor het Tijdschrift om met het *Comité exécutif* samen te werken. Het in de gewone Redactie-vergaderingen reeds langdurig besproken plan werd in de Vereeniging met *algemeene* stemmen aangenomen. Men bepaalde evenwel dat niet meer dan de helft van het kapitaal der Vereeniging daarmede gemoeid mocht zijn en dat het bedrag, dat het Tijdschrift zou toestaan dus niet meer dan / 4500.- mocht bedragen. Een vast bedrag kan men niet opgeven, daar wel het aantal abonné's op het Tijdschrift, maar niet dat der leden van het aanstaande congres vaststond.

Van enkele zijden was, zonder succes, het denkbeeld geopperd om niet de Werken van het Congres uit te geven, maar slechts een zeker aantal exemplaren van den *Compte rendu* voor de lezers van het Tijdschrift *aan te koop*, of een zeker bedrag voor het Congres disponibel te stellen, zonder aan te geven, waarvoor dit moest gebruikt worden.

Het eenige bezwaar, dat er tegen dit crediet aangevoerd werd, dat echter het Tijdschrift niet zoozeer aanging, was dit, dat de intekenaren op het Tijdschrift, in het vooruitzicht van het gratis-ontvangen van den *Compte rendu*, zich zouden onthouden om lid van het Congres te worden. Daar het Comité van het Congres het Programma nog niet had vastgesteld en dus met deze opmerking voor hare verdere plannen nog rekening kon houden, werd in het plan geen verandering gebracht.

Aan de Redactie werd voorzichtigheid aanbevolen in de keuze der bewoordingen, waarin dit aan den *Conseil d'Organisation* zal worden medegedeeld! Dit was bij ZEEMAN echter wel in goede handen.

De aan den Secretaris van het Congres, tevens Secretaris van de Maatschappij, Dr. GUYE,

gerichte brief, is opgenomen in de notulen van de Redactie-vergadering van 22 SEPTEMBER 1878 en luidde als volgt:

De Vereeniging van Geneeskundigen door welke het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde wordt uitgegeven, heeft op hare onlangs gehouden Vergadering besloten naar haar vermogen het werk van het internationaal medisch Congres te bevorderen.

Zij biedt daaraan hare medewerking aan door de publicatie voor hare rekening te nemen van den wetenschappelijken arbeid van het Congres, waarvan elk lid regt heeft een exemplaar te ontvangen, maar waarvan door de Vereeniging die het Tijdschrift uitgeeft, buitendien de verspreiding onder de intekenaars op het Tijdschrift bedongen wordt.

Omtrent het aantal exemplaren, dat door het Bestuur van het Congres verlangd wordt zal natuurlijk pas na afloop van het Congres eene bepaalde opgave verwacht kunnen worden, terwijl ook op andere punten, bij voorbeeld de opname wèl van houtsneden, maar niet van steen- of staalgravures enz. eenige nadere bepaling gewenscht zal zijn.

(get.) Namens de Vereeniging die het
Ned. Tijdschrift v. Gen. uitgeeft:
de Redactie.
Namens haar
de Gérant Dr. J. ZEEMAN.

Aan den Secretaris van het
Int. Gen. Congres
Dr. A. A. G. GUYE.

Zooals te begrijpen is, werd het aanbod der Vereeniging door den *Conseil d'Organisation* dankbaar aanvaard.

Ten gevolge dezer uitgave werd in 1879 een aflevering der IIe Afdeeling van het Tijdschrift gesupprimeerd.

In het verslag over de kosten, dat de Gérant in de Alg. Vergadering der Vereeniging, 29 MEI 1881, uitbracht, bleek, dat de uitgaven f 4546,60 hadden bedragen, waarin nog niet alle onkosten begrepen waren. Het toegestane crediet was op een omvang van 60 vel druks berekend geweest, de grootte van de vroegere *Comptes rendus* der Congressen; dat van dit Congres besloeg evenwel 74 vel druks. Een bedrag van f 750.— boven het toegestane werd na eenige discussie, evenwel onder aanbeveling van zuinigheid, met algemeene stemmen goedgekeurd.

Feestbundel bij het 25-jarig bestaan.

In de Algemeene Vergadering van 29 MEI 1881 stelde Dr. ISRAËLS voor, om bij het 25-jarig bestaan van het Tijdschrift (1882) een feestbundel uit te geven, waarin alle leden der Vereeniging eene bijdrage zouden moeten geven. Dit werd aangenomen, maar in de OCTOBER-vergadering der Redactie bleek dat de meeningen daarover toch nog al uiteen liepen. KORTEWEG, hoewel zelf bereid daaraan mede te werken, wees er op, dat zulke feestnummers niet altijd een succes waren, het Feestnummer bijv. bij het 25-jarig bestaan van *Poggendorf's Annalen*, was het slechtste nummer geweest, dat deze *Annalen* hadden uitgegeven. Hij vreesde, en HUET sloot zich daarbij aan, dat het Feestnummer van het Tijdschrift ook niet zoo heel belangrijk zou worden.

Allerhande voorstellen werden met het oog op dien inhoud gedaan o.a. dat de Gérant in een hoofd-artikel de geschiedenis van het Tijdschrift zou geven en de andere leden der

Vereeniging of overzichten over hun speciale vak, of gewone bijdragen. Dit laatste is ten slotte geschied. Een *geschiedenis* van het Tijdschrift komt echter in dien bundel niet voor, maar in eene ex tempore uitgesproken feestrede op de feest-vergadering heeft Dr. ISRAËLS eenige bijzonderheden uit het ontstaan van het Tijdschrift in herinnering gebracht. Het geven van eene werkelijke geschiedenis van het Tijdschrift werd veel later door den 1en Beheerenden Redacteur van het Tijdschrift, Prof. Dr. G. VAN RIJNBERK aan schrijver dezes verzocht.

Het plan om aan Dr. GUYE te verzoeken van de verschillende bijdragen een résumé in het Fransch te geven is echter op niets uitgelopen.

De *Feestbundel* is in het formaat van het Tijdschrift uitgegeven. Op het titelblad staat met vergulde letters: *Bundel uitgegeven door de leden der Vereeniging, bij gelegenheid van haar vijf-en-twintig jarig bestaan.*

Deze bundel kwam in de plaats van een aflevering der IIe Afdeeling; hij bevat in 229 bladzijden, 19 bijdragen.

Door ZEEMAN werd een band voor dien bundel ontworpen, die aan de leden der Vereeniging zou worden aangeboden. Vastgesteld werd vervolgens, dat de vergadering in *Natura Artis Magistra* zou gehouden worden, en een diner bij ZOMERDIJK BUSSINK met officieele gasten.

Aan de gezellen der drukkerij werd een geschenk van f 50.- gegeven.

Uitgever 1867—1883.

Met den uitgever H. A. FRYLINK liep het in 1873 spaak. De uitgifte van de 1e Editie van den *Sterfte-atlas* was door zijne slordigheid zeer bemoeilijkt, zooals wij hiervóór zagen. Bestellingen werden eenvoudig niet uitgevoerd en toen nu A. FRYLINK daarenboven ziek was geworden en ook de expeditie van de week-nommers veel te wenschen overliet, zooals ISRAËLS en andere leden in de MEI-vergadering 1873 der Vereeniging opmerkten, werd de Gérant gemachtigd desnoods met een ander te contracteeren. In de DECEMBER-vergadering van dat jaar geeft de Gérant aan de leden der Redactie kennis van de met den boekverkooper F. VAN ROSSEN aangegane verbintenis voor de expeditie van het Tijdschrift, dat hij verder hoopt voor minder port als *Weekblad* te kunnen verzenden.

De heer F. VAN ROSSEN deelde later, in 1894, per circulaire mede, dat zijne beide zoons C. en F. C. J. VAN ROSSEN in zijne firma waren opgenomen. Hij stierf den 14 AUGUSTUS 1895 te NIEUWENDAM.

Met den Heer VAN ROSSEN werd door Dr. ZEEMAN een contract gesloten. Dit contract met den expediteur-uitgever F. VAN ROSSEN (door den Heer VAN ROSSEN geschreven), dat in het Archief van het Tijdschrift berust, luidt als volgt:

AMSTERDAM, 1 JANUARI 1874.

De ondergeteekenden Dr. J. ZEEMAN, als Gérant van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* en F. VAN ROSSEN, kantoor-Boekverkooper alhier, zijn overeen gekomen:

- 1°. dat de laatst genoemde zorgt voor de geregelde verzending der *Weekbladen* en afleveringen van gezegd Tijdschrift als ook van de afdrukken daaruit voor de *Afdeelingen der Nederlandsche Maatschappij der Geneeskunst*.
- 2°. dat hij een lijst van de *Inteekenaars* en verdere personen aan welke de verzendingen geschieden afgeeft.
- 3°. dat hij zoowel de van de vorige jaargangen overgebleven ex. als die van de oplaag der loopende

jaargangen beware en daarvan den inventaris bijhoude en bij zijn rekening op het eind des jaars overlegge.

- 4°. dat hij de bij hem gedane bestellingen van den loopenden of van eenen vroegeren jaargang beschouwe als aan den Gérant gedaan en die derhalve zoodra mogelijk aan den Gérant opgeve en volgens dien order uitvoere.
- 5°. dat hij alle voor het Tijdschrift bij hem bezorgde stukken, ruil-exemplaren, boekwerken en gelden zoodra mogelijk aan den Gérant bezorgen of overhandigen zal.

Daartegenover verbindt de Gérant van het Nederlandsch Tijdschrift zich namens de Vereeniging van Geneeskundigen, door welke het wordt uitgegeven:

- 6°. om zoodra mogelijk te restitueeren de voor het Tijdschrift uitgegeven frankeer-gelden, volgens minstens twee maal 's maands in te leveren nota.
- 7°. tot betaling binnen drie maanden na het eind van den loopenden jaargang van vijf en zestig cents voor elke behoorlijk en ten volle afgeleverd en verantwoord exemplaar, ook indien dit van den loopenden in eens ingenaaid wordt verkocht en van vijftig cents voor de aflevering van eenen vorigen jaargang.
- 8°. door de hiervoor genoemde som worden beschouwd alle verdere onkosten voor adresstrooken, pakken, bewaren ook van de afdrukken der Maatschappij enz. enz. te zijn vergoed.

Deze verbindtenis wederzijds wordt voor een jaar verlengd of uiterlijk drie maanden te voren opgezegd.

w.g. Dr. J. ZEEMAN.
F. VAN ROSSEN.

In een later, eveneens door den Heer v. Rossen geschreven, maar niet door den Red.-Gérant onderteekende mededeeling uit den tijd van STRAUB, staat vermeld, dat met Prof. GUYE later was afgesproken, dat voor nieten en snijden wekelijks f 7 zou betaald worden en is „door F. v. ROSSEN aan Prof. GUYE voorgesteld” en op de Vergadering aangenomen:

dat aan het Tijdschrift een Advertentieblad zal worden verbonden.

dat de Uitgever F. v. ROSSEN voor zijn rekening en risico om het Tijdschrift één of meer advertentie-bladen mag voegen (de advertenties worden door de Redactie beoordeeld voor al of niet opname) en wel op de volgende voorwaarden:

De uitgever betaalt de helft der porto's van het Tijdschrift, zorgt voor drukken en administratie van het Advertentie-blad.

De netto-winst, zijnde het bedrag dat overblijft na aftrek van kosten voor papier, druk- en zetloon en port worden tusschen Vereeniging en Uitgever gelijkelijk verdeeld.

Uit de notulen blijkt, dat het denkbeeld van een Advertentie-blad reeds onder PENN is ten uitvoer gebracht en later door SNELLEN opnieuw is aanbevolen tijdens het Red.-Gérantschap van GUYE en dus niet van den uitgever v. ROSSEN is uitgegaan.

Drukkerij.

Over de drukkerij viel onder ZEEMAN'S Gérantschap niet veel te zeggen. Wij vonden eenmaal aangeteekend, MEI 1877, dat de betaling van de drukkers-rekening werd uitgesteld, omdat zoo weinig voortgang gemaakt werd met het drukken der IIe Afdeeling.

*Behalve de genoemde ondersteuning*en werden door het Tijdschrift nog de volgende bijdragen gevoteerd:

Een bedrag voor het in LEIDEN op te richten *standbeeld voor BOERHAAVE*, waarvoor in 1867 eene Commissie door het Hoofdbestuur benoemd was, met BOOGAARD als Voorzitter en M. J. GODEFROI als Secretaris, f 300.—.

Een bijdrage voor een gedenksteen in het *huis, dat door Antoni van Leeuwenhoek* bewoond was geweest, f 50.—.

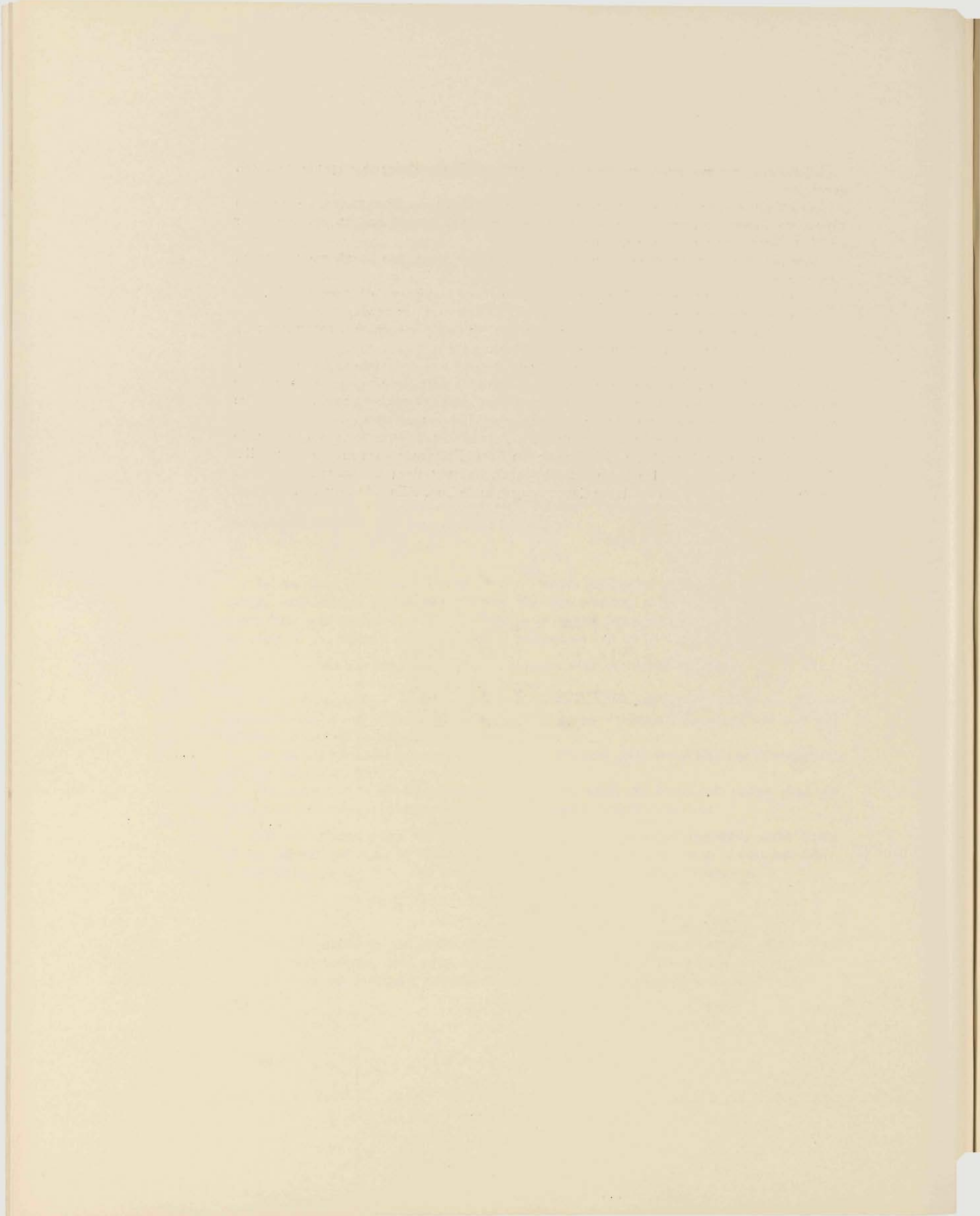
Een bijdrage voor de inwijding van het *Gasthuis voor Ooglijders* te UTRECHT 1882.

Een bijdrage voor de viering van het *25-jarig professoraat van Rudolf Virchow*.

Het uitgeven van den *Compte rendu* van het in 1883 gehouden INTERNATIONAAL KOLONIAAL GENEESKUNDIG CONGRES te AMSTERDAM.

In 1877 werd tot de uitgave van een *Verzamel-Register* van de laatste 12 jaren besloten. Dr. ISRAËLS, die reeds vele registers gemaakt had, wenschte voor dit maal niet in aanmerking te komen. Het werd dus aan Dr. DE PERROT opgedragen. In 1878 was het gereed. Sedert dien werden hem ook de bewerking van de jaarlijksche registers opgedragen.

Met verscheidene buitenlandsche tijdschriften stond het Tijdschrift in ruilverkeer. In 1872 verzocht de Berliner Medic. Gesellschaft om hare zittingsverslagen uit de Berl. Klin. Wochenschrift te mogen ruilen tegen het Tijdschrift. ZEEMAN sloeg dit aanbod beleefdelijk van de hand, omdat hij die verslagen liever, *vroeger*, in de Berl. Klin. Wochenschrift zelf las!

HOOFDSTUK IV.

HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT
VOOR GENEESKUNDE

TIJDENS HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN

DR. A. A. G. GUYE.

1884—1888.

PROF. A. A. G. GUYE

Curriculum vitae:

Geb. te MAASTRICHT 1839. Student te LEIDEN 1858; promotie te LEIDEN 1862; assistent Binnen-Gasthuis te AMSTERDAM 1863; tijdelijk docent Physiologie AMST. Ath. Ill. 1870 (na vertrek van HEIJNSIUS); werkzaam aan hospitaal te NANCY, 1870; Alg. Secretaris Ned. Mij. t. Bev. der Geneeskunst 1873—1889; Alg. Secretaris Int. Geneeskundig Congres te AMSTERDAM, 1879; Ridder in de Orde v. d. Ned. Leeuw, en van het Legioen van Eer; Priv. docent oorheekunde AMST. 1874; Red. Gérant Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde 1884—1888; Alg. Penningmeester Genootschap ter Bev. v. Natuur-, Genees- en Heelkunde; Buitengewoon hoogleeraar in de oorheekunde Univ. v. AMSTERDAM; Voorzitter der Vereeniging v. H. NED. TIJDSCHR. v. GENEESK. 1889; overleden te AMSTERDAM, JANUARI 1905.

PLATE II

THE GREAT BRITAIN TUBERCULIN
TEST

BY
J. H. ROBERTSON
M.D., F.R.C.P.

THE GREAT BRITAIN TUBERCULIN TEST
IS A TRADE MARK OF THE
TUBERCULIN TEST COMPANY, LTD.,
1, ABINGDON ROAD, OXFORD.

INHOUD.

HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN DR. A. A. G. GUYE.

Instelling van een Secretariaat der Redactie.

DE VERSCHILLENDE RUBRIEKEN VAN HET TIJDSCHRIFT.

Leading articles. Oorspr. mededeelingen. Anonieme of pseudonieme onderteekening.

Referenten en referaten. Berichten. Ingezonden stukken. Diversen. Congressen.

WIJZE VAN UITGAVE.

Uitgave in twee deelen. Advertentie-blad. Register.

WIJZIGING VAN CONTRACT MET DE MAATSCHAPPIJ.

Verhooging van abonnements-prijs. IIe Afdeling.

TIJDSCHRIFTEN.

DONDERS' BUNDEL.

DIVERSEN.

HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN

Dr. A. A. G. GUYE.

1884—1888.

DR. A. A. G. GUYE, die in 1884 als Redacteur-Gérant van het Tijdschrift optrad, had in de geneeskundige wereld reeds een eervolten staat van dienst. Na zijne vestiging in AMSTERDAM, werd hij in 1870 belast met het geven van colleges in Physiologie tot dat een opvolger van den naar Leiden beroepen hoogleeraar HEYNSIUS, zou zijn benoemd. Na de benoeming van Prof. KÜHNE legde hij zich reeds spoedig op de oor-, neus-, en keelziekten toe, het vak, dat sedert dien zijn speciale vak van studie gebleven is.

In het Tijdschrift van 1865 vinden wij reeds een aankondiging van zijn hand over *oorheelkunde*.

In den Fransch-Duitschen oorlog van 1870 was hij tijdelijk werkzaam aan het hospitaal te NANCY.

In 1872 verschenen weder otiatrische bijdragen van zijn hand in het Tijdschrift en in 1874 werd hij toegelaten als privaat-docent in de oorheelkunde aan het Athenaeum III.

Na de benoeming van HUET tot hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Rijks-Universiteit te LEIDEN en diens aftreden als Secr. der Ned. Maatschappij t. Bev. d. Gen. werd GUYE in 1873 in diens plaats gekozen.

Wegens zijne talen-kennis werd hij in 1878 aangezocht voor het Alg. Secretariaat van het in 1879 te AMSTERDAM te houden Int. Gen. Congres, waarvan DONDERS Voorzitter was.

Spoedig daarop werd hij in de Redactie van het Tijdschrift gekozen, vooral met het oog op het door ZEEMAN gevormde plan voor het leveren van een résumé in het Fransch, dat men, op het voorbeeld van AXEL KEY in ZWEDEN, eenige malen in het jaar van den inhoud van het Tijdschrift wenschte te geven.

Toen ZEEMAN in 1883 het Gérantschap van het Tijdschrift, dat hij 17 jaren bekleed had, neerlegde, werd GUYE tot *Redacteur-Gérant* gekozen, een nieuwe titel, dien hij in 1883 bij de besprekingen over de reorganisatie van het Tijdschrift had voorgesteld.

In OCTOBER 1886 volgde zijne benoeming tot buitengewoon hoogleeraar in de Otiatrie aan de Universiteit van AMSTERDAM.

In zijn Voorwoord bij den Jaarjag 1884 gaf hij als zijn voornemen te kennen om de oorspronkelijke Nederlandsche geneeskundige literatuur jaarlijks in een Fransch résumé ook voor buitenlanders toegankelijk te maken. Dit is echter nimmer uitgevoerd.

Ten gevolge van de reorganisatie van 1883 was de Redacteur-Gérant met een grooter gezag bekleed dan zijne voorgangers PENN en ZEEMAN. Hij was de hoofd-persoon in de Redactie, aan wien speciaal de *leiding* van het Tijdschrift was opgedragen; persoonlijk was hij aansprakelijk voor den juisten gang van zaken en voor het op peil houden van den inhoud van

het Tijdschrift, voor *de besprekingen van de vragen van den dag* op geneeskundig gebied en voor de volledigheid van de rubriek der *referaten*, dat struikelblok van alle jaargangen.

Wij zullen in den loop van dit hoofdstuk zien, dat dezelfde vragen, welke tot nu toe in de vergaderingen der Redactie en der Vereeniging aan de orde waren, ook in het tijdperk van GUYE ter sprake kwamen, zonder dat zij op afdoende wijze konden worden opgelost.

Het salaris van den Red.-Gérant bedroeg f 1000.—. Zooals dat voor ZEEMAN sedert 1881 ook geweest was.

Bij GUYE's optreden bestond de Redactie naast hem uit de heeren: Prof. B. J. STOKVIS, Dr. A. E. DE PERROT, Dr. J. ZEEMAN, Prof. A. P. FOKKER, Prof. W. KOSTER, Prof. G. D. L. HUET.

De Redactie-vergaderingen hadden gewoonlijk des ZONDAGS-morgens ten 1 uur ten huize van den Redacteur-Gérant plaats. Bij uitzondering zien wij een vergadering op ZATERDAG-avond vermeld.

De *Voorzitter* der Redactie werd elk jaar opnieuw uit hare leden gekozen. In 1884 werd STOKVIS als zoodanig benoemd; de Redacteur-Gérant was *Secretaris* van de Redactie, hij schreef de notulen en was met de geheele correspondentie belast.

De uitgever en de drukker van het Tijdschrift waren dezelfde als in 1874.

De Redactie-vergaderingen hadden niet meer, zooals in ZEEMAN's tijd, elke maand, uitgezonderd de zomermaanden, plaats: in 1884 werden in het geheel slechts zes redactie-vergaderingen gehouden en één Algemeene Vergadering der Vereeniging. De eerste werden gewoonlijk vooraf gegaan door een déjeuner, dat de Heer en Mevr. GUYE te hunnen huize aan de leden der Redactie aanboden.

GUYE's Red.-Gérantschap dreigde reeds in het eerste jaar een einde te nemen. In de MAART-vergadering van 1884 deelde hij mede, bij eene discussie over de verhooging van den abonnements-prijs van het Tijdschrift, dat hij tegen 1° JANUARI 1885 zijn ambt wenschte neer te leggen. Hinderde het hem, dat men niet dadelijk met zijne plannen medeging?

Hoewel hij in het eind van 1884 zijn wensch om af te treden herhaalde, slaagde de Redactie er toch in, hem op dat besluit te doen terugkomen en stelde hij zich nog één jaar disponibel.

Zijn arbeid voor het Tijdschrift werd reeds toen, niettegenstaande den korten duur, zeer gewaardeerd. In de Redactie-vergadering van 1 MAART 1885, toen voor de herbenoeming een tweetal moest worden opgemaakt, kwam GUYE's voornemen opnieuw aan de orde. Het bleek toen hoe moeilijk het was eenen geschikten opvolger te vinden.

Verscheidene namen passeerden daarbij de revue. In de eerste plaats rees de vraag of het Tijdschrift zijn zetel in AMSTERDAM moest behouden, of dus de Redacteur-Gérant in AMSTERDAM moest wonen; een vraag, die reeds in 1883 gedaan was en toen in het voordeel van AMSTERDAM was beslist. De meeningen hierover liepen nu, evenals toen, uiteen, maar de overweging, dat, als de Redacteur-Gérant buiten AMSTERDAM zou wonen, ook, zoowel de uitgever als de drukker dit zouden moeten doen en de corrector en Dr. HANLO wel bezwaar zouden maken om dan aan het Tijdschrift te blijven medewerken, maakten dat AMSTERDAM als zetel aangewezen bleef.

Wél meende Prof. W. KOSTER, die in 1883 reeds de mogelijkheid geopperd had van een verplaatsen van den zetel van het Tijdschrift naar UTRECHT, dat een *buiten* AMSTERDAM wonende Redacteur-Gérant zeer wel een zèn in AMSTERDAM wonenden Redacteur naast zich zou kunnen hebben; maar hier wilde men toch niet van weten.

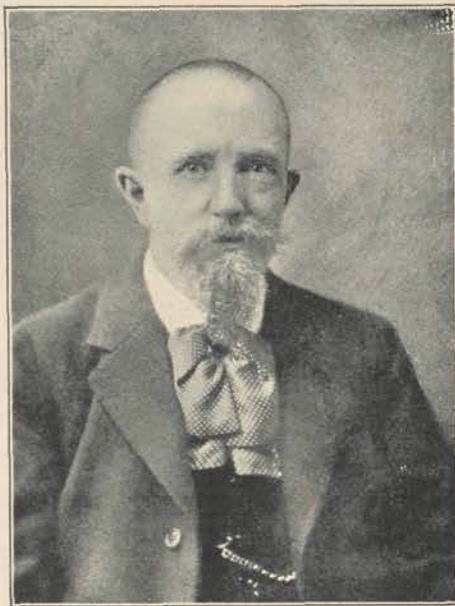
Nadat gebleken was, dat HUET, STOKVIS, ZEEMAN, PEKELHARING zich niet beschikbaar stelden en dat KOSTER en KORTEWEG het slechts onder bepaalde voorwaarden zouden willen doen, werden nog verschillende andere personen: HANLO, DE PERROT, DANIËLS en JUDA

als mogelijke kandidaten voor het Redacteur-Gérantschap genoemd. Van DANIËLS was het bekend, dat hij dit zou aannemen.

Bij de besprekingen in een volgende vergadering stelde STOKVIS voor, om, uitgaande van het denkbeeld van KOSTER, dat een buiten AMSTERDAM wonende Redacteur-Gérant door een in AMSTERDAM wonenden zou kunnen worden bijgestaan, den tegenwoordigen Redacteur-Gérant zulk een hulp toe te voegen. Het was hem gebleken, dat GUYE op deze wijze van zijn plan om af te treden terug te brengen zou zijn.

Dit voorstel door ZEEMAN, HUET, KOSTER en KORTEWEG warm ondersteund, had ten gevolge, dat GUYE besloot om op die voorwaarde nog aan te blijven.

ZEEMAN meende, dat men moest trachten om Dr. C. C. DELPRAT als een persoon naast GUYE te krijgen; KORTEWEG bleek reeds met dezen gesproken te hebben en kon mededeelen, dat hij daartoe bereid was.

Delprat

De financieele regeling zou dan zijn, dat beiden /600.- 's jaars ontvingen. Dit bedrag zou gevonden worden door de correctie van het Tijdschrift, waarvoor Dr. DE PERROT tot nu toe gesalarieerd werd, aan den nieuw te benoemen persoon op te dragen. Indien Dr. DE PERROT niet zelf bereid zou gevonden worden, om met GUYE op de genoemde wijze samen te werken, zou DELPRAT als lid der Redactie voor 1886 worden voorgesteld, met de bedoeling, dat hij tot *Secretaris der Redactie* naast GUYE zou benoemd worden.

Dr. DE PERROT stelde zich niet beschikbaar, maar was volkomen bereid, omdat ook hij deze oplossing zeer gewenscht achtte, van zijne toelage voor de correctie af te zien.

In de Alg. Verg. der Vereeniging van MEI 1885 werd DELPRAT tot lid der Redactie voor AMSTERDAM gekozen. 1° JANUARI 1886 trad hij als Secretaris op.

Deze regeling die in 1886, 1887 en 1888 tot een zeer aangename samenwerking tusschen beiden geleid had, bleek evenwel *op den duur* niet in staat te zijn de bezwaren van GUYE weg te nemen, zoodat deze in de MAART-vergadering van 1888 weder mededeelde,

dat hij aan het einde van het jaar wenschte af te treden, eene mededeeling, die hij zoo vroeg deed, om de Redactie in de gelegenheid te stellen tijdig met het voorstel van eenen opvolger gereed te komen, en dezen in de Alg. Verg. der Vereeniging van dat jaar te kunnen benoemen.

STOKVIS en de andere leden der Redactie deden weder alle moeite om GUYE van zijn plan af te brengen. STOKVIS wees er vooral op, dat GUYE, na de vele verbeteringen, die hij reeds aangebracht had, voor het Tijdschrift niet gemist kon worden. Daar GUYE zijn plan om af te treden ten deele ook daarop gebaseerd had, dat de Secretaris aan het eind van 1888, volgens het Reglement, als lid der Redactie moest aftreden en hij dan weder eenen anderen Secretaris zou moeten inwijden, beloofde men hem, om aan de Alg. Verg. voor te stellen een Secretaris blijvend aan de Redactie te verbinden en een wijziging daartoe van het Reglement voor te stellen.

Nu het GUYE bleek, dat met het instellen van het Secretariaat een *principieele* beslissing door de Redactie bedoeld was en dat dit niet slechts voor zijn persoon was ingesteld, noch met het aftreden van den tegenwoordigen titularis zou vervallen, liet GUYE zich bewegen om als Red.-Gérant aan te blijven. Op voorstel van TREUB zou in het Reglement de bepaling worden opgenomen, *dat de Secretaris voor één jaar benoemd werd, maar dadelijk herkiesbaar was.*

Het tweetal voor Redacteur-Gérant werd daarop voor 1888 vastgesteld:

Prof. Dr. A. A. G. GUYE en Prof. P. K. PEL;

het tweetal voor Secretaris der Redactie:

Dr. C. C. DELPRAT en Dr. A. E. DE PERROT.

Deze oplossing was echter eigenlijk niet met de volle instemming van GUYE geschied en kort na de Redactie-vergadering richtte hij een schrijven tot de Redactie met de mededeeling, dat hij zich toch niet voor een herbenoeming beschikbaar kon stellen en daarom een extra-vergadering van de Redactie bijeen had geroepen, om haar in de gelegenheid te stellen nog vóór de Alg. Verg. een nieuw tweetal voor Redacteur-Gérant op te maken.

Dit besluit was een ernstige tegenslag voor de Redactie; maar toen in de Vergadering bleek, dat dit besluit nu onherroepelijk was, stelde STOKVIS voor, GUYE tot „*President der Redactie*” te benoemen en dit op elk omslag van het Tijdschrift te laten drukken, opdat op die wijze GUYE's naam aan het Tijdschrift verbonden zou blijven.

De *President der Redactie* zou dan tot taak hebben den Redacteur-Gérant in zijn werk bij te staan en deze laatste zou verplicht zijn om in moeilijke gevallen het advies van den President in te winnen.

De Redactie vereenigde zich hiermede en zoo was men wel gedwongen een nieuw tweetal voor Redacteur-Gérant op te stellen. Dit luidde nu:

Dr. C. C. DELPRAT en Dr. A. E. DE PERROT.

Op het tweetal voor AMSTERDAM werd Prof. GUYE als no. 1 geplaatst, naast hem Dr. VAN HAREN NOMAN.

In de Algemeene Vergadering van 1888 werd DELPRAT tot Redacteur-Gérant en GUYE tot lid der Redactie voor AMSTERDAM benoemd.

In de DECEMBER-vergadering van 1888 werd GUYE door Prof. STOKVIS hartelijk dank gebracht voor het vele, dat hij gedurende zijn kort bewind voor het Tijdschrift gedaan had; hij achtte zich gelukkig, dat GUYE op de voorgestelde wijze nog eenige jaren aan de Redactie-vergaderingen zou deelnemen.

Het besluit van de Redactie, om voortaan in elk nummer GUYE als President der Redactie te vermelden is nimmer ten uitvoer gebracht.

Op den 25en DECEMBER 1888 schreef GUYE aan den nieuw benoemden Redacteur-Gérant, dat hij er zich bij nader inzien niet mede kon vereenigen, dat zijn naam op elk nummer als *Voorzitter der Redactie* zou worden afgedrukt; dit zou hem in schijn eene grootere verantwoordelijkheid opleggen dan hij wenschte te dragen en het zou praejudicieeren op de benoeming van een President der Redactie in de eerstvolgende vergadering, wat hij in beginsel verkeerd achtte. Wil de Redactie den naam van den Voorzitter der Redactie op elk nummer drukken, dan moet zij dit weten, maar dan moet zij eenen ander tot President benoemen.

Dit schrijven circuleerde bij de leden der Redactie met het voorstel van den nieuw benoemden Redacteur-Gérant om het besluit der Redactie te handhaven. Alle leden onder-

schreven dit, tenzij Prof. GUYE zijne bezwaren zou blijven handhaven, wat dan in de eerstvolgende Redactie-vergadering zou blijken.

Daar bleek inderdaad, dat GUYE, niettegenstaande door allen getracht werd hem van dat besluit af te brengen, zijne bezwaren bleef handhaven en dat hij als lid der Redactie zou bedanken, indien men wilde doorzetten, dat zijn naam op elk nummer werd afgedrukt. In die omstandigheden moest de Vergadering wel besluiten om die vermelding op het nummer achterwege te laten.

GUYE kon echter niet verhinderen, dat hij met algemeene stemmen tot President der Redactie *gekozen* werd.

De verbeteringen, die onder GUYE's bewind waren ingevoerd, waren o.a. het instellen van het *Advertentie-blad*. Wel is waar had het Tijdschrift reeds onder ZEEMAN een advertentieblad gehad, maar dat bestond niet meer; in de tweede plaats was door hem gestreng de hand gehouden *aan het verschijnen van het wekelijksche nummer op den vast gestelden dag*; in de derde plaats was meer regelmaat gebracht in het verkrijgen van referaten en in de vierde plaats was de Jaarlijksche Rekening en Verantwoording op een meer overzichtelijke wijze ingericht. Dat deze inrichting tot aan het optreden van den uitgever BOHN in 1014 nog in hoofdzaken gevolgd werd, pleit wel voor de doelmatigheid daarvan.

Deze verbeteringen kan men eigenlijk niet uit de notulen opmaken, maar schrijver dezes weet hoezeer GUYE voor dit alles geijverd heeft. Hij heeft de aangenaamste herinneringen aan de drie jaren, waarin hij als Secretaris der Redactie met GUYE samen gewerkt heeft. Diens grondige kennis van de toestanden in de geneeskundige wereld, zijne groote belesenheid en talen-kennis en zijne liefde voor de klassieken, maakten de WOENSDAG-avonden, op welke gedurende de drie jaren het in elkander zetten der wekelijksche nummers van het Tijdschrift, dat ZATERDAG's verscheen, met hem behandeld werden, tot genoegelijke besprekingen ook over tal van aangelegenheden in de medische wereld.

Op die WOENSDAG-avonden werd het door den Secretaris uit een met potlood geschreven opgave van den zetter van alles wat gezet en van alles wat tot afdrukken gereed was, opgemaakte nummer, dat met de berichten van HANLO pasklaar gemaakt was, met GUYE besproken. Wanneer geen korte bijdragen voorhanden waren om één of 1½ onbezette pagina te vullen, werden deze met berichten van HANLO, van welke steeds een groote hoeveelheid voorhanden was, gevuld.

Wanneer de Secretaris een wat te scherpe pen gehad had werd een zachtere vorm door GUYE voorgesteld.

GUYE was op die WOENSDAGEN zeer bezet met zijne polikliniek voor oor- en neusziekten in het Binnen-gasthuis; hij kwam daarvan dikwerf niet vóór 's avonds half acht tehuis en moest om negen uur weer paraat zijn voor de Redactie-aangelegenheden. In een onbewaakt oogenblik had hij, bij zijne benoeming tot buitengewoon hoogleeraar, aan den President-Curator, Mr. VAN TIENHOVEN, beloofd *nimmer* een assistent voor zijne polikliniek te zullen aanvragen en hij heeft zich daaraan stipt gehouden, hoewel het aantal der hulp-zoekende patiënten op zijne polikliniek zeker zulk een aanvraag volkomen gewettigd zou hebben.

Bij de besprekingen over het Tijdschrift in GUYE's studeerkamer, Heerengracht 314, was Mevr. GUYE steeds met hare huiselijke werkzaamheden tegenwoordig. In twijfelachtige gevallen van beleid werd hare meening dan ook wel ingewonnen, die met vrouwelijken takt, maar onbevangen werd gegeven.

In deze avonden kwamen ook dikwerf taal-questies ter sprake, die, *ook toen reeds* de aandacht van den Redacteur-Gérant hadden, al geschiedde dit niet op zóó uitgebreide schaal

als in latere jaren. Werden wij het niet eens, dan gebeurde het wel dat de meening van DONDEERS werd ingewonnen wanneer die voor Akademie-vergaderingen in AMSTERDAM was en dan gewoonlijk GUYE bezocht.

Gedurende drie jaren heeft de Secretaris met GUYE op deze wijze samengewerkt, maar ook in latere jaren, toen hij GUYE als Redacteur-Gérant was opgevolgd, heeft hij nog dikwijls met hem overleg gepleegd.

In het laatste Tijdschrift-nommer van 1888 komt een dankbetuiging voor van GUYE voor den steun, dien hij als Redacteur-Gérant van alle kanten ondervonden had.

Aan GUYE's werkzaamheid als Secretaris der Ned. Mij. t. Bev. d. Gen. was het te danken, dat de verhouding tusschen deze Maatschappij en het Tijdschrift steeds een welwillende geweest is, al waren er soms wel eens punten, waarin meeningsverschil bestond.

OVER DE VERSCHILLENDE RUBRIEKEN VAN HET TIJDSCHRIFT.

1884—1888.

Leading Articles.

IN de jaren 1884—1888 vindt men nu en dan hoofdartikels over algemeen geneeskundige zaken: onderwijs, examina en andere.

In 1884 gaf KOSTER een hoofd- of leading artikel getiteld: *Kantteekeningen op het Verslag aan den Min. van Binnenl. Zaken van de Commissie, die van 1 Augustus 1883—1884 de practische geneeskundige examens heeft afgenomen.*

In 1885 vinden we een hoofd-artikel van KG. (KORTEWEG) over het voorstel OLDAMBT om den hoogleeraren te verbieden private practijk uit te oefenen en een andere bespreking hierover in een hoofd-artikel van KOSTER, een van J. C. G. EVERS, van J. MENNO HUIZINGA en van HERS, uit OUD-BEYERLAND.

In de notulen der Redactie-vergaderingen onder GUYE's Redacteur-Gérantschap wordt over leading artikels verder niet meer gesproken.

Oorspronkelijke mededeelingen, Bijdragen van socialen aard, Ingezonden stukken.

De oorspronkelijke bijdragen kwamen in die jaren in ruime mate en over de meest verschillende onderwerpen in.

In 1884 ziet men een paar bijdragen van DONDERS en verschillende stukken van TREUB, STRAUB, CHANFLEURY VAN IJSSELSTEIN. Men treft zelfs nu en dan een *Klinische Les of Mededeelingen uit een kliniek*, onder de oorspronkelijke mededeelingen aan; STOKVIS: *Over diabetes mellitus*; PEL: *over primaire lever-abscessen*; STRAUB: *Bijdrage tot de kennis der hemi-albumose.*

In de Redactie-vergaderingen geeft deze rubriek soms aanleiding tot een bespreking over de wijze van honoreeren

en over de wenschelijkheid om den abonnements-prijs te verhoogen, omdat de lengte dier stukken het geven van grootere nummers noodzakelijk maakte.

J. C. G. Evers

Klachten over schaarschte aan kopij, zooals die onder ZEEMAN nog al eens in de Redactie-vergaderingen geuit werden, kwamen onder GUYE niet voor. Integendeel bleek de Redacteur-Gérant genoodzaakt te zijn, om, wilde hij geen grooten achterstand in het drukken der bijdragen krijgen, de wekelijksche nommers grooter dan één vel te maken.

Wij zullen zien, hoe dit ten slotte leidde tot het tijdelijk weder instellen van een IIe Afdeeling en tot verhooging van den abonnements-prijs met f 1.—.

Het was echter niet alleen de *hoeveelheid* der bijdragen, die de exploitatie-rekening van het Tijdschrift hooger maakte, maar niet minder de onnoodige *uitgebreidheid* der stukken. Het was bij het Tijdschrift al niet anders dan het vroeger en later met alle andere tijdschriften het geval is geweest: de lengte der stukken was veelal onevenredig aan de belangrijkheid. Ook daartegen moest worden opgetreden. Als eerste maatregel werden de zeer lange stukken, vóórdat tot opneming werd besloten, ter beoordeeling bij de leden der Redactie *in circulatie* gezonden.

Verder werden de schrijvers er opmerkzaam op gemaakt, dat lange bijdragen noch in het belang der lezers noch in dat van het Tijdschrift waren. Men hoopte dus de breedvoerigheid reeds bij de geboorte den kop in te kunnen drukken: een zeer zachte bestrijding van het euvel; die geboden werd, omdat men zorg moest dragen de schrijvers niet af te schrikken of te ontstemmen. Voor een betrekkelijk nog jong tijdschrift was dit van groot belang.

Behalve de oorspronkelijke bijdragen, waren dikwijls vooral de rapporten der Maatschappij zóó uitvoerig, dat de publicatie te groote offers eischte van de financiën der Maatschappij.

Wij zagen daarvan reeds vroeger voorbeelden, onder ZEEMAN, maar ook nu herhaalde zich die: In 1884 bracht Prof. STOKVIS, door het Hoofdbestuur aangewezen om in de Redactie de belangen der Maatschappij te behartigen, deze moeilijkheid ter sprake.

Aan Prof. PLUGGE te GRONINGEN was namelijk, naar aanleiding van een besluit van de Hoofdbestuurs-vergadering van SEPTEMBER 1883 opgedragen een rapport samen te stellen: *Over een onderzoek en vergelijkend overzicht van de heroïsche geneesmiddelen*. Dit rapport was zóó belangrijk en zóó doorwerkt, dat PLUGGE er over had gedacht om het afzonderlijk te laten drukken en uitgeven. Eene bespreking met den uitgever WOLTERS in GRONINGEN over den prijs van een *afzonderlijke* uitgave, had aange-toond, dat het in den handel gebracht zou kunnen worden tegen f 1.— en dat het Tijdschrift dan voor zijne lezers het rapport in 1100 exemplaren zou kunnen krijgen tegen f 300.—,

PLUGGE.

een prijs veel lager dan wanneer het rapport voor kosten der Maatschappij in het Tijdschrift gedrukt zou worden 1).

Toen STOKVIS in de Redactie-vergadering liet doorschemeren, dat het Hoofdbestuur niet ongezind was op deze aanbieding in te gaan, stond ZEEMAN dadelijk op de bres voor het Tijdschrift met de opmerking, dat dit in lijnrechten strijd zou zijn met het contract, dat het Tijdschrift met de Maatschappij had gesloten: volgens dit contract toch zouden *alle* stukken der Maatschappij in het Tijdschrift worden afgedrukt. Hij wees er op, dat het Tijdschrift nimmer bezwaar had gemaakt om allerhande stukken van de Maatschappij, die, zooals o.a. de Naamlijst der leden voor de lezers van het Tijdschrift van geen belang waren in het Tijdschrift op te nemen; maar dat het dan ook onbillijk was, wanneer zulk een *belangrijk* rapport als dat van PLUGGE, *niet* in het Tijdschrift zou verschijnen.

De Redactie besloot dan ook, om, indien het Hoofdbestuur een voorstel, als door PLUGGE bedoeld, bij haar zou doen, te antwoorden dat het rapport volgens het contract in het Tijdschrift moest verschijnen, en dat desverlangd aan de Maatschappij of aan Prof. PLUGGE afzonderlijke afdrukken zouden worden verstrekt, om in den handel te brengen.

Zoo ver is het evenwel niet gekomen: uit de notulen van het Hoofdbestuur, 4 MEI 1884 blijkt, dat PLUGGE uit eigen beweging bij WOLTERS had geïnformeerd, maar dat GUYE in die vergadering dadelijk gezegd had, dat dit in strijd zou zijn met het contract. STOKVIS had in het Hoofdbestuur nog eens uiteen gezet, dat de financiële toestand van het Tijdschrift, dien wij later nog zullen behandelen, door de vroeger ten gerieve van de Maatschappij gedane concessie moeilijk was geworden en dit nog meer zou worden, wanneer de Maatschappij hare langere rapporten, in strijd met het contract, op andere wijze ging publiceeren.

De Penningmeester der Maatschappij, Dr. JUDA, achtte zich geroepen om voor het goedkoopere, zij het dan ook met het contract strijdende plan op te komen, maar het Hoofdbestuur besloot met 7 tegen 1 stem het rapport in het Tijdschrift te laten drukken. Afdrukjes konden dan door PLUGGE in den handel worden gebracht. Het Hoofdbestuur bepaalde daarbij tevens, dat in 1884 niet meer dan 6 vel druks voor PLUGGE konden worden beschikbaar gesteld.

Op uitnoodiging van het Hoofdbestuur zette PLUGGE in de Hoofdbestuurs-vergadering vóór de Alg. Ver. in LEEUWARDEN zijn onderzoek uiteen en den dag daarop in de Alg. Verg. Daarbij verklaarde hij zijn rapport aan de Maatschappij ter publicatie af te staan, maar zich het recht voor te behouden om een eventueele tweede uitgave in den handel te brengen.

In de MAART-vergadering van 1885 vertoonde de Gérant eenige drukproeven van het rapport en deelde mede, dat de Maatschappij, in overleg met PLUGGE, 500 exemplaren had verzocht om die tegen / 1,50 in den handel te brengen.

1) Deze opdracht was aan PLUGGE gegeven naar aanleiding van een zeer belangrijken arbeid *Over Heroïca* van Dr. C. J. SNIJDERS in No. 28 van 1883 van het Tijdschrift, welke aan de Afd. WESTLAND der Mij. in 1883 aanleiding had gegeven tot een voorstel aan de Alg. Verg. der Maatschappij, om eene Commissie te benoemen, in samenwerking met de Maatschappij voor Pharmacie, om een vergelijkend onderzoek in te stellen naar de overeenkomst of het verschil in chemische samenstelling en pharmaceutische waarde der meest gebruikelijke, gelijknamige heroïsche geneesmiddelen. Dit voorstel, na bestrijding door STOKVIS en geamendeerd door AMSTERDAM om een rapporteur te benoemen, die een literairen, dus referendeerenden arbeid hierover zal maken, was met groote meerderheid aangenomen.

Dr. SNIJDERS had op de Alg. Verg. te kennen gegeven, dat hij zich niet de man gevoelde om zulk een rapport uit te brengen en daarom had het Hoofdbestuur zich in betrekking gesteld met Prof. PLUGGE, die, hoewel geen lid der Maatschappij zijnde, zich bereid had verklaard deze opdracht te aanvaarden.

Wegens de hoogst verdienstelijke wijze, waarop PLUGGE zich van die taak gekweten had werd hij door de Alg. Verg. der Mij. tot Eerelid der Maatschappij benoemd.

In APRIL 1885 berichtte de Gérant, dat PLUGGE's arbeid spoedig in druk zou verschijnen en aan alle intekenaren en aan alle leden der Mij. zou worden toegezonden.

Het zou voor / 1.50 in den handel gebracht worden.

Het rapport verscheen in 1885 „uitgegeven door de Ned. Mij. t. Bev. der Geneeskunst” en was 386 bladzijden groot; in 1886 verscheen een Duitsche vertaling er van, in 8vo. van de hand van ED. SCHAER in JENA. In het kader van het Tijdschrift werd niet het geheele rapport opgenomen, maar slechts het *Overzicht* dat PLUGGE daarvan in de Alg. Verg. gegeven had.

De financieele regeling met de Maatschappij maakte ook nog eenig overleg noodzakelijk. Toen het *nieuwe contract* met de Maatschappij over de door de Maatschappij te vergoeden kosten, in de vergadering der Vereeniging (MEI 1885) was goedgekeurd, wenschte men, dat dit dadelijk in werking zou treden; het rapport van PLUGGE viel daar echter nog juist buiten en zou volgens de oude berekening moeten verrekend worden. Hoewel dit in het voordeel van het Tijdschrift was, dat een dergelijken meevaller zeer goed had kunnen gebruiken (de drukker had de kans schoon gezien, om dit rapport niet als een deel van het Tijdschrift, maar als een afzonderlijke uitgave te beschouwen en dus veel duurder te berekenen) maakte de goede verstandhouding tusschen Tijdschrift en Maatschappij, dat de Redactie deze gaarne tegemoet wilde komen.

De Maatschappij zou bij de oude berekening f 3340.- aan het Tijdschrift te betalen hebben gehad, volgens het nieuwe contract f 2260.-. De Red.-Gérant stelde nu aan de Redactie voor om voor de tweede honderd pagina's niet $\frac{3}{4}$ cent, maar slechts $\frac{1}{2}$ cent te berekenen, waardoor het door de Maatschappij te betalen bedrag f 2800.- bedroeg. Het Tijdschrift kon dit doen, omdat het jaar dan toch nog met een batig saldo zou sluiten.

Na uitvoerige discussies, waarbij natuurlijk tegen TE groote royaliteit gewaarschuwd werd, besloot de Redactie aan de Alg. Verg. der Ver. voor te stellen, om de Maatschappij voor de tweede honderd pagina's $\frac{1}{2}$ cent te laten betalen.

In de Hoofdbestuurs-vergadering van APRIL 1885 bleek, dat de rekening over 1885 toch nog met een nadeelig saldo van f 1400.- sloot, maar met groote voldoening werd tevens gewezen op de groote tegemoetkoming, die het Tijdschrift getoond had.

Een analoge kwestie deed zich in 1888 voor: voor de Maatschappij was een uitvoerig rapport van Dr. HAAKMA TRESLING ingekomen over de *Consumptie van alcohol in Nederland*. Bij dit rapport behoorde een groote kaart van *Nederland*, waarin de consumptie in elke gemeente in ons land was aangegeven. Deze kaart, die in kleuren gedrukt zou moeten worden, was vergezeld van twee „grafische platen”.

Het Tijdschrift had aan de Maatschappij opgegeven, dat het reproduceeren van deze kaart f 665.- zou kosten en, indien zij op de helft der grootte werd gedrukt f 415.-. Het had daarbij medegedeeld bereid te zijn f 200.- in de kosten daarvan bij te dragen.

In de Hoofdbestuurs-vergadering zag men ook tegen die groote kosten op. Men vroeg of niet de *Volksbond tegen het gebruik van alcohol* bereid zou zijn een aantal exemplaren ter verspreiding te koopen, zoodat daarmee de kosten eenigszins gedekt konden worden.

DANIËLS en v. ITERSON wilden weder informeeren of men bij eenen anderen drukker niet goedkoper terecht zou kunnen, maar nu herinnerde JUDA aan het *contract* met het Tijdschrift. Toch werd aan den VOORZITTER, aan Dr. GUYE, Dr. JUDA en Dr. DANIËLS opgedragen, om ook bij andere uitgevers te informeeren en aan het Hoofdbestuur schriftelijk advies te geven of toestemming te vragen tot publicatie door het Tijdschrift.

Het rapport is niet in het Tijdschrift verschenen, want deze zaak nam een onverwachte wending, toen bleek, dat in het verslag der Algemeene Vergadering van den Volksbond, de hoofdzaken van de voordracht, die Dr. HAALMA TRESLING in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij van 2 JULI 1888 gehouden had, met de graphische voorstellingen, reeds

afgedrukt waren. Naar aanleiding hiervan trok Dr. HAAKSMA TRESLING zijn verzoek aan de Maatschappij om zijn rapport te doen drukken, in.

Hiermede was wel is waar het drukken van dit Maatschappij-rapport van de baan, maar het feit, dat HAAKSMA TRESLING een rapport, dat hij voor de Maatschappij had uitgebracht, aan eene andere Vereeniging ter publicatie had afgestaan, werd in het Hoofdbestuur algemeen afgekeurd en Dr. JUDA gaf het voornemen te kennen dit feit in de Algemeene Vergadering der Maatschappij te bespreken. Een voornemen, dat hij echter niet schijnt uitgevoerd te hebben, tenminste in de Handelingen der Algemeene Vergadering is daarover niets te vinden.

Anonieme of pseudonieme onderteekening van stukken.

Een geheel andere kwestie, die echter in vroegere Redactie-vergaderingen ook reeds een punt van discussie had uitgemaakt, werd door GUYE weder ter sprake gebracht: namelijk of de Oorspronkelijke stukken — bedoeld werden klaarblijkelijk de hoofd-artikelen — en de referaten in het Tijdschrift met den vollen naam van den schrijver moesten worden onderteekend of dat dit met een pseudoniem kon geschieden.

De Red.-Gérant toch had gemeend een bijdrage op sociaal-medisch gebied, dat met een *pseudoniem* onderteekend was, niet te moeten opnemen.

Hoewel indertijd, onder ZEEMAN, was besloten, dat bijdragen van sociaal-medischen aard ongeteekend of met een pseudoniem onderteekend konden worden, had GUYE gemeend een door KORTEWEG met „Practicus” onderteekende bijdrage te moeten weigeren; dit Redactie-lid had zich genoodzaakt gezien, wilde hij de bijdrage opgenomen hebben, deze met KG. te onderteekenen.

GUYE verdedigde zijne handelwijze met de mededeeling dat het bedoelde stuk de strekking had, om op de afgevaardigden in de Alg. Verg. der Maatschappij in een zeer bepaalde richting een invloed uit te oefenen, die, naar zijne meening, de meening der Redactie niet was. Met de opneming daarvan zou de Redactie een zekere verantwoordelijkheid voor den inhoud aanvaarden, die zij niet wilde dragen. In verband met zijne bevoegdheid eischte hij voor zich in bepaalde gevallen het recht op, om, onder verantwoording aan de Redactie, zulke stukken niet ongeteekend op te nemen.

Dit was een *principieel* punt, waarover dan ook in eenige Redactie-vergaderingen gediscuteerd werd. Deze kwamen tot het besluit, dat: *Oorspronkelijke stukken en ook referaten maar niet de berichten, met den vollen naam van den schrijver moesten onderteekend worden.*

KORTEWEG had voorgesteld om te besluiten:

Ingezonden stukken, waarin zonder aanranding van personen, in een behoorlijken vorm, principieele vraagstukken worden behandeld, zullen, behoudens bijzondere redenen, desgewenscht ook onder een pseudoniem geplaatst kunnen worden.

Sommige leden wilden niet zoo ver gaan, om dergelijke stukken zonder onderteekening te weigeren, „met opneming immers wil niet gezegd worden, dat de Red.-Gérant voor den inhoud „aansprakelijk is, maar alleen, dat opneming niet onwenschelijk geacht wordt, ook al vereenigt „de Red.-Gérant zich niet met den inhoud” (ZEEMAN).

Ook wenschte men, dat de Red.-Gérant niet dan in exceptioneele gevallen *op eigen gezag* zou handelen.

Anderen wilden met een pseudoniem onderteekende stukken onder de rubriek „ingezonden

stukken" plaatsen, of, omdat men daarmee niet van de verantwoordelijkheid zou af zijn, met de bijvoeging: *buiten verantwoordelijkheid der Redactie* (STOKVIS).

De Red.-Gérant, zijn recht tot weigeren niet uit handen willende geven, stelde voor te besluiten:

Ingezonden stukken, waarbij dan gevoegd kon worden BUITEN VERANTWOORDELIJKHEID DER REDACTIE, zullen in bijzondere gevallen ook anoniem of met een pseudoniem geteekend, kunnen geplaatst worden.

Dit werd zonder stemming aangenomen, nadat zoowel de lezing van KORTEWEG als zijn amendementen:

Pseudoniemen of anonieme stukken zullen niet opgenomen worden

verworpen waren.

Voor KORTEWEG was dit aanleiding om *zijn ontslag als lid der Redactie te vragen*.

Op aandringen van den Voorzitter verklaarde hij zich evenwel bereid, dit nog in beraad te houden.

Het gevolg van dit beraad was een schrijven aan de Redactie, dat in de volgende vergadering (DECEMBER 1885) werd voorgelezen, waarin hij de Redactie verzocht op haar besluit terug te komen en te bepalen:

dat geen stukken onder een pseudoniem zullen verschijnen dan met goedvinden van de meerderheid der Redactie of van alle leden der Redactie.

Voor terugkomen op haar besluit bestond voor de Redactie geen aanleiding, maar aan de Alg. Verg. der Ver. zou verslag over de gevoerde discussies worden uitgebracht en aan KORTEWEG werd geschreven, dat de Redactie er op rekende, dat hij aan de werkzaamheden van de Redactie zou blijven deelnemen.

Ten opzichte der referaten werd aan den Red.-Gérant verlof gegeven om voor de leden der Redactie en der Vereeniging van dit besluit af te wijken. Zoo vindt men talrijke referaten in 1884 met initialen ondertekend: C. A. P(EKELHARING), A. P. F(OKKER), die leden der Vereeniging waren; daarentegen ondertekende TREUB zijne referaten met HECTOR TREUB.

KORTEWEG was in de JANUARI-vergadering van 1886 weder aanwezig en kwam toen niet weder op de genomen besluiten terug, maar, toen in de MEI-vergadering de Agenda voor de Alg. Verg. besproken werd, verzocht hij inzage te mogen hebben van de bewoordingen, waarin de besluiten over de pseudoniemen-questie aan de Vereeniging zouden worden medegedeeld. Het bleek, dat hij zich met die bewoordingen kon vereenigen en verklaarde met dankbaarheid van den Red.-Gérant vernomen te hebben, dat deze zou trachten door zijne beslissingen geen aanstoot te geven.

In die Alg. Verg. gaf de mededeeling van het besluit der Redactie over de pseudonieme onderteekening nog tot eenige discussie en bijna tot het bedanken van een ander lid der Vereeniging aanleiding: KUHN wenschte *anonieme of met een pseudoniem ondertekende stukken van maatschappelijken aard te verbieden*, wat voor KORTEWEG natuurlijk aanleiding was *zijn* standpunt nog eens uiteen te zetten. De Redactie had besloten, zoo zeide hij, het opnemen van stukken van maatschappelijk-geneeskundigen aard in het Tijdschrift zooveel mogelijk te bevorderen, maar zonder pseudoniemen was dit *in ons land* onmogelijk.

Toen de Vergadering het voorstel van KUHN had verworpen, verklaarde deze geen lid der Vereeniging meer te kunnen blijven, indien de mededeeling der Redactie slechts voor

kennisgeving werd aangenomen. Wanneer in de mededeeling der Redactie „bijzondere gevallen” door „zeldzame gevallen” werd vervangen, zou hij zich daarbij neerleggen.

Die wijziging werd toen met één stem meerderheid goedgekeurd en het incident was hiermede naar wensch gesloten.

Dit zijn de eerste en eenigste gevallen, die ik in de geschiedenis van het Tijdschrift aangetroffen heb over bedanken van leden voor het lidmaatschap der Vereeniging, *wegens besluiten, die niet met hunne meening overeenkwamen.*

Onder ZEEMAN's Gérantschap verzocht PROF. KRIEGER te LEIDEN om de een of andere, niet vermelde reden, hem het Tijdschrift niet meer toetezenden (1877). Op de mededeeling, dat alle leden der Vereeniging *als zoodanig* het Tijdschrift ontvingen nam hij zijn ontslag als lid der Vereeniging. Het maakte nog een oogenblik in de Redactie een punt van overweging uit of hij daartoe wel het recht had, omdat men als lid der Vereeniging ook onderlinge financieele verplichtingen had op zich genomen. De Alg. Vergadering, aan welke dit werd voorgelegd, nam KRIEGER's mededeeling voor kennisgeving aan.

DR. SCHMIDT uit ROTTERDAM vroeg zijn ontslag op grond dat hij geen gelegenheid meer had om aan het Tijdschrift mede te werken. Hem werd verzocht lid te blijven, hetgeen hij gaarne deed.

DR. J. C. DE MAN uit MIDDELBURG werd onder PENN tot lid der Vereeniging gekozen, maar zijn naam komt op geen der lijsten voor; hij heeft dus vermoedelijk bedankt; maar zond wel bijdragen voor het Tijdschrift.

Vóór eenige jaren heeft PROF. I. SNAPPER zijne benoeming tot lid der Redactie en dus tot lid der Vereeniging niet aangenomen.

Honorarium.

Over het *honorarium* van oorspronkelijke stukken werd in de Redactie-vergadering van MEI, wederom op voorstel van KORTEWEG, van gedachten gewisseld.

KORTEWEG wilde ter bezuiniging slechts honorarium geven voor bijdragen over die onderwerpen, die de Redactie wenschelijk vond, dat in het Tijdschrift behandeld werden, hetzij om hunne actualiteit, hetzij om hun belangrijkheid; maar niet voor die stukken, die slechts ten genoegen der schrijvers werden ingezonden; een standpunt, waarvoor zeker veel te zeggen valt, maar dat toch moeilijk was vol te houden, omdat dit een waakzaamheid en een werkzaamheid van de Redactie veronderstelde, die op den duur niet te verwezenlijken zou zijn.

GUYE wilde daarentegen aan bepaalde schrijvers, wier medewerking door de Redactie op hoogen prijs gesteld werd, een $1\frac{1}{2}$ of $2 \times$ hooger honorarium geven, hen in een „hogere categorie van medewerkers” brengen, in de veronderstelling dat dit voor velen een prikkel tot ijveriger medewerking zou zijn, 1°. door de onderscheiding, die hieruit bleek en 2°. door het financieele voordeel.

Men besloot dit denkbeeld nog eens in een volgende vergadering te behandelen, maar het bleef bij dit besluit, behandeld werd het niet meer.

In OCTOBER 1887 werd besloten, om als bijvoegsel bij het Tijdschrift de openingsrede te geven, die STOKVIS gehouden had bij de opening van het eerste Natuur- en Geneeskundig Congres in AMSTERDAM. Die openingsrede had zeer grooten bijval geogst o.a. door de wijze waarop BOERHAAVE door STOKVIS geschetst was.

Op het laatste oogenblik trachtte STOKVIS dit nog te voorkomen, wegens het ongewone daarvan. Maar de koop van het benodigde aantal exemplaren was reeds met den uitgever BOHN te HAARLEM gesloten en kon niet meer ongedaan gemaakt worden. De lezers zijn er niet slecht bij gevaren. In het No. van 8 OCTOBER werd hun in een *correspondentie* de verzending van dit bijvoegsel medegedeeld.

Een hoofd-artikel van Prof. STOKVIS *Over Homopathie*, dat in drie verschillende nummers gepubliceerd werd, diende als lokaas voor nieuwe inteekenaren: wanneer zij zich dadelijk

als intekenaar opgaven zouden zij de verdere nummers van den loopenden jaargang GRATIS ontvangen.

In 1888 werd besloten, dat de schrijvers 25 afdrukjes van hunne bijdragen *gratis* konden ontvangen.

Als curiosum zij nog medegedeeld, dat in JANUARI 1888 een, bij ons jongeren als bijzonder onbeteekenend bekend medicus, op hoogen toon aan den Red.-Gérant schreef, dat de Redactie niet het recht had, om over den inhoud van een toegezonden bijdrage een oordeel te hebben! Was dit op zich zelf reeds iets ongewoons, nog ongewoner was het, dat STOKVIS, vermoedelijk gevolg gevende aan de ingeving van zijn medelijdend hart, den Red.-Gérant aanmaande om toch niet te gestreng te zijn bij de beoordeeling van stukken, *omdat hij vreesde, dat men zich daarmee vele vijanden zou maken.* De „grootst mogelijke toegevendheid” moest worden betracht bij de beoordeeling der stukken. Tegen mogelijke critiek zou de Redactie zich kunnen vrijwaren door in het Tijdschrift aan te kondigen, dat zij zich niet voor den inhoud van oorspronkelijke stukken verantwoordelijk achtte.

Het staat inderdaad zoo in de notulen van die dagen, voor welker nauwkeurigheid ik durf instaan.

Het besluit om deze zaak in de Alg. Verg. te brengen werd niet uitgevoerd, omdat STOKVIS berichtte, dat hij daarvoor eerst nog eens in de Redactie-vergadering wilde spreken. Dit is niet geschied.

Referenten en Referaten.

Reeds in GUYE's eerste Redactie-vergadering kwamen de referaten ter sprake.

In de NOVEMBER-vergadering van 1883 waren de verschillende vakken onder „vaste-medewerkers” verdeeld; ongeveer zoo, als dit dadelijk bij de oprichting van het Tijdschrift in 1857 was geschied; maar *nu* met dit onderscheid, dat *ook* niet-leden van de Vereeniging als vast-medewerker benoemd konden worden, dat de benoeming slechts voor één jaar gold en dat gestrenger op hun werk werd toegezien, aangezien aan het eind van het jaar de lijst herzien werd. Men kreeg op die wijze medewerkers op wie men vertrouwen kon. Zij hadden als het ware het oppertoezicht over de referaten van het vak, waarvoor zij verantwoordelijk waren.

GUYE had 10 DECEMBER 1883 in een confidentieele circulaire aan hen, die als vaste-medewerkers waren uitgenoodigd, medegedeeld, dat hij het Redacteur-Gérantschap voor 1884 aanvaard had, niet alleen vertrouwend op den steun der Redactie, maar ook op dien van alle geneeskundigen in ons land.

Hij wees er op, dat de Redactie zich in den laatsten tijd bijzondere moeite had gegeven, om verbetering te brengen in de Oorspronkelijke bijdragen, *de sociaal-geneeskundige vraagstukken* en de referaten;

dat voor deze laatste besloten was om telken jare eenige vaste-medewerkers uit te noodigen, die zulke referaten zullen leveren of over de door anderen geleverde advies zullen uitbrengen;

en dat de namen van vaste referenten *met hun bepaald vak* niet gepubliceerd zullen worden, maar alleen zullen aangeduid worden als *vaste-medewerkers*.

Van de daarvoor uitgenoodigden gaf hij een lijst op met het verzoek aan elk van hen om mede te deelen of zij een dergelijke benoeming aannamen.

De regeling was niet dadelijk volmaakt; in de eerste notulen van 1884 werd een schrijven van V. OVERBEEK DE MEYER behandeld, waarin deze opgeeft, op welke wijze hij de referaten met FOKKER voor *hygiëne en gezondheids-politie* verdeeld had, maar waarin hij tevens verzoekt, dat de bevoegdheden der vaste-referenten nauwkeurig omschreven zouden worden om noodeloozen arbeid te voorkomen.

De Red.-Gérant lichtte naar aanleiding daarvan toe, dat van de vaste-referenten slechts

verwacht werd, dat zij wetenschappelijke mededeelingen of overzichten zouden geven over het hun toebedeelde vak.

Aan HANLO was wel is waar verzocht zich niet meer met referaten bezig te houden, maar dit was voor HANLO's driftige pen wat veel gevegd: in elken jaargang van GUYE's Gérantschap vindt men, behalve zijn buitenlandsche berichten, nu en dan zelfs binnenlandsche berichten en ook *een groot aantal referaten* van zijn hand, over de meest verschillende onderwerpen met zijn vollen naam ondertekend.

Voor de nieuw aangestelde vaste-medewerkers was geene *financieele* regeling getroffen, dit moest door de Vereeniging geschieden.

Ook was een scherpe omlijning van de werkzaamheden der vaste-referenten niet zoo gemakkelijk te geven; zoodat bijv. in 1885 PEKELHARING en KOSTER eenzelfde onderwerp bewerkt te hebben.

H. ZWAARDEMAKER.

Voor de vroeger vast aangestelde referenten was elk jaar boven het gewone honorarium eene vaste toelage, door de Vereeniging disponibel gesteld. In de eerste Redactie-vergadering van 1884 herinnerde FOKKER er aan, dat voor dit jaar de verdeeling nog niet had plaats gehad en dat het dus ook mogelijk was om aan de bij de reorganisatie nieuw benoemde vaste-referenten, daaruit een zeker bedrag, bijv. voor porto's of iets dergelijks toe te kennen.

Besloten werd om aan KOSTER, HANLO en DE PERROT, evenals vroegere jaren *f* 150.— boven hun gewone honorarium te geven, aan KORTEWEG en SÄNGER ieder *f* 100.— en het overblijvende bedrag te verdeelen onder de buiten AMSTERDAM wonende Redactie-leden voor brief-porto's.

De Quitanties hierover die in het Archief aanwezig zijn, bevatten de volgende motiveering: „*zijnde een derde gedeelte der door de Redactie voor de drie leden buiten AMSTERDAM bestemde vijftig gulden voor berichten, porto's enz.*”

Op voorstel van ZEEMAN werd aan FOKKER, die steeds met grooten ijver voor het Tijdschrift bezig was, een toelage van *f* 50.— toegewezen, wat deze zich slechts met groote moeite liet welgevallen, omdat hij meende, dat als Redactie-lid niet te kunnen aannemen. Men wist hem echter te overtuigen, dat er alle reden bestond om hem een dergelijke toelage te geven.

De Red.-Gérant stelde voor om aan de andere vaste-medewerkers het Tijdschrift *gratis* te geven en daarenboven een zeker aantal bedragen van *f* 50.— disponibel te stellen voor die vaste-referenten, welke zich in een jaar het best van hun taak gekweten zouden hebben. Dit voorstel werd door de Redactie goedgekeurd.

De benoeming der vaste-referenten geschiedde in een der laatste vergaderingen der Redactie; de vacatures ontstaan doordien vaste referenten door verandering van werkkring, of door tijdgebrek of om andere redenen zich niet meer beschikbaar stelden, werden dan aangevuld, hunne namen verschenen, sedert 1886, op den omslag der eerste nummers van den nieuwen jaargang.

In 1887 komt KOSTER nog onder de vaste-medewerkers voor, maar in het Register van dat jaar vindt men zijn naam niet meer, evenmin als in dat van 1888. Uit een berichtje in

het Tijdschrift van 1888 blijkt, dat hij om gezondheidsredenen geruimen tijd in het buitenland had doorgebracht en na zijn terugkomst in het vaderland in het voorjaar van 1888 zijn ontslag als hoogleeraar in de anatomie te UTRECHT had aangevraagd, dat hem 18 SEPTEMBER van dat jaar verleend werd.

In plaats van Dr. de JAGER, den referent voor physiologie, die verzocht had niet meer in aanmerking te komen, werd, op voorstel van den Secretaris der Redactie, Dr. H. ZWAARDEMAKER uitgenoodigd, die in 1886 benoemd was tot leeraar in de physiologie aan de Rijks-Veeartsenijschool te UTRECHT en wiens werkkring voortaan de physiologie gewijd zou zijn. ZWAARDEMAKER verklaarde zich daartoe bereid, maar meende de wijze van refereeren eenigszins anders te moeten opvatten en wel door eenige malen in het jaar over verschillende physiologische onderzoekingen *collectieve referaten* te geven, dus in den vorm van *Overzichten*, waarom men vroeger herhaaldelijk gevraagd had. Maar nu bleek men zoozeer aan den vorm *Referaten* gehecht te zijn, dat men terugschrok bij het denkbeeld daarvoor iets anders in de plaats te krijgen, al was dit andere iets dat vroeger als het ideaal beschouwd was. Zou dit wel in het belang der lezers zijn? en zouden de physiologische onderzoekingen wel voldoende in deze overzichten tot haar recht komen? zoo vroeg men zich af. Maar de Secretaris, die ZWAARDEMAKER uit zijn studenten-tijd goed kende, was wel gerust over hetgeen deze leveren zou; hem werd echter verzocht om bij ZWAARDEMAKER aan te dringen om naast de wetenschappelijke belangen van het Tijdschrift toch vooral ook de belangen van de lezers in het oog te houden en dus zooveel mogelijk volledigheid te betrachten.

Wij vinden in 1886 twee literatuur-overzichten op physiologisch gebied van hem en in 1887 ook vele referaten. Langen tijd is ZWAARDEMAKER een der meest ijverige en der meest conscientieuse medewerkers aan het Tijdschrift geweest. In 1888 werd hij tot lid der Redactie gekozen.

De Red.-Gérant moest, wat de referaten betreft, steeds op zijn hoede zijn. Zoo moest einde 1885 PEKELHARING, hem mede op verzoek van KOSTER, opmerkzaam maken, dat een hoogleeraar-referent een dissertatie had aangekondigd, die niet alleen reeds in het Tijdschrift gerefereerd was, maar door dien hoogleeraar ook niet uit het oorspronkelijke, maar uit een Duitsch referaat gerefereerd was !! Dat bij de veelheid van het Tijdschrift-werk zulk een fout wel eens over het hoofd gezien kon worden, is niet te verwonderen, vooral niet nu de bedoelde hoogleeraar in den regel de lezers zeer goed op de hoogte hield van zijn vak.

In de laatste vergadering van GUYE's Gérantschap werden de referaten nog eens aan een uitvoerige discussie onderworpen, naar aanleiding van een voorstel van den Secretaris, om voor elk vak niet één, maar *twee* referenten te benoemen en *eenige tijdschriften ter hunner beschikking te stellen*, waaruit de Redactie gerefereerd wenschte te zien; tijdschriften, die zij zich dan zelf konden aanschaffen, maar waarvan de kosten door de Vereeniging vergoed zouden worden.

Ook dit denkbeeld was niet nieuw, maar wel voor den jeugdigen Secretaris, die de geschiedenis van het Tijdschrift nog niet voldoende kende. De oudere leden der Redactie bestreden het, omdat zij uit ervaring wisten, dat ook dit in vroegere jaren niet tot het doel geleid had; maar de jongere leden, zonder ervaring, konden zich in principe wel met het voorstel vereenigen.

De ervaring met de vaste-referenten sedert de reorganisatie van 1883 opgedaan, was niet zeer bemoedigend: niettegenstaande toen aan sommige referenten een afzonderlijke toelage was gegeven, hadden allen: SÄNGER, KOSTER, KORTEWEG e.a. zich daaraan gaande-

weg onttrokken. Refereeren viel nu eenmaal niet in den smaak; wilde men het goed doen dan kostte het te veel tijd; men begon gewoonlijk met veel animo en met de beste voornemens, maar werd ten slotte door andere bezigheden daarvan afgehouden. Referenten als ZWAARDE-MAKER, die met zorg, overleg en groote kennis van zaken nagenoeg volledig refereerden, behoorden tot de zeer hooge uitzonderingen. De Secretaris meende nu, dat men door de nieuwe voorwaarde der tijdschriften aan de positie te verbinden, verbetering zou kunnen krijgen en de Redactie besloot hem de kans te geven en stelde daarvoor een jaarlijksch crediet van f 200.— tot f 300.— ter zijner beschikking.

Een ietwat zonderlinge discussie over refereeren had in 1884 plaats: Prof. PEL vroeg in dat jaar of hij van een door hem in het *Zeitschrift für klinische Medizin* geplaatste verhandeling een auto-referaat voor het Tijdschrift mocht geven. ZEEMAN stelde dadelijk voor om het *geheele* stuk met de afbeeldingen in het Tijdschrift op te nemen; maar een lid der Redactie verklaarde zich niet alleen pertinent daartegen, *maar zelfs ook tegen het opnemen van een auto-referaat over dat stuk!* Men moest dan maar in zijn moedertaal publiceeren!

De Red.-Gérant meende dat niet het *geheele*, in het Nederlandsch vertaald stuk in het Tijdschrift moest geplaatst worden, maar zeker een referaat daarvan. De Redactie was het daarmede natuurlijk eens en het referaat, door den Secretaris gemaakt, komt in het nummer van 14 MAART 1885 voor.

Toen in 1892 Prof. EINTHOVEN in LEIDEN aan de Redactie vroeg of hij een bijdrage, die hij in een Duitsch tijdschrift zou plaatsen, tegelijk in het Tijdschrift in het Nederlandsch kon plaatsen, verzocht men hem een auto-referaat voor het Tijdschrift te maken. Wanneer hij daartegen bezwaar zou hebben, zou men Prof. SNELLEN verzoeken een referaat daarvan te maken. EINTHOVEN heeft echter op andere wijze over zijne bijdrage beschikt,

Was dit wellicht nog een nawee van de ontstemming, die in de FEBRUARI-vergadering bleek te bestaan door een artikeltje, dat PEL in het nummer van 19 JANUARI van dat jaar had geschreven ter aanbeveling van de door LEYDEN en FRÄNTZEL in BERLIJN, op het voorbeeld van ENGELAND, op touw gezette *Sammelforschung für Tuberculose*, waarvan het in het Duitsch gestelde Programma in zijn geheel bij dat artikel was opgenomen?

In beide gevallen was het HUET, die daarop aanmerking maakte.

Berichten.

De *buitenlandsche berichten* werden ook onder GUYE door Dr. HANLO bezorgd.

Ter betere aanduiding van den inhoud dezer berichten werd in 1885 besloten, om het onderwerp met een vet gedrukt hoofdje aan te geven.

Aan hetgeen wij over deze berichten en den berichtgever in Hoofdstuk III gezegd hebben, is uit GUYE's tijd nog slechts weinig toe te voegen.

De stijl van HANLO's berichten onderging natuurlijk geen verandering en soms dook er weer in de Redactie een critiek op deze berichten op. Zoo zond in 1885 iemand die nog niet aan HANLO's stijl en wijze van berichtgeven gewend was, eene hartgrondige ontboezeming daarover ter opneming in het Tijdschrift. Zij werd natuurlijk niet in het Tijdschrift geplaatst, maar aan HANLO ter kennisneming toegezonden, die haar vermoedelijk naast zich neer gelegd heeft. Verandering werd er niet door bereikt en het bijzondere cachet dier berichten, dat ZEEMAN later zoo aardig in zijn *In Memoriam* aan HANLO zou teekenen, bleef onaangetast.

In 1887 was HANLO 25 jaren als medewerker aan het Tijdschrift verbonden geweest. Prof. GUYE, toen Voorzitter der Redactie, sprak hem in de Alg. Verg. der Vereeniging

hartelijk toe en overhandigde hem als blijk van waardeering, namens de Redactie, een geëncadreerde gravure naar de schilderij van PAOLO VERONESE: „*Jésus devant Siméon*”.

In JANUARI 1888, vermoedelijk nog onder den invloed van de hem op zijn 25 jarig jubileum gebrachte hulde, vroeg HANLO, met het oog op zijn verdiensten, ook voor de *binnenlandsche* berichten, eene verhooving van zijn vaste toelage en deze werd toen van f 150.— op f 250.— gebracht. Het was tevens eene vergoeding voor de, ook onder GUYE's Gérantschap, nu en dan noodige casseering van overtollig geworden berichten.

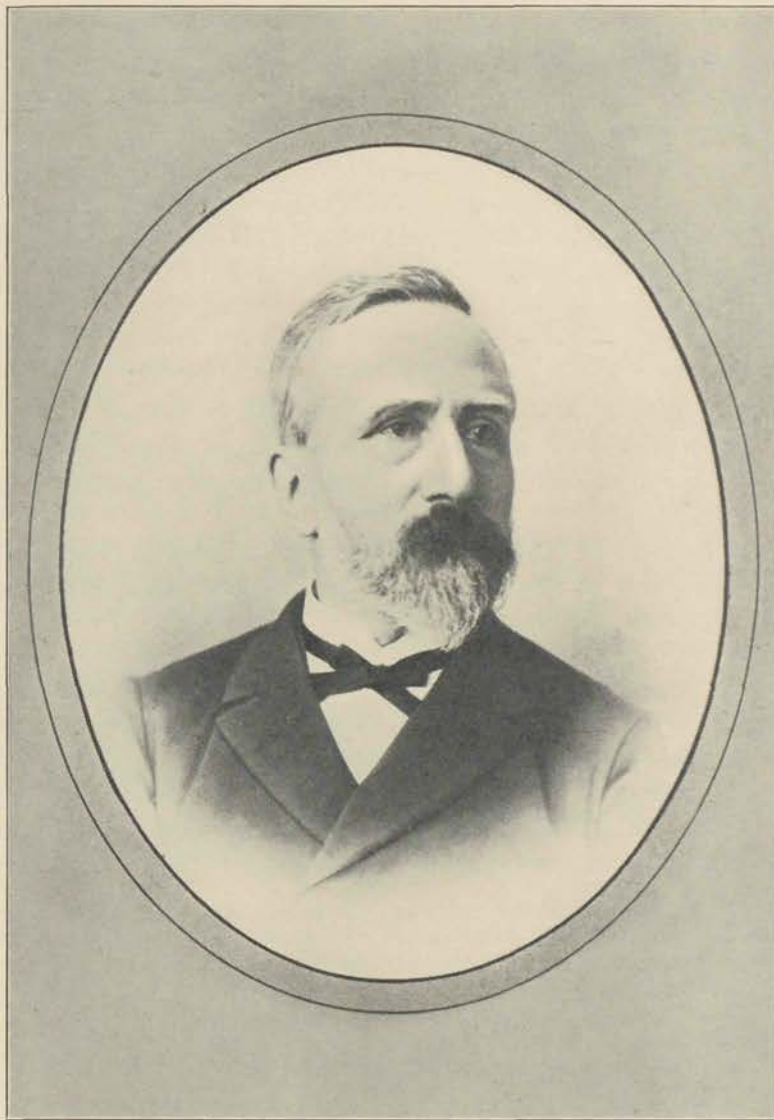
Voor de *binnenlandsche* berichten zorgde in hoofdzaak Dr. A. E. DE PERROT. Diens berichten waren evenwel opvallend schaarsch en nu en dan slipte er een van HANLO tusschen door. In DECEMBER 1888 verzocht DE PERROT voor het volgende jaar door een ander vervangen te worden.

GUYE stelde nu Dr. C. E. DANIELS, den Bibliothecaris van de Maatschappij, als berichtgever voor het binnenland voor.

Diens bekende breedsprakigheid gaf evenwel tot eenige oppositie aanleiding. STOKVIS wilde ook deze berichten aan Dr. HANLO opdragen, maar de Redactie achtte niet gewenscht, de *geheele* berichtgeving in één hand te leggen, vooral niet daar HANLO reeds herhaaldelijk te kennen gegeven had, dat hij ontslag wilde nemen. Ook de Secretaris wenschte daarvoor liever een frissche kracht aan het Tijdschrift te verbinden.

DANIELS werd dus benoemd en nam zijne benoeming gaarne aan, (20 DEC. '88), maar op voorstel van TREUB slechts voor één jaar. Na afloop daarvan zou men „de part et d'autre” geheel vrij zijn.

In het bericht, dat van deze benoeming aan HANLO werd gegeven, werd dezen tevens

DANIELS.

verzocht om de binnenlandsche berichten nu voortaan geheel aan DANIËLS over te laten.

De Secretaris, die in het volgend jaar Red.-Gérant zou zijn, meende voor de breedsprakigheid van DANIËLS niet bevreesd te moeten zijn; hij zou er niet tegen op zien, om, zoo noodig, daaraan paal en perk te stellen en zou DANIËLS reeds dadelijk mededeelen, dat hij zich voorbehield, om, wanneer noodig, diens berichten te besnoeien of niet te plaatsen.

Ingezonden Stukken.

Bij de reorganisatie in 1883 was reeds de vraag besproken of de „ingezonden stukken”, d.w.z. de stukken, die als „ingezonden stuk” geplaatst werden, al dan niet gehonoreerd moesten worden.

Reeds toen gingen er stemmen op om deze niet te honoreeren en in 1884 kwam FOKKER weder op deze questie terug, toen de financieele toestand van het Tijdschrift eenige zorg baarde. Zijn voorstel om de Ingezonden stukken niet te honoreeren, werd in de Alg. Verg. van dat jaar aangenomen, onder toevoeging evenwel, dat de schrijvers met dit niet-honoreeren zouden worden in kennis gesteld (KUHŃ).

Diversen.

In 1885 verklaarde Prof. STOKVIS zich bereid om *over de zittingen van de Natuurkundige Afdeling van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen* korte berichten in het Binnenland te plaatsen; hij heeft dit tot aan zijn dood toe volgehouden.

In datzelfde jaar 1885 werd besloten de *mutaties onder de vroedvrouwen* in het Tijdschrift op te nemen en werd de wensch te kennen gegeven, om nu en dan *bladvullingen* in het Tijdschrift te plaatsen.

PEKELHARING, die in het eind van 1886 voor het *Beri-Beri-onderzoek* naar NEDERLANDSCH INDIË zou vertrekken, beloofde, op verzoek van GUYE, om nu en dan voor het Tijdschrift, berichten uit INDIË te zenden, op *voorwaarde*, dat de Redacteur-Gérant geen mededeelingen uit de couranten over P.'s werkzaamheden aldaar in het Tijdschrift zou plaatsen.

KOSTER, die in het eind van 1886 als lid der Redactie aftrad, werd verzocht, om gedurende PEKELHARING's afwezigheid als adviseerend lid der Redactie op te treden.

In de Hoofdbestuurs-vergadering van OCTOBER 1887 deelde Prof. PEKELHARING die van zijn Indische reis was teruggekeerd, mede, dat hem in INDIË gebleken was, dat er eenige animositeit aldaar tegen het Tijdschrift bestond, daar men indertijd verzocht had met het *Ned. Tijdschrift* in ruilverkeer te treden, maar dat men daar geen antwoord op had ontvangen.

PEKELHARING was nu in correspondentie met INDIË over het oprichten aldaar van een Afdeling der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst.

GUYE kon daarop onmiddellijk antwoorden, dat de ruil met het *Ned.-Indische Tijdschrift* reeds geruimen tijd regelmatig plaats had.

In 1888 moest PEKELHARING in de Hoofdbestuurs-vergadering mededeelen, dat hij op zijne twee brieven over de oprichting van een Afdeling der Maatschappij in INDIË, *geen antwoord had ontvangen*.

In 1887 werd besloten in het Tijdschrift geregeld een *lijst van vacante plaatsen voor geneeskundigen* af te drukken met behulp van de Inspecteurs van het Geneeskundig Staatstoezicht.

In 1888 vindt men ook de *vacante assistents-plaatsen* aan de klinieken van de Universiteit van AMSTERDAM in het Tijdschrift opgenomen.

Regelmatig vindt men in de wekelijksche nommers de opgaven van SCHELTEMA BEDUIN omtrent de *wekelijksche sterfte in Amsterdam*, waarmede deze in 1881 reeds begonnen was.

In elke maand komt een tabel van L. J. E(GELING) voor over *de sterfte in eenige groote Gemeenten in Nederland*.

Dr. HANLO geeft nu en dan in een groote *dubbele tabel een overzicht van de sterfte in de Provinciën van het Rijk*.

In de OCTOBER-vergadering van 1885 werd de wenschelijkheid betoogd, dat meer aandacht zou worden geschonken aan de *dissertaties*, welke aan Nederlandsche Universiteiten bewerkt waren en werd besloten twee malen in het jaar *een lijst van Nederlandsche geneeskundige dissertaties* te geven met korte vermelding van den inhoud en om aan alle hoogleraren in de geneeskunde een circulaire te zenden, om van hen opgave der onder hen bewerkte dissertaties te krijgen. Vermelding van den inhoud was echter niet noodig, omdat men zich voorstelde deze van de vaste-medewerkers te kunnen krijgen.

Men vindt dan ook in 1885 als een nieuwe rubriek een LIJST van de in 1884 verschenen *medische dissertaties in Nederland* zonder bespreking. Sedert dat jaar worden ook de promoties in de geneeskunde in ons land regelmatig vermeld.

De medische dissertaties van 1885 en 1886, die aan de Redactie waren toegezonden, werden in den jaargang van 1886 en 1887 *besproken* door verschillende medewerkers; de overige slechts met den titel vermeld. Na 1887 komen die besprekingen *niet* meer voor.

Congressen.

Over de CONGRESSEN op medisch gebied, in Binnen- en Buitenland werd in 1884 meestal slechts mededeeling gedaan in de binnen- of buitenlandsche *berichten*, niet door een specialen, daarheen door de Redactie gezonden Correspondent. Hetzelfde geschiedde in 1885 en 1886.

Een uitzondering werd gemaakt voor het *Internationaal Hygiënisch Congres* te 's GRAVENHAGE in 1884, waarover in het Binnenland van verscheidene week-nommers uitgebreide mededeelingen werden gedaan door Prof. VAN OVERBEEK DE MEYER.

In het nummer van 13 SEPTEMBER 1884 deelt de Redactie mede, dat zij door een overeenkomst met het Comité van dat Congres in staat is den *Compte rendu*, die aan hen, die aan het Congres deelnamen, kosteloos verstrekt wordt en in den handel f 5.- kost, aan de Inteekenaren op het Tijdschrift als premie aan te bieden voor f 2.-, mits vóór 1 OCTOBER 1884 de aanvraag met toezending van dit bedrag gepaard gaat.

In 1887 vinden wij als Hoofd-artikel een Sectie-verslag van het *Int. Gen. Congres* te KOPENHAGEN; echter niet van een specialen correspondent afkomstig.

Dr. RUYSCH geeft als *particulier Correspondent* in dat jaar een verslag over het *Hygiënisch Congres* te WEENEN, in twee week-nommers; en Prof. MAC GILLAVRY een verslag over het *Int. Gen. Congres* in WASHINGTON.

Uit eigen beweging zond Dr. WESTHOFF een verslag over het *Ophthalmologen-Congres* te HEIDELBERG.

In 1888 zond STRAUB een particuliere Correspondentie over het *Ophthalmologen-Congres* in HEIDELBERG en GUYE een over het *Otologen-Congres* in BRUSSEL.

Verder vindt men in dat jaar nog eenige buiten- en binnenlandsche *berichten* over congressen.

WIJZE VAN UITGAVE VAN HET TIJDSCHRIFT.

DE verzending van het Tijdschrift geschiedde in den beginne nog elken ZATERDAG; om deze regelmatig te doen plaats vinden werd den lezers verzocht om van eventueele vertraging dadelijk aan den Secretaris der Redactie mededeeling te doen.

In een voorwoord in het begin van den jaargang 1886 deelde de Redacteur-Gérant mede, dat in den afgelopen jaargang de Redactie, behalve de meerdere uitbreiding aan het Weekblad gegeven, eenige stukken van grooteren omvang in twee bundels der IIe Afdeeling vereenigd had. Maar om nu den arbeid der medewerkers sneller te doen verschijnen heeft zij zich voorgenomen, deze IIe Afdeeling voorloopig met het Weekblad te vereenigen. Daardoor zullen nu ook stukken van grooteren omvang in het Weekblad verschijnen, zooveel mogelijk zonder ze in vervolgstukken af te breken. Het Weekblad zal daardoor nu en dan uit meerdere vellen bestaan. Tevens werd de benoeming van Dr. C. C. DELPRAT tot Secretaris der Redactie ter kennis der lezers gebracht; aan hem waren voortaan alle stukken te zenden.

De grootere omvang, dien het Tijdschrift daardoor verkreeg, leidde in de Redactie-vergadering van APRIL 1886 tot het besluit om het in twee deelen uit te geven, elk met eigen paginatuur, omdat de cijfers boven de 1000 anders te lastig zouden worden!! In hoeveel deelen zou ons tegenwoordige Tijdschrift wel verdeeld moeten worden, wanneer men nog diezelfde consideratie tegenover de lezers betrachtte?

De nummering van de wekelijksche afleveringen bleef in 1886 van 1 tot 52 doorloopen, maar in de volgende jaargangen begon elk deel weder met No. 1.

Het besluit was door de Redactie genomen; zij heeft het zelfs niet noodig geoordeeld om daarvan in de Algemeene Vergadering der Vereeniging van MEI 1886 mededeeling te doen; in de notulen dier vergadering vindt men ten minste hiervan niets vermeld. Het werd in No. 26 van het Tijdschrift in een *Bericht aan de lezers* medegedeeld; en aan het hoofd van het nummer 27 (1866) staat tusschen den titel van het Tijdschrift en den verkorten inhoud: TWEEDE DEEL.

Sedert einde MAART 1886 werd onder de laatste of voorlaatste pagina van het nummer, naast den naam van den Redacteur-Gérant en van de drukkerij, ook die van den Secretaris der Redactie vermeld.

De *referaten* waren in de korte inhouds-opgave aan het hoofd van het Tijdschrift-nummer tot 1888 onder den naam van den referent vermeld. In 1887 besloot men echter in dat hoofd *Referaten* vet te drukken en bij het referaat niet meer den naam van den referent, maar dien van den oorspronkelijken schrijver te drukken. Wat natuurlijk veel juister was. Dit is van af het eerste nummer van 1888 geschied.

De verschillende rubrieken, niet die der Oorspronkelijke Mededeelingen, werden met een vet gedrukt lettertje aangeduid.

De datum aan het hoofd van elk nummer, die daarop sinds 1881 was afgedrukt, waarborgde het geregeld verschijnen; dit werd zóó nauwgezet onder GUYE in het oog gehouden,

dat, toen bij het huldigingsfeest op den 70en verjaardag van DONDERS, het wekelijksche nummer één dag later zou verschijnen, den lezers hiervan in het voorafgaande nummer in een speciaal berichtje werd kennis gegeven. Nu komt ons dit van-zelf-sprekend voor, maar dat was het in die dagen niet.

Op het titelblad was de naam van het Tijdschrift als *Orgaan der Maatschappij, de Reeks, de jaargang en het Deel* vermeld; op de keerzijde staan de namen der 35 leden van de Vereeniging; daaronder de namen van de leden der Redactie voor het betreffende jaar en daaronder weer de lijst der vaste medewerkers. In de vorige jaargangen is die lijst niet gegeven.

Op de 2e pagina der omslagen van de zeven eerste nummers van het jaar werden ook deze namen afgedrukt, op de derde pagina vond men dan de lijst der praenumeranten en op de 4e pagina de *Voorwaarden van intekening*.

Op den duur werd dit ongewenscht gevonden en de tweede pagina werd blanco gelaten wanneer er geen praenumeranten op voorkwamen. Sommigen meenden, dat zelfs op het titelblad van den geheelen jaargang die namen niet moesten voorkomen.

Advertentie-blad.

In 1885 werd het omslag gebruikt om daarin advertenties op te nemen, zooals o.a. SNELLEN aan de hand had gedaan. Wij geven over dit blad in een afzonderlijk Hoofdstuk nadere bijzonderheden.

Register.

De *Registers* voor welke samenstelling tot 1886 Dr. A. E. DE PERROT zorg droeg, werden van 1887 af door den Secretaris der Redactie samengesteld. Tot 1888 kwamen zij niet dadelijk met het laatste nummer van den jaargang uit, maar met een der nummers van de eerste maanden van den volgenden jaargang. Wij vinden daarop bijv. voor 1887 op de voorste pagina vermeld: „verzonden als bijvoegsel van No. 9;” eene mededeeling, die blijkbaar door de post vereischt werd.

In 1888 is eene wijziging in het Register aangebracht: toen werd, behalve het Zaak-register, een Naam-register gegeven met *uitsluitend* de persoons-namen en de bladzijde, waarop die naam in den tekst te vinden was en een *afzonderlijk* Naam-register van de schrijvers der Oorspronkelijke Mededeelingen met de titels dier bijdragen.

Van 1889 af werden de Registers met het laatste nummer van den jaargang verzonden, waarvoor in brieven, die in het archief voorhanden zijn, waardeering wordt uitgesproken.

De meerdere uitgebreidheid, die de Registers onder het Gerantschap van GUYE allengs kregen, kan men aan de volgende cijfers beoordeelen:

AANTAL BLADZIJDEN DER REGISTERS:

Jaar	Zaakregister	Algemeen naamregister	Naamregister der oorspronkelijke mededeelingen
1884	I—X	—	XI—XV
1885	I—XIII	—	XIV—XIX
1886	I—XIII	—	XIV—XIX
1887	I—XXI	—	XXII—XXVII
1888	I—XXX	XXXI—XXXVIII	XXXIX—XLIV

Vóórdien waren de Zaak-registers, waar het voornamelijk op aankwam, zelden meer dan 6 bladzijden groot.

In No. 25 van Deel I 1887 wordt aan de lezers medegedeeld, dat in het eind van dat jaar een *Verzamel-register* van de jaren 1877—1887 zal verschijnen. Zij, die dit wenschen te ontvangen, hadden zich daarvoor aan den Secretaris der Redactie op te geven. Dit Register werd door Dr. T. E. W. FELTKAMP bewerkt, maar is, blijkens de Voorrede eerst in MAART 1892 gereed gekomen.

Wij geven als bijlage hierachter eene curve, die het aantal bladzijden aanduidt: 1°. van de *geheele* jaargangen in de jaren 1857—1910; 2°. van die jaargangen zonder de door de Maatschappij-stukken ingenomen bladzijden en 3°. van het aantal bladzijden van de Registers in genoemde jaren.

Men ziet daarin een plotselinge en met den omvang van het Tijdschrift geen verband houdende uitbreiding van het Register van het jaar 1887 af; eene uitbreiding die na een paar jaren weder sterk verminderd is, maar toch op een hooger niveau blijft schommelen, om van 1896 tot 1908 (de Gérantschapsjaren van STRAUB en BURGER) allens tot ongeveer 100 bladzijden te stijgen, nu wèl in verband met den omvang van het Tijdschrift. Met groote schommelingen — de omvang van het Register was bijv. in 1921 158 bladzijden en in 1922 82; de omvang van den jaargang was in 1922 1000 bladzijden minder — klimt de omvang tot 169 bladz. in 1930. In dat jaar was de omvang van het Tijdschrift nagenoeg gelijk aan dien van 1927, waarin het Register slechts 96 bladz. besloeg! Kennelijk zijn hier verschillen in opvatting over de inrichting van de Registers in het spel geweest.

Dit komt bijv. duidelijk uit in de jaargangen 1921 en 1922. In het eerste vindt men een algemeen Naamregister, een Naamregister uitsluitend van de schrijvers van oorspronkelijke stukken en boekaankondigingen, benevens een Zaak-register. In 1922 daarentegen komt slechts één *Algemeen* Register voor, waarin zoowel de namen als de zaken zijn opgenomen.

De *titelbladen* kwamen vrij laat uit: dat van het EERSTE deel van 1886 verscheen eerst bij het nummer van 28 AUGUSTUS; dat van het TWEEDE deel van 1886 in Nummer 5 van het eerste deel van den jaargang 1887.

In de laatste vergadering van GUYE, 1888, deelt deze mede, dat de nummers van het Tijdschrift voortaan steeds op meer uniforme wijze, *met betere omslagen* zullen worden verzonden.

WIJZIGING VAN HET CONTRACT MET DE MAATSCHAPPIJ.

Onder het Gérantschap van ZEEMAN waren de nummers zelden grooter dan één vel druks. Onder dat van GUYE bleek al spoedig, dat het niet mogelijk zou zijn met nummers van één vel druks te volstaan, omdat men dan te grooten achterstand in het drukken zou krijgen.

GUYE maakte dus gebruik van de grootere bevoegdheid, die de reorganisatie van 1883 aan den Red.-Gérant gegeven had en besloot de wekelijksche nummers grooter dan één vel te maken. Dat bracht evenwel vermeerdering van uitgaven mede, waarvoor de goedkeuring van Redactie en Vereeniging moest verkregen worden. Het zou immers op den duur niet mogelijk zijn die meerdere kosten te bestrijden bij den lagen abonnements-prijs van het Tijdschrift en GUYE begreep, dat er dus niets anders op stond dan het *verhoogen van den abonnements-prijs*.

Toen hij het plan daartoe in de Redactie-vergadering bracht, was FOKKER onmiddellijk gereed hiervan een voorstel te maken. Maar meer bedachtzame leden der Redactie als STOKVIS en ZEEMAN verklaarden zich even beslist daartegen.

STOKVIS, in zijn bekend optimisme, was overtuigd, dat de groote hoeveelheid kopij, die GUYE tot zijn voorstel gebracht had, slechts een voorbijgaand verschijnsel van veelschrijverij was en dat de schrijflust wel spoedig weder zou bedaren.

„Ja,” zeide GUYE zeer terecht, „dat zal ongetwijfeld geschieden, wanneer de bijdragen „zoo lang op plaatsing moeten wachten, maar dit zal zeker niet in het belang van het „Tijdschrift zijn.”

HUET had reeds den wensch naar meer verscheidenheid in de stukken van het Tijdschrift te kennen gegeven en vooral ook naar meer verscheidenheid in de namen der medewerkers.

Deze kon zeker niet verkregen worden, wanneer men de schrijvers afschrikte door hunne bijdragen lang te laten liggen.

Daar kwam nog een andere moeilijkheid bij: de drukker, ontevreden met het bedrag dat hij per vel druks ontving, was zeer traag in het zetten der stukken, zoodat de Redacteur-Gérant soms nauwelijks voldoende stukken gezet kreeg om één nummer behoorlijk te vullen.

De prijs, die voor een vel druks betaald werd, was nog dezelfde als voor 25 jaren, niet-tegenstaande de loonen der zettters veel hooger waren geworden. De drukker verlangde nu, in plaats van f 19.- voor een vel groote letter en f 24.- voor een vel kleine letter, f 24.- voor de eerste en f 30.- voor de tweede. Dan kon er ook meer gezet worden.

Grootere nummers zouden echter niet alleen meer aan drukken kosten, maar ook meer aan papier en aan honorarium, zoodat de Red.-Gérant het onvermijdelijk vond den abonnements-prijs met f 1.- of f 2.- te verhoogen. Den zeer lagen prijs van het abonnement in aanmerking nemende zou die verhooging zonder bezwaar kunnen geschieden.

De Redactie wilde daar nog zoo dadelijk niet aan en HUET stelde voor om nog gedurende één jaar de zaak te laten, zooals zij was, ten einde te zien, of de voorspelling van STOKVIS, dat de schrijflust spoedig zou bedaren, bewaarheid zou worden.

Met een dergelijk uitstel der beslissing kon GUYE zich evenwel niet vereenigen, hij wenschte machtiging om dadelijk met het zetten van meer vellen te beginnen en dan desnoods de meerdere kosten te bestrijden uit het reserve-kapitaal. Deed men dit en gaf men dus den lezers gedurende een jaar grootere nummers, dan zou een verhooving van den abonnements-prijs voor hen veel begrijpelijker zijn.

Om de week-nummers te ontlasten en dus de noodzakelijkheid om grootere nummers te geven te ontgaan, stelde STOKVIS voor, om weder de IIe Afdeeling in eere te herstellen en te bepalen, dat 3 of 4 maal per jaar een aflevering der IIe Afdeeling zou verschijnen, *waarop men zich dan afzonderlijk kon abonneeren*. Op die wijze zou verhooving van den abonnements-prijs niet noodig zijn.

Hoewel GUYE tegen het weder-instellen van de IIe Afdeeling geen bezwaar had, had hij wèl bezwaar tegen een facultatieve inteekening daarop, daardoor zou het aantal te drukken exemplaren onzeker worden, het aantal abonnementen zou afnemen wegens de vermindering van den inhoud der *wekelijksche* nummers en de kosten zouden dus niet gedekt worden.

Ten slotte kreeg GUYE zijn zin en werd hij gemachtigd grootere nummers te geven wanneer de hoeveelheid kopij daartoe aanleiding gaf.

Verder zou men bij andere drukkers informeeren of inderdaad de prijs van het zetten en drukken zooveel hooger geworden was. Den Red.-Gérant werd opgedragen dit onderzoek te verrichten en de Firma DE ROEVER-KRÖBER EN BAKELS hiermede in kennis te stellen en voorloopig de meerdere kosten goed te keuren.

FOKKER, steeds bereid om in het belang van het Tijdschrift te werken, had, zooals in een volgende vergadering bleek, informaties ingewonnen naar de kosten van het drukken van het Tijdschrift bij den uitgever NOORDHOFF te GRONINGEN. Deze had hem medegedeeld bereid te zijn het Tijdschrift in AMSTERDAM te laten drukken voor f 20.- per vel en ook bereid te zijn *de geheele uitgave* op zich te nemen met een minimum-bate voor het Tijdschrift van f 4000.- 's jaars. Daaraan was dan evenwel de voorwaarde verbonden, dat hij den omslag zou mogen bedrukken met *advertenties* van boekverkoopers, instrumentmakers, bevoegde geneeskundigen en apothekers.

GUYE van zijn kant had bij den uitgever SCHELTEMA EN HOLKEMA geïnformeerd en van dezen een analoog voorstel ontvangen.

Nu uit deze informaties gebleken was, dat men goedkooper terecht kon, werd besloten met de firma DE ROEVER-KRÖBER EN BAKELS te gaan overleggen.

De Red.-Gérant, blijkbaar onder den indruk, dat de Redactie toch niet con amore het geven van grootere nummers had goedgekeurd, had voorloopig de nummers niet grooter dan één vel gemaakt.

Hierover geïnterpelleerd door FOKKER, die de voorkeur bleef geven aan grootere nummers en verhooving van den abonnements-prijs, werd opnieuw de IIe Afdeeling ter sprake gebracht. ZEEMAN ontkende het recht der Redactie om voorstellen van financiële aard te doen; zij had zich uitsluitend met den wetenschappelijken inhoud van het Tijdschrift te bemoeien, een standpunt, dat door GUYE m.i. terecht bestreden werd, omdat het doen van zulke voorstellen wel degelijk tot de competentie van de Redactie behoorde. Ten slotte stelde GUYE voor ter behandeling in de Alg. Vergadering:

Weder-instellen der IIe Afdeeling met 3 of 4 afleveringen per jaar; verhooving van den abonnements-prijs met f 1.- en het in den handel brengen van de IIe Afdeeling voor f 3.- voor niet-inteekenaren en voor inteekenaren voor f 1.-.

Hij was blijkbaar door al deze bemoeienissen eenigszins ontstemd geworden, want hij verklaarde tevens, dat het hem niet veel kon schelen of men dit voorstel aannam of niet, omdat hij van plan was met 1° JANUARI 1885 als Red.-Gérant af te treden; een voornemen, waarvan hij echter op verzoek van STOKVIS in de volgende vergadering gelukkig terug kwam, toen hem verzekerd was, dat alle leden zijn aftreden zeer zouden betreuren en bereid waren hem in zijn werk voor het Tijdschrift zooveel mogelijk te steunen.

Bij het indienen van de Rek.-Verantwoording over 1883, die met een nadeelig saldo sloot, gaf Dr. ZEEMAN in 1884, in overweging om den abonnements-prijs te laten zooals hij was, maar de reductie, die de leden der Maatschappij van het abonnement ontvingen met f 1.- te verminderen en dus van f 3.- op f 2.- te brengen.

ZEEMAN rekende namelijk voor, dat 600 leden van de Maatschappij het Tijdschrift voor f 3.- minder ontvingen, dat is dus voor het Tijdschrift een verlies van f 1800.-. De Maatschappij betaalt daartegen f 1 als minimum voor alle hare leden, dat is dus ongeveer f 1100.-. Het verschil van f 700.- zal door zijn voorstel dus ongeveer gedekt worden.

Hiertegen verwachtte GUYE echter oppositie in de Maatschappij. Dan zou het beter zijn, ten einde zoowel de niet-leden als de leden der Maatschappij de verhooging te laten dragen, om de toelage, die de Maatschappij aan het Tijdschrift gaf, weder op den ouden voet van f 1,50 per lid te brengen. Hiervan was men indertijd, om de Maatschappij in haar financieelen nood bij te staan, terug gekomen en had de bijdrage op f 1.- teruggebracht. Om NU voor de IIe Afdeeling, die vroeger altijd *gratis* bij het Weekblad toegezonden was, betaling te vragen, was wel wat moeilijk.

Het voorstel van ZEEMAN werd verworpen, dat van GUYE aangenomen.

Afgezien van deze betalings-quaestie werd besloten aan de *Vereeniging* voor te stellen om de IIe Afdeeling in eere te herstellen en den Red.-Gérant te machtigen, om den abonnements-prijs met f 1.- te verhoogen, zoodra hij dit noodig zou oordeelen.

In de hierop volgende Algemeene Vergadering der Vereeniging van MEI 1884 zette ZEEMAN, bij het indienen van zijn laatste Rekening en Verantwoording (over 1883), nog eens den geheelen financieelen stand van zaken van het Tijdschrift uitvoerig uiteen. In het daarbij gegeven overzicht van de inkomsten van het Tijdschrift in de laatste 10 jaren wees hij er op, dat in de *eerste* vijf jaren de ontvangsten de uitgaven hadden overtroffen, maar in de *laatste* vijf jaren, niet meer.

Het geringer zijn der inkomsten was voor een groot deel het gevolg van de verminderde toelage der Maatschappij, waartoe in 1875 besloten was. Vroeger, toen f 1,50 per lid en per bladzijde door de Maatschappij vergoed werd, bedroeg het door de Maatschappij betaalde bedrag ongeveer f 1500.- per jaar; sedert de wijziging, waarbij de Maatschappij $\frac{3}{4}$ cent per lid en per bladzijde vergoedde, werd een bedrag van f 1,50 per lid en per pagina eerst bereikt, wanneer 200 bladzijden voor de Maatschappij gedrukt werden; maar in de laatste jaren was het aantal bladzijden veel geringer geweest, zoodat nu het door de Maatschappij vergoede bedrag op ongeveer f 1.- per lid en per pagina neerkwam of ongeveer op f 1000.- 's jaars. Wanneer men dan daarbij bedenkt, dat ongeveer 500 leden der Maatschappij het Tijdschrift voor f 3.- minder ontvangen dan de handelsprijs bedraagt, hetgeen een mindere inkomst voor het Tijdschrift van f 1500.- beduidt, dan is het duidelijk, dat men met een vergoeding van slechts f 1000.- niet meer uitkomt. ZEEMAN had dus zijne berekening eenigszins gewijzigd.

Er waren nu twee wegen om de financieele positie van het Tijdschrift te verbeteren:

- 1°. door het minimum door de Maatschappij te betalen weder op / 1,50 per lid en per pagina te stellen, of
- 2°. door de toegestane reductie voor de leden der Maatschappij, die indertijd door de Redactie spontaan van / 2.- tot / 3.- verhoogd was, weder op / 2.- terug te brengen.

ZEEMAN vreesde, dat het eerste de financiële draagkracht der Maatschappij zou te boven gaan en dat bij verhooging van den abonnements-prijs een aantal abonné's hun abonnement zouden opzeggen; hij gaf dus de voorkeur aan het sub 2 voorgestelde. De Red.-Gérant was echter van gevoelen, dat de abonné's eerder voor het Tijdschrift zouden bedanken, wanneer de reductie, waaraan zij nu eenmaal gewend waren, zou worden verminderd. Hij vreesde, dat men het verminderen der reductie als een *onbillijke* verhooging van den abonnements-prijs zou beschouwen, omdat de niet-leden der Maatschappij dan geen hooger prijs zullen betalen. Hij gevoelde dus meer voor het eerste voorstel.

SNELLEN wilde de verbetering van den financiëleen toestand eerder door *bezuiniging* trachten te bereiken en wees tevens op de wenschelijkheid om een *advertentie-blad* in te stellen, zooals de geraadpleegde uitgevers van plan waren geweest, en geen subsidie aan Congressen meer te geven. Hij achtte het feit, dat het Tijdschrift het Orgaan der Maatschappij was, voor het Tijdschrift van zóó groot belang, dat dit reeds als een deel der vergoeding door de Maatschappij kon worden opgevat en hij verklaarde er zich dan ook tegen, dat de Maatschappij meer zou moeten betalen.

De meeningen van de leden der Vereeniging liepen dus nog al uiteen en daarom was het voorstel van STOKVIS een uitkomst om de Redactie te verzoeken het Hoofdbestuur er attent op te maken, dat dit in den laatsten tijd geen gebruik had gemaakt van het geheele aantal bladzijden, dat ter zijner beschikking stond en waarop de overeenkomst tusschen de Maatschappij en het Tijdschrift gebaseerd was; dat daardoor de inkomsten van het Tijdschrift belangrijk achteruit gegaan waren en dat de Redactie het derhalve billijk zou vinden de vergoeding per lid en per pagina weder op / 1,50 te brengen.

Dit voorstel werd met algemeene stemmen aangenomen en ook het weder-instellen der IIe Afdeeling, met het door den Voorzitter overgenomen amendement van KORTEWEG om die IIe Afdeeling al of niet te doen verschijnen „naarmate den aard der te publiceeren stukken „dit eischte”.

Verhooging van den abonnements-prijs.

Tevens wordt in die Alg. Verg. der Vereeniging het voorstel aangenomen, om de Redactie te machtigen tegen het einde van het loopende jaar den abonnements-prijs met / 1.- te verhoogen, *indien haar zulks noodig voorkomt*.

In de SEPTEMBER-vergadering der Redactie 1884 werd met algemeene stemmen, behalve die van ZEEMAN, het voorstel tot verhooging van den abonnements-prijs met / 1.- aangenomen. Met 1° JANUARI 1885 wordt die prijs dus / 7,50 voor leden der Maatschappij en / 10,50 voor niet-leden, of bij vooruitbetaling op / 7.- voor de eersten en / 10.- voor de tweeden. Aan de Alg. Vergadering kon de Red.-Gérant in 1885 mededeelen, dat ondanks die verhooging het aantal nieuwe abonné's sedert JANUARI 52 had bedragen.

Ook werd tot het uitgeven van een aflevering der IIe Afdeeling aan het eind van het jaar besloten. Deze verscheen echter eerst in het begin van 1885.

In de vergadering van het *Hoofdbestuur der Maatschappij* van OCTOBER 1884 werd het voorstel tot wijziging van het contract met het Tijdschrift, vooral door den Penningmeester

ongunstig ontvangen, omdat hij meende, dat het voor de Maatschappij te onvoordeelig zou zijn. Het werd in de daarop volgende Vergadering van APRIL 1885 zelfs aanvankelijk verworpen; maar later in diezelfde vergadering kwam men op dat besluit terug en droeg aan den Penningmeester JUDA en den Secretaris GUYE op, om een regeling van het Tijdschrift te ontwerpen op den grondslag, dat boven de 200 voor de Maatschappij te drukken pagina's, de vergoeding aan het Tijdschrift per lid en per pagina lager gesteld zou worden.

Beide H.H. ontwierpen daarop eene regeling, die in de Alg. Verg. der Vereeniging van 1885 goedgekeurd werd. Deze luidde als volgt:

Van	1—100	blz.	wordt	1	cent	per	lid	en	per	pagina	vergoed;
Van	100—200	„	„	$\frac{1}{2}$	„	„	„	„	„	„	„
Boven	de 200	„	„	$\frac{1}{4}$	„	„	„	„	„	„	„

Deze regeling was voor het Tijdschrift in zooverre voordeelijker, dat het minimum van f 1.- reeds bij 100 pagina's bereikt werd, terwijl bij de nu geldende bepalingen dit eerst bij $133\frac{1}{3}$ bladzijde het geval was.

In verband daarmee zou het minimum, dat door de Maatschappij te betalen zou zijn op f 1,15 per lid en per pagina vastgesteld worden, hetgeen overeenkomt met hetzelfde aantal bladzijden (ongeveer 130), waarop thans het minimum van f 1.- vergoed wordt.

Een amendement daarop van den Red.-Gérant om het minimum bedrag, door de Maatschappij uit te keeren op f 1.- te brengen en niet op f 1,15, werd *verworpen*. De Red.-Gérant had dit voorstel gedaan, omdat door deze wijziging tegenover de voordeelen voor de Maatschappij, wanneer meer dan 200 bladzijden gedrukt werden, staat, een voordeelijker berekening voor het Tijdschrift, zoolang minder dan 200 bladzijden gedrukt worden.

De Voorzitter, Prof. STOKVIS, wees er op, dat er een tijd zou kunnen komen, dat de Maatschappij minder dan 100 bladzijden zou drukken en handhaafde het voorstel der Redactie.

Als uitvloeisel van dit besluit der Vereeniging werd in de *Buitengewone Hoofdbestuurvergadering* in MIDDELBURG op 12 JULI 1885 besloten, dit voorstel der Vereeniging als een voorstel van het Hoofdbestuur bij de op den volgenden dag te houden Alg. Vergadering der Maatschappij in te dienen. Daar het echter niet op de voor die Vergadering bestemde gedrukte Agenda had gestaan, werd in die Alg. Vergadering eene Commissie benoemd om over het al of niet *urgent* zijn daarvan rapport uit te brengen. Dit rapport luidde gunstig en het voorstel der Vereeniging werd daarop door de Maatschappij *bij acclamatie* aangenomen. Het artikel 41 der Wet der Maatschappij, waarin de tot nu toe geldende bepalingen waren opgenomen, werd dus in dien geest gewijzigd.

Bij dit voorstel was door het Hoofdbestuur de volgende toelichting gegeven:

Dit voorstel was na overleg met het Hoofdbestuur voorloopig door de Vereeniging goedgekeurd; de wijziging is voor de Maatschappij van voordeelligen aard. Met het geldende contract kon de Maatschappij eigenlijk nooit lange, wetenschappelijke rapporten laten drukken. Voor het Tijdschrift is het eene vergoeding, wanneer de Maatschappij eens minder dan 100 bladzijden liet drukken.

In zijn Jaarverslag over 1885 zegt de Algemeene Secretaris der Maatschappij, Dr. GUYE, dat het *nieuwe contract met het Tijdschrift in staat stelt op voordeelijker voorwaarden wetenschappelijke rapporten in het licht te geven*.

Het was, zooals wij weten, verscheidene malen voorgekomen, het laatst nog bij het publiceeren van het uitgebreide en belangrijke rapport van Prof. PLUGGE, dat de oude

berekening de financieele krachten der Maatschappij dusdanig zou te boven gaan, dat een andere wijze van publicatie moest worden overwogen.

In de Redactie-vergadering van MAART 1885 deelt de Gérant mede, dat spoedig een bundel van de IIe Afdeeling gereed zal zijn met verhandelingen van VAN HAREN NOMAN, SIMON THOMAS, HECTOR TREUB, PAREAU e.a. 1). Daar de verzendingskosten nog al belangrijk zouden zijn, dacht hij er over om den inteekenaren te berichten, dat spoedig een rapport van PLUGGE zou verschijnen en dat de Redactie zich voorstelde, deze *te zamen met deze 1e aflevering der IIe Afdeeling* te verzenden, tenzij de leden het dadelijk wenschten te ontvangen, waarvoor dan 15 cents porto zou berekend worden. Dit laatste is naderhand weer ingetrokken.

In de NOVEMBER-vergadering der Redactie in 1885 blijkt, dat een 2e aflevering der IIe Afdeeling is verschenen; naar aanleiding waarvan PEKELHARING vraagt, of men die afleveringen niet kleiner zou kunnen maken, en dan bijv. alle 2 maanden laten verschijnen.

De Redacteur-Gérant was het met deze opmerkingen eens, ook hij vond de op onbepaalde tijden bundelsgewijze verzending op den duur niet aan te bevelen; hij zou liever de stukken der IIe Afdeeling weer *in* het Weekblad opnemen en dan desnoods nu en dan grootere weeknummers van 2 of meer vellen laten verschijnen. Op den duur zou dit een groote besparing van verzendingskosten geven. Hij vreesde ook, dat de post tegen de afzonderlijke verzending dier stukken met afzonderlijke pagineering als *bijlage* van het Tijdschrift bezwaren zou maken, d.w.z. extra-port zou berekenen.

In de APRIL-vergadering van 1886 wordt derhalve besloten, na het verschijnen van de 2e aflevering, de IIe Afdeeling *weder te laten vervallen* en de daarvoor bestemde stukken *in* het Weekblad op te nemen. De jaargang van het Tijdschrift zou dan *in twee deelen*, elk met pagina 1 beginnende, moeten gesplitst worden, omdat één deel, zooals men aan den jaargang 1885 kon zien, te dik zou worden. Dit was, zonder de twee afleveringen der IIe Afdeeling, reeds 1100 bladzijden groot. De IIe Afdeeling van het Tijdschrift was hiermede voor goed begraven.

1) Deze eerste aflevering der IIe Afdeeling 1885 was 172 bl. groot en bevatte ook rapporten van de Maatschappij.

TIJDSCHRIFTEN.

IN de Redactie-vergadering van 1884 werd door ZEEMAN voorgesteld om de in ruil of door aankoop verkregen tijdschriften bij de AMSTERDAMSche leden der Redactie te laten circuleeren in een door VAN ROSSEN te halen en te brengen portefeuille.

STOKVIS wenschte die tijdschriften liever aan de vaste-referenten aan te bieden.

Hiertegenover stelde GUYE voor, dat zij, die de tijdschriften ontvingen, ze na eenige dagen aan hem zouden terugzenden en dat hij deze dan wekelijks in een portefeuille zoude zenden aan HANLO, DE PERROT, ZEEMAN en hem zelve. Dit voorstel werd aangenomen.

Dr. ZEEMAN deed daarna in de Algemeene Vergadering van 1884 het voorstel „van financiële aard” namelijk om de tijdschriften aan het *Medisch Leesmuseum* te AMSTERDAM te verkoopen. Hij had met het Bestuur van dat Leesmuseum daarover reeds eenige besprekingen gehouden en voorgesteld, dat voor / 60.— jaarlijks, de tijdschriften van de Redactie zouden worden overgenomen. De leden der Redactie, die het recht van continuatie op bepaalde tijdschriften hadden, zouden dan uitgenoodigd worden om van dat recht afstand te doen.

De ter vergadering aanwezigen verklaarden zich daartoe bereid; maar Prof. STOKVIS achtte het beter, die tijdschriften ter overneming aan de *Universiteits-Bibliotheek* te AMSTERDAM aan te bieden. Hiertoe wordt besloten en daarmee behoorde de jaarlijksche boekverkoop tot de geschiedenis.

Gedurende geruimen tijd werden nu jaarlijks een deel der ruil-exemplaren van het Tijdschrift aan de *Universiteits-Bibliotheek* gezonden, voor zoover deze niet reeds op andere wijze over deze boeken en tijdschriften kon beschikken; de overige werden aan de Medische Afdeeling van het Leesmuseum voor Heeren gezonden.

In de Redactie-vergadering van MAART 1885 deelde GUYE mede, een klacht van het Leesmuseum ontvangen te hebben over het te laat ontvangen van de tijdschriften en hij verklaarde zich bereid om te trachten aan de bezwaren van het Leesmuseum tegemoet te komen.

Hij liet daarvoor lijsten drukken van de titels der tijdschriften, die het Leesmuseum ontving, waarop de datum van toezending vermeld werd en eenmaal in het jaar ontving de Red.-Gérant dan de verrekening van het Leesmuseum.

Het schijnt, dat deze regeling spoedig uit het geheugen van de leden der Vereeniging gegaan is, want in MAART 1889 vroeg STOKVIS in de Redactie-vergadering, naar aanleiding van het ontvangen van de Verhandelingen van de *Royal Academy of Ireland*, waar de ruil-tijdschriften van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde bleven. Hij acht het gewenscht, dat zij in de Bibliotheek van de *Universiteit* van AMSTERDAM zouden worden opgenomen, vooral wat betreft zulke weinig bekende tijdschriften.

De Red.-Gérant vroeg nu aan de Universiteits-bibliotheek en aan den bibliothecaris van het Leesmuseum inlichtingen omtrent de daar voorhanden tijdschriften. Aan de hand

Aan het LEESMUSEUM

van de Redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

1. Haaxman, Tijdschrift voor Pharmacie.
2. Verslagen der Nat. Afd. van de Akademie.
3. De Economist.
4. Geneeskundig Tijdschrift voor Ned. Indië.
5. Weekblad voor Pharmacie.
6. Journal de Médecine et de Chirurgie de Bruxelles.
7. Archives Médicales Belges.
8. Journal des Sciences médicales de Louvain.
9. Semaine Médicale.
10. Revue médicale de la Suisse Romande.
11. Deutsche Medicinische Wochenschrift, Red. P. Börner.
12. Correspondenzblatt für Schweizer Aerzte.
13. Aerztliche Polytechnik.
14. British medical journal.
15. The medical Herald.
16. Norsk Magazin for Lageviedenskaben.
17. Nordiskt Medicinskt Arkiv, Prof. Axel Key.

April -

N° 15

8. April

N° 15

1 April

1 April

April 11

Medical Chronicle
British med. chor. journal

April

1884, 5, 25

Bovenstaande Nummers voor het Leesmuseum ontvangen.

A. A. Löhring

F. W. OFFERMEIER.
BIBLIOTHECARIS
VAN HET
LEESMUSEUM
AMSTERDAM.

Amsterdam 7 April 1888

Weldaar weergeheer!

Namens den Heer Dr. Sw. Horst. zend
ik U onderstaand opgave der Tijdschriften welke
het Leesmuseum van de Redactie van het Tijdschrift v.
v. 1887 ontving

Haanman tijdschrift voor Pharmacie	1—
Pharmaceutisch Weekblad	3—
Geneeskundig tijdschrift voor N. India 22 jaarnummers	1—
Journal de la Société Royale de Médecine de Bruxelles	3—
Archives médicales Belges "	1—
Journal de médecine de Bruxelles	1.50
La Semaine médicale	1.50
Le Progrès " "	1.50
Nordisk Medicinskt Arkiv	1.50
Deutsche medizinische Wochenschrift	8—
Zeitschrift für Schweizer Ärzte	2.50
The medical Record	2.50
" British Medical Journal	10—
De Economist	4—
	<hr/>
	42—

Over welk bedrag U by den concurse van
het Leesmuseum geleene te disponeren

Hooftend Mw. Dr.

F. W. Offermeier

daarvan werd een nieuwe voorloopige lijst van tijdschriften gemaakt, welke aan elk dier bibliotheken zouden worden gezonden.

Volgens de notulen der Redactie-vergadering werden *voortaan* aan de BIBLIOTHEEK DER UNIVERSITEIT gezonden:

Centralblatt f. Bacteriologie.
Allgemeine medic. Central Zeitung.
Petersburger med. Wochenschrift.
Bristol med. Journal.
Internat. Journal of Surgery.
Norsk med. Arkiv.
Revue médicale de la Suisse Romande.
Correspondenzblatt f. Schweizer Aertze.
Illustr. Monatsschrift f. aertzliche Politechnik.
Anales del Circulo medico Argentina.

AAN HET LEESMUSEUM:

Progrès médical.
Semaine médicale.
Bulletin de l'Académie de Paris.
Archives médicales Belge.
Journal d'hygiène.
Pharmaceutisch Weekblad.

De BOEKEN, welke ter aankondiging aan de Redactie werden toegezonden, werden in elke Redactie-vergadering ter tafel gebracht en aan hen, die deze zullen bespreken ten geschenke gegeven.

In SEPTEMBER 1890 werd nog met de *Annals of Gynaecology and Paediatry*, het *Nederlandsch Archief voor Zee- en Landmacht* en de *Occidental medical News* in ruilverkeer getreden; maar toen dit eerste tijdschrift in 1892 vier jaargangen van haar tijdschrift zond met een nota van \$ 12.—, besloot de Redactie vier jaargangen van het Ned. Tijdschrift terug te zenden *ter voldoening aan die nota!*

In volgende jaren kwamen nog verscheidene andere tijdschriften op de lijst der ruil-exemplaren voor, deze werden naar de Universiteits-bibliotheek gezonden met het verzoek om de kosten voor de frankeering van het ruil-exemplaar van het Ned. Tijdschrift naar de betreffende redacties te willen dragen; hetgeen ongeveer f 2,50 per jaar bedroeg. Men ziet, dat de Redactie op de kleintjes paste!

In de Alg. Vergadering van 1894 vroeg de commissie tot nazien van de Rek. en Verantwoording over 1893 of het niet nuttig zou wezen om een paar maal in het jaar in het Tijdschrift een lijst der tijdschriften op te nemen, die in ruil of in koop werden verkregen, met vermelding van de plaats waar de tijdschriften berustten en de voorwaarden waarop zij tijdelijk, maar niet geregeld als in een Leesgezelschap, voor abonné's te verkrijgen zijn.

De Red.-Gérant beloofde aan dien wenk gehoor te geven; de frequentie dier publicatie werd aan hem overgelaten.

Wij vinden in het Tijdschrift van 1895 een lijst van tijdschriften opgenomen. Toch schijnt men daarmede nog niet tevreden geweest te zijn, want in de Alg. Verg. van 20 MEI 1907 werd door de Commissie tot het nazien van de Rek. en Ver. wederom gevraagd waar

de ruil-tijdschriften bleven; daaronder kwamen een aantal voor, die nergens anders in Nederland gevonden werden. Zij verzocht om eenmaal per jaar een lijst daarvan in het Tijdschrift op te nemen met de vermelding waar zij bleven en sedert welk jaar zij er waren.

STOKVIS vroeg of het dan niet wenschelijk zou zijn, dat daarbij tevens werden opgegeven de in die tijdschriften voorkomende oorspronkelijke stukken.

De Red.-Gérant zeide, dat alle ruil-tijdschriften naar de Universiteits-bibliotheek van AMSTERDAM gingen; maar dat na de circulatie vele daarvan niet meer compleet warer. Daardoor is het maken van een lijst niet zeer gemakkelijk, maar men kan altijd bij den Gérant informeeren waar die verschillende tijdschriften zich tijdens de circulatie bevinden. Daarenboven was het maken van zulk een lijst overbodig, omdat deze op initiatief van het Ned. Nat. en Geneesk. Congres door den heer LEMSTRA, bibliothecaris van de Kon. Akad. v. Wet. gemaakt is en bij hem alle gewenschte inlichtingen te bekomen waren. De bibliotheek-commissie van dat Congres tracht er naar om de tijdschrift-series, die in ons land aanwezig zijn, zooveel mogelijk te completeeren, wanneer het haar ten minste gelukt een Vereeniging of laboratorium te vinden, dat verklaart de serie te zullen voortzetten.

De Red.-Gérant had ten gevolge van dezen wensch aan den Bibliothecaris van het Leesmuseum verzocht met de Commissarissen der Medische Afdeeling in overleg te treden of het mogelijk zou zijn, dat de intekenaren op het Tijdschrift, wanneer zij daartoe den wensch te kennen gaven, de tijdschriften, die de Redactie in den laatsten tijd, sedert 1887, *gratis* aan het Leesmuseum zond, ter leen zouden kunnen ontvangen.

Uit het op hoogen toon geschreven antwoord van den Commissaris van de medische Afdeeling van het Leesmuseum bleek, dat de mogelijkheid om aan dit verzoek te voldoen „zelfs niet in overweging genomen zou worden” en dat, wanneer het Leesmuseum de tijdschriften niet meer ten geschenke zou ontvangen, ook de door dit verleende faciliteiten zouden ophouden.

De Redactie had zich aan het besluit der Vereeniging te houden; zij bracht den Commissaris mitsdien vriendelijk dank voor de genoten faciliteiten (die daarin bestonden, dat enkele harer medische tijdschriften eenige dagen ter inzage van den berichtgever voor het buitenland werden gesteld), maar deelde hem tegelijk mede, dat de Redactie met 1°. JANUARI 1895 geen tijdschriften meer aan het Leesmuseum, maar van af dien datum alle naar de Universiteits-Bibliotheek zou zenden, waar zij voor alle medici in den lande toegankelijk waren. De verzending aan het Leesmuseum schijnt reeds in het geheele jaar 1894 te zijn stopgezet.

Er is in die geheele toezending van de tijdschriften, zooals wij die hier uit de notulen der Redactie-vergadering hebben overgeschreven, een groote onduidelijkheid, die ik nog niet heb kunnen ontwarren, niettegenstaande die verzending van af 1886 door mij als Secretaris der Redactie geschiedde. Immers de opgave van de tijdschriften, die het Leesmuseum blijkens de gedrukte formulieren ontving, klopt in het geheel niet met de in de Redactie-vergadering opgegeven lijsten. Regelmaat schijnt trouwens in die toezending nog al te wenschen hebben overgelaten.

In de DECEMBER-vergadering van de Redactie in 1888 werd door den Secretaris der Redactie bij de bespreking der referaten voorgesteld om den vasten referenten één of meer tijdschriften ten geschenke te geven, om daaruit te refereeren. Hoewel dit voorstel nog al bestrijding vond, werd toch besloten op de Begrooting voor 1889 *f* 200.- à *f* 300.- uit te trekken.

STEUN DOOR HET TIJDSCHRIFT VOOR WETENSCHAPPELIJKE WERKEN
EN ANDERE DOELEINDEN.

De Donders-bundel.

1888.

IN de Redactie-vergadering van OCTOBER 1887 kwam een schrijven van STOKVIS ter tafel, waarin deze mededeelde, dat hij, met eenige andere oud-leerlingen van Prof. DONDEERS het plan had gevormd, om, ter gelegenheid van diens 70en geboortedag, een door die oud-leerlingen samengestelden feestbundel uit te geven. Hij vroeg hiervoor den financiële steun van het Tijdschrift.

De Redactie kon zich niet wel vereenigen met het denkbeeld, dat uitsluitend *oud-leerlingen* van DONDEERS hieraan zouden kunnen medewerken; men gaf er de voorkeur aan om bij die gelegenheid een *Feestnummer van het Tijdschrift* te doen verschijnen, waarvoor alle medewerkers van het Tijdschrift een bijdrage zouden kunnen leveren.

Op voorstel van PEKELHARING werd dus besloten om aan alle leden der Vereeniging en aan alle vaste-medewerkers en aan andere bekende onderzoekers *eene circulaire te zenden* met het verzoek om bijdragen daarvoor aan de Redactie te zenden.

Weldra bleek echter, dat de opvatting der Redactie, alsof het plan van STOKVIS slechts een *voorloopig* plan zou zijn, onjuist was. Toen STOKVIS zijn verzoek aan de Redactie deed, was het reeds geheel gereed geweest en eerst *na* de Redactie-vergadering had STOKVIS vernomen, dat de Redactie een analoog plan had opgevat.

Ook GUYE had in de overtuiging geleefd, dat van een vast plan bij STOKVIS nog geen sprake was geweest en had in opdracht der Redactie-vergadering aan de leden der Vereeniging en aan de vaste-medewerkers een bijdrage voor het door de Redactie bedoelde *Feestnummer van het Tijdschrift* gevraagd. De juiste bedoeling had hij eerst vernomen, toen hij aan STOKVIS het besluit der Redactie had medegedeeld.

Intusschen was door de Commissie van oud-leerlingen reeds een circulaire rond gezonden, waarin uiteen gezet was, hoe zij zich de zaak had voorgesteld en dat financiële steun aan het Tijdschrift gevraagd zou worden. Deze circulaire van STOKVIS had GUYE eerst na de vergadering ontvangen.

De Redactie was hiermede in een moeilijke positie gekomen. Zij vond het jammer, dat de niet-oud-leerlingen van DONDEERS van deelneming aan den feestbundel zouden zijn uitgesloten, maar moest toch ook weer de vele bezwaren erkennen, om allen, die het wenschten, toe te staan een bijdrage te leveren. Het gevaar was dan groot, dat de omvang van den bundel en de kosten er van ver boven het geraamde bedrag zouden stijgen.

Bleef de Redactie vasthouden aan het plan van een *feestnummer van het Tijdschrift* dan liep men kans, dat de waarde van dat nummer zou lijden onder het daarnaast uitkomen van een feestbundel van oud-leerlingen en dat deze laatste, wegens de hooge kosten niet voldoende

tot zijn recht zou komen; het Tijdschrift toch zou geen twee feest-uitgaven kunnen bekostigen.

Men besloot dus een middenweg te bewandelen en ook van een beperkt aantal niet-oud-leerlingen van DONDERS bijdragen in den bundel op te nemen. Maar STOKVIS verzocht aan de Redactie om haar invloed te willen gebruiken om minder gewenschte bijdragen niet in den *bundel* te doen verschijnen, zoodat deze toch het karakter van een hulde van oud-leerlingen zou behouden. Bedoeld werd hiermede vermoedelijk, dat dergelijke, voor den *bundel* minder gewenschte bijdragen, dan in het Tijdschrift een plaats zouden krijgen; maar hiertegen kwamen TREUB, PEKELHARING en DELPRAT met kracht op. Men besloot dus, dat de medewerking van het Tijdschrift *uitsluitend van financieelen aard* zou zijn en dat de uitvoering geheel aan de Commissie van oud-leerlingen: H. SNELLEN, S. TALMA, TH. M. MAC GILLAVRY, W. EINTHOVEN, T. PLACE en B. J. STOKVIS zou worden overgelaten.

De bundel zou, zoo meende STOKVIS, niet grooter dan 20 à 30 vel druks moeten zijn, zoodat zeer lange stukken niet zouden worden opgenomen. De kosten van het vel druks werd op / 50.- geschat, zoodat een bijdrage van / 1500.- de kosten zou dekken. Met algemeene stemmen werd door de Redactie besloten, dit bedrag ter beschikking te stellen.

Een door alle leden der Commissie persoonlijk ondertekend schrijven van dankbetuiging hiervoor werd den 17den DECEMBER 1887 door de Redactie ontvangen; dit berust in het Archief van het Tijdschrift.

De Secretaris der Redactie verklaarde zich bereid om aan de Commissie alle gewenschte inlichtingen omtrent drukker en uitgever te verstrekken, maar wilde den verderen arbeid aan de Commissie overlaten; een voornemen, waaraan hij evenwel spoedig inzag zich niet te moeten houden, daar er ten slotte toch een voortdurende correspondentie met schrijvers, lithograaf en drukker moest gevoerd worden.

Aan de correctie heeft de Secretaris, wegens verblijf buiten 's lands, niet tot het laatste toe kunnen medewerken, zoodat de onderschriften van de laatste platen achterwege bleven en ook de eind-correctie der laatste vellen niet door hem kon geschieden.

De voorbereidingen voor den bundel werden door STOKVIS met zorg uitgevoerd. De keuze van het papier, zoowel voor de gewone oplage als voor het exemplaar voor den jubilaris, werd gedaan uit een drietal proeven, die de firma TRAP in LEIDEN toezond, evenzoo die van het papier voor de platen, dat voor het feest-exemplaar fraaier was dan voor de gewone exemplaren.

Ten einde een keuze van de letter te doen, werden van een der toegezonden bijdragen een drietal proeven met verschillende lettersoort getrokken en aan STOKVIS en PLACE ter beoordeeling gezonden. Met verschillende eischen moest daarbij rekening gehouden worden: 1°. duidelijkheid van de letter, 2°. grootte der letter, opdat de bijdragen niet al te veel papier zouden innemen en 3°. voorhanden zijn van een voldoende aantal letters op de drukkerij, om genoeg te hebben voor het gelijktijdig zetten van vele stukken. Men zette toen nog met de hand en niet, zooals nu in groote drukkerijen, met de machine.

De Secretaris der Redactie moest daarbij voortdurend een oog in het zeil houden. De drukkerij beschouwde en berekende het drukken van dezen bundel niet als een Tijdschrift-maar als een geheel afzonderlijke zaak. De prijzen vielen daarom niet mede en „vergissingen” in de berekeningen van het zetsel met verschillend groote letter bleven ook niet uit.

Het formaat van den bundel was groot 8vo, dus grooter dan dat van het Tijdschrift; het vel druks kostte nu aan zetloon en aan papier meer dan dat van het Tijdschrift. Dit, de grootere oplage, het grooter aantal met kleine letter te zetten bladzijden, maakten den prijs hooger, zooals de drukker, na eene bemerking van den Secretaris der Redactie uiteenzette (JULI 1888).

De eindrekening, door STOKVIS op 31 JULI 1888 goedgekeurd viel daardoor niet mede, men had o.a. niet aan het groote aantal platen gedacht. Het oorspronkelijke bedrag van / 1500.- bleek dan ook ten eenen male onvoldoende te zijn; het was reeds in MEI met / 1000.- verhoogd.

Hoewel STOKVIS berekende, dat men aan 1350 exemplaren genoeg zou hebben, besloot de Redactie om 1500 exemplaren te laten drukken en de overgebleven exemplaren in den handel te brengen, ten einde op die wijze de onkosten nog eenigszins te bestrijden.

De bundel bleek ten slotte / 4060.- gekost te hebben; door verkoop van eenige exemplaren was nog / 227.- terug ontvangen. Daar de kosten niet geheel door de gewone inkomsten konden worden bestreden, werd uit het reserve-kapitaal het ontbrekende aangevuld.

Van de 1500 exemplaren bleken in 1888 nog 300 exemplaren over te zijn.

Op MAANDAG 28 MEI 1888 werd de feestbundel in een prachtband, op zwaar papier gedrukt, in het PARK TIVOLI te UTRECHT door Prof. STOKVIS aan den jubilaris aangeboden. Hij bevatte 40 bijdragen, was 546 bladzijden groot, met 17 uitslaande op door TRAP te LEIDEN geleverd, fijn Japansch papier afgedrukte lithographische platen. Uitgave F. VAN ROSSEN te AMSTERDAM. 1)

Het titelblad luidde:

FEESTBUNDEL VAN NATUUR- EN GENEESKUNDIGE ONDERZOEKINGEN, TER GELEGENHEID VAN DEN 70STEN VERJAARDAG VAN FRANCISCUS, CORNELIS DONDEERS BIJEENGEBRACHT EN DEN BEMINDEN LEERMEESTER TOEGEWIJD DOOR DANKBARE LEERLINGEN.

Met het door vrienden en bewonderaars bijeengebrachte geldelijk geschenk werd DONDEERS een gouden medaille met zijn borstbeeld aangeboden. DONDEERS riep daarmee eene stichting in het leven om jeugdige physiologen ter verdere volmaking hunner physiologische studiën naar het buitenland te kunnen zenden.

Aan alle intekenaren op het Tijdschrift werd een exemplaar van den bundel gratis toegezonden, mits zij een postwissel van / 0,30 toezonden, ter bestrijding van het port.

Den tekst der door Prof. N. BEETS gestelde, door CUYPERS uitgevoerde, bij het geldelijk bedrag behoorende calligrafische oorkonde, vindt men in het Tijdschrift 2 JUNI 1888, afgedrukt.

De titels van de in den bundel gedrukte bijdragen zijn in het Register van het Tijdschrift van 1888 opgenomen met cursieve letters en met de aanduiding D.B.

In 1893 waren er nog ongeveer 200 exemplaren van den bundel bij den uitgever voorradig. Deze werden als premie gegeven voor nieuwe abonneuten. Een voorstel om ze aan eenen twee-hands-uitgever ten verkoop over te doen, werd door SNELLEN bestreden, als zijnde niet in overeenstemming met de aan DONDEERS verschuldigde piëteit.

De Redactie besloot aan de Geneeskundige faculteiten der Studenten-corpsen te melden, dat zij, bij aanmelding vóór 15 DECEMBER 1888, den bundel voor / 3.- konden krijgen. Van dit aanbod werd in AMSTERDAM voor 7 exemplaren en door LEIDEN voor 10 exemplaren gebruik gemaakt. De studenten te UTRECHT lieten in de Redactie-vergadering van 3 MAART 1889 door WINKLER mededeelen, dat zij den door den Red.-Gérant verzonden brief over den DONDEERS-bundel niet ontvangen hadden.

Diversen.

Het *internationaal Congres voor Hygiëne en Demographie*, in 1884 te 's GRAVENHAGE te houden, werd voor de uitgave van den Compte rendu met / 500.- gesteund, op voorwaarde,

1) Ik heb getracht een cliché van den titel van dit exemplaar te krijgen voor deze Geschiedenis, maar dit is mij niet gelukt.

dat de intekenaren op het Tijdschrift dezen tegen belangrijk minderen prijs zouden kunnen ontvangen. Deze bepaling maakte dien steun mogelijk, omdat in art. 3 h van het Reglement der Redactie, de winsten, die het Tijdschrift zou behalen, niet anders dan tot uitbreiding of verbetering van het Tijdschrift mochten worden bestemd.

Het voorstel voor deze ondersteuning ging er in de Alg. Verg. der Vereeniging niet zoo grif door, omdat men het beter vond om een referent naar het Congres te zenden met een toelage van f 100.—, die dan de voornaamste besprekingen in het Tijdschrift kon refereeren. Het voorstel werd echter goedgekeurd, maar bij de discussie bleek wel, dat er verscheidene leden waren, die niet erg warm voelden voor dergelijke subsidies, o.a. had GUYE, anders toch wel een Congres-man, zich daar al eerder over uitgelaten.

In 1883 had het Tijdschrift besloten den *Compte rendu* van het *Congrès international de médecine des Colonies* uit te geven en in No. 24 van den jaargang 1884 vinden wij een mededeeling aan de intekenaren, dat zij van den *Compte rendu gratis* een exemplaar konden ontvangen, wanneer zij daarvan vóór 1° JULI aan den uitgever F. VAN ROSSEN den wensch te kennen gaven, onder toezending van 25 cents voor port. De handelsprijs bedroeg f 4.—.

In 1888 deelde de uitgever VAN ROSSEN mede, dat hij een contract had gesloten voor de uitgifte der *Psychiatrische Bladen*.

JUBILEUM P. H. WITKAMP. In de OCTOBER-vergadering van 1886 was een circulaire ingekomen, om den Heer WITKAMP op zijn 70sten verjaardag, 30 OCTOBER 1886, te huldigen.

ZEEMAN ondersteunde het voorstel om daaraan mede te doen, warm, op grond van de gewichtige diensten, die WITKAMP aan het Tijdschrift en aan de Maatschappij bewezen had bij de samenstelling van den *eersten Sterfte-atlas*. WITKAMP had, zooals wij indertijd mededeelden de kaarten voor den Atlas geteekend en ook die voor de tweede uitgave gerevideerd. Die diensten waren, volgens ZEEMAN, indertijd slechts op zeer bescheiden schaal gehonoreerd.

Men besloot daarvoor f 25.— bij te dragen en de Red.-Gérant nam op zich om bij het Hoofdbestuur, waarin hij nog zitting had, een zelfde bedrag aan te vragen. Dit besloot daartoe bij acclamatie.

In 1888 besloot men voor het MONUMENT, DAT OP HET GRAF VAN RAMAER zou worden opgericht f 100.— bij te dragen.

In de HOOFDBESTUURS-VERGADERING DER MAATSCHAPPIJ van 15 APRIL 1888, deelde de Secretaris mede, wat reeds met het oog op dit monument gedaan was.

Prof. v. ITERSON had bij de begrafenis van RAMAER op eigen verantwoording gezegd, dat de Maatschappij er prijs op zou stellen, een monument op het graf op te richten. Hij had namelijk willen voorkomen, dat andere vereenigingen dit in handen zouden nemen: de Maatschappij kwam daarvoor in de eerste plaats in aanmerking.

Tot leden van de Commissie voor dit monument werden de Heeren GUYE, DANIELS en JUDA benoemd.

Op advies van Dr. CUYPERS was het vervaardigen van het monument opgedragen aan de heer VAN DEN BOSSCHE.

In de APRIL-vergadering 1889 deelde de Secretaris, Dr. G. C. NIJHOFF, mede, dat het monument tegen JULI gereed zou zijn en dus tijdens de Algemeene Vergadering der Maatschappij, in tegenwoordigheid der familie, onthuld zou kunnen worden.

HOOFDSTUK V.

HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT
VOOR GENEESKUNDE

ONDER HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN

DR. C. C. DELPRAT.

1889—1895.

C. C. Delprat

Curriculum vitae:

Geb. BREDA 1854; H. B. S. 5 j. c. 's GRAVENHAGE, DELFT, UTRECHT; Gymnasium 's GRAVENHAGE 1872/73; admissie-examen Univ. LEIDEN 1873; student Athenaeum Ill. AMSTERDAM 1873; arts-examen en promotie 1881; tijdelijk inw. assistent Prof. STOKVIS Binnen-Gasthuis 1879; inw. assistent Prof. PEL, 1882—1885; priv. docent electrotherapie 1886; Secr. bouw-commissie Wilh. Gasthuis 1886; Secr. d. Redactie N. T. v. G. 1886—1888; Red.-Gérant 1889—1895; Lid Gez. Commissie AMST.; lid College Regenten Gevangenissen te AMST. 1908—1917; Alg. Secr. Genootschap t. Bevordering van Nat., Genees- en Heelkunde 1896—1912; Curator Universiteit van AMSTERDAM (Kon. Ben.) 1912; lid bouw-comm. Acad. Ziekenhuis 1914—1916; Voorzitter Kleine Comm. bouw Acad. Ziekenhuis 1924.

INHOUD.

1889—1895.

HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN DR. C. C. DELPRAT:

Algemeen Overzicht; Dr. T. E. W. Felkamp, Secretaris der Redactie.

DE VERSCHILLENDE RUBRIEKEN:

Uiterlijk. Leading artikels. Oorspronkelijke stukken. Referaten. Berichten. Personalialia. Bibliographie. Verslagen van Vereenigingen. Diversen. Jubilea.

DE VERHOUDING TUSSEN TIJDSCHRIFT EN MAATSCHAPPIJ:

Gewijzigd Contract met de Maatschappij.

FINANCIEELE TOESTAND VAN HET TIJDSCHRIFT.

HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN

Dr. C. C. DELPRAT.

1889—1895.

Algemeen Overzicht.

TOEN Prof. GUYE in 1888, zoowel voor het Redacteur-Gérantschap van het Tijdschrift als voor het Algemeen Secretariaat van de Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst bedankt had, werd in zijn plaats de Secretaris der Redactie tot Redacteur-Gérant benoemd uit een tweetal, waarop naast hem Dr. H. ZWAARDEMAKER te UTRECHT voorkwam.

De Secretaris meende deze benoeming te mogen aanvaarden, omdat hij door zijn drie-jarig Secretariaat met den gang van zaken vertrouwd, bij de Nederlandsche geneeskundigen bekend was geraakt en wist, dat hij in moeilijke omstandigheden op de adviezen van den afgetreden Redacteur-Gérant Prof. GUYE mocht rekenen.

Het Tijdschrift had onder het 5-jarig bewind van GUYE in vele opzichten verbetering ondergaan; bij de in 1883, nog onder ZEEMAN tot stand gekomen reorganisatie, was de lijst der vaste-medewerkers herzien en met een aantal nieuwe medewerkers aangevuld.

Nadat de eerste 25 jaren, zeker wel de moeilijkste in het leven van een Tijdschrift, onder de bekwame leiding van PENN en ZEEMAN met succes waren verlopen en de positie van het Tijdschrift onder de Nederlandsche geneeskundigen meer en meer versterkt was, had GUYE de leiding van het Tijdschrift met vaste hand en helder doorzicht gevoerd en het zijne er toe bijgedragen om het meer en meer ingang te doen vinden. Het aantal bijdragen, zoowel der oorspronkelijke mededeelingen als der referaten, was aanzienlijk toegenomen, klachten over *gebrek* aan kopij, die men in ZEEMAN's notulen der Redactie-vergaderingen nog herhaaldelijk vindt, kwamen in GUYE's tijd in het geheel niet meer voor.

De verhouding tusschen Maatschappij en Tijdschrift was, zeker ook ten gevolge van het feit, dat de Redacteur-Gérant tevens Algemeen Secretaris van de Maatschappij was, van den meest vriendschappelijken aard. De financiën maakten het voor het Tijdschrift mogelijk niet alleen aan verscheidene ondernemingen op geneeskundig gebied, financiëlen steun te verleen, maar ook dadelijk bereid te zijn om het met de Maatschappij gesloten contract te wijzigen, toen dit bleek een beletsel te zijn voor de publicatie van *uitgebreide rapporten* van de Maatschappij.

Deze financiën werden daarenboven versterkt door de inkomsten van het op GUYE's initiatief ingestelde *advertentie-blad*, waarover meer in een afzonderlijk hoofdstuk.

Onder deze gunstige omstandigheden nam de Secretaris der Redactie in 1889 het Redacteur-Gérantschap op zich.

De REDACTIE bestond in dat jaar, behalve uit den Redacteur-Gérant, uit de H.H. Prof. P. K. PEL, Dr. C. WINKLER, Prof. B. J. STOKVIS, Prof. D. E. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM, Prof. A. A. G. GUYE, Dr. H. ZWAARDEMAKER.

De Redactie-vergaderingen hadden, zooals dit reeds door ZEEMAN en GUYE was ingesteld, gewoonlijk des Zondags ten huize van den Redacteur-Gérant plaats, waar de meeste leden zich te voren aan een eenvoudigen koffie-maaltijd vereenigden.

Evenmin als onder GUYE *elke* maand werd vergaderd, geschiedde dit nu; gewoonlijk werd niet meer dan 5 maal in het jaar vergaderd.

De Algemeene Vergaderingen der Vereeniging hadden in KRASNAPOLSKI, in het AMERICAN HOTEL of in het DOELEN-HOTEL plaats, waar dan ook het op die vergaderingen volgende diner werd gehouden. In 1892 werd besloten deze vergadering niet meer om 2 uur te doen aanvangen, maar op een dusdanigen tijd, dat het diner zich spoedig bij de vergadering aansloot. Sedert 1893 vingende Vergaderingen daarvan 3¹/₄ aan.

In 1894 toen SALTET lid der Redactie was en eenige volgende jaren werd ook wel in het LABORATORIUM VAN DEN GEZONDHEIDSDIENST op den GROENE BURG WAL vergaderd.

Prof. GUYE werd tot Voorzitter der Redactie gekozen en door het Hoofdbestuur der Maatschappij aangewezen om de belangen van de Maatschappij in de Redactie te behartigen, zooals SCHNEEVOOGT in de eerste 10 jaren geweest was en later BOOGAARD, STOKVIS e.a.

Van de vaste-medewerkers was Dr. A. E. DE PERROT, die gedurende lange jaren voor de binnenlandsche berichten en het Register had gezorgd, afgetreden. In zijn plaats was Dr. C. E. DANIELS benoemd, van wien men hoopte, dat hij rekening zou willen houden met het verzoek van den Redacteur-Gérant om korthed aan nauwkeurigheid in zijn berichten te paren.

Onder GUYE's Gérantschap was bij verschillende gelegenheden de wensch te kennen gegeven dat de schrijvers de juiste verhouding tusschen lengte en belangrijkheid beter in het oog mochten houden.

Ook de nieuwe Redacteur-Gérant riep in zijn Voorwoord aan den Lezer, in het eerste nummer van den jaargang 1889, de medewerking der schrijvers in om door inachtneming van beknoptheid de uitgaven voor drukken, papierrekening en honorarium te helpen verminderen en daarmee tevens de snelheid van opneming der bijdragen te bevorderen.

Het verzoek betrof niet alleen de oorspronkelijke mededeelingen, maar ook in niet mindere mate de referaten, wier schaarschte nog door breedvoerigheid werd verergerd.

Aanvankelijk had de nieuwe Redacteur-Gérant, in jeugdigen overmoed, de geheele dagelijksche bezorging van de Tijdschrift-zaken voor zijne verantwoording genomen en was de plaats van *Secretaris der Redactie* niet weder vervuld; maar, evenmin als GUYE dit indertijd had kunnen volhouden, bleek dit nu het geval te zijn en was het ook spoedig duidelijk, dat voor een geregelden gang van zaken een Secretaris der Redactie niet gemist kon worden.

De wekelijksche nummers werden DINSDAG-avond door den Red.-Gérant opgemaakt uit een van den zetter der drukkerij ontvangen velletje papier, waarop met potlood de verschillende stukken opgegeven waren, die „aan drukkerij”, d.w.z. voor afdrukken gereed waren, benevens de stukken, die wel gezet, maar nog niet persklaar waren; de eerste stukken met een blauw kruis, de laatste met een rood kruis aangeduid, met opgave van het aantal pagina's en regels van elke bijdrage. Verder het aantal pagina's en regels van de gezette binnen- en buitenlandsche berichten.

Des WOENDAGS-morgens vroeg werd de opgave van hetgeen in het week-nummer verschijnen moest, vanwege de drukkerij afgehaald en 's avonds het in elkander gezette

nommer ter correctie bij den Red.-Gerant bezorgd. De gecorrigeerde proef werd den dag daarop 's morgens afgehaald en 's middags weder terugbezorgd, om na te zien of de correcties behoorlijk waren uitgevoerd en het nummer met het *imprimatur* te voorzien. VRIJDAG-avond werd het bij de abonne's in AMSTERDAM bezorgd en werden de overige exemplaren op de post gedaan, zoodat het nummer ZATERDAG door het geheele land bezorgd kon worden.

Tot en met 1889 was het nummer ZATERDAG-avond verschenen, maar moest dan des ZONDAGS in de provincie bezorgd worden. Op afgelegen plaatsen was het Tijdschrift dikwerf het eenige poststuk, dat des ZONDAGS bezorgd moest worden. Daarom voldeed de Redactie gaarne aan een verzoek, dat van dergelijke plaatsen tot haar gekomen was, om het Tijdschrift één dag vroeger te doen verschijnen dan tot nu toe het geval was geweest. In een bericht aan den Lezer werd dit in No. 1 van den jaargang 1890 medegedeeld.

Daaraan werd stipt de hand gehouden: in No. 9 van 1892 komt het volgende bericht voor:

Door een misverstand werd een gedeelte der oplage van het vorige nummer eenige dagen te laat verzonden. Maatregelen zijn genomen, dat dit in het vervolg niet meer kan voorkomen. Des VRIJDAGS-avonds wordt de GEHEELE oplage verzonden en het nummer van het Tijdschrift moet dus op ZATERDAG door het geheele land bezorgd zijn. Klachten over te late ontvangst gelieve men bij den Redacteur-Gérant in te dienen.

De correctie van het wekelijksche nummer, dat één, twee of ook wel drie vellen druks groot was, nam natuurlijk vele uren in beslag, wat niet te verwonderen is, omdat toen ter tijde de auteurs zelve, de hoogleeraren niet uitgezonderd, in den regel slechts weinig zorg aan correctie of taal besteedden.

Hoewel de Red.-Gérant niet meer op het standpunt stond, hetwelk hij in het eerste jaar van zijn secretariaat had ingenomen: dat ook de taal der bijdragen moest worden gezuiverd en zeker niet zoo puristisch was als de tegenwoordige Redacteur-Gérant dit een tijdlang geweest is, bleef er toch voor de correctie der drukproeven meer dan voldoende werk over. Hoewel hij nooit met zinstorende ver-Nederlandseering van door gebruik geijkte termen van niet-Nederlandschen oorsprong, de schrijvers heeft willen verstoren, werd toch ook de meest noodzakelijke taalzuivering door de schrijvers veelal niet op prijs gesteld. Ook liepen de kosten voor extra-correctie wat hoog op, zoodat de Red.-Gérant van taal-zuivering voor een groot deel genezen werd.

Dat er nu en dan nog wel fouten aan zijn aandacht ontsnapten, kan, gezien den korten tijd, waarin de correctie moest geschieden niet verwonderen en reeds in de eerste Redactie-vergadering maakte de voorganger van den nieuwen Red.-Gérant aanmerking op de onvoldoende correctie en op de onjuistheid van sommige berichten en personalia. Hij vroeg of het niet gewenscht zou zijn om naast den Red.-Gérant nog iemand aan te stellen, die speciaal voor de correctie zorgen zou.

Aan een dergelijke hulp gevoelde de Red.-Gérant echter *voorloopig* geen behoefte: het zou immers in de eerste plaats wel nooit mogelijk zijn om een nummer geheel van fouten vrij te krijgen en het was in de tweede plaats noodig, dat de correctie door hem zelve geschiedde, omdat hij, wanneer bij de eerste lezing aan de juistheid van een of ander bericht of van de een of andere uitdrukking getwijfeld werd, vóór het *definitieve* afdrukken nadere inlichting kon inwinnen. Kreeg hij het nummer slechts kort vóór het afdrukken te zien, dan was dit natuurlijk niet meer mogelijk.

Op den duur bleek het evenwel toch onmogelijk om alles in één hand te houden en in de Redactie-vergadering van NOVEMBER 1889 deelde de Red.-Gérant mede, dat hij sedert

eenigen tijd bij het maken van het tien-jarig Register bijgestaan was door Dr. T. E. W. FELTKAMP en dat hij het wenschelijk vond dezen op de een of andere wijze eene officieele aanstelling te geven.

Hoewel de wenschelijkheid daarvan door de Redacte wel werd ingezien, kon zulk een aanstelling zonder besluit der Algemeene Vergadering der Vereeniging niet geschieden: de tegenwoordige Redacteur-Gérant was indertijd wel als Secretaris aan Prof. GUYE toegevoegd, maar eerst, nadat hij *lid der Redactie voor AMSTERDAM* was geworden; een functionaris naast de Redactie kende het Reglement niet.

Om toch voorloopig in de behoefte te voorzien, werd een toelage voor de bewerking van het Register vastgesteld, zoodat in allen geval daarvoor een bezoldigde hulp kon worden verkregen.

In MAART 1890 werd Dr. T. E. W. FELTKAMP tot lid der Redactie voor AMSTERDAM voor 1891 voorgesteld en in de Alg. Vergadering als zoodanig gekozen, in de vacature ontstaan door het periodieke aftreden van Prof. STOKVIS, met den titel van *Secretaris der Redactie*. 1) Een eigenaardige coincidentie is het dat ook de Red.-Gérant in 1886 in de Redactie als Secretaris is gekozen eveneens in de vacature, die door het aftreden van Prof. STOKVIS was ontstaan!

De Redacteur-Gérant had voorgesteld zijn honorarium van f 1200.- (f 1000.- met f 200.- voor de correctie) gelijkelijk onder hem en den Secretaris te verdeelen. Dit werd echter niet aangenomen, maar vastgesteld, dat de Red.-Gérant f 1000.- en de Secretaris f 600.- zou ontvangen. Toen in de Begroting van 1891 voor de post Redactie en Correctie geen hooger bedrag was uitgetrokken dan voor 1890, toen deze regeling nog niet gold, en de Comm. tot nazien van de Rekening en Verantwoording hierop aanmerking maakte, omdat zij meende dat met het besluit der Vereeniging omtrent de salarisregeling van Red.-Ger. en Secr. der Redactie geen rekening was gehouden, deelde de Red.-Gérant mede, dat met die salarisregeling wel rekening was gehouden, maar dat hij hoopte op andere wijze zoodanig op dezen post te kunnen bezuinigen dat een verhooging van dien post niet noodig zou zijn.

In de DECEMBER-vergadering van 1890 woonde Dr. FELTKAMP als gast de vergadering bij.

In Hoofdstuk IV werd uiteengezet, dat, het plan om GUYE als *Voorzitter der Redactie* op elk wekelijksch nummer te vermelden, af stuitte op zijn besliste weigering en op zijn bedreiging om uit de Redactie te treden, wanneer men dit zou willen doorzetten. Hij werd toen toch door de Redactie, waarvan hij lid was gebleven, tot *Voorzitter* der vergaderingen aangewezen.

Feltkamp

1) *Curriculum vitae*: Geb. ARNHEM 1861; H.B.S. 5 j. c. AMSTERDAM 1874; Stud. Med. 1879—85; arts 1885. Ass. anatomie Prof. FÜRBRINGER 1882; bekroonde prijsvraag Amst. Univ. 1884; inw. ass. Prof. PEL 1885—87. Geneesh. Luth. Diac. Inr. sedert 1892; Privaat-doc. phys. diagn. 1887; Kruis van verdienste Ned. R. Kr. 1917; Off. Oranje-Nassau 1930.

In 1892 was GUYE's tijd als lid der Redactie verstreken en moest hij dus als Voorzitter aftreden. Op voorstel van Prof. v. ITERSON werd toen de *Redacteur-Gérant* tot *Voorzitter der Redactie* gekozen. *Dit was de eerste maal, dat de Redacteur-Gérant tevens Voorzitter der Redactie en als zoodanig ook Voorzitter der Algemeene Vergadering was*; sedert dien is dit zoo gebleven.

Bij de jaarlijksche vaststelling van een tweetal voor Redacteur-Gérant in 1892 verzocht deze van zijn post ontheven te worden en Dr. FELTKAMP, die nu geheel met den gang van zaken bekend was geworden, in zijn plaats te benoemen. Op verzoek der Redactie echter stemde hij er in toe voorloopig nog aan te blijven.

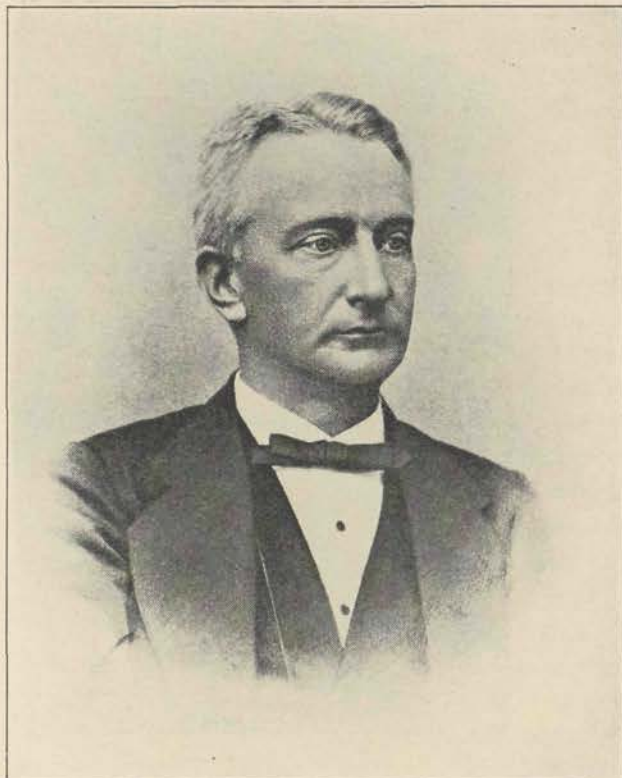
In het volgende jaar moest Dr. FELTKAMP, die dan drie jaren lid der Redactie geweest

was, volgens het rooster aftreden. Het lag nu in de rede, om hem, zooals ook de Red.-Gér. voorstelde, tot Red.-Gérant te benoemen; maar FELTKAMP stelde zich daarvoor niet beschikbaar: ook hij kon, wegens zijn drukke particuliere praktijk, niet voldoende tijd vinden voor het naar behooren waarnemen van zulk een drukke neven-betrekking.

Uit de hiermede gepaard gaande besprekingen was evenwel voldoende de wenschelijkheid gebleken om naast den Gérant iemand te hebben, die hem, o.a. bij afwezigheid gedurende de vacaties, zou kunnen vervangen. Dit had tot nu toe de Secretaris der Redactie gedaan en er moest dus nu een andere regeling getroffen worden.

Plaatsvervangend Gérant.

De oplossing meende de Redactie te kunnen vinden door aan de Algemeene Vergadering voor te stellen naast den Redacteur-Gérant een *Plaatsvervangend Redacteur-Gérant* aan te wijzen en als zoodanig Dr. FELTKAMP te benoemen; zoodoende zou deze van de werkzaam-

DR. VAN ITERSON.

heden als Secretaris ontslagen worden, maar als plv. Red.-Gérant de Redactie-vergaderingen bijwonen en aldus op de hoogte blijven van den gang van zaken. 1)

Aldus werden op den beschrijvingsbrief voor de Alg. Jaarlijksche Vergadering van 11 JUNI 1893 de volgende wijzigingen van het Reglement voorgesteld:

Art. 3 d, dat luidde: *benoemt de tijdelijke Redactie en den Gérant uit dubbeltallen door de Redactie voor te dragen*;

te lezen als volgt:

benoemt de tijdelijke Redactie, den Gérant en den plaatsvervangenden Gérant enz.

1) Dr. DANIELS schreef mij Januari 1894, dat hij had vernomen dat FELTKAMP weging en dat hij gaarne diens plaats in de Redactie zou willen innemen.

Art. 10 te lezen:

De Redactie bestaat uit den Gérant, den plaatsvervangenden Gérant enz. De Gérant en de plaatsvervangende Gérant treden jaarlijks af, doch zijn herkiesbaar.

Art. 12. te lezen:

De Redactie houdt elke maand een vergadering, waarop behalve de Gérant of de plaatsvervangende Gérant 3 leden moeten tegenwoordig zijn enz.

Deze voorstellen, in de Alg. Verg. door STOKVIS ondersteund, hadden het bezwaar, dat de Redactie dan uit 8, in plaats van uit 7 leden zou bestaan en dat van deze 8 leden er 5 in AMSTERDAM zouden wonen. Steeds was het streven der Redactie en van de Vereeniging geweest, om zelfs den schijn, dat het Tijdschrift een AMSTERDAMSCH Tijdschrift zou zijn, te vermijden; door het benoemen van een vijfde lid in AMSTERDAM liep men gevaar aan dien indruk voedsel te geven.

Het voorstel van ZWAARDEMAKER om den plv. Red.-Gérant, *wanneer hij niet als Gérant optrad*, slechts een *adviseerende stem* in de Redactie te geven, onderving dit bezwaar; het aantal leden bleef dan tot 7 beperkt. Dit voorstel werd aangenomen en Dr. FELTKAMP werd met algemeene stemmen tot *plaatsvervangend Red.-Gérant* benoemd en is dit tot aan het optreden van MUNTENDAM gebleven. In FELTKAMP's plaats werd Prof. GUYE tot lid der Redactie voor AMSTERDAM gekozen. Wijziging van het Reglement der Redactie was door ZWAARDEMAKER's voorstel onnoodig gemaakt.

Vóórdat dit besluit gevallen was, had Prof. W. KOSTER te UTRECHT, die waarschijnlijk vernomen had, dat er eenige verandering in het Red.-Gérantschap zou komen, een schrijven tot de Redactie gericht met de mededeeling, dat hij bereid zou zijn het Gérantschap op zich te nemen, zooals hij ook een oogenblik in 1883 gewenscht had. Dit schrijven werd door de Redactie voor kennisgeving aangenomen, omdat men ook nu een oplossing ongewenscht achtte, waarvan te vreezen was, dat zij met een verplaatsing van den zetel der Redactie gepaard zou moeten gaan en besloot, ook bij een eventueele latere vacature, dien brief niet meer ter tafel te brengen.

Na het aftreden van Dr. FELTKAMP als Secretaris (DECEMBER 1893) werd door den Gérant omgezien naar een andere hulpkracht, die hem bij de dagelijksche correspondentie zou kunnen bijstaan. Die correspondentie was langzamerhand in omvang zoodanig toegenomen, dat het aantal brieven, die jaarlijks van den Gérant uitgingen, het aantal van 1000 overschreed.

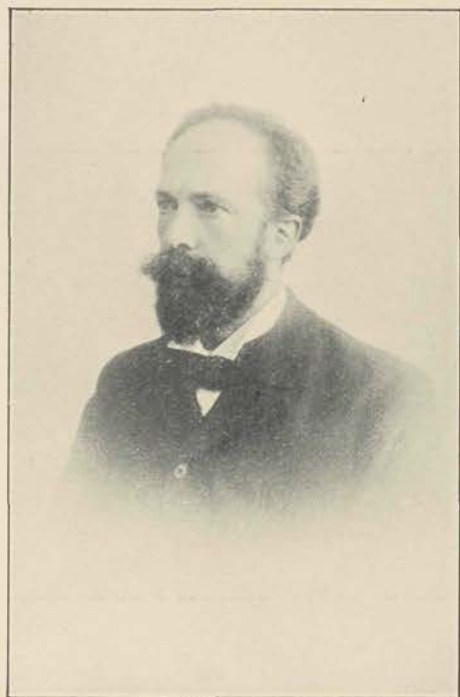
Het gelukte hem daarvoor de hulp te krijgen van Mej. E. JAS, die een acte M.O. voor Fransch bezat en zich gaarne eenige uren van den dag voor dat werk beschikbaar wilde stellen. Mej. JAS, hoewel niet officieel aangesteld, nam een deel der correspondentie en een deel der correctie op zich en heeft ook gedurende de ziekte van Dr. HANLO de rubriek der buitenlandsche berichten onder hare zorgen genomen, natuurlijk onder toezicht van den Red.-Gérant. Hierdoor was het dezen mogelijk om zich ook nog voor 1894 een herbenoeming te laten welgefallen,

E. Jas

maar hij verbond daaraan het verzoek aan de Redactie om hare gedachten over een opvolger in 1895 te laten gaan.

Bij de daarover plaats hebbende voorloopige besprekingen werden achtereenvolgens de namen van Dr. H. BURGER, Dr. J. VAN GEUNS, Dr. B. H. STEPHAN genoemd, maar deze bleken zich geen van allen beschikbaar te kunnen stellen, zoodat de Red.-Gérant zich bereid verklaarde ook nog in 1895 aan te blijven; onder mededeeling evenwel, dat hij in het einde van dat jaar definitief wenschte af te treden. Ook hij zag geen kans om de daaraan verbonden werkzaamheden naast een drukke particuliere praktijk en het waarnemen van een polikliniek voor electrotherapie en zenuwziekten in het Binnen-Gasthuis, zoodanig te vervullen als hij

gevoelde dat noodzakelijk was; daarbij kwam nog de vermeerdering van werkzaamheden van den Gérant, ten gevolge van de besluiten over het refereeren door de vaste-medewerkers. Dat dit gebrek aan tijd leemten in het Tijdschrift deed ontstaan, gevoelde hij maar al te zeer en hij meende dus geen gevolg te moeten geven aan het door GUYE tot hem gerichte verzoek om het Red.-Gérantschap nog eenigen tijd langer op zich te blijven nemen.

In de JANUARI-vergadering van 1895, vroeg men zich af, of het niet mogelijk zou zijn, om, geheel afgezien van de personen, de positie van den Redacteur-Gérant zóó te maken, dat deze onafhankelijk werd van de praktijk als geneesheer, namelijk door het verhoogen van het aan die functie verbonden salaris? of door naast den Redacteur-Gérant, die met de loopende zaken belast zou blijven, een *Hoofd-redacteur* aan te stellen.

Een verhooging van het salaris werd in allen geval noodzakelijk geacht. GUYE meende, dat men dit onveranderd kon laten, maar daaraan *jaarlijksche verhoogingen* van bijv. f 200.- zou kunnen verbinden tot een maximum van f 2000.-, of den Red.-Gérant een *aandeel te geven in de winst van het Advertentieblad* of van het Tijdschrift zelf.

Hiertegen kwam echter van alle zijden verzet.

De meening is wel eens geuit, dat het Red.-Gérantschap tot nu toe een onbezoldigd eere-ambt was, en dat het eerst onder MUNTENDAM een gesalarieerde positie is geworden, dit is echter een misverstand: zoowel PENN, als ZEEMAN, GUYE, DELPRAT, STRAUB en BURGER genoten, eene zij het ook bescheiden bezoldiging en eerst onder MUNTENDAM is dit tot een hooger bedrag opgevoerd.

(De financieele toestand had echter in de laatste 2 jaren vele beslommeringen gegeven. De verbeterde letter en de groote omvang dien het Tijdschrift gekregen had, maakten dat de uitgaven de inkomsten begonnen te overtreffen en gaven aanleiding tot wijzigingen, die in de daarover handelende paragraaf zullen worden besproken).

Wederom werden nu verschillende personen genoemd, die men gaarne als Gérant zou zien optreden: Dr. BURGER, Dr. ZEEHUISEN, Dr. PIJNAPPEL, Dr. EBERSON, van welken ten

H. Burger

slotte Dr. H. ZEEHUISEN, Off. van Gezondheid en assistent van Prof. STOKVIS, thans in AMSTERDAM, het meest aangewezen scheen.

Aan den Red.-Gérant werd opgedragen zich met hem in verbinding te stellen.

Dr. ZEEHUISEN bleek wel bereid te zijn een eventueele benoeming aan te nemen, maar niet om de *belofte* te geven, dat hij, bij een eventueele overplaatsing als Off. v. Gez. naar een andere garnizoens-plaats, zijn ontslag als Off. v. Gez. te nemen.

Over deze moeilijkheid zou men wellicht ten slotte zijn heengestapt, wanneer niet in de APRIL-vergadering door den Red.-Gérant was medegedeeld, dat hem ter oore was gekomen, dat Prof. STRAUB, die vroeger niet voor het Red.-Gérantschap te vinden was geweest, nu wellicht bereid zou zijn dit te aanvaarden. Mocht dit inderdaad het geval zijn, dan zou hiermede een zeer gelukkige oplossing verkregen zijn. Den Red.-Gérant werd dus verzocht Prof. STRAUB het Red.-Gérantschap aan te bieden en indien deze daartoe bereid gevonden werd, naast hem op de voordracht voor de Alg. Vergadering, BURGER of PIJNAPPEL te plaatsen.

Tot een bepaald resultaat omtrent de salariering was men in de Redactie niet gekomen, maar toch blijkt uit de notulen van de Alg. Vergadering van dien zomer, dat de Redactie het voorstel aan de Vereeniging deed, om jaarlijksche verhoogingen aan de positie van Red.-Gér. te verbinden. Men wilde deze questie ook geregeld hebben vóórdát de nieuwe Red.-Gérant zijn functie zou aanvaarden. Dit voorstel der Redactie werd in de Alg. Vergadering met groote meerderheid aangenomen, nadat een door STOKVIS met kracht verdedigd voorstel om aan den Red.-Gér. op de een of andere wijze *tantièmes* te geven, was verworpen, als onvereenigbaar met de positie van Red.-Gérant.

STRAUB werd in die vergadering *met acclamatie* als Redacteur-Gérant benoemd.

Hij woonde van af SEPTEMBER 1895 de Redactie-vergaderingen bij.

Bijna was er nog een kink in den kabel gekomen: STRAUB was in DECEMBER 1895, na zijn bedanken voor een beroep naar LEIDEN, *gewoon* hoogleeraar geworden en kort daarna vernam de Red.-Gérant van Dr. ZEEMAN, destijds Curator van de Universiteit van AMSTERDAM, dat deze de combinatie van Hoogleeraar aan de Universiteit met het Red.-Gérantschap van het Tijdschrift niet goedkeurde. Daar de eerstvolgende *Curatoren*-vergadering eerst in den loop van de maand JANUARI 1896 zou plaats hebben, was STRAUB in het onzekere wat hij moest doen, voor het geval dat het College van Curatoren deze combinatie aan de hand van Art. 16 der Verordening op de Universiteit van AMSTERDAM mocht afkeuren.

De Burgemeester van AMSTERDAM, hierover door den Red.-Gérant geraadpleegd, zeide: „laat STRAUB het maar aannemen” en in de JANUARI-vergadering der Curatoren werd op voorstel van Jhr. SCHORER besloten om STRAUB, die intusschen de functie aanvaard had, op zijn desbetreffend verzoek te antwoorden, dat het College meende in de gegeven omstandigheden (het reeds in functie zijn van STRAUB) „zich van het geven van advies te „moeten onthouden”.

Na STRAUB hebben ook BURGER en VAN RIJNBERK beide functies: hoogleeraar en Red.-Gérant, tegelijkertijd waargenomen.

In de laatste dagen van DECEMBER 1895 gaf de aftredende Red.-Gérant aan de drukkerij, aan den uitgever en aan de Rente-Cassa bericht van het optreden van Prof. STRAUB. Eveneens aan den Secretaris der Ned. Maatschappij t. Bev. d. Geneeskunst, Dr. J. VAN GEUNS. Aan de Redactie schonk hij een gebeeldhouwden hamer met emblemén als herinnering aan zijn Gérantschap.

Het besluit van den Red.-Gérant om af te treden, hoewel officieel door hem wegens „tijdgebrek” gevraagd, had, indien schrijver dezes wel is ingelicht, toch nog een diepere

reden; het was voor een niet gering deel gegrond, niet alleen in de *oprichting* der *Geneeskundige Bladen* door STRAUB en TREUB, maar ook in de *wijze, waarop* die oprichting had plaats gehad, zonder namelijk eenige bespreking te houden met de Redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Men moet daarbij in het oog houden, dat men *in dien tijd* nog leefde in de opvatting, waaraan het Tijdschrift zijn ontstaan te danken had: dat het gewenscht was — en HEYE had dit reeds in 1857 verkondigd — dat de geneeskundige literatuur van ons land zooveel mogelijk in één blad moest vereenigd zijn. Het oprichten van een tijdschrift, al was het een *Maandblad*, naast het *Tijdschrift voor Geneeskunde* werd door velen, ook door den Red.-Gérant, als in strijd met die opvatting gevoeld en het feit, dat dit zonder overleg met de Redactie van het Tijdschrift was geschied, maakte den indruk, dat het *tegen* de Redactie gebeurd was. Daar kwam nog bij, dat dit nieuwe blad toch eigenlijk hetzelfde bedoelde wat de Redactie meerdere malen getracht had in den vorm van klinische voordrachten te verkrijgen, of wat men gedurende eenigen tijd met de IIe Afdeeling van het Tijdschrift had beoogd namelijk om uitvoerige, wetenschappelijke bijdragen op geneeskundig gebied afzonderlijk te publiceeren, onafhankelijk van het *Weekblad* en dus ook van de grootte van de wekelijksche nommers daarvan.

De *Geneeskundige Bladen* 1) waren, evenals de IIe Afdeeling van het Tijdschrift indertijd, bestemd voor bijdragen, die meer het karakter van *Klinische lessen* hadden, voor het verkrijgen waarvan de Redactie van het Tijdschrift zich steeds moeite had gegeven. Met eenigen goeden wil zou in den een of anderen vorm een samengaan met het Tijdschrift zeer wel mogelijk geweest zijn en zou er meer gehandeld zijn in den geest, die in 1857 tot een samensmelten van de voornaamste geneeskundige tijdschriften in NEDERLAND geleid had.

Het *Medisch Weekblad* in 1894 opgericht, was niet uitgegaan van leden der Vereeniging. Het in 1895 opgerichte *Militair Geneesk. Tijdschrift*, in welks Redactie ook ZWAARDEMAKER zat, nam als speciaal *Militair* gen. tijdschrift een bijzondere plaats in.

In 1895 schreef ZWAARDEMAKER mij hieromtrent, dat in eene bijeenkomst van Off. v. Gez. het plan gemaakt was om een *Mil. Gen. Tijdschrift* op te richten, maar dat men het er nog niet geheel eens over was of dit in den vorm van een eigen Orgaan moest zijn of dat de Mil. Gen. bijdragen aan het Ned. T. v. Gen. zouden worden aangeboden, zooals dit voor andere Vereenigingen op speciaal gebied geschiedde, dus tegen betaling van een overeen te komen bedrag en het geven van afdrukjes voor de leden der Mil. Gen. Vereeniging. Hij vroeg of het Tijdschrift eventueel geneigd zou zijn een dergelijke overeenkomst te sluiten en op welke voorwaarden.

Door mij werd dit plan zeer toegejuicht, maar toen in de Alg. Verg. van het Tijdschrift het jaar 1894 met een niet onbelangrijk tekort bleek te sluiten, meende de Redactie geen genoegen te kunnen nemen met de door den Red.-Gérant voor de Mil. Gen. Vereeniging voorgestelde vergoeding van f 25 per vel druks, maar werd evenals voor de andere Vereenigingen f 50 verlangd.

Dit bedrag was voor de Mil. Gen. Vereeniging te hoog, zoodat zij be-loot (Oct. '95) een eigen tijdschrift op te richten voor zuiver mil. geneeskundige onderwerpen. Een poging om de M.G.V. ten slotte toch nog op betere voorwaarden een overeenkomst met het Tijdschrift te doen sluiten had geen succes en toen ook dr. GENTIS zijn *Mil. Gen. Archief* aan de Mil. Gen. Ver. aanbood, werd met de ERVEN F. BOHN te HAARLEM een overeenkomst tot uitgifte van het nieuwe tijdschrift gesloten. Een verloop van zaken, die ZWAARDEMAKER zelf betreunde.

1) In Deel II, 1893 lezen wij in een binnenlandsch bericht: *Geneeskundige Bladen*. Onder dezen titel zullen de H.H. Dr. M. STRAUB en Prof. H. TREUB een reeks van maandelijks verschijnende opstellen uitgeven; zij stellen zich daarmede ten doel, zooals de prospectus zegt: een deel der klove te overbruggen, welke de plaatsen, waar aan de ontwikkeling der geneeskundige wetenschappen het meest wordt gearbeid, scheidt van de geneeskundige praktijk.

Zij hebben daarom het plan opgevat, om door een speciaal voor dit doel berekende uitgave de voeling tusschen kliniek en laboratorium ter eener en de praktijk ter anderzijde, te onderhouden en in een periodiek uitkomende reeks van opstellen den praktischen geneesheer in kennis te stellen met het nieuwe wat voldoende is afgewerkt, om voor hem van belang te zijn en hem daaromtrent zóó uitvoerig in te lichten, dat hij de nieuwe aanwinst in zijn volle beteekenis zal kunnen begrijpen.

STRAUB stond wel is waar in die dagen buiten het Tijdschrift, maar dat verscheidene leden der Vereeniging hun medewerking verleenden aan het door dezen geopperde plan heeft den Red.-Gérant den indruk gegeven, dat de oprichting niet geheel vreemd was aan een zekere ontevredenheid in den boezem der Vereeniging, die wel niet openlijk uitgesproken werd, maar zich in daden omzette, welke voor den bloei van het Tijdschrift door den Red.-Gérant schadelijk werden geacht. ZWAARDEMAKER trachtte wel in eenige particuliere brieven den Red.-Gérant te overreden om aan te blijven, maar diens besluit was definitief. 1)

Reeds dadelijk bij de oprichting der *Geneeskundige Bladen* in 1893 had de Redacteur-Gérant deze zaak in de Redactie-vergadering van SEPTEMBER ter sprake gebracht en zijn leedwezen er over te kennen gegeven, dat vele leden der Vereeniging hieraan hun steun hadden verleend. De motiveering van de oprichting, als zouden de grootere bijdragen niet in het Tijdschrift, maar wel in een nieuw tijdschrift te huis behooren, werd door den Red.-Gérant tegenover PEKELHARING en VAN HAREN NOMAN bestreden. Immers herhaaldelijk was in de Redactie reeds onder PENN en onder ZEEMAN, de wensch uitgesproken, dat de hoogleeraren in Klinische lessen of onderzoekingen uit hun laboratoria dergelijke bijdragen voor het Tijdschrift zouden leveren.

De Redacteur-Gérant heeft natuurlijk zorg gedragen, dat de afleveringen van de *Geneeskundige Bladen* in het Tijdschrift gerefereerd werden; maar toen HAMBURGER de eerste aflevering (1894), waarin een stuk van PEKELHARING voorkwam, op verzoek van den Red.-Gérant refereerende, daarbij op enthousiaste wijze het verschijnen van de *Geneeskundige Bladen* begroette, heeft de Red.-Gér. toch de vrijheid genomen dezen referent een terechtwijzing toe te dienen.

In de verdediging van het oprichten van de *Geneeskundige Bladen* ging men nu zelfs zoover, dat het voorstel van den Redacteur-Gérant, om, tot de hoogleeraren nogmaals het verzoek te richten om nu en dan Klinische lessen of onderzoekingen uit hun laboratoria aan het *Tijdschrift* te doen toekomen, werd *afgestemd*! Men wenschte nu weder liever *overzicht-referaten* over bepaald opgegeven onderwerpen te ontvangen. Quantum mutata ab illa! 2)

Met zeer groote instemming heeft de Red.-Gérant de benoeming van Prof. STRAUB begroet. Hij achtte dit een gelukkige omstandigheid voor het Tijdschrift, die ongewenschte rivaliteit tusschen de beide tijdschriften voorkwam. De benoeming van STRAUB had echter geenszins de bedoeling om te trachten de beide tijdschriften met elkander te vereenigen. Toen kort na de oprichting, Dr. ZEEMAN in een discussie over het toestaan van een crediet, de opmerking maakte, dat hiermede wellicht een vereeniging dezer beide tijdschriften zou kunnen bereikt worden en dat hij daarvoor wel het dubbele van het gevraagde crediet zou willen goedkeuren, werd onmiddellijk door TREUB verklaard, dat aan de mogelijkheid van zulk een vereeniging nimmer gedacht kon worden. Niemand anders had er trouwens aan gedacht.

In het eerste nummer van 1896 geeft de Redactie kennis van het optreden van STRAUB en doet zij een beroep aan de medewerkers om korthed in de bijdragen te willen betrachten.

1) TREUB zond „om mijn ongenoegen te bezweren” in APRIL 1894 een bijdrage voor „HET Tijdschrift”. !

2) Mij was ter oore gekomen, dat, wanneer de uitgave der *Geneeskundige Bladen* niet zou zijn doorgedaan, in HAARLEM reeds plannen bestonden voor het oprichten van een ander tijdschrift. Ook in AMSTERDAM zouden dergelijke plannen bestaan hebben. Zoodat een mijner UTRECHTSCHER vrienden mij in een zijner brieven sprak van: „*ons van alle zijden belaagd orgaan*” (MEI 1894.)

DE VERSCHILLENDE RUBRIEKEN VAN HET TIJDSCHRIFT.

Het uiterlijk der afleveringen.

IN de Algemeene Vergadering der Vereeniging van 20 APRIL 1890 deed HUET de vraag, naar aanleiding van de discussies over het nieuwe contract met de Maatschappij, waarom op den titel van het Tijdschrift niet meer, „zooals vroeger”, vermeld werd, dat het is HET ORGAAN DER MAATSCHAPPIJ.

Deze vraag heb ik mij niet kunnen verklaren, immers op de *titelbladen van alle* jaargangen staat vermeld, „Tevens Orgaan der Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst”. Op de hoofdjjes van elk nommer staat dit niet, maar daar heeft het ook nooit gestaan. Na HUET's opmerking werd dit nu, na 1° JULI 1890, ook aan het hoofd van elk nommer geplaatst.

Ook stelde HUET voor om „Weekblad” uit het hoofd te laten vervallen; dit was er in 1874 ten gerieve van de Postwet op geplaatst. De reden daarvoor bestond nu wel is waar niet meer, maar de Red.-Gérant meende, dat men niet zonder bepaalde noodzaak den titel van een tijdschrift veranderen moest. Aan de prudentie van de Redactie werd overgelaten of die woorden zouden vervallen of niet en deze besloot ze te behouden.

Het was de laatste vergadering, die HUET zou bijwonen. In 1891 was hij door ziekte verhinderd de Alg. Vergadering te bezoeken en in 1892 werd door den Red.-Gérant een woord van hulde voor zijn vele verdiensten voor het Tijdschrift aan zijn nagedachtenis gewijd.

Een nieuwe letter werd in 1891 voor het Tijdschrift gebruikt, waardoor de omvang van het week-nummer iets toenam. Den Red.-Gérant gaf dit aanleiding om nogmaals op bekorting der bijdragen aan te dringen. Wij zullen in de volgende jaren zien, dat deze verbetering van de letter had moeten gevolgd zijn door prijs-verhooging van het Tijdschrift. Dat dit niet geschied is heeft tot financieele moeilijkheden geleid.

Van het jaar 1894 af werd het Tijdschrift afgesneden geleverd en geniet; hetgeen een vermeerdering der wekelijksche uitgaven van f 7.— ten gevolge had.

In een schrijven van Dr. HAAKMA TRESLING in Groningen aan den Hoofdbestuurder-Secretaris der Maatschappij blijkt, dat in de Afd. *Oldambt* er over gesproken werd, dat het Tijdschrift „in te losse banden verscheen, door elkander zat als gehakt stroo en dat men voor „het geld dat er voor besteed wordt, toch wel een weinig fatsoenlijker kon bediend worden.”

De klacht is nimmer tot de Redactie doorgedrongen.

Leading artikels.

Wanneer men onder leading articles die bijdragen verstaat, die aan het hoofd van een tijdschrift-nummer *ongeteekend*, over het een of ander onderwerp worden opgenomen, dan zijn noch onder GUYE, noch onder zijn beide voorgangers dergelijke artikels verschenen, hoewel de wensch daartoe in de Vergaderingen van Redactie en Vereeniging herhaaldelijk werd uitgesproken. Wel werden in *onderteekende* hoofdartikelen, o.a. door KOSTER, in het

Tijdschrift onderwerpen van algemeen medischen aard: de questie van het Latijn, de herstellings-oorden enz. besproken, maar als leadings, als van de Redactie of van den Red.-Gérant uitgaande en onder hun verantwoordelijkheid geschreven beschouwingen waren deze niet bedoeld.

Oorspronkelijke Mededeelingen.

Aan Oorspronkelijke bijdragen op wetenschappelijk gebied was in de laatste jaren geen gebrek geweest. Eenige malen werden zelfs in deze jaren *Klinische lessen* opgenomen, zoo o.a. van TREUB, van PEL, van STOKVIS. Het valt ook in deze jaargangen op, dat de jongere medici, zooals SALTET, WINKLER, SPRONCK, STRAUB, ZWAARDEMAKER, ZEEHUISEN, e.a. zich voor het Tijdschrift beginnen te interesseeren.

Literatuur-overzichten, waarnaar men reeds zoo dikwijls verlangend had uitgezien, werden eenige malen door ZWAARDEMAKER geleverd.

In 1890 vind ik gewag gemaakt van een voorstel van den Red.-Gérant om wekelijks, maandelijks of elk halfjaar van de oorspronkelijke stukken uit het Tijdschrift referaten in het *Duitsch* van de auteurs te verzoeken, ten einde de *Nederlandsche* onderzoekingen meer in het buitenland bekend te maken. Verscheidene schrijvers hadden hem zulke referaten reeds toegezegd of zelfs al toegezonden. Het voorbeeld van eene vroegere poging van GUYE voor *Fransche* resumé's, die mislukt was, deed echter vreezen, dat dit ook nu niet gaan zou; GUYE vreesde daarenboven, dat de lezers ontstemd zouden worden, indien zij dikwijls hierdoor herinnerd zouden worden aan de weinige verspreiding van de Nederlandsche taal! Hij kon er iets voor gevoelen om jaarlijks een bundel van vertaalde oorspronkelijke stukken in den handel te brengen. Het voorstel is evenwel niet door gegaan.

Referaten.

De rubriek der referaten was ook weder onder dezen Redacteur-Gérant een voorwerp van voortdurende zorg. Ook nu schoten sommige *vaste-referenten* na eenigen tijd met vlijt gewerkt te hebben, nog al eens in ijver te kort, het nieuwe van de reorganisatie van 1883 had langzamerhand uitgewerkt, enkele vakken, zooals de interne geneeskunde, werden zeer stiefmoederlijk behandeld en reeds in 1889 werd in de Redactie-vergaderingen overlegd hoe daarin verandering te brengen zou zijn.

Sommige Redactie-leden wilden de niet-actieve vaste-medewerkers dadelijk door anderen vervangen; anderen, zooals de Red.-Gérant, wenschten dubbeltallen voor de verschillende vakken aan te stellen, zooals vroeger ook al eens was geschied; weer anderen (STOKVIS) vonden op-zich-zelf-staande referaten, zooals de centraalbladen die gaven, *ongewenscht* en bepleitten het geven van *Overzichten* over bepaalde onderwerpen. Velen wenschten zoowel het een als het ander. Zooveel menschen, zooveel zinnen!

Bij de zeer uitvoerige discussies kon de Red.-Gérant er op wijzen, dat zoowel door STOKVIS als door ZWAARDEMAKER nu en dan *Overzichten* gegeven werden, maar uit den aard der zaak waren deze niet zeer talrijk. Beiden wezen op de moeilijkheid om personen te vinden, die het geregeld geven van *Overzichten* konden en wilden op zich nemen; dit vereischte een volkomen beheerschen van het onderwerp en men kon niet verwachten *vele* bijdragen van dien aard te zullen ontvangen.

Hoewel men naar zulke personen zou blijven zoeken, moet men toch trachten om met zorg en regelmaat bewerkte *referaten* te blijven ontvangen, maar vooral niet rijp en groen gerefereerd willen hebben. Daarbij moest gelet worden op de behoeften van lezers op kleine

plaatsen, die geen tijd hebben grootere overzichten te lezen en dus liever korte referaten over geneeskunde in hun blad willen vinden.

Wil de Redactie nu de referaten *uitsluitend* van vaste-referenten aannemen? Door sommige collega's, die gaarne zouden willen medewerken werd dit gemeend. Over deze principieele vraag liepen de meeningen uiteen; de reorganisatie van 1883 had wel degelijk de bedoeling gehad, dat de toen benoemde vaste-referenten voor het door hen vertegenwoordigde vak verantwoordelijk zouden zijn en dus eenigszins het monopolie van het geven van die referaten zouden hebben of althans advies over de door anderen geleverde referaten moeten geven en het bleek bij deze besprekingen, dat men daarvan eigenlijk niet gaarne af wilde gaan. Het „uitsluiten” van anderen achtte men toch ook niet in het belang van het Tijdschrift, nu men niet met zekerheid op de vaste-medewerkers kon rekenen. Men vond er nu dezen uitweg op, dat de vaste referenten voor het geven van referaten „in den regel” zouden voorgaan; dat aan hen, die bereid waren *vrije* medewerkers te zijn, zou worden verzocht zich liever tot het geven van *overzichten* te bepalen; maar dat van uitsluiten van hunne eventueele referaten geen sprake was. Wel wenschte men te voorkomen dat een vrije medewerker, zooals al eens geschied was, plotseling met een groot aantal referaten aankwam, die natuurlijk het kenmerk van overhaasting met zich droegen.

Men bepaalde nu dat een lijst van vaste-medewerkers tegelijk met het Register gepubliceerd zou worden en men vindt deze, sinds 1889, op de keerzijde van het titelblad of bij het Register afgedrukt. In 1892 besloot men de lijst der vaste-medewerkers om de twee jaren te herzien, en dan hen, die daarop met hun naam prijken, maar niet inderdaad medewerken, door anderen te vervangen.

Een zeer speciale plaats hadden in de laatste jaren de referaten van Prof. FOKKER ingenomen. Deze zeer ijverige referent, die vóór zijn benoeming tot hoogleeraar in de hygiëne te GRONINGEN, zich nagenoeg uitsluitend met *pharmacodynamische onderwerpen* had bezig gehouden, was sedert zijn hoogleeraarschap als van zelf in de jonge leer der bacteriologie terecht gekomen. Zijn critische en ietwat sarcastische geest wierp zich bij voorkeur op nog niet geheel opgeloste vraagpunten, die dan voor hem uitgangspunt waren voor polemisch gestelde referaten tegen de zich meer en meer baanbrekende bacteriologie. De zwakke punten werden door hem zeer breed uitgemeten, maar daarbij de reeds verkregen positieve resultaten vaak over het hoofd gezien of niet als zoodanig erkend. Ten slotte verstrikte hij zich in de „heterogenese”, een leer waarbij zijn overigens scherp critische geest hem in den steek scheen te laten. Reeds in 1889 had hij zich hierover tegen STRAUB's verontwaardiging te verdedigen.

De *vaste-medewerkers* hadden het recht hun referaten slechts met initialen te onderteekenen, maar toen de bacteriologische referaten van A. P. F., meer en meer het karakter van machines de guerre tegen de bacteriologie aannamen, besloot de Redactie, op voorstel van ZWAARDEMAKER, aan de vaste-medewerkers te verzoeken hun referaten *met hun vollen naam* te onderteekenen; zij kon op den duur bezwaarlijk toelaten, dat een in opkomst zijnde tak van wetenschap door den officieelen referent met zekere ironie werd behandeld, op een wijze, die de groote lijnen van dit vak uit het oog verloor en door het uitbuiten van de zwakke zijden aan anderen aanstoot gaf. Men wenschte in allen geval niet, dat deze zijn afwijkende meeningen slechts onder initialen zou verkondigen, zoodat de meening veld zou kunnen winnen, dat hiermede ook de opvatting der Redactie werd weergegeven. Zoo zien wij dan ook in 1890 onder FOKKER's referaten diens naam voluit afgedrukt.

Van dit besluit der Redactie werd in de Alg. Vergadering van APRIL 1890 *mededeeling*

gedaan, een mededeeling die door KORTEWEG niet zonder protest werd aangenomen, omdat hij reeds vroeger als lid der Redactie had betoogd, dat ons land te klein is om onder stukken, die maatschappelijke questies behandelen, den vollen naam te zetten.

FOKKER, die zeer goed de portée van dit besluit der Redactie, al gold dit ook voor *alle* vaste-medewerkers, inzag, dreigde een oogenblik met zijn ontslag, maar nam dit weer terug, omdat hij vreesde „dat zijn plaats dan door een orthodoxen bacterioloog zou worden ingenomen”. Een uitdrukking, die zijn eenzijdig standpunt voldoende typeert. (1889).

In 1890 haalde FOKKER zich een zeer scherpe critiek van Dr. M. STRAUB op den hals, over zijn „heterogenese” en de daarmee in verband staande „haematocyten”, d.z. vormsels, die FOKKER als zoogenaamde „Vorstufe” van bacteriën beschouwde, zonder evenwel in staat te zijn het bewijs te leveren, dat het inderdaad „levende” producten waren.

FOKKER's eenzijdige kijk op de bacteriologie ontstemde de jongere onderzoekers meer en meer en ten slotte besloot de Redactie (1893) naast hem Dr. J. DE HAAN in UTRECHT tot *vast-referent* voor de bacteriologie aan te stellen.

Het spreekt wel van zelf, dat dit, hoewel zij gepaard ging met de verzekering der Redactie, dat zijn medewerking zeer op prijs werd gesteld bij FOKKER niet in goede aarde viel. Hij keurde het af, dat de referaten over bacteriologie op deze wijze nu eens van een doctrinair zouden komen, dan eens van „een anarchist”; hij was indertijd (1883) als *uitsluitend* referent voor bacteriologie benoemd en verzocht, op grond daarvan, en ter voorkoming van dubbel werk, dat de door DE HAAN te zenden referaten eerst aan hem ter kennisneming zouden worden toegezonden; een eisch, die in de Redactie slechts door SNELLEN ondersteund werd en natuurlijk niet kon worden ingewilligd.

Voor ontslagneming waarmede hij dreigde, bestond trouwens geen enkele reden; hem werd geen enkele beperking opgelegd, in geen enkel opzicht werd hij door de Redactie tegengewerkt maar voor deze bestond er ook geen reden om ook niet hen aan het woord te laten, die van een meening omtrent de bacteriologie aan die van FOKKER tegengesteld, getuigenis wenschten af te leggen.

Ter voorkoming van dubbel werk liet de Red.-Gérant echter briefkaarten drukken, waarop Dr. DE HAAN slechts den titel van de door hem gerefereerde onderzoekingen behoefde in te vullen en aan FOKKER toe te zenden. (AUG. 1893).

Van zijn voornemen om als vast-referent af te treden, kwam hij terug, vermoedelijk wel ten gevolge van den toon van waardeering, die uit de brieven der Redactie sprak, en omdat hem eenige tijdschriften voor zijn referaten werden aangeboden. Hoewel zij de bezwaren tegen FOKKER's wijze van refereeren ten volle erkende, wilde de Redactie toch den man, die ZEEMAN in de moeilijke jaren van het Tijdschrift zoo trouw had ter zijde gestaan, niet voor het hoofd stooten.

Kreeg men van FOKKER eerder een te veel dan een te weinig aan referaten, in het algemeen had de Redactie over gebrek aan medewerking ten opzichte der referaten te klagen.

In 1890 had, naar aanleiding van een klacht van een lid der Vereeniging in LEIDEN, een zeer geanimeerde discussie over de referaten plaats. Het was in het jaar van de ernstige influenza-epidemie in ons land; de medici in den lande hadden de handen vol werk met hun praktijk en de vaste-referenten onder hen konden zich van hun verplichtingen tegenover het Tijdschrift niet voldoende kwijten.

Een heet „gebakerd” *Leidsch* hoogleeraar meende, dat van deze omstandigheid door in AMSTERDAM woonachtige, losse werkkrachten, gebruik gemaakt werd, om minder goed

doorwerkte bijdragen, die in normale omstandigheden wellicht niet aangenomen zouden zijn, in het Tijdschrift te laten opnemen. Hij schreef, dat wanneer dit zoo doorging het Tijdschrift de kans liep „om betiteld te worden als een in den slechten zin des woords „AMSTERDAMSCH „Tijdschrift” ! Hij werd later hoogleeraar in AMSTERDAM !

ZEEMAN stond in de Redactie den aanvaller, wiens goed bedoelde loslippigheid bekend was, dadelijk te woord; hij vond de klacht eerstens overdreven, maar wees er tevens op, dat het al of niet aannemen van referaten van anderen dan van vaste referenten, *aan de Redactie* ter beoordeeling stond, *niet aan eenig lid der Vereeniging !*

Ook de Red.-Gérant verdedigde het opnemen der referaten tegenover de bewering, dat het Tijdschrift een „AMSTERDAMSCH Tijdschrift” zou worden. Hij stelde daar eenige cijfers over het eerste half jaar van 1889 tegenover, waaruit bleek, dat van de 103 *Oorspronkelijke* stukken er 29 uit AMSTERDAM waren, 23 uit UTRECHT, 10 uit LEIDEN en 6 uit GRONINGEN. Van de 90 *referaten* waren er 15 uit AMSTERDAM, 37 uit UTRECHT, 23 uit GRONINGEN. Voor de bewering uit LEIDEN bestond dus allerminst reden; wel zou men kunnen vragen, waar is voor de referaten de medewerking uit LEIDEN gebleven?

Prof. VAN ITERSON nam het voor zijn LEIDSCHEN collega op; ook hij was met de referaten in het algemeen niet tevreden, omdat zij „incomplete, onnauwkeurig en niet uitvoerig genoeg” waren en soms zeer slordig bewerkt. Ook hij drong er weder op aan, dat men zou trachten *overzichten* te krijgen. „Een onbereikbaar ideaal,” zeide ZWAARDEMAKER, wanneer men daarmede bedoelt volledige inlichting voor de lezers te krijgen.

Volgens den Red.-Gérant moest men zoowel naar meer *volledigheid* in de *referaten* als naar *overzichten* blijven streven 1).

De loop dezer discussies zou door Prof. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM aan zijn LEIDSCHEN collega worden medegedeeld en deze bleek daarmede voldaan te zijn; het was hem meer te doen geweest om zijn ontvlambaar gemoed lucht te geven, dan om der Redactie onheusche woorden toe te voegen. Wat ieder, die hem kende, ook wel dadelijk begrepen had.

Ook gebeurde het soms, dat zeer bekwame medewerkers, wanneer zij buiten hun eigenlijk gebied traden, moesten opmerkzaam gemaakt worden, dat hunne referaten niet door den beugel konden en zij zich liever tot hun eigen terrein moeten beperken.

Ter verbetering der rubriek der referaten werden in 1890 nog eenige vaste-medewerkers benoemd, zooals Prof. C. F. A. KOCH te GRONINGEN voor chirurgie, Dr. T. E. W. FELTKAMP te AMSTERDAM en Dr. W. NOLEN te ROTTERDAM voor inwendige geneeskunde, Dr. SCHURMAN STEKHOVEN voor physiologische chemie. Dr. BINNENDIJK, die zijn ontslag had gevraagd voor Pharmaco-dynamie werd door Dr. H. ZEEHUISEN vervangen. Prof. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM verklaarde zich bereid nu en dan referaten over pathologische anatomie in te zenden.

Veel meer dan onder GUYE's Red.-Gérantschap bleef de regeling der referaten nu een voorname plaats in de besprekingen in de Redactie-vergaderingen innemen.

In JANUARI 1892 bleek de geregelde aanvoer van referaten zóó verminderd te zijn dat het moeite kostte, om er in elk wekelijksch nommer eenige te plaatsen en dit, terwijl de *Oorspronkelijke Mededeelingen*, zoowel in aantal als in omvang toenamen.

De reorganisatie van 1883, die in den beginne doeltreffend scheen, had uitgewerkt en weder kwamen bij de bespreking over verbeteringen alle vroegere, maar reeds opgegeven

1) Prof. SALLET wenschte eenige jaren later, dat elk referaat met een overzicht van het daarin behandelde onderwerp zou aanvangen. Of men daarmede het geven van referaten zou bevorderen, mag wel ernstig betwijfeld worden. Het is dan ook nooit daartoe gekomen.

denkbeelden naar voren. Zoo vroeg men of het niet mogelijk zou zijn om de assistenten der klinische hoogleeraren tot geregeld refereeren te brengen. Het telkens wisselen van hen was wel een bezwaar, maar zij zouden dan telkens voor slechts twee jaren moeten worden aangesteld.

ZEEMAN stelde voor, om alle vaste medewerkers nog eens „autographisch” aan hun verplichtingen te herinneren en hun te vragen of zij nog als vast medewerker wenschten beschouwd te worden.

In JANUARI 1893 werd de lijst van hen herzien en werden daarin alleen de niet-leden der Vereeniging opgenomen; den leden der Vereeniging, die er vroeger ook op voorkwamen, werd hiervan kennis gegeven. Zoo vindt men in die lijsten bijv. FOKKER niet meer opgenomen, hoewel hij vast medewerker bleef.

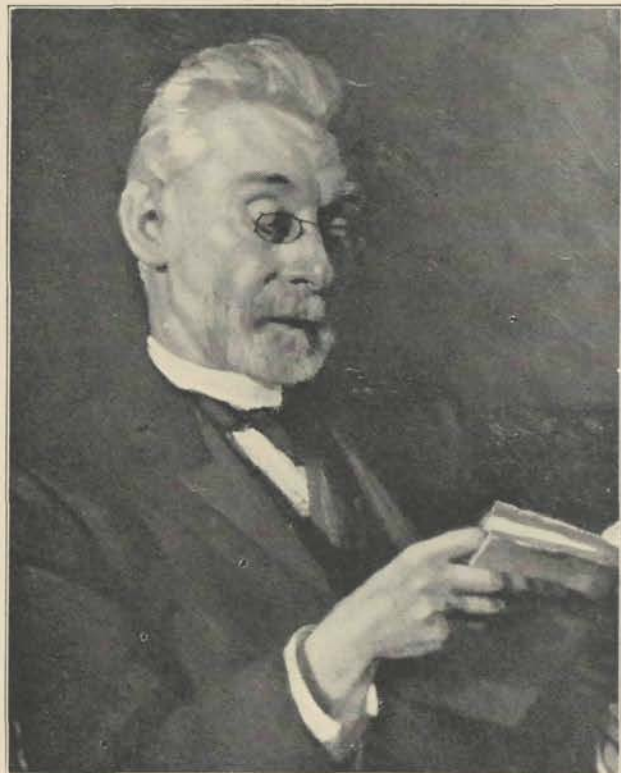
Het voorstel om BURGER tot vast-medewerker te benoemen ondervond eenige tegenkanting, omdat men hem wat te jong vond, waarvan sommigen een te groote productiviteit duchtten! BURGER's werk voor het Tijdschrift is ten slotte wel in hooge mate productief in den besten zin des woords, geweest.

Wij kunnen hier de verschillende mutaties van de vaste-medewerkers voor elk jaar niet opgeven, maar maken een uitzondering voor ZWAARDEMAKER, die mij in JANUARI 1894 schreef er over gedacht te hebben zijn theoretische referaten tegen meer klinische te verwisselen en dan productiever te zijn, maar het was hem al te hard gevallen „zijn Lorelei”, de physiologie, vrijwillig ontrouw te worden en nu reeds af te zweren.

In DECEMBER van dat jaar echter maakte hij zijne verontschuldiging, dat hij door het schrijven van zijn boek *De physiologie van den reuk*, zoo weinig referaten had kunnen leveren: „door dat „ellendige boek” was hij van verschillende plichten afgehouden. Hij gaf nu in overweging om de referaten over physiologie van af JANUARI 1895 aan PROF. EINTHOVEN in LEIDEN te verzoeken; hij zelf wilde dan uitsluitend referaten over zintuigen en zenuwstelsel geven

Aan Prof. EINTHOVEN werd in JANUARI 1895 verzocht als vast-medewerker voor physiologie op te treden met de bijvoeging, dat de Redactie het liefst nu en dan Overzichten over physiologie zou willen ontvangen. Toen uit EINTHOVEN's antwoord bleek, dat hij dit een minder geschikte manier van refereeren vond, werd hem medegedeeld, dat de Redactie zijne medewerking zeer op prijs zou stellen en hem gaarne volkomen vrijheid liet om het refereeren in te richten, zooals hij het zou wenschen. Hierop nam EINTHOVEN deze taak gaarne op zich.

De bespreking voor de referaten was echter nog niet van de lucht. In 1894 kwam

DR. H. KLINKERT.

het nieuwe Redactie-lid, Dr. H. KLINKERT, weder met den wensch om in de plaats van referaten *overzichten* te geven. NOLEN sprong hem bij met de bewering, dat referaten zoo spoedig vervelen en *dus liever geheel moesten verdwijnen* en door *literatuur-overzichten* moesten worden vervangen. Zóó radicaal was nog niemand opgetreden, maar, niemand ging met deze meening mede.

Enkele leden der Redactie, zooals o.a. SPRONCK en VAN HAREN NOMAN, meenden dat het verkrijgen daarvan slechts een questie van geld was en dat, indien behoorlijk daarvoor betaald werd, zij wel te krijgen zouden zijn. Ging dit de financieele krachten van het Tijdschrift te boven, dan lag het geneesmiddel daarvoor: *verhooging van den abonnements-prijs* voor de hand.

De Redactie bleek niet ongeneigd om bijv. aan SPRONCK en NOLEN een flink crediet toe te staan om daarmede goede referaten te bezorgen!

NOLEN zag daartoe echter geen kans!

De Red.-Gérant zou dan bij wijze van proef aan

SPRONCK een crediet van f250.- à f300.- willen toestaan.

Maar, KLINKERT liet NOLEN niet los: het was juist de interne geneeskunde, waarvoor betere referaten noodig waren. „Laat NOLEN nu zijn best eens doen, nu het geld daarvoor „disponibel is gesteld.”

In de volgende vergadering, bleef NOLEN er bij, dat hij er eigenlijk niet goed kans toe zag.

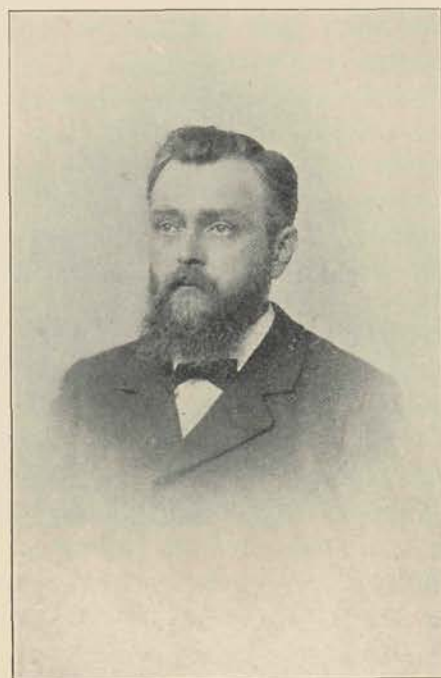
De gemoederen bleken toen wat minder hoopvol gestemd te zijn voor het plan om voor de verbetering der referaten als proef een groot crediet aan een bepaalden hoogleeraar toe te staan.

Men kwam daarop niet meer terug, maar besloot tot de verschillende hoofden der klinieken en aan andere leden der Vereeniging, die zich met speciale vakken bezig hielden, het verzoek te richten „den Red.-Gérant op „merkzaam te maken op *die* publicaties in geneeskundige „tijdschriften, waarvan, volgens hun meening een korte „mededeeling in ons Tijdschrift niet mocht ontbreken.” De Redacteur-Gérant nam, hoewel met een bezwaard hart, op zich voor een bespreking der aldus aan hem aangewezen onderwerpen te zullen zorg dragen.

Hij liet, ten einde onnoodige moeite te voorkomen, gedrukte formulieren maken waarvan ik een voorbeeld hier laat volgen:

Deze briefjes werden dan al of niet met een toestemmend antwoord terug ontvangen en het bedoelde tijdschrift werd al of niet toegezonden.

Op terugzending van het tijdschrift, na toezending

DR. S. K. HULSHOFF.

REDACTIE.

Amsterdam, 18 Dec' 1894

Geachte Collega,

In No. 50 *Münchener med. Wochenschr.* 1894.

komt een artikel voor over *Klimatische Behandlung*
der Chron. Otitis
Dr. Hessler.

Gaarne zou ik van U willen vernemen, of U bereid zijt
daarvan een mededeeling voor ons Tijdschrift te maken, indien
het U daarvoor geschikt toeschijnt.

In dat geval zal ik U het No. doen toe komen, met beleefd
verzoek het na gebruik aan mijn adres terug te zenden.

U bij voorbaat dank zeggend,

H.
C. C. A. Reynolds

Redacteur-Gérant.

Den Heer *Dr. H. Burger, Alkmaar*

188

van het referaat, werd zooveel mogelijk acht gegeven; maar toch gebeurde het nog al eens, dat zelfs na het toezenden van een rappel de terugzending achterwege bleef.

Eén referent (Dr. S. K. HULSHOFF te UTRECHT) schreef, na de eerste ontvangst van zulk een circulaire, dat hij *niet van plan was op dergelijke circulaire's ooit een weigerend antwoord te geven* en dat hem dus gerust dadelijk, zonder voorafgaande circulaire, het tijdschrift kon worden toegezonden. Maar zulke coulante referenten waren niet talrijk!

KLINKERT bleef een wakend oog op de referaten houden en kwam in de APRIL-vergadering nog eens op deze terug. Hij miste in de referaten voldoende critiek en hij zou bijna geneigd zijn om den referenten uitdrukkelijk te verzoeken, dat zij alleen dat zouden refereeren, waarvan zij op de hoogte waren!

KORTEWEG gaf nog eens den wensch naar *verzamel-berichten* te kennen tegen „grof geld”. Hij belichaamde dit denkbeeld in een volgende vergadering in het concrete voorstel om aan Prof. v. ITERSON en bijv. ook aan Prof. SPRONCK tegen een extra-honorarium een overzicht over een bepaald onderwerp te vragen.

In de Begrooting voor 1895 had de Red.-Gérant een post van f 500.— voor dit doel opgenomen, maar daar de Rekening en Verantwoording dat jaar met een nadeelig saldo sloot, ondervond dit voorstel nog al bestrijding. Tegenover TREUB, die dit in zijn bloemrijke taal „papier-vermorsen” noemde, stelde KORTEWEG de doelmatigheid van die uitgave, die, naar hij hoopte, op den duur tot bezuiniging zou leiden; hij stelde zich namelijk voor, dat, als men er in slaagde goede *overzichten door zeer bevoegden* te laten maken, vele van de referaten zouden kunnen vervallen, en hij hoopte, dat men er dan zelfs spoedig toe zou kunnen overgaan, om de niet-gevraagde oorspronkelijke mededeelingen niet meer te honoreeren. De gevraagde som van f 500.— werd toegestaan met 13 tegen 8 stemmen, maar uitdrukkelijk werd daarbij verklaard, dat men *niet* wenschte, dat dit tot vermeerdering van het aantal bladzijden zou leiden.

Het was deze gelegenheid dat ZEEMAN zich liet ontvallen, dat hij bij het zien van dezen Begrotingspost, ook in verband met het plaatsen van Prof. STRAUB op het tweetal voor Red.-Gérant, gehoopt had, dat deze zou moeten dienen, om de *Geneeskundige Bladen* met het Tijdschrift te doen samensmelten.

Berichten.

De *buitenlandsche* berichten werden ook in de jaren 1889 t/m. 1895 door Dr. J. HANLO bezorgd. Volgens een besluit der Redactie-vergadering van JANUARI 1889 werd aan het hoofd van elk bericht met vette lettertjes het onderwerp vermeld, waarover het bericht handelde. Het eerst vindt men dat in No. 3 van 19 JANUARI 1889; bij berichtjes over personen en bij het vermelden van nieuwe tijdschriften geschiedde dit niet.

Evenals in vroegere jaren werden de wekelijksche nummers door de berichten pasklaar gemaakt; was er te veel kopij of moest onverwacht een ingekomen stuk worden geplaatst, dan werden er berichten achter gehouden; was er te weinig dan werd de te vullen ruimte met berichten gevuld.

Dat het achterhouden van berichten den berichtgever vaak ontstemde, is zeer begrijpelijk: berichten waren meestal spoedig verouderd en werden dan voorgoed ter zijde gelegd; voor den berichtgever beteekende dit het verrichten van onnut en onbetaald werk.

Het was HANLO niet kwalijk te nemen, dat hij trachtte ook voor zijn niet-geplaatste berichten gehonoreerd te worden en zoo ontving de Redactie in DECEMBER 1889 zijn verzoek om hem niet meer per regel te betalen, maar hem een vast bedrag per jaar van f 500.— toe te kennen. Hij schreef:

Amice,

Hierbij mijn declaratie over 1889. Ik geef u in bedenking of het niet raadzaam is mijne geheele medewerking met een vaste som van f 500.— per jaar te vergoeden. Ik lever menig bericht dat door u wordt gecasseerd, maar mij desalniettemin moeite tijd en arbeid kost.

Denk over dit alles eens na en breng het zoo noodig in de redactie-vergadering.

Inmiddels wensch ik u omnia fausta voor 1890. Komen wij dikwijls in collisie zoo blijven wij toch beiden het belang van het Tijdschrift beoogen.

27 DEC. '89.

t.t.

van huis.

HANLO.

Hoewel dit verzoek door ZEEMAN, die zich nog steeds met dankbaarheid de hulp herinnerde, die HANLO hem in moeilijke jaren gegeven had, warm ondersteund werd, meende de Redactie daarop niet te moeten ingaan. Wellicht zag men reeds aankomen, dat HANLO langzamerhand niet meer zulk een groote werkkraft zou kunnen ontplooien als in de jaren van ZEEMAN's Gérantschap.

Ook zal de samenstelling der Redactie, waarin vele jongere leden gezeten waren, die de vroegere verdiensten van HANLO niet kenden, wel aanleiding gegeven hebben tot die afwijzende beslissing. Men hinderde dikwijls de toon van sommige van HANLO's berichten en zij gevoelden er dus niet veel voor om hem ruimer te honoreeren. In de notulen der Redactie-vergaderingen lezen wij in die dagen nu en dan klachten over dien toon, zoo o.a. door Prof. v. ITERSON en door Prof. FORSTER, welke laatste zich beklaagde over den spottenden toon, dien HANLO had aangeslagen bij de vermelding van het oprichten van een leerstoel voor hygiëne in HALLE: zulk een leerstoel was toen betrekkelijk een novum en wellicht was HANLO eenigszins door FOKKER aangestoken.

Of hiervan iets aan de drukkerij was uitgelekt, weet ik niet, maar in JANUARI 1894 deed zich het merkwaardige geval voor, dat de zetter der drukkerij bij HANLO aanmerking maakte op de redactie van diens berichten! (sic.).

Natuurlijk werd hiervoor onmiddellijk een stokje gestoken. Aan de firma DE ROEVER-KRÖBER en BAKELS werd verzocht zorg te dragen, dat dergelijke handelingen niet meer konden voorkomen en de zetter heeft daarvoor aan Dr. HANLO zijn excuses moeten aanbieden.

De gezondheidstoestand van HANLO begon langzamerhand minder gunstig te worden: in 1894 schreef hij aan de Redactie, dat hij om gezondheidsredenen eenigen tijd zijn medewerking aan het Tijdschrift zou moeten staken, maar dat hij aan Dr. DANIËLS verzocht had die werkzaamheden tijdelijk van hem over te nemen.

De Redacteur-Gérant, de goede bedoelingen van HANLO waardeerende, verleende hem gaarne het zoo welverdiende verlof, maar verzocht hem geen schikkingen met Dr. DANIËLS te maken, daar hij zelf de noodige regeling wilde treffen. DANIËLS had met het hem toevertrouwde gedeelte reeds genoeg te doen en er was allengs in de berichtgeving van HANLO zelf reeds eenige verslapping gekomen, zoodat de Gérant wat meer de hand in de berichten wilde hebben. Aan DANIËLS werd dus verzocht zich tot de *binnenlandsche* berichten te beperken. De berichtgeving voor het buitenland werd voorloopig aan Mej. E. JAS opgedragen, die als Secretaresse van de Redactie met den gang van zaken bekend was, maar HANLO's naam bleef nog tot 6° JANUARI 1895 onder deze berichten behouden.

In NOVEMBER 1894 gaf HANLO kennis, dat hij zijn werkzaamheden voorloopig nog niet kon hervatten en de Redactie meende in zijn geest te handelen door hem te vragen of hij wellicht liever hiervan geheel ontslagen wenschte te worden. Dit bleek uit een bezoek van HANLO aan den Red.-Gérant inderdaad het geval te zijn, zoodat in het eerste No. van den

jaargang 1895 aan HANLO namens de Redactie een hartelijk woord van afscheid werd gericht met dankbetuiging voor zijn langjarige, onvermoeide werkzaamheid voor het Tijdschrift en waarin de wensch werd uitgesproken, dat HANLO, wanneer zijn gezondheidstoestand het weder zou veroorloven, zij het ook op ander gebied, nog weder voor het Tijdschrift zou kunnen werken.

Dit is niet meer zoo mogen zijn.

In 1893 woonde HANLO nog de Algemeene Vergadering bij, maar sedert dien wordt zijn naam onder de aanwezigen gemist. In APRIL 1897 overleed hij.

Dr. ZEEMAN wijdde aan zijnen trouwen medewerker een hartelijk *In Memoriam* in het Tijdschrift, waarin hij, na zijnen „bijna niet te evenaren lossen schrijftrant” gememoreerd te hebben, o.a. zegt: „Niet als een dorre chroniek-schrijver, maar als een naarstige bij, „verzamelde hij de droppels honing, die de vakjes vulden van zijn werkerrein. Vaak behield „de honing het parfum van zijn herkomst, want ongaarne kon hij de smaakvolle of „karakteristieke uitdrukking van het oorspronkelijke, waaruit hij putte, door vertalen in „puristisch Hollandsch verloren laten gaan. Het genot, dat hij voor zich zelf daarin vond, „deed hem soms vergeten, dat hij in der haast gevaar liep niet voor alle zijner Hollandsche „lezers genietbaar te blijven”. (*Ned. Tijdschrift v. Gen.* 1897, I, bl. 654).

Ik heb gemeend ook mijne herinneringen aan HANLO, — die met den zooveel jongeren bemoeial toch steeds in vriendschappelijke verhouding is gebleven — op deze plaats te mogen voegen bij de bespreking van zijne werkzaamheid onder PENN en ZEEMAN en kan niet nalaten hier een van zijne karakteristieke verweerschriften aan mij te reproduceeren.

Persoonlijk heeft schrijver dezès van zijn samenwerking met HANLO de aangenaamste

Geachte Collega!

Ik heb nuer tijt meer lust om mijne
griens in zake Nederland Perisshy smuffely
in eene diplomatische nota te
muntkelle en in drauden behalve eene
uekelysche myg eene extra-geographie
te leuen. Mijne grieven pyn voorae
Hede. dat zy te ueinij recente
van de berichte open land (1. puzines
uante de als minimum) te
veel met het inhoude, styl, redactie
en vorm hem oefft volgen my niet zy
evanin van de vanden te vorm der

herinneringen, niettegenstaande hij blijkens den hier gereproduceerden brief dikwerf in strijd met HANLO's wenschen moest handelen. Was er al eens eenige ontstemming in een gesprek aan den dag gekomen, bij een volgende ontmoeting was daarvan niets meer te bemerken.

Tot opvolger van HANLO werd na diens dood op voorstel van den Redacteur-Gérant Dr. H. PINKHOF benoemd, op een toelage van / 200.- 's jaars, behalve het honorarium voor geleverde kopij. Zijn eerste bericht als zoodanig verscheen in N°. 23, 1895 re Deel.

Hij ontving de buitenlandsche tijdschriften ZATERDAG-avond in een portefeuille en de mededeelingen, waarover hij dan een bericht gemaakt had, worden door hem daarin met een teeken voorzien.

In OCTOBER van datzelfde jaar verzocht de Red.-Gérant aan Dr. PINKHOF, om, naar aanleiding van eenige artikelen in de *British Medical Journal* een referaat over *medische ethica* samen te stellen. Hierin is het begin te zien van PINKHOF's latere werkzaamheid voor het Tijdschrift op dit speciale gebied,

In 1890, werd door R. KOCH op het Int. Geneeskundig Congres te BERLIJN (4—9 AUG.) de opzienbarende mededeeling gedaan, dat het hem ge-

lukt was een stof te vinden, die *Guineesche* biggetjes, de dieren, welke voor tuberculose anders het meest ontvankelijk zijn, onvatbaar maakte voor enting met tuberkelgif. Onze berichtgever over dat Congres, Dr. H. ZWAARDEMAKER, schrijft in zijn bericht na vermelding van den korten inhoud van KOCH's voordracht:

„Geweldig was de indruk, dien deze voorspellende woorden maakten op den kleinen „kring van hoorders, welke zich om de tribune had geschaard en welken het vergund was „de woorden van den doorgronder der tuberculose met inspanning op te vangen”.

In NOVEMBER van dat jaar verscheen KOCH's eerste uitvoerige mededeeling in de *Deutsch medicinische Wochenschrift* over de toepassing van dit middel bij patienten met tuberculose. Daar het nummer van dat tijdschrift niet op tijd in AMSTERDAM was aangekomen, besloot de Red.-Gérant het telegraphisch verslag van deze mededeeling uit de *Nieuwe Rotterdammer Courant* over te nemen en in een *extra-nummer* van 7 bl. druks, dat *op denzelfden dag* als het gewone weeknummer verscheen, (15 NOVEMBER 1890), aan de lezers aan te bieden in No. 20. *

De Redacteur-Gérant, daarin aangemoedigd door den oud-Gérant, Dr. ZEEMAN, besloot toen naar BERLIJN te gaan, om aldaar de behandeling met dit middel bij menschen bij te wonen en zoo mogelijk daarover aan het Tijdschrift berichten te zenden.

Wij vinden dan ook daarover een bericht uit BERLIJN in het Tijdschrift, gedateerd 17 NOVEMBER 1890. De Red.-Gérant kwam in BERLIJN aan, kort nadat door Prof. v. BERGMANN in zijn chirurgische kliniek een begin met de inspuitingen van de nog niet nader gedefinieerde

stof gemaakt was. Prof. P. FÜRBRINGER, dien ik uit JENA kende, deelde mij mede, *dat de entstof niet meer voorhanden was, dat de laatste hoeveelheid niet meer gereageerd had* en gaf mij den raad: „Reisen Sie sofort wiederum ab“!! Aan dien raad werd natuurlijk geen gevolg geleverd, hij berustte ook op onjuiste gegevens en van hetgeen zoowel in v. BERGMANN'S kliniek, waar de inspuitingen bij *lupus*-patiënten als in andere inrichtingen in BERLIJN, waar de inspuitingen bij lijders aan *tuberculose* gedaan werden, te zien was, vindt men in dat bericht uitvoerige mededeelingen.

Het auditorium bij deze demonstraties van v. BERGMANN was, zooals men dit zelden op een college gezien zal hebben: den eersten dag een enkele bekende buitenlander, maar dagelijks een grooter en grooter aantal beroemde persoonlijkheden op geneeskundig gebied uit alle landen van EUROPA, om de nieuwe, zooveel belovende therapie met eigen oogen te zien toepassen. Zelden werden door mij in een chirurgische kliniek zoovele zwaar zieke lijders bijeen gezien als in die kliniek, bij de ingespoten *lupus*-lijders.

Hoewel ik voorzien was van introductie-brieven van Rijk en Gemeente en van particuliere zijde ook bij den Duitschen Minister van Financiën MIQUEL, mocht het mij niet gelukken een hoeveelheid van de entstof (men sprak toen nog niet van *tuberculine*) machtig te worden. Eerst later gelukte dit het eerst aan Dr. W. VAN HOORN, specialist in huidziekten te AMSTERDAM, die het eerste fleschje met *tuberculine* in HOLLAND ontving.

De bereiding der entstof was voorloopig onbekend, hoewel toen reeds velen den indruk hadden gekregen, dat zij iets met tuberkel-bacillen te maken had.

Van mijn verblijf in BERLIJN had ik gebruik gemaakt om kennis te maken met den Redacteur van de *D. med. Wochenschrift*, Dr. S. GUTTMANN, die in nauwe relatie met de omgeving van KOCH stond. Met hem werd afgesproken, dat zoo spoedig de mededeeling van KOCH over de *bereiding* van zijn entstof in zijn tijdschrift zou verschijnen, hij mij, vóórdat het nummer uitkwam, een *proefblad* zou zenden, opdat ik nog dienzelfden dag van het verschijnen van KOCH'S mededeeling een NEDERLANDSCHE vertaling in ons Tijdschrift zou kunnen laten verschijnen. GUTTMANN beloofde dit, maar ik had nog niet voldoende reporters-flair om dit in BERLIJN zelf te gaan in ontvangst nemen en het nummer ontving ik eerst den volgenden morgen met den eersten post. De *Nieuwe Rott. Courant* had den avond te voren reeds eene *Nederlandsche* vertaling gepubliceerd.

Toch wilde ik trachten ten minste de *andere* bladen in ons land in de publicatie vóór te zijn. Met eenige exemplaren van de *N.R.Ct.* gewapend trok ik met Dr. FELTKAMP dien avond naar de drukkerij; daar corrigeerden wij in het artikel van de *N. Rott. Cour.*, dat wat wij meenden, dat op een onjuiste vertaling berustte, lieten de zettters een gedeelte van den nacht doorwerken en hadden tegen 3 uur 's nachts de voldoening, dat een extra-nummer van het Tijdschrift gereed was, dat, dadelijk gepost, in den volgenden ochtend met den eersten post bij de abonné's bezorgd werd. Wij hadden onzen goeden wil getoond.

Omtrent het *diphtherie-heilserum* was reeds dadelijk na de publicatie van VON BEHRING een referaat in het Tijdschrift gepubliceerd.

Het Tijdschrift deelde in NOVEMBER 1894 mede, dat het serum in UTRECHT door Prof. SPRONCK en Dr. WIRTZ bereid werd en spoedig kosteloos ter beschikking zou worden gesteld. Voorloopig op kleine schaal, omdat het bereid moest worden met de geldmiddelen, die genoemde H.H. als Directeuren van Rijksinrichtingen hadden.

Financieele hulp van Rijk of particulieren was daarom zeer gewenscht en het Tijdschrift verklaarde zich in een bericht, bereid daarvoor gelden in ontvangst te nemen.

Talrijke bijdragen werden op deze wijze voor de bereiding van dit serum ontvangen, en werden door het Tijdschrift naar Prof. SPRONCK overgezonden. In het Tijdschrift vindt men daarvan de verantwoording.

De *binnenlandsche berichten*, die van af 1893 met een VET gedrukt hoofdje voorzien werden, waren sinds 1889 aan de zorgen van Dr. C. E. DANIËLS toevertrouwd.

Wel had STOKVIS — steunende op de in het Hoofdbestuur opgedane ondervinding — de vrees geuit dat diens groote productiviteit wellicht een keerzijde van zijn benoeming zou blijken te zijn, maar de Red.-Gérant had daarvan geen moeilijkheden verwacht.

DANIËLS was een geheel andere persoonlijkheid dan HANLO. Hij was toen reeds geruimen tijd Hoofdbestuurder-Bibliothecaris van de Maatschappij, had zich met enkele rapporten en een levensbeschrijving van PETRUS CAMPER naam in de Maatschappij gemaakt en als lid van het Hoofdbestuur een stem in alle belangrijke beslissingen van dat Bestuur; hij gevoelde zich daardoor ook eenigszins verantwoordelijk voor alles wat de Maatschappij aanging en was er ook volstrekt niet verwonderd over, dat het verzoek om DE PERROT te vervangen tot hem gericht was. In gestalte en inborst was hij in vele opzichten de tegenstelling van HANLO. Deze laatste, van tengere gestalte, maakte een bescheiden, bijna bedeesden indruk bij zijn optreden; DANIËLS daarentegen wasforsch van gestalte en breed in gebaren en spraak. Kwam men in een gesprek met HANLO spoedig tot een resultaat, DANIËLS had weinig respect voor het tekort aan tijd, waaraan de Red.-Gérant chronisch te lijden had. De andere inzichten, die de Red.-Gérant vaak had, gevoelde de Hoofdbestuurder-Bibliothecaris, bij wien wellicht nog het denkbeeld niet geheel verdwenen was van een Tijdschrift van de Maatschappij, somtijds als persoonlijke onwelwillendheid en maakten de besprekingen stroever dan noodig was.

Daarenboven had DANIËLS de natuurlijke neiging om de mededeelingen, die hij als berichtgever voor het binnenland te doen had, zoo breedvoerig mogelijk te boek te stellen. Zijn berichten misten de charme, die HANLO steeds aan zijn *buitenlandsche* berichten wist te geven; de berichten van DANIËLS bestonden dikwerf slechts uit uitvoerige couranten-uitknipsels; dat een courantenbericht, snel als het samengesteld moest worden, niet altijd de juiste toedracht der zaken weergaf, werd dan wel eens uit het oog verloren.

Aan DANIËLS werd, evenals indertijd aan ALI COHEN dikwerf verweten, dat hij zich het bericht-geven, wat te gemakkelijk maakte, door ze veelal slechts te laten bestaan uit couranten-uitknipsels, die hij op een papier plakte en door het uitschrappen van een enkel woord of zin als binnenlandsch bericht inzond. Had hij zich nog de moeite gegeven ze over te schrijven, dan zou het een minder onaangename indruk gemaakt hebben, maar nu was de herkomst wat al te duidelijk.

Men mag echter bij het maken van een verwijt niet uit het oog verliezen, dat het geven van *binnenlandsche* berichten in oorspronkelijken vorm veel moeilijker was dan het geven van een oorspronkelijken vorm aan *buitenlandsche* berichten. Deze laatste waren voor den lezer meestal nieuw, omdat zij aan buitenlandsche tijdschriften ontleend waren en door de noodzakelijke vertaling al dadelijk iets oorspronkelijks kregen. De binnenlandsche berichten waren meestal niet nieuw voor den lezer, omdat men ze reeds uit de nieuwsbladen kende en het was moeilijk om ze in een oorspronkelijk gewaad te kleeden.

Terecht antwoordde DANIËLS, toen hem aanmerking op zijne wijze van berichtgeven gemaakt werd: „geef mij op waar ik ze anders van daan moet halen, dan zal ik dit gaarne doen.” Dr. DE PERROT, die een tijdlang ook voor de binnenlandsche berichten gezorgd had, maakte

het zich gemakkelijker door slechts zeer weinige berichten in te zenden. Zoo gaf hij geen ergenis, behalve dan door de schaarschte zijner berichten.

Toch heeft DANIËLS ook wel verdienstelijk voor het Tijdschrift gewerkt, al moet men zijn werkzaamheid voor de Bibliotheek der Maatschappij als zijn hoofdverdienste blijven beschouwen.

Hij begon zijn werk aan het Tijdschrift met een buitenkansje. De Redacteur-Gérant had hem, bij zijn benoeming medegedeeld, dat hij als berichtgever-binnenland, naast het honorarium voor de geleverde kopij een vaste toelage van / 150.- 's jaars zou ontvangen. Maar bij het nagaan der rekeningen bleek, dat de toelage tot nu toe slechts / 50.- had bedragen! De Redactie besloot toen het hem eenmaal beloofde bedrag toe te kennen, waarvoor des te meer reden bestond, omdat de toelage voor HANLO indertijd tot / 250.- was verhoogd.

Het werken met DANIËLS was niet altijd gemakkelijk; herhaaldelijk werden in Redactie-vergaderingen aanmerkingen gemaakt op de onnauwkeurigheid van zijn berichten, die hij zonder eenige contrôle uit de dagbladen overnam. Tot het controleeren van de juistheid was hij niet te bewegen, omdat daarmede tijd en geld gemoeid was en de berichten hun actualiteit zouden verliezen! Hem werden toen, op de wijze, zooals dit bij het *Utrechtsch Dagblad* de gewoonte was, gedrukte formulieren verschaft, waarin naar de juistheid van een bericht bij den betrokkene werd geïnformeerd en waarop hij dan slechts de namen had in te vullen. Of daarmede de klachten verdwenen zijn, zou ik niet durven zeggen. De Redacteur-Gérant had hem daarenboven de verzekering gegeven, dat, wanneer de berichten DONDERDAG-avond in zijn bezit waren, hij nog voor opneming in het VRIJDAG verschijnend Tijdschrift-nommer kon zorgen.

In de tijdschriften, die de Redactie wekelijks ontving, werd door den Gérant aange- teekend van welke berichten hij gaarne mededeeling zag.

Dit geregelde doorzien door den Gérant van de tijdschriften kwam tevens aan de rubriek der referaten ten goede, omdat, na het gebruik der tijdschriften voor de berichten, deze aan de vaste-referenten gezonden werden met aanwijzing van de te refereeren artikelen.

De *Personalia* werden sinds 2 FEBRUARI 1889 met een ander lettertype gezet en van af 28 MEI werden bij de *Personalia* de Provincies met een vette letter aangegeven; na JULI 1891 hield dit op.

In 1890 verscheen een nieuwe rubriek: *Bibliographie*, nagenoeg elke week. In deze door den Red.-Gérant bezorgde rubriek werden de titels van de stukken in de bestaande Nederlandsche tijdschriften opgegeven en de titels van nieuwe uitgaven, ook de *dissertaties*. Het met ZWAARDEMAKER gevormde plan om maandelijks den korten inhoud der publicaties te geven, werd voorloopig uitgesteld. Van af OCTOBER verscheen deze rubriek niet meer wekelijks, maar maandelijks en sedert MEI 1892 verdween zij weder.

In deel II van 1892 werd medegedeeld, dat Dr. L. J. EGELING, die tot nu toe de *maandelijksche sterfte-tabellen in eenige groote Gemeenten in ons land* had bezorgd om gezondheidsredenen, welke hem ook hadden doen besluiten om als Inspecteur van het Gen. Staatstoezicht te bedanken, verzocht had daarvan ontheven te worden en dat Dr. B. CARSTEN te 's GRAVENHAGE dit van hem had overgenomen. De eerste tabel van CARSTEN vindt men in JANUARI 1891. Maar reeds in 1892 overleed CARSTEN en in Deel II worden de tabellen nu door Dr. W. P. RUYSCH verstrekt.

Het had evenwel de aandacht getrokken, vooral van SALTET, dat de berichten van RUYSCH

J. M. Fuchs

16) werd dit staatje uitgebreid, doordat op verzoek van SALTET daarin naast de cijfers voor AMSTERDAM (Dr. FUCHS) ook die voor ROTTERDAM en 's GRAVENHAGE (Dr. J. MENNO HUIZINGA) werden opgenomen.

Bij de bespreking hierover bleek, dat HUIZINGA nieuwe rubrieken in de staatjes wenschte in te lasschen, maar dit werd op advies van SALTET verworpen: men kon wel enkele rubrieken van de Staatsregeling onder één hoofd samenvoegen, maar er geen nieuwe rubriek aan toevoegen; dit zou slechts verwarring geven.

Op 14 JULI 1900 overleed Dr. FUCHS, nadat op 7 JULI van dat jaar nog een door hem geteekend staatje was verschenen. Daarna werden de staatjes voor AMSTERDAM door Dr. RINGELING gegeven; HUIZINGA bleef die voor ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE bezorgen tot 19 JANUARI 1901, toen hij door zijne benoeming tot Directeur van den Gem. Gen. Dienst van AMSTERDAM van werkkring veranderde. Dr. W. K. M. GÖTTE nam toen de verzorging van de staatjes van die twee Gemeenten van hem over.

wat laat in het Tijdschrift verschenen. De Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in NOORD-HOLLAND, Dr. DOZY, had aan SALTET gezegd, dat die late verschijning niet noodig was en men besloot dus deze zaak met RUYSCH en DOZY te bespreken. Mocht RUYSCH er bezwaar tegen hebben de tabellen eerder te geven, dan zou men de bewerking daarvan aan DOZY opdragen. Het was aan SALTET bekend, dat de berichten den 22en van elke maand gegeven konden worden, wanneer alle Inspecteurs hun best deden. Dr. RUYSCH bleef tot MEI 1901 deze rubriek verzorgen. Daarna werden deze tabellen door het Centraal Bureau voor Statistiek gegeven, Directeur Dr. VERRIJN STUART tot 1906. In 1907 trad de heer H. W. METHORST als zoodanig op.

In AUGUSTUS 1892 stierf Dr. SCHELFMA BEDUIN, die sedert vele jaren de WEKELIJKSCHE STERFTE-TABELLEN naar leeftijd en ziekten gerangschikt, voor AMSTERDAM gegeven had. De tabellen bleven evenwel verschijnen, in het eerst ongeteekend, maar van af 15 OCTOBER 1892 onderteevend door Dr. J. M. FUCHS.

In 1893 (No.

Dr. J. M. Fuchs

In 1894 verscheen een nieuwe rubriek, die der THERAPEUTISCHE NIEUWSBERICHTEN in het Tijdschrift. Zij werd door Dr. PINKHOF geschreven. In dien jaargang komen een 9-tal bijdragen daarover voor.

In begin 1898 komt de laatste mededeeling onder die rubriek voor. Later vindt men van PINKHOF nog wel mededeelingen en overzichten over therapeutische behandeling, maar het hoofd THERAPEUTISCHE NIEUWSBERICHTEN komt na 1898 niet meer voor.

Verslagen van Vereenigingen.

Van de Oogheekkundige Vereeniging kwam het 1e verslag in 1892; van de Militair geneeskundige Vereeniging het 1e verslag in 1893, zoo ook van de Neus-keel- Oorheekkundige Vereeniging; alle in het *binnenland*.

In DECEMBER 1895 komt nog als *nieuwe rubriek* voor: *Verslagen van Vereenigingen*. Wel is waar waren reeds vroeger sporadisch Vereenigings-verslagen onder de binnenslandsche berichten of onder Particuliere Correspondentie in het Tijdschrift opgenomen, maar toen in dit jaar het verzoek tot de Redactie gericht werd, om de Verslagen van de Nederlandsche militaire, geneeskundige Vereeniging op te nemen met de oorspronkelijke bijdragen, die deze Vereeniging zou toezenden en toen ook dergelijke verzoeken van de *Vereeniging voor Paediatrie* en andere werden gedaan, was het wel noodig een speciale regeling over deze zaak te maken. Het was in het belang van het Tijdschrift om dergelijke vereenigings-verslagen op te nemen, al werd de belangrijkheid van alle niet even groot geacht. In die verslagen komen echter een aantal belangrijke mededeelingen voor, die men aan de lezers van het Tijdschrift niet onthouden wilde. Zie hierover ook pag. 224.

Als tegemoetkoming in de kosten werd besloten aan de Vereenigingen voor te stellen voor het vel druks f 50.— te betalen; maar aan den Red.-Gérant werd machtiging gegeven om in speciale gevallen daarvan af te wijken. De verslagen van de Ned. Oogheekkundige Vereeniging en die van de Vereeniging voor Keel-, Neus- en Oorziekten zijn van het begin dezer Vereenigingen af in het Tijdschrift verschenen.

Diversen.

In de Alg. Vergadering van MEI 1891 kon de Red.-Gérant op de jaarlijksche vraag van Prof. FOKKER, hoe het met het in bewerking zijnde 10-jarig Register stond, mededeelen, dat 5 bladen daarvan waren afgedrukt en dat de overige spoedig zouden volgen. In de Alg. Vergadering van 1892 kon hij mededeelen, dat het aan alle abonne's verzonden was.

Aan het eind van den jaargang 1895 vindt men eene opgave van 4 bl. druks van de *tijdschriften die het Tijdschrift door ruil of door aankoop ontving*, met de vermelding waar zij blijven. Daaruit blijkt, dat zij toen op een enkele uitzondering na, alle naar de Bibliotheek van de Universiteit van AMSTERDAM gezonden werden.

De *verrekening met de Maatschappij* geschiedde meestal aan het eind van het jaar tusschen den Redacteur-Gérant en den Penningmeester der Maatschappij, Dr. JUDA. De penningmeester kwam dan met zijn ledenlijst bij den Red.-Gérant, daar werd het aantal leden vastgesteld en ook het aantal leden der Algemeene Afdeeling. Aan de hand van het ingebonden boekje, waarin de Handelingen der Maatschappij en de rapporten der Maatschappij waren bijeengebracht, werd het aantal bladzijden berekend, dat door het Tijdschrift voor de Maatschappij was gedrukt. Nauwkeurig werden de blanco-pagina's en de half of driekwart blanco pagina's

van het totaal aantal pagina's afgetrokken en zoo het te betalen bedrag, dat de Maatschappij schuldig was, berekend.

Prof. SNELLEN vroeg in de Alg. Verg. of de naamlijst niet meermalen per jaar zou kunnen verschijnen. HUET wilde daaraan nog een lijst toevoegen van de *niet-leden* der Maatschappij. Maar in de eerste plaats deelde GUYE mede, dat het opmaken van de Naamlijst telken jare groote moeite voor den Penningmeester der Maatschappij medebracht en ten tweede dat de Post voor het bijvoegen van de Naamlijst aan het Tijdschrift-nommer extra-port berekende, wat op een bedrag van / 21.- neerkwam. Het geven van een goede Naamlijst van *alle* geneeskundigen in ons land achtte men meer op den weg van het *Geneeskundig Jaarboekje voor Nederland* te liggen en er werd dus besloten om het verzoek daartoe namens de Redactie aan die van dat Jaarboekje over te brengen.

Deze was daartoe dadelijk bereid en sedert 1890 verschijnt zulk een lijst in het 2e Deel van het *Jaarboekje*.

In SEPTEMBER 1889 deelde de Red.-Gérant, naar aanleiding van een voorstel van SNELLEN in de Alg. Vergadering mede, dat hij inlichtingen had ingewonnen omtrent het verkrijgbaar stellen van *afzonderlijke tijdschrift-nommers aan de kiosken* en aan het station, maar dat hem daarbij gebleken was, dat dit niet onbelangrijke kosten voor het Tijdschrift zou medebrengen. Daarom werd besloten de afzonderlijke nummers bij den uitgever beschikbaar te stellen en dit desnoods in het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* te adverteeren en op de tijdschrift-nommers zelf te vermelden.

Bij de bespreking van de extra-correctie, die door de drukkerij berekend werd, werd door de Comm. tot nazien van de Rek.Verantwoording over 1889 gevraagd of het niet gewenscht zou zijn om den schrijvers te verzoeken om „meer gesoigneerde manuscripten.” te geven, zoodat niet zooveel correctie zou noodig zijn, maar het bleek uit de mededeeling van den Gérant, dat die extra-correctie niet zoozeer door de correctie der *schrijvers* werd veroorzaakt dan wel door de correctie, die *hij zelf* in de stukken meende te moeten aanbrengen en hoofdzakelijk door de correcties, die in het Register moesten worden aangebracht. Het was namelijk zijn bedoeling om het Register niet meer, zooals vóórdien, in den loop van den daarop volgende jaargang te verzenden, maar tegelijk met het laatste nummer van het jaar. Hierdoor was verlopen en meerdere correctie het gevolg. Van verscheidene kanten had hij echter blijken van ingenomenheid met deze verbetering ontvangen, en nog steeds heeft deze verzending plaats bij het laatste jaar-nummer.

In MAART 1893 verzocht Dr. J. VAN DEVENTER voor het gesticht *Meerenberg*, dat onder zijn beheer stond, een exemplaar van het Tijdschrift voor / 7.- te mogen ontvangen. De Red.-Gérant achtte het niet mogelijk om daaraan te voldoen, omdat de vrees bestond, dat de geneesheeren-assistenten dier Inrichting dan hun abonnementen op het Tijdschrift zouden opzeggen. Aan. Dr. VAN DEVENTER werd daarom geantwoord, dat één der geneesheeren, lid der Maatschappij, bij praenumeratie, twee exemplaren à / 7.- zou kunnen krijgen.

In 1893 bood Prof. STOKVIS, op verzoek van Prof. MAC LEOD in Brussel, een bijdrage voor het Tijdschrift aan van Dr. REMOUCHAMPS uit GENT. Men besloot dit te plaatsen, maar tevens daarvan gebruik te maken om het Tijdschrift meer bekendheid in BELGIË te geven. Van het nummer, waarin dit stuk verscheen, werden 300 exemplaren meer gedrukt en in BELGIË

verspreid, met een Prospectus van het Tijdschrift. Een voorstel om het van dien tijd af verschijnende Tijdschrift-nummer *gratis* aan nieuwe intekenaren in BELGIË te zenden werd wegens de hooge kosten niet aangenomen.

De verspreiding van de 300 nummers met REMOUCHAMPS' stuk leverde... één nieuwen abonné op!! (1894). In APRIL 1894 verzocht REMOUCHAMPS om een tweede poging tot verspreiding in BELGIË te doen, maar met het oog op het geringe succes van de eerste poging wees de Redactie dit van de hand.

Men verwachtte meer van een in DECEMBER 1894 genomen besluit om aan de zich nieuw vestigende artsen in ons eigen land een proefnummer van het Tijdschrift te zenden, vergezeld van een door SALTET samengestelden *Bundel van geneeskundige Wetten van Nederland*, welke voor de medici, met het oog op de praktijk, van belang te achten waren.

Jubilea.

Verscheidene jubilea van beroemde tijdgenooten werden in deze jaargangen vermeld, zoo o.a. van R. VIRCHOW, H. v. HELMHOLTZ, J. MOLESCHOTT, PASTEUR, J. M. CHARCOT en anderen. Voor de meeste van deze jubilea waren in ons land speciale commissies in verband met het Tijdschrift samengesteld om bijdragen voor de viering en voor de naar hen genoemde stichtingen te verzamelen, die dan weder in het Tijdschrift verantwoord werden.

Het is hier niet de plaats om over al die huldingen bijzonderheden mede te deelen, men vindt die in de nummers van die dagen voldoende uitvoerig terug. Voor één wil ik echter een uitzondering maken, namelijk voor het jubileum van RUDOLF VIRCHOW. Voor diens 70sten verjaardag had WALDEYER aan STOKVIS verzocht een NEDERLANDSCHE Commissie, als *onder-afdeeling* van de groote DUITSCHE Commissie, te vormen; deze had het plan gevormd om VIRCHOW een groote gouden medaille van 18 cm. doorsnede aan te bieden benevens geld voor een fonds. STOKVIS en de door hem ingestelde NEDERLANDSCHE commissie gevoelden daarvoor niet veel en daar er voldoende geld was bijeengebracht, werd aan WALDEYER medegedeeld, dat de NEDERLANDSCHE Commissie zelfstandig een huldeblijk zou aanbieden.

Dit geschiedde in den vorm van een groote marmeren buste van PETRUS CAMPER, naar een bestaande buste, door TRILLY in FLORENCE gecopiëerd. Op het voetstuk was een Latijnsche inscriptie, door Prof. H. T. KARSTEN opgesteld, aangebracht en het geheel was vergezeld van een in het Nederlandsch gestelde calligraphische oorkonde, die de namen der deelnemers bevatte. Het werd door STOKVIS tegelijk met het in prachtband gebonden, door DANIËLS geschreven levensbericht van PETRUS CAMPER aan VIRCHOW aangeboden en daaraan een in een rood marokijnen portefeuille bevat nummer van het Tijdschrift toegevoegd waarin VIRCHOW door SIEGENBEEK VAN HEUKELOM gehuldigd werd.

In 1893 vierde Prof. J. W. R. TILANUS zijn 70sten verjaardag. In het MEI-nummer van dat jaar gaf Dr. H. DE WAL een uitvoerige bespreking van diens verdiensten. Dit feestnummer werd den jubilaris in denzelfden vorm aangeboden als met het Feestnummer voor VIRCHOW, v. HELMHOLTZ en MOLESCHOTT was geschied. Door leerlingen en oud-leerlingen werd hem zijn door JOSEF ISRAËLS geschilderd portret aangeboden.

In SEPTEMBER 1890 was door de Vereeniging, die het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde uitgeeft, een *boekje uitgegeven* bevattende de verhandelingen van BRUINSMA, SALTET en REDDINGIUS over de *vaccinatie*. Dit was in 500 exemplaren gedrukt en in den handel gebracht. Aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en aan de leden van de Eerste en van de Tweede

Kamer waren exemplaren daarvan toegezonden. In de Algemeene Vergadering (1891) opperde de Commissie, belast met het nazien van de Rekening en Verantwoording, het denkbeeld om de nog overgebleven exemplaren verder te verspreiden, desnoods kosteloos, waardoor zij meer goed zouden doen dan op den zolder van den uitgever. Er werd evenwel besloten om dit boekje, getiteld *Feiten en beschouwingen, betrekking hebbende op de koepokinenting*, voorloopig nog niet gratis te verspreiden, maar te wachten „totdat de Vaccine-Wet in behandeling werd genomen „en dan de exemplaren nog eens te verzenden aan Kamerleden enz., om zodoende bij te „dragen tot het voorkomen der afschaffing van de verplichte inenting”.

In DECEMBER 1895 verzocht Dr. SASSE in ZAANDAM om een rubriek *Vragen en antwoorden* in te stellen. De aftredende en de nieuw optredende Red.-Gérant gevoelden wel iets voor een dergelijke rubriek, maar zij konden toch geen algemeene instemming verwerven; men zou er slechts dan genoegen mede nemen, wanneer de antwoorden òf door den Gérant òf door een door hem aan te wijzen persoon werden gegeven. Aan Dr. SASSE werd dus geantwoord, dat, wanneer de Redactie vragen voor een dergelijke rubriek zou ontvangen, zij zou overwegen in hoeverre aan het verzoek om daarvoor een nieuwe rubriek in te richten zou kunnen worden voldaan.

De rubriek is nimmer verschenen.

VERHOUDING TUSSCHEN MAATSCHAPPIJ EN TIJDSCHRIFT.

IN de OCTOBER-vergadering van het Hoofdbestuur der Maatschappij, 1889, waarin Prof. GUYE als het Redactie-lid, dat de belangen der Maatschappij in de Redactie moest behartigen, tegenwoordig was, stelde de Voorzitter de vraag, of er ook verandering gebracht moest worden in de financieele verhouding tusschen de Maatschappij en het Tijdschrift. Hij meende dit te moeten doen, daar klachten vernomen werden, dat het Tijdschrift van de Maatschappij te groote offers eischte en dat bovendien het Tijdschrift duurder was dan „vermoedelijk” eenig andere uitgever.

Het lezen der uitvoerige discussies hierover maakt geen aangenamen indruk op hen, die met de geschiedenis van het Tijdschrift bekend zijn; zij geven het gevoel alsof men eigenlijk het Tijdschrift de goede financieele basis, waarop het stond, misgunde.

Ik meen de argumenten, die de Hoofdbestuurder-Secretaris tegen de bestaande regeling aanvoerde, hier eenigszins uitvoerig te moeten mededeelen; zij getuigden niet alleen van weinig sympathie van dezen nieuwen bewindsman voor het Tijdschrift en voor hetgeen het in de afgelopen 32 jaren op geneeskundig gebied gedaan had, maar gaven daarenboven een onjuiste voorstelling van den feitelijken toestand.

Nadat GUYE in die OCTOBER-vergadering op het voordeel had gewezen, dat de leden der Maatschappij het Tijdschrift goedkooper kregen dan de niet-leden en zijn overtuiging had uitgesproken, dat het Tijdschrift niet te duur was, wees de H.B.-Secretaris er op „dat de „Maatschappij ongeveer de helft van haar inkomsten jaarlijks aan het Tijdschrift uitkeerde; „dat het Tijdschrift van de Maatschappij kopij en nog geld toe kreeg (sic!). Hij meende, dat „men eerder van een boete aan niet-leden der Maatschappij, dan van een gunst aan de leden „kon spreken, daar de normaalprijs voor het Tijdschrift zeker eerder f 7.— dan f 10.— „moest zijn. Het Tijdschrift bloeit, is in staat een reserve-fonds aan te leggen, daaruit groote „uitgaven te ondernemen, alles ten koste der Maatschappij. Boven zeker aantal abonné's is „elke nieuwe intekenaar vrijwel zuivere winst, die kost alleen papier en expeditie. Dan ook „nog van de Maatschappij een subsidie te ontvangen acht spreker te veel gevergd.”

Dat het groote bedrag, dat de Maatschappij betaalde in hoofdzaak veroorzaakt werd door de groote hoeveelheid kopij, die het Tijdschrift *verplicht* was voor de Maatschappij te drukken, (niet altijd in het belang van het Tijdschrift) en samenhang ook met het toenemen van het aantal leden der Maatschappij, werd daarbij geheel over het hoofd gezien, tenminste niet vermeld.

Van andere zijde werd er wel op gewezen, dat het Tijdschrift steeds getoond had bereid te zijn om zooveel mogelijk aan de wenschen en bezwaren der Maatschappij tegemoet te komen, maar toch ook de wensch uitgesproken, dat het Tijdschrift van zijn winst een zeker tantième aan de Maatschappij zou uitkeeren. — Of dan ook van het verlies een zeker gedeelte door de Maatschappij zou worden gedragen, werd niet gezegd. — Men was blijkbaar onbekend

met het feit, dat de Rekening van het Tijdschrift zonder een toelage met een nadeelig saldo zou sluiten.

Een der Hoofdbestuurderen meende zelfs dat overwogen moest worden, of de Maatschappij niet weder, evenals vroeger, zelf een tijdschrift uit moest geven en dus terug moest keeren tot den 32 jaren geleden wegens de totale mislukking van het *Maandblad der Maatschappij*, verlaten toestand. Toen had de Maatschappij een eigen tijdschrift, maar het was slecht en het was duur.

Prof. GUYE zette tegenover dezen onbezonnen en ongemotiveerden aanval op heldere en eenvoudige wijze het ontstaan en de geschiedenis van het Tijdschrift uiteen en de verhouding, die er bestond tusschen Tijdschrift en Maatschappij en bestreed de bewering, dat het Tijdschrift te veel van de Maatschappij zou profiteren. De matige voordeelige saldo's, die in den loop der jaren door het Tijdschrift gemaakt waren, waren voor een deel voor wetenschappelijke doeleinden gebezigd, die ook den naam der Maatschappij ten goede waren gekomen: in 1879 de *Compte rendu* van het Internationaal Geneeskundig Congres, in 1888 de *DONDERS*-bundel enz.

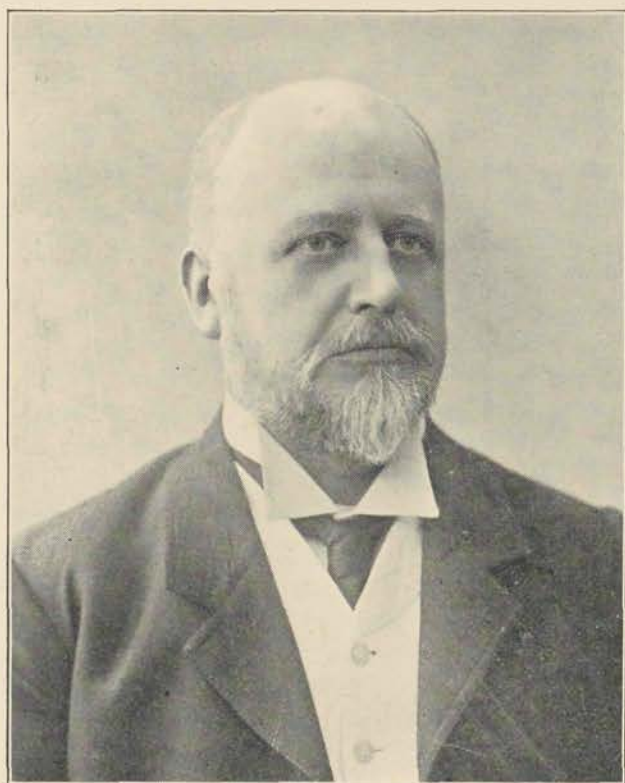
De Hoofdbestuurder-Penningmeester deelde de bezwaren, die tegen het Tijdschrift waren ingebracht, niet, maar zou toch een ietwat goedkoopere regeling voor de Maatschappij wenschelijk vinden en de Voorzitter opperde het denkbeeld dat het Tijdschrift het aantal pagina's boven een zeker maximum gratis zou leveren.

Nadat TREUB er nog een lans voor gebroken had om den band tusschen het Tijdschrift en de Maatschappij te handhaven, werd op voorstel van GUYE een Commissie benoemd, die inlichtingen zou inwinnen over de kosten van uitgave bij andere drukkers, maar tegelijkertijd met de Redactie voorloopige onderhandelingen over een nieuwe regeling zou aanknoopen.

Tot leden dezer Commissie werden door den Voorzitter aangewezen de H.H. Dr. DANIËLS, Dr. JUDA en Dr. G. C. NIJHOFF.

Met deze Commissie pleegde de Redacteur-Gérant overleg en werd een nieuwe overeenkomst met de Maatschappij ontworpen. Deze werd door het Hoofdbestuur goedgekeurd en in een schrijven aan de Redactie aan deze voorgelegd. Zij stelde voor om de bijdrage der Maatschappij aan het Tijdschrift voortaan zóó te regelen, dat voor de eerste 100 pagina's 1 cent, voor de volgende 100 pagina's $\frac{1}{4}$ cent en boven de 200 pagina's $\frac{1}{8}$ cent per lid en per pagina zou worden vergoed, met een minimum van f 1,15 per lid.

De REDACTIE bleek gaarne bereid te zijn om de Maatschappij zooveel mogelijk tegemoet te komen; maar achtte een bedrag van $\frac{1}{8}$ cent boven de 200 pagina's te gering. STOKVIS gevoelde er zelfs veel

PROF. NIJHOFF.

voor, om boven de 200 pagina's weder *meer* te gaan berekenen, om aldus een rem aan al te groote breedsprakigheid der Maatschappij-stukken aan te leggen.

Ten slotte werd het vaststellen van een minimum achterwege gelaten en voor de eerste 100 pagina's 1 cent voorgesteld en voor de verdere pagina's $\frac{1}{4}$ cent. Voor de afdrukjes bleef de te vergoeden prijs $\frac{3}{4}$ cent per bladzijde voor elk exemplaar.

Met dit voorstel, door de Redactie aan de Hoofdbestuurs-commissie overgebracht, verenigde het Hoofdbestuur zich (13 APRIL 1890) en in de Algemeene Vergadering van de Vereniging op 20 APRIL 1890 werd het zonder discussie aangenomen, nadat door den Red.-Gérant was medegedeeld, dat dit voor het Tijdschrift een mindere inkomst van f 200.- à f 300.- per jaar zou bedragen (het heeft feitelijk f 327.- minder bedragen).

Art. 41 der Wet van de Maatschappij werd alzoo aldus veranderd:

De Maatschappij geeft aan het Tijdschrift een vergoeding 's jaars, die in verhouding tot het aantal der door de Maatschappij voor haar stukken noodige bladzijden, op de volgende wijze berekend wordt:

voor de bladzijden van 1—100 1 cent per bladz. en per lid

boven de 100 bladzijden $\frac{1}{4}$ cent per bladz. en per lid.

Voor afzonderlijke afdrukken van stukken van de Maatschappij door haar bij het ter perse gaan verlangd, wordt $\frac{3}{4}$ cent per bladzijde vergoed voor elk exemplaar.

Van dit nieuwe contract erkende de Hoofdbestuurder-Secretaris in zijn jaarverslag: „het biedt der Maatschappij niet te versmaden financieele voordeelen aan”.

In APRIL 1891 werden de Ontwerp-statuten voor de Ned. Mij. t. Bev. d. Gen., zooals die door de Commissie voor de Wetsherziening waren voorgesteld aan de leden der Maatschappij medegedeeld.

Art. 18, Hoofdstuk V van dit ontwerp luidt:

Bij een bijzonder Reglement, op voordracht van het Hoofdbestuur door de Alg. Vergadering vast te stellen, worden geregeld:

1°.

6°. *de wijze waarop de Maatschappij zorgt voor de uitgave van het Tijdschrift en de wijze van beheer van de bibliotheek.*

Door goedkeuring van Hoofdstuk V werd deze bepaling zonder verdere discussie aangenomen.

In 1893 werd in de Alg. Vergadering der Maatschappij het concept-huishoudelijk Reglement behandeld en aangenomen.

Het Hoofdstuk VIII van dit Huishoudelijk Reglement bevat in de artt. 70 tot en met 74 de

Verbintenis met het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Art. 70. De Maatschappij gaat een verbintenis aan met de Redactie van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, dat zich haar Orgaan verklaart en als zoodanig optreedt. Die verbindtenis geldt telkens voor één jaar, van 1° JANUARI tot 31 DECEMBER en wordt minstens een half jaar te voren opgezegd.

Aan de Redactie van dat tijdschrift wordt de verplichting opgelegd tot het opnemen van al den arbeid der Maatschappij en van het Hoofdbestuur.

Art. 71. Aan de gewone en buitengewone leden der Maatschappij, die tevens intekenaars

zijn, wordt het geheele tijdschrift verstrekt voor / 3.- minder dan aan het publiek, zoolang de prijs / 10,50 blijft. Bij verandering van den prijs van het Tijdschrift zal een nader overleg plaats hebben.

Art. 72. De leden der Maatschappij, die geen intekenaars zijn, ontvangen ieder een afdruk van het vermelde in art. 70, al. 2. De kosten der verzending worden voor de helft gedragen door de Maatschappij en voor de helft door het Tijdschrift.

Op gelijke wijze ontvangt elke Afdeeling één exemplaar hiervan voor haar archief.

Art. 73. De Maatschappij ontvangt voor haar bibliotheek kosteloos twee exemplaren van het geheele Tijdschrift en twee afdrukken van het vermelde in art. 70.

Bovendien heeft het Hoofdbestuur aan het einde van elk jaar beschikking over twee afdrukken van het laatstgenoemde.

Art. 74. De Maatschappij geeft aan het Tijdschrift een vergoeding 's jaars, die in verhouding tot het aantal door de Maatschappij voor haar stukken noodige bladzijden op de volgende wijze berekend wordt:

1—100 bladz. 1 cent per lid en per bladzijde

boven 100 bladz. $\frac{1}{4}$ cent per lid en per bladzijde.

Voor afzonderlijke afdrukken van stukken van de Maatschappij door haar bij het ter perse gaan verlangd, wordt $\frac{3}{4}$ cent per bladz. vergoed voor elk exemplaar.

Van de Afdeeling VECHT EN O. had het Tijdschrift in 1894 een vrij ernstigen aanval te doorstaan. Deze Afdeeling had in haar vergadering van 20 MAART 1894, te BREUKELEN gehouden, op voorstel van een harer leden, met algemeene stemmen besloten om het volgende voorstel ter behandeling aan de Alg. Vergadering der Maatschappij aan te bieden:

De Alg. Vergadering spreke als haar oordeel uit, dat het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, tevens Orgaan der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst, wat den inhoud van het wetenschappelijk gedeelte betreft, niet beantwoordt aan de behoeften van de praktische artsen, die de meerderheid in de Maatschappij vormen.

In de toelichting tot dit voorstel welke in de Vergadering der Afdeeling gegeven werd 1), leest men, dat meermalen de klacht geuit is, „dat het geneeskundig Tijdschrift in den laatsten „tijd zoo door de stukken van e.a. niet meer genietbaar is, en „te voorzien is, dat vele intekenaars dat blad zullen afzeggen en door parasieten zal worden „vervangen. Hij gelooft, dat het meerendeel nog intekenaar blijft, omdat het de mededeelingen „der Maatschappij opneemt, doch kan de Maatschappij daarom niet zelfstandig een orgaan „oprichten, of bij een ander ter markt gaan? De kosten van het drukken zijn vooral bij „uitbesteding niet groot.”

Dit voorstel was bij het Hoofdbestuur later ingekomen dan het Huishoudelijk Reglement eischte, maar dat was veroorzaakt, doordat de Afdeeling VECHT e.O., blijkens haar schrijven aan het Hoofdbestuur van 21 MAART 1894, *uitsluitend tijdens volle maan* vergaderde (ten gerieve der buitenleden) en deze dit jaar na den 15en MAART viel.

Het voorstel werd in de Hoofdbestuurs-vergadering zonder bespreking en zonder prae-advies op de Agenda der Algemeene Vergadering geplaatst.

Op 2 JULI 1894 werd het in die Alg. Verg. door den afgevaardigde van de VECHT e.O., Dr. A. MIJNLIEFF, verdedigd. Hij stelde in die verdediging, volgens het verbeterde verslag

1) Mij door de vriendelijke tusschenkomst van den Secretaris der Afdeeling, Dr. VAN DONGEN, te NEDERHORST DEN BERG medegedeeld.

der Handelingen dier Vergadering, op den voorgrond, dat het voorstel niets „vijandigs” tegen het Tijdschrift bedoelde, eerder als een vriendschappelijke wenk moest beschouwd worden. Het recht, om zulk een voorstel in de Alg. Verg. te doen, ontleende de Afdeeling aan het feit, dat het Tijdschrift zich met den naam van de Maatschappij siert en een belangrijke subsidie van de Maatschappij ontving. Hij constateerde, dat het Tijdschrift sedert GUYE en zijn opvolgers belangrijk was verbeterd, maar dat de verhouding tusschen de hoofd- en de bijvakken een ongunstige is ten opzichte der eerste: interne geneeskunde en chirurgie waren daarin slechts weinig vertegenwoordigd; spreker vreesde, dat door de zeer specialistische bijdragen, de medici afgeschrikt zullen worden eenvoudige mededeelingen te doen en dat het Tijdschrift de sympathie, die het tot nu toe genoot, zal gaan verliezen. De Afdeeling liet haar stem hooren, in de overtuiging, dat de Redactie bereid zal worden gevonden daarnaar te luisteren. Een wel wat andere stem dus dan bij de toelichting in de Afdeelings-vergadering was gehoord.

De meening van VECHT e. O. werd in de Alg. Verg. der Maatschappij door Dr. HERS uit OUD-BEYERLAND bestreden, hoewel ook hij eenige bezwaren tegen den inhoud van het Tijdschrift had, speciaal wat de referaten betreft.

De Red.-Gérant stelde tegenover het aangevoerde in de eerste plaats vast, dat deze zaak niet in de Alg. Vergadering te huis behoorde; aan de Redactie waren voor zoover hem bekend was, nimmer dergelijke bezwaren als hier waren te berde gebracht door de Afd. VECHT e. O. kenbaar gemaakt. Om te kunnen beoordeelen of inderdaad het gevaar dreigde, dat de medici zich van het Tijdschrift afwenden, had hij het aantal leden der Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst, het geheele aantal geneeskundigen in NEDERLAND en het aantal abonne's op het Tijdschrift in de laatste 20 jaren in een curve gebracht, die hij ter vergadering demonstreerde. Daaruit bleek, dat het aantal geneeskundigen in NEDERLAND van 1874 tot tot 1886 daalde en eerst in de laatste jaren eenigszins was toegenomen; dat het aantal leden der Maatschappij, vooral in de laatste 11 jaren, vooruit was gegaan, *maar dat het aantal abonne's op het Tijdschrift in die jaren zeer belangrijk gestegen was en veel sneller dan het aantal leden der Maatschappij. Niettegenstaande dus een niet onbelangrijke vermindering van het aantal medici in NEDERLAND een belangrijke vermeerdering van het aantal abonne's op het Tijdschrift. Dat het Tijdschrift dus „zoo weinig voldoet aan de eischen „der praktische medici”, dat dit op de Alg. Verg. der Maatschappij besproken moest worden, kon de Red.Gérant dan ook niet toegeven. De gebreken, die het Tijdschrift aankleven waren echter aan de Redactie niet onbekend en vele pogingen werden telkens in de Redactie-vergaderingen gedaan, om deze te verhelpen, maar niet altijd met succes; dat de H.H. MIJNLIEFF en HERS echter meenen, dat verbetering der referaten gemakkelijk zou te bereiken zijn, had de Gérant met groote belangstelling vernomen; hij hoopte de aanwijzing dier middelen spoedig van die H.H. te mogen ontvangen.*

Prof. KORTEWEG wees op de groote moeilijkheden, die de Redactie daarbij ondervond, omdat de medewerkers zoo weinig blijven volhouden en dat de klinische voordrachten, die men steeds heeft trachten te verkrijgen, nu aan een ander blad worden toegezonden. Hij wijst daarenboven nog op de groote verdiensten van Dr. ZEEMAN ten opzichte van het Tijdschrift.

Nadat de Afdeeling LEERDAM had uitgesproken, dat zij het zeer zoude betreuren, wanneer het Tijdschrift veranderd werd, stelde ROTTERDAM e. O. de volgende motie voor:

De Algemeene Vergadering, waardeerende het streven der Redactie, spreekt den wensch uit, dat de Wetenschappelijke Mededeelingen zooveel mogelijk beantwoorden aan de behoeften der praktische medici.

Deze motie, door VECHT e. O. overgenomen en door den Red.-Gérant aanvaard, werd door de Vergadering met acclamatie aangenomen.

Hiermede was deze bespreking zonder onaangenaamheden afgevoerd.

In NOVEMBER 1893 had de Afdeeling OLDAMBT zich tot de Redactie gewend met het verzoek om het Tijdschrift in *gebrokeerden vorm* uit te geven. Aan dit verzoek kon de Redactie toen niet voldoen, omdat haar gebleken was, dat het Tijdschrift dan afgesneden zou moeten worden gegeven, wat slechts mogelijk was, wanneer de vellen na het drukken eerst gedroogd werden, of dadelijk droog gedrukt werden en dit laatste kon weder niet zonder verandering van het papier. Moesten de vellen na het drukken eerst gedroogd worden, dan zou het Tijdschrift een dag vroeger moeten worden afgedrukt en zou het niet meer mogelijk zijn, om, zooals nu vaak geschiedde, op het laatste oogenblik nog het een en ander in den inhoud te veranderen. De kosten van het in gebrokeerden vorm geven zouden ongeveer f 350.- per jaar bedragen.

Toen echter in MAART 1894 bleek, dat het saldo der exploitatie-rekening van dat jaar medeviel, werd besloten toch aan den wensch van de Afdeeling OLDAMBT te voldoen en op 2 MEI van dat jaar kon de Red.-Gérant aan Dr. HAAKMA TRESLING van die Afdeeling mededeelen, dat aan het verzoek der Afdeeling zou voldaan worden.

OVER DEN FINANCIËLEEN TOESTAND VAN HET TIJDSCHRIFT.

DE jaren na GUYE's aftreden waren uit een financieel oogpunt geen voordeelige jaren, het jaar 1890 uitgezonderd, sloten alle jaren met een nadeelig saldo en dit, terwijl zoowel het aantal abonné's, als de baten van het *Advertentie-blad*, waren toegenomen.

Het laatste jaar onder het Redacteur-Gérantschap van GUYE, 1888, het jaar, waarin de DONDERS-bundel was uitgegeven, sloot met een nadeelig saldo van *f* 435.-, het jaar 1890 gaf een batig saldo van *f* 1246.-, het jaar 1891 een tekort van *f* 244.-, het jaar 1892 een nadeelig saldo van *f* 955.-; het jaar 1893 een nadeelig saldo van *f* 20.- en het jaar 1894 een tekort van *f* 270.- en 1895 eveneens een tekort.

Aan de financiën van het Tijdschrift waren onder het Gerantschap van ZEEMAN en ook van GUYE door de verschillende extra-uitgaven, zware eischen gesteld: Sterfte-atlas, Comptendu van het Int. nationaal Geneeskundig Congres in 1879, DONDERS-bundel, Congres voor Hygiëne en Demographie te 's HAGE enz.

Het ten bate van de Maatschappij veranderde contract, waardoor de toelage, die het Tijdschrift van de Maatschappij ontving voor de laatste minder drukkend was, had op de financiën een ongunstigen invloed gehad en, zooals wij in het Hoofdstuk over de verhouding van Maatschappij en Tijdschrift zagen, zou het daarbij niet blijven, daar de Hoofdbestuurder-Secretaris, die GUYE was opgevolgd, ook het pas onder GUYE gesloten nieuwe contract toch nog te bezwarend achtte.

Daarenboven waren de uitgaven langzamerhand toegenomen: de omvang van het wekelijksche nommer was belangrijk grooter geworden en hiermede waren de kosten voor drukker, papier en honorarium gestegen. Verder had het gebruik van een nieuwe letter een verhooging van een aantal uitgave-posten ten gevolge gehad en bleken er ten slotte ook misbruiken bij uitgever en drukker te zijn ingeslopen.

Tot vermeerdering der inkomsten zag de Redactie voorloopig geen kans: het steeds toenemende aantal abonné's en de lichte vermeerdering van de baten van het Advertentie-blad waren wel lichtpunten, maar niet voldoende om het evenwicht tusschen ontvangsten en uitgaven te herstellen en daar men van verhooging van den abonnements-prijs niet wilde weten, bleef er geen andere uitweg over dan *bezuiniging* in de uitgaven. Er was wel aanleiding om te meenen, dat bezuinigd kon worden: in de eerste plaats had de Red.-Gérant den indruk gekregen, dat de drukkersrekening *te hoog* was geworden; hij had derhalve in een bespreking met de Firma DE ROEVER-KRÖBER en BAKELS bereikt, dat deze ongeveer *f* 300.- op haar rekening zou laten vallen, indien dan een nieuw contract met haar voor vijf jaren zou worden gesloten. Bij informatie bij andere drukkers in AMSTERDAM was gebleken, dat deze allen duurder waren dan de onze.

De *afdrukjes* waren daarenboven een schadepost, nu de schrijvers sedert eenigen tijd

25 afdrukjes *gratis* ontvingen; hiermede was een jaarlijksche uitgave van ongeveer / 600.- gemoeid.

Behalve de drukkers-rekening was ook de rekening van den uitgever te hoog. Het Advertentie-blad, hoewel in omvang toenemende, bracht slechts weinig meer baten voor het Tijdschrift op. Behalve een betere winst-verdeeling moesten ook de *uitgaven* van dit blad verminderd worden.

Wat de drukkerij betreft was in 1890 besloten om met 1° JANUARI 1891 voor de Oorspronkelijke Mededeelingen en de referaten een groote letter te gebruiken en de toen gebruikte groote letter voor de berichten te laten dienen. De proeven daarvan waren door de Redactie goedgekeurd. Dit bracht echter een verhooging van de toelage aan den zetter van / 120.- mede.

Dr. FELTKAMP had wel is waar berekend, dat door die grootere letter per vel druks een geringer aantal letters zoude worden gebruikt en dat men dus per vel *minder* zou behoeven te betalen; maar dit was theorie! De drukkerij rekende ons voor, dat door die grootere letter ook de zetloonen naar de hoogte waren gegaan en dat men dus voor het vel groote letter in plaats van / 21,55 nu / 22,15 moest rekenen en voor het vel kleine letter, in plaats van / 23,55 nu / 25,15! Oorspronkelijk had de drukkerij zelfs veel meer gevraagd, maar door onderling overleg was men tot het genoemde bedrag gekomen. Door de drukkerij was bij het overleg over de nieuwe letter niet op de meerdere kosten gewezen.

De *uitgever* had aan Dr. ZEEMAN medegedeeld, dat ook hij verhooging zou moeten vragen, maar had, na den ernstigen raad van ZEEMAN om dat niet te doen, hiervan weer afgezien.

Bij de bespreking van vermindering der uitgaven, was in de eerste plaats aangeraden een goedkoopere papiersoort te gebruiken en in de tweede plaats op een vermeerdering van de baten uit het Advertentie-blad aangedrongen. De uitgever had hiervan reeds werk gemaakt door zich aan te sluiten bij een groote buitenlandsche firma voor de plaatsing van advertenties; als gevolg daarvan was reeds een grooter aantal advertenties van buitenlandsche badplaatsen toegestroomd. Ten slotte had de Red.-Gérant er over gedacht om tijdelijk de gelegenheid tot praenumeratie af te schaffen. (SEPTEMBER 1892).

Dit laatste vond echter geen bijval in de Redactie.

Men wilde evenwel trachten te bezuinigen door beperking van den omvang van de toegezonden bijdragen; hierdoor zou op drukken, papier en honorarium worden bespaard en verzocht den Gérant in dien geest in een volgende vergadering een voorstel te doen.

Als uitvloeisel hiervan deelde de Gérant in de NOVEMBER-vergadering mede, dat eenige bezuiniging zou kunnen worden verkregen door het honorarium boven de 8 pagina's van / 2.- tot / 1.- te brengen; maar daarmede zou voor 1890 slechts / 40.- en voor 1891 slechts / 200.- bezuinigd zijn geworden, een onbeteekenend bedrag dus en vrijwel algemeen was men van meening op die wijze niets te kunnen bereiken.

De Redacteur-Gérant was niet zoo pessimistisch voor de toekomst als vele andere leden der Redactie. Hij meende, dat, wanneer het aantal abonné's bleef toenemen, zooals het in de laatste jaren gedaan had, het Advertentie-blad meer baten zou gaan afwerpen en de papier-rekening verminderd werd, dat men dan de nadeelige saldo's spoedig zou te boven komen, vooral als dan geen Algemeen Naam-register meer gemaakt werd, dat groote kosten voor correctie met zich bracht 1). Ook zou het overweging verdienen om wat minder Congres-verslagen te geven, hoewel hierbij in aanmerking moest worden genomen, dat de *Geneeskundige Courant* wel geregeld afgevaardigden naar de Congressen zond.

1) Dit is echter tot en met 1920 nog blijven bestaan. In de laatste jaren wordt slechts één Algemeen Register gegeven.

De drukkers-rekening bleef een hoogen post vormen, omdat ook in dit jaar verscheidene groote stukken moesten gezet worden of reeds gezet waren.

Met het afschaffen van het gratis verstrekken van afdrukjes kon men echter alvast een begin maken en dit zou dus een der punten zijn, die aan de Algemeene Vergadering van 1893 zou worden voorgesteld.

In de MAART-vergadering vroeg Prof. v. HAREN NOMAN, naar aanleiding van de bezuinigingsbesprekingen, of het niet gewenscht zou zijn, dat de uitgever tevens drukker van het Tijdschrift was en bijv. de FIRMA DE ROEVER-KRÖBER EN BAKELS daarvoor uit te noodigen; men zou dan niet twee firma's hebben, die ieder een deel van de winst kregen.

Daar de FIRMA BAKELS zelf wel eenige contrôle noodig had, kon de Voorzitter zich daarmede niet vereenigen.

Zou het dan niet goed zijn, om een boekhouder aan te stellen in plaats van den uitgever? In een loopende zaak als het Tijdschrift is, kan men wellicht met zulk een boekhouder volstaan, zoo dachten enkele der Redactie-leden. De Red.-Gérant meende echter, dat men zich met al dergelijke, toch niet behoorlijk doordachte maatregelen veel moeite op den hals zou halen, verklaarde zich echter bereid om het advies van Prof. v. HAREN NOMAN te volgen en met een oud-uitgever de geheele financieele positie van het Tijdschrift eens te gaan bespreken.

Van een bezuiniging op het jaarlijksche diner, waarvan een der leden een balletje opwierp, wilde men niets weten.

Besloten werd dat de Red.-Gérant het advies van den Heer NOOTHOVEN VAN GOOR, den bekenden oud-uitgever, zou gaan inwinnen.

Over die besprekingen werd in de MEI-vergadering rapport uitgebracht.

De Heer NOOTHOVEN VAN GOOR, die geheel belangeloos de Redactie ter wille was, had, na nauwkeurig inzicht genomen te hebben van de inkomsten en uitgaven van het Tijdschrift, als zijn meening geuit, dat de minder goede financieele uitkomst van het beheer van het Tijdschrift gezocht moest worden in het gebruik *van de betere letter*, die men een jaar geleden had gekozen, *zonder tevens den abonnements-prijs te verhoogen*; dit laatste had men toen moeten doen. Er moest dus op het drukken van het Tijdschrift bezuinigd worden en hij kon daarvoor geen beteren raad geven dan om de interlinea tusschen de regels te laten vervallen en het Tijdschrift dus zoo-genaamd „plat te laten drukken”. Dit zou o.a. een bezuiniging in papier en in honorarium geven. Verder meende hij, dat men veel meer profijt van het Advertentie-blad kon trekken. Den tegenwoordigen uitgever achtte hij daarvoor echter niet de geschikte persoon, nu deze dit al niet veel eerder had begrepen. Het geven van gratis-afdrukjes achtte hij uit den boeze en hij vond de papier-rekening, de gebruikte papiersoort in aanmerking genomen, veel te hoog.

Na uitvoerige discussie over deze punten besloot de Redactie, hoewel niet zeer enthousiast over het denkbeeld van het plat-drukken, om aan de Algemeene Vergadering het volgende voor te stellen:

- 1°. *Het honorarium voor de oorspronkelijke stukken te stellen op f 1.- per pagina;*
- 2°. *Van 1° Juli af een proef te nemen met het „plat-drukken” van het Tijdschrift;*
- 3°. *Goedkooper papier te gebruiken van dezelfde tint als het nu gebruikte;*
- 4°. *Geen gratis-verstrekken meer van de afdrukjes;*
- 5°. *Uitbreiding aan het Advertentie-blad te geven.*

Het was een rumoerige zitting, dien 11en JUNI 1893, toen de voorstellen in de Algemeene Vergadering werden behandeld. De Red.-Gérant had uit naam der Redactie de voorstellen

voor deze vergadering, die het uitvloeisel waren van het aan de Redactie gegeven advies tot bezuiniging, op den oproepingsbrief laten drukken.

Het gewichtigste punt van deze voorstellen was de vraag of het Tijdschrift voortaan niet „plat gedrukt” moest worden. De Gérant had een aantal plat gedrukte pagina's rond gegeven met daarbij dezelfde pagina niet plat gedrukt ter vergelijking.

Toen dit punt aan de orde kwam, maakte de Gérant een slechte beurt! Er steeg een storm van verontwaardiging uit de vergadering op. Behalve SPRONCK, die er op wees, dat dit plat drukken in buitenlandsche tijdschriften zeer vaak gedaan werd, was eigenlijk niemand met dit voorstel ingenomen. TREUB hief voor de leden met welwillende verontwaardiging zulk een plat gedrukte pagina met duim en wijsvinger aan een punt in de hoogte en vroeg wat hij met zulk een vies papiertje doen moest. „Niet plat drukken,” riep hij uit, „maar een hoop „van dien rommel, die in het Tijdschrift voorkomt er uit!” Ik hoor het hem nog zeggen.

ZEEMAN, v. ITERSON, KORTEWEG vielen hem bij en wilden langdradige specialistische stukken uit het Tijdschrift weren, ook verenigings-verslagen enz. GUYE wilde al deze voorstellen, als niet voldoende toegelicht aan de Redactie terugzenden, om ze met een toelichting in het volgende jaar weer terug te zien.

Er was electriciteit in de lucht!!

STOKVIS wilde geen bezuiniging op die wijze maar verhooging van den abonnements-prijs: het Tijdschrift moest geen cadeaux geven, wanneer het die niet betalen kon.

Het voorstel zelf werd platgedrukt en verdween van de Agenda.

Nu alle kracht op het verwerpen van dat netelige punt was verbruikt, werden alle andere voorstellen: verminderen van het honorarium, niet meer gratis geven van afdrukjes enz. met acclamatie aangenomen.

Het jaarlijksche middagmaal deed alle geprikkelde stemmingen weer verdwijnen; het was niet zonder reden, dat indertijd het voorstel om dit diner af te schaffen, was verworpen!

SNELLEN had in die Alg. Verg. de meening uitgesproken, dat het eigenlijk niet noodig was, dat het Tijdschrift winst maakte, maar daartegenover had de Red.-Gérant uiteengezet, dat het in den loop van het bestaan van het Tijdschrift gebleken was, dat het hebben van eenig reserve-kapitaal wel zeer gewenscht was en dat ook in het vervolg nog wel eens noodig zou blijken te zijn hier en daar ondersteuning te geven. Hij herinnerde daarbij aan het woord van GUYE, dat het kapitaal van het Tijdschrift zóó groot moest zijn, dat het Tijdschrift, zonder inkomsten, een geheelen jaargang zou kunnen financieren.

Men ging dus weer met goeden moed de toekomst tegemoet. De stemming was in het algemeen niet te pessimistisch geweest en men meende ook, na de mededeelingen van den Red.-Gérant, dat het mogelijk zou zijn door strenger toezicht te kunnen bezuinigen.

Een begin daarmee was reeds eerder gemaakt bij het *papier-verbruik*, het was den Gérant reeds in het vorig jaar gebleken, dat de drukkerij met het papier zeer onzuinig omging; bij het nagaan van een gespecificeerde opgave van dit verbruik, had hij gevonden, dat bijv. voor proefpapier van één nummer ongeveer 20 x meer papier werd gebruikt dan het geheele nummer groot was! Op 4 Riem papier had hij eenmaal bevonden, dat 2 Riem voor *inschiet* (verknoeide vellen) gebruikt was; voor overdrukjes was ruim 5 Riem meer gebruikt, dan volgens berekening voor die overdrukjes noodig waren geweest enz.

Hij had daarom sedert eenigen tijd ingesteld, dat hij elke week een gespecificeerde opgave van het papierverbruik voor elk nummer moest ontvangen, zoodat dit misbruik in allen geval niet meer kon voorkomen.

Verder was aan den uitgever, die het papier leverde, opgedragen om geen papier aan

de drukkerij meer af te leveren dan tegen ontvang-bewijs, wat merkwaardigerwijze te voren ook niet geschiedde.

PAPIERVERBRUIK.

189 .

Tijdschrift $\frac{3}{4}$ blad	oplage met leggers	
	en overlevering $\frac{1}{100}$ Ex. met inschiet	5 Riem 400 Vel.
Extra Nummers.	»	»
Overdrukken.	»	130 »
Proefpapier	»	38 »

Te zamen 6 Riem 68 Vel.
1 Week Reporter 3 " 100

9 - 168 "

DE ROEVER KRÖBER-BAKELS.

Wij vermeldden reeds, dat men er over gedacht heeft om het zenden van correspondenten voor het Tijdschrift naar Congressen te beperken, maar dat men daarvan teruggekomen was, niet alleen wegens het belang dat in een behoorlijke vertegenwoordiging gelegen was, waardoor de lezers op de hoogte werden gehouden van hetgeen op die congressen behandeld werd, maar ook om hierin niet bij andere tijdschriften ten achter te staan.

Dat men in die dagen den indruk had dat het Tijdschrift op dit punt zeer actief was, blijkt uit den aanhef van een correspondentie uit die dagen, waarin men leest: „ge hebt het weten „gedaan te krijgen, dat op den wijden aardbodem geen Geneeskundig Congres bijeenkomt, „zonder dat ge er een der draden van uw web hebt heengesponnen”.

De correspondent was Dr. H. ZWAARDEMAKER, de betreurde medewerker, wiens steeds goed doordachte adviezen in de vergaderingen, in menige lastige questie den juisten weg gewezen hebben.

Onder den opvolger van den Red.-Gérant werden de Congressen van wege het Tijdschrift niet minder druk bezocht. Ook STRAUB hechtte daaraan groot gewicht.

Men weet, dat sinds 1862 aan Dr. J. P. GILDEMEESTER de mantels van de aan het Tijdschrift toebehoorende Effecten ter bewaring werden gegeven. Toen Dr. GILDEMEESTER,

wegens zijn vertrek uit AMSTERDAM, verzocht had van die bewaring ontheven te worden, werd deze aan Dr. J. ZEEMAN toevertrouwd. Deze verklaarde zich daartoe bereid en betuigde zijn dank „voor het vertrouwen, dat de Vereeniging blijkt te stellen in zijn soliditeit en „in die van zijn brandkast”. Toen ook ZEEMAN daarvan wenschte ontslagen te worden, werden de mantels aan Dr. C. C. DELPRAT ter bewaring gegeven. Sedert dien berustten zij in een safe bij de FIRMA H. OYENS EN ZONEN te AMSTERDAM, waarvan Dr. DELPRAT den sleutel had. Jaarlijks vóór de Algemeene Vergadering der Vereeniging werd op zijn verzoek door de beheerende redacteurs het aantal der allengs toegenomen mantels gecontroleerd en de accoord-bevinding aan de Vergadering medegedeeld.

Het kapitaal der Vereeniging heeft in den loop der jaren aan vele schommelingen blootgestaan door de verschillende bijdragen, die zij voor verschillende wetenschappelijke ondernemingen gaf: Sterfte-Atlas; Int. Gen. Congres Amsterdam; Donders' bundel enz. Het bedroeg na afloop van de eerste 50 jaren ongeveer / 14000.—.

In 1930 werd, naar aanleiding van eene bespreking over het al of niet stichten van een Pensioen-fonds, besloten de Effecten in open-bewaargaving bij De Ned. Bank te deponeren; hetgeen in de maand OCTOBER 1930 is geschied.

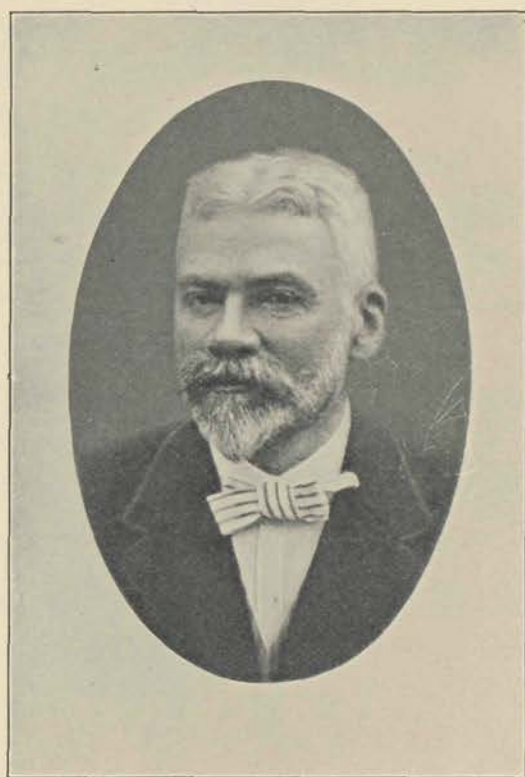
HOOFDSTUK VI.

HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT
VOOR GENEESKUNDE

ONDER HET RED.-GÉRANTSCHAP VAN

PROF. DR. M. STRAUB.

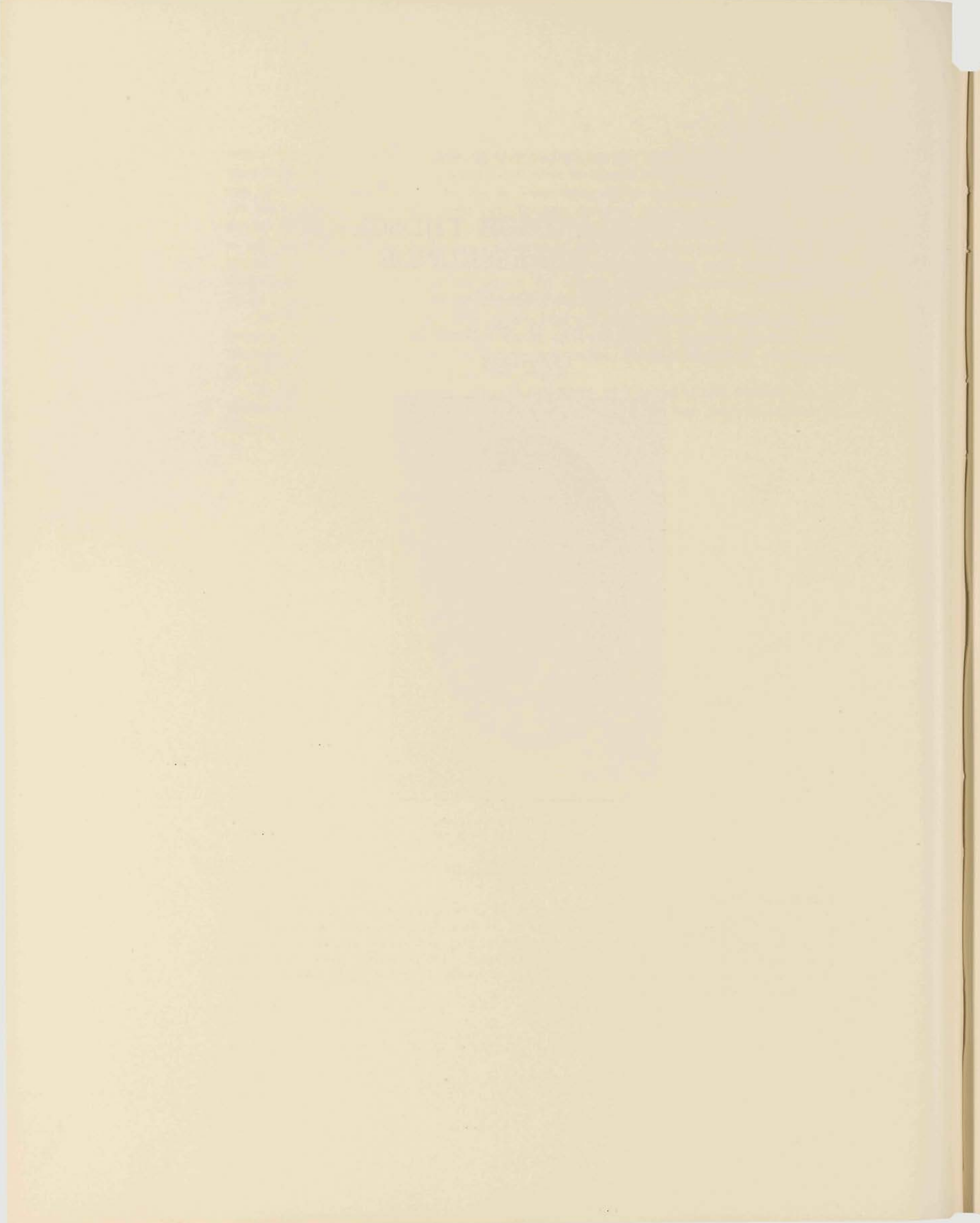
1896—1903.

M. Straub

Curriculum vitae:

Geb. POORTUGAAL, 19 AUG. 1858. H. B. S. 5-j. c. 's GRAVENHAGE 1870—1875; Mil. Geneesk. Stud. AMSTERDAM 1875; arts 1882. Off. v. Gez. UTRECHT 1882; werkte 1887 bij R. KOCH, BERLIJN; 1889 bij PASTEUR, PARIJS; doctor hon. causa LEIDEN; Buitengew. hoogleeraar AMSTERDAM. 1895. Gewoon hoogleeraar 1 JANUARI 1896. Red.-Gérant, later te Beherend Redacteur Ned. Tijdschr. v. Geneeskunde 1896—1903. Voorzitter Natuur- en Geneesk. Congres 1915. Overl. 14 APRIL 1916.

INHOUD.

HET REDACTEUR-GÉRANTSCHAP VAN PROF. DR. M. STRAUB.

Secretaris der Redactie P. MUNTENDAM.

VORM EN INHOUD VAN HET TIJDSCHRIFT.

Hoofd-artikelen. Oorspronkelijke Mededeelingen. Referaten. Overzicht van Maandschriften. Therapeutische Nieuwsberichten. Berichten. Diversen. Verslagen van Vereenigingen. Congressen.

HERZIENING VAN HET REGLEMENT VAN HET TIJDSCHRIFT.

Statuten en Huishoudelijk Reglement. Koninklijke goedkeuring.

VERHOUDING TUSSCHEN TIJDSCHRIFT EN MAATSCHAPPIJ.

Financiën. Centrale Commissie voor de Beroepsbelangen. Raad van Redacteuren.

CONTRACT MET DRUKKERIJ.

ONDERSTEUNING DOOR TIJDSCHRIFT. *Jubilea. Voorbereiding der Opuscula.*

HET TIJDSCHRIFT ONDER REDACTIE VAN PROF. DR. M. STRAUB.

1896—1903.

WIJ deelden in het vorige hoofdstuk mede, dat in de vacature voor Redacteur-Gérant van het Tijdschrift, ontstaan door het aftreden van Dr. C. C. DELPRAT, voorzien werd door de benoeming van Prof. Dr. M. STRAUB.

STRAUB was in 1896 tot gewoon hoogleeraar in de Oogheekunde aan de Universiteit van AMSTERDAM benoemd. Door deze benoeming bleef hij voor die Universiteit behouden en wees hij het beroep naar LEIDEN af. Hij was nog geen lid van de Vereeniging toen zijn benoeming tot Redacteur-Gérant (met algemeene stemmen) plaats had.

In JANUARI 1896 trad hij als zoodanig in functie.

Al dadelijk in de eerste Redactie-vergadering bleek, dat STRAUB de leiding van het Tijdschrift niet alleen in naam, maar ook inderdaad in handen zou nemen.

De Redactie bestond uit: Prof. M. STRAUB, Prof. A. A. G. GUYE, Dr. H. KLINKERT, Prof. J. A. KORTEWEG, Prof. C. WINKLER, Prof. W. EINTHOVEN, Dr. C. C. DELPRAT.

Dr. T. E. W. FELTKAMP had als *plaatsvervangend Redacteur-Gérant met adviseerende stem* zitting in de Redactie.

De Redactie-vergaderingen werden als gewoonlijk op ZONDAG, ten huize van den Redacteur-Gérant gehouden. More majorum vereenigde deze, met Mevr. STRAUB, de leden te zijnen huize vooraf aan een lunch.

Evenmin als zijn beide onmiddellijke voorgangers hield STRAUB zich aan de bepaling van het Reglement om *elke* maand een Redactie-vergadering te houden.

Zooals wij in den loop van de geschiedenis van het Tijdschrift in die jaren zullen zien, werden door STRAUB in den gang van zaken verschillende betrekkelijk ingrijpende veranderingen voorgesteld; een frissche wind woei door de Redactie.

In de eerste door hem geleide Redactie-vergadering, FEBRUARI 1896, riep hij den steun van de Redactie in om:

- 1°. de loopende zaken gaande te houden;
- 2°. de voeling met het verleden van het Tijdschrift te bewaren, dat hem als nieuweling in de Redactie en in de Vereeniging onbekend was;
- 3°. hem te helpen bij het voorbereiden en het ten uitvoer brengen van kleine, door hem noodig geachte hervormingen.

De door hem gewenschte hervormingen bleken zoowel de hoofd-artikelen te betreffen als de referaten en de berichten; ook nieuwe rubrieken wenschte hij in te voeren.

Gedurende zijn Gérantschap werd daarenboven het oude, nog uit 1883 dateerende *Reglement der Vereeniging* omgezet in *Statuten* en *Huishoudelijk Reglement*, op welke eerste de Koninklijke Goedkeuring werd gevraagd en verkregen.

Een vaste lijn werd in dit alles door hem gevolgd en wij mogen met gerustheid verklaren, dat het Gérantschap van STRAUB een zegenrijken invloed gehad heeft op de ontwikkeling van het Tijdschrift.

De moeilijkheden werden hem echter, vooral in de laatste jaren van zijn beheer, niet gespaard.

Vóórdat deze evenwel begonnen, had STRAUB reeds in de OCTOBER-vergadering der Redactie in 1898 te kennen gegeven, dat hij, nu hij de richting had kunnen aangeven, waarin hij het Tijdschrift gaarne bestuurd zag, zijn Redacteur-Gérantschap wenschte neer te leggen; de reden waarom hij het indertijd had aangenomen achtte hij nu vervallen en zijn andere werk, waaraan hij zijn geheele kracht moest geven, riep hem nu. Hij had ook de overtuiging gekregen, dat zij gelijk hadden, die indertijd er op aangedrongen hadden om aan het hoofd van het Tijdschrift iemand te stellen, die zijn *geheelen* tijd of ten minste een zeer groot deel van zijn tijd aan het Tijdschrift kon geven en hij meende, dat dit te bereiken zou zijn, wanneer men voor zulk een nieuwen titularis een ruim salaris — bijv. f 3000.— — beschikbaar stelde, een financieele opoffering, die het Tijdschrift zich zeer goed kon getroosten.

Het voortijdig bedanken, was, zooals men ziet een chronische kwaal van de Red. Gérants geworden! ZEEMAN heeft tot vier maal toe verzocht van het Gérantschap ontheven te worden; GUYE deed dit reeds, toen hij nog geen jaar in functie was en ook zijn opvolger wilde, na een paar jaren Red. Gérant geweest te zijn Dr. FELTKAMP tot Gérant benoemd zien.

Dat STRAUB dus, na drie jaren de teugels van het bewind aan een ander wilde overgeven, was niet buitengewoon.

Het spreekt van zelf, dat de Redactie er geen oogenblik aan dacht, om STRAUB, dien men nu aan het werk gezien had, los te laten.

Dat het STRAUB moeilijk viel om het vele werk, dat het Tijdschrift gaf, alleen af te doen, begreep men zeer goed, maar dan moest een ander remedie gezocht worden en den Gérant een medicus ter zijde gesteld worden, die het gewone routine-werk van hem kon overnemen.

ZEEMAN stelde voor om met ingang van 1st JANUARI 1899 een bedrag van f 2000.— voor dit doel ter beschikking van den Gérant te stellen.

Van alle kanten wees men er op, dat het niet wenschelijk was, om nu de nieuwe, door STRAUB ingevoerde regelingen nog zoo kort bestonden en nog niet geheel geconsolideerd waren, een anderen stuurman aan het roer te zetten. *Don't change horses 'mid stream.*

Men zou desnoods een hulpkracht voor één jaar kunnen aanstellen om te zien of dit werkelijk niet een oplossing zou zijn om STRAUB te behouden.

De verbeteringen, die STRAUB in die eerste jaren van zijn Gérantschap aangebracht had, waren: 1°. beperking van het aantal bladzijden van den jaargang:

in 1895 bedroeg het aantal bladzijden	2564,
in 1896	2108,
in 1897	2216,
in 1898	2214,
maar, in 1899	2528;

2°. het instellen van extra-bezoldigde, ongeteekende hoofd-artikelen; 3°. het sluiten van een nieuwe overeenkomst met den uitgever VAN ROSSEN over de verdeling van de winst van het Advertentie-blad; 4°. het toekennen van meerdere tijdschriften aan de vaste-medewerkers; 5°. nieuwe overeenkomst met de drukkerij en het toekennen van reis- en verblijfkosten aan de correspondenten voor binnen- en buitenlandsche geneeskundige congressen.

Hoewel STRAUB er op wees, dat van hem verder geen nieuwe plannen meer verwacht konden worden en dat een nieuwe kracht wellicht weder nieuwe denkbeelden zou kunnen aan de hand doen, stemde hij er in toe om, wanneer geen geschikte opvolger te vinden zou zijn, te beproeven op de door ZEEMAN voorgestelde wijze als Red.-Gérant aan te blijven en te zoeken naar iemand, die naast hem het loopende werk kon doen.

In de daarop volgende MEI-vergadering der Vereeniging, 1899, lichtte hij bij de Begroting voor dat jaar de verhooging van den post der Redactie-uitgaven toe. Die was het gevolg van een door de Redactie bij de Alg. Vergadering in te dienen voorstel, om een medicus naast hem aan te stellen als *Secretaris der Redactie* op een salaris van f 1200.— en aan de tegenwoordige Secretaresse, Mej. E. JAS, de eerste correctie en het maken van het jaarlijksche Register op te dragen.

Zijn vroeger denkbeeld, om een nieuwen Red.-Gérant te benoemen op een salaris van f 3000.— zal dan voorloopig in de pen blijven.

Nadat een voorstel van TILANUS was *verworpen*, om het salaris van den Gérant te verhoogen en aan hemzelve dan over te laten voor een hulpkracht te zorgen, werd het voorstel van de Redactie als voorloopige regeling aangenomen.

Tot Secretaris der Redactie werd P. MUNTENDAM benoemd.

In de daarop volgende MEI-vergadering der Vereeniging, 1900, was nu weder als No. 7 op de Agenda geplaatst: de benoeming van een Red.-Gérant, met ingang van 1° JULI 1900 af, in plaats van STRAUB, welke nieuwe functionaris de helft van zijn werkkraft aan het Tijdschrift zou moeten geven en daarvoor een salaris van f 3000.— zou ontvangen, zoodat het Tijdschrift niet meer een bijzaak bij het overige werk zou zijn. Voorgesteld werd om als zoodanig P. MUNTENDAM te benoemen.

Dit voorstel werd van verscheidene zijden bestreden: eenerzijds was men bevreesd daarmee een beroeps-Gérant te verkrijgen, aan wien men voor langen tijd zou gebonden zijn; anderzijds wilde men liever een Secretaris met een ruim salaris *naast* STRAUB benoemen; weer anderen (SNELLEN) wilden twee Redacteur-Gérants benoemen, die het werk dan konden verdeelen.

STRAUB had blijkbaar deze bezwaren tegen zijn voorstel niet verwacht en de Redactie verzocht daarom, tijdens de beraadslaging, schorsing der Vergadering ten einde zich te kunnen beraden over haar houding. Na heropening der vergadering stelde de Redactie voor twee Red.-Gérants te benoemen, waarvan de een een salaris van f 2500.— en de andere een van f 500.— zou ontvangen. Dit voorstel, in dien geest gewijzigd, dat er 2 Red.-Gérants zullen benoemd worden met een *gezamenlijk*, door de Redactie zelve te verdeelen, salaris van f 3000.— werd als voorloopige regeling aangenomen, nadat STRAUB verklaard had, dat deze regeling voor niet langer dan 1½ jaar zou gelden; daarna zou men van weerszijden weder vrij zijn.

Tot eersten Red.-Gérant werd daarop STRAUB, tot tweeden de Arts P. MUNTENDAM benoemd.

Curriculum vitae van P. MUNTENDAM: Geb. 1867, AMSTERDAM; Gymnasium AMSTERDAM; Stud. AMSTERDAM 1886; arts examen in 1895; assistent PROF. STRAUB 1896; als oogarts in AMSTERDAM gevestigd 1897; Secretaris der Redactie 1899; 2e Redacteur-Gérant 1900. Overleden te BUSSUM 1927.

Door deze benoeming verviel het plaatsvervangend Red.-Gér.-schap van Dr. T. E. W. FELTKAMP. Deze werd nu in plaats van STRAUB, die als lid der Redactie voor AMSTERDAM voorgesteld was, tot lid der Redactie benoemd.

Aan den 2en Red.-Gérant werd de geheele dagelijksche administratie en correspondentie

opgedragen; alle stukken en brieven moesten aan diens bureau te zijnen huize worden toegezonden. Het werk van den 1en Red.-Gérant was niet dadelijk onder woorden te brengen, maar hij zal toezicht op den geheelen gang van zaken en de *leiding* in handen hebben.

In de vergadering van 1898 maakte Prof. v. IERSON de opmerking, dat er in 1897 *slechts 4 Redactie-vergaderingen* waren gehouden en dat, hoewel hij begreep, dat niet maandelijks behoefde vergaderd te worden, zooals het Reglement voorschreef, het getal 4 toch wel het minimum moest zijn.

De Red.-Gérant gaf toe, dat dit wel zeer weinig was geweest, maar dat toch telkens vergaderd werd wanneer er iets te bespreken was en dat sedert 1884 nooit maandelijks vergaderd was: nu eens 4 maal in het jaar, dan eens 7 maal; wanneer men die cijfers door elkander nam, mag men aannemen, dat de 7 vergaderingen een soort compensatie vormen van de 4. En wat het reglementaire aantal

betreft wilde hij opmerken, dat het Reglement, dat van 1883 dateert, wel heelemaal niet meer op de tegenwoordige toestanden past en dat daarmede, zoowel door hem als door zijn twee voorgangers dikwerf de hand gelicht had moeten worden. Het was dus wenschelijk het Reglement te herzien en STOKVIS drong daar dan ook zeer op aan.

STRAUB beloofde „dit in het laatste jaar van zijn Gérantschap te zullen ter hand nemen, „zoodat er te bekwamer tijd een voorstel van dien aard van de Redactie te verwachten was.”

Over den verderen loop dezer zaak zullen wij in een andere paragraaf handelen.

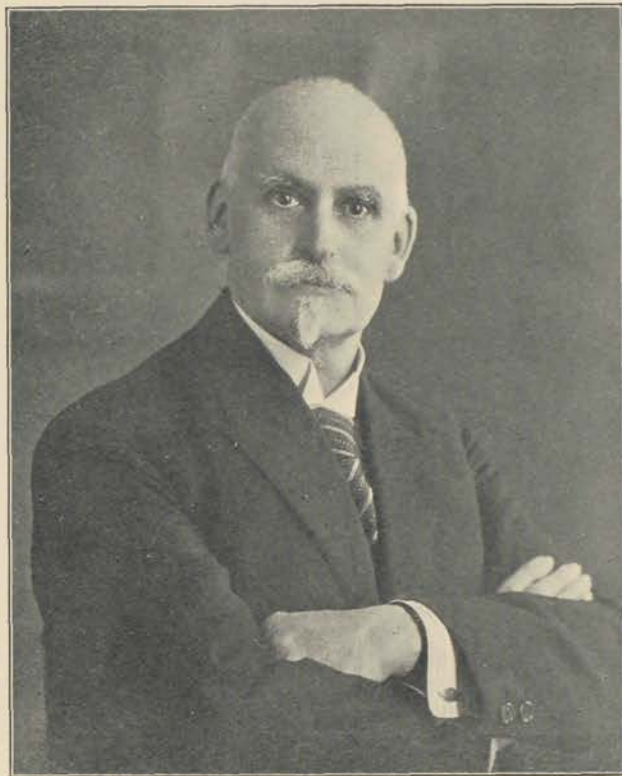
STRAUB heeft zijn voornemen om in 1900 af te treden niet ten uitvoer kunnen brengen: de herziening van het Reglement en de daarmede samenhangende ontwerpen voor Statuten en Huishoudelijk Reglement vroegen meer tijd dan voorzien was en daarenboven hielden twee belangrijke zaken hem van zijn voornemen terug.

In de eerste plaats de belangrijke plannen voor de viering van het 50-jarig bestaan van het Tijdschrift in 1907, waartoe hij het initiatief nam en ten slotte de moeilijke strijd, die in 1902 ontbrandde over de verhouding tusschen het Tijdschrift en de Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst.

Wij zullen beide onderwerpen in afzonderlijke paragrafen behandelen.

In JANUARI 1904 legde STRAUB, na een bijna achtjarig Gérantschap, de leiding van het Tijdschrift neer en gaf die over in de handen van Prof. H. BURGER.

STRAUB's Gérantschap is een veelbewogen tijd voor het Tijdschrift geweest, zoowel ten opzichte der inwendige aangelegenheden als ten opzichte van de verhouding tot de

P. MUNTENDAM.

Maatschappij. De rustige en voorname wijze, waarop hij dezen moeilijken strijd gevoerd heeft, heeft er zeker niet weinig toe bijgedragen om dezen in den goeden toon en de verhouding tusschen Tijdschrift en Maatschappij in het rechte spoor te houden.

Eenige zaken, die STRAUB zich had voorgenomen, heeft hij ter definitieve afwerking aan zijn opvolger overgelaten; dat is vooreerst het samenstellen van een *Algemeen Register* van de Oorspronkelijke Bijdragen in het Tijdschrift over de laatste 50 jaren en ten tweede de *jubiläum-uitgave* bij het 50-jarig bestaan van het Tijdschrift; aan deze laatste bleef hij echter ook na zijn aftreden nog medewerken.

In de Redactie-vergadering van OCTOBER 1903 herhaalde STRAUB zijn voornemen om zijn functie als 1e beheerende Redacteur neer te leggen. Het was te begrijpen, dat hij na de veelbewogen dagen van zijn Gérantschap, niet voortdurend tijd kon blijven vinden voor de daaraan verbonden bemoeiingen, dien hij aan zijn eigenlijk werk als hoogleeraar onttrekken moest.

Het was echter niet gemakkelijk om een opvolger aan te wijzen. Het lag voor de hand om het Gérantschap aan den 2en Red.-Gérant P. MUNTENDAM aan te bieden; maar MUNTENDAM was eigenlijk voor het werk, waaraan hij nu reeds zoo vele jaren zijn krachten had gegeven, onmisbaar en men wilde hem dus liever op die plaats laten. Het liefst zou men een ander lid der Vereeniging in STRAUB's plaats aanwijzen, want met het stelsel, dat nu goed voldaan had, wilde men niet breken. Verschillende namen werden genoemd: TREUB, WERTHEIM, SALOMONSON, KOUWER; deze laatste, voor het geval men het niet noodzakelijk vond dat de Red.-Gérant in AMSTERDAM woonde. Men vreesde echter wel, dat zij zich geen van allen beschikbaar zouden stellen; hetgeen dan ook al spoedig bleek het geval te zijn.

In het eind van het jaar kwam in een buitengewone Alg. Verg. der Vereeniging, welke ook voor andere aangelegenheden belegd was, de vervanging van STRAUB ter sprake. STRAUB had reeds in de OCTOBER-vergadering der Redactie medegedeeld, dat hij geen bepaald voorstel kon doen voor een vervanger en dit was in een door de beide Redacteur-Gérants geteekend schrijven aan de leden der Redactie op 3 OCTOBER medegedeeld.

Maar . . . toen de nood het hoogst was, stond BURGER op de bres, zooals een braaf burger betaamt! In de NOVEMBER-vergadering bracht STRAUB het heuglijke bericht, dat BURGER zich uit eigen beweging had aangeboden om het 1e Redacteur-Gérantschap te aanvaarden!

De Redactie besloot met *algemeene stemmen* om hem als 1en Red.-Ger. aan de Algemeene Vergadering voor te stellen. Tevens werd in die Redactie-vergadering de plaatsvervangende van den 2en Red.-Gérant geregeld wanneer deze met vacantie was of nu en dan de Redactie op een buitenlandsch Congres vertegenwoordigde. BURGER kon zich hier niet voor beschikbaar stellen en men besloot dus op de Begroting voor 1904 een post van / 100.- voor de *vervanging* uit te trekken.

In 1900 werd het Gérantschap over twee Redacteur-Gérants verdeeld. Zij teekenden de notulen en de stukken der Vereeniging echter steeds als *Voorzitter* en *Secretaris* van het *Bestuur*.

Bij de omzetting van het oude Reglement in Statuten en Huishoudelijk Reglement is in Art. 8 van het Huishoudelijk Reglement gezegd: „*de redactie bestaat uit één of twee beheerende redacteuren en zes andere leden enz. enz.*”

In de oproepingsbriefjes voor de Algemeene Vergaderingen wordt echter steeds gesproken van de verkiezing van een „*eersten en tweeden Redacteur-Gérant*”.

BURGER zelf wordt in 1903 gekozen tot „eersten Redacteur-Gérant”.

Ik heb een oogenblik gemeend, dat de benaming „beheerende redacteurs” in plaats van het meer elegante „Redacteur-Gérants” aan den invloed van BURGER moest worden toegeschreven, maar tot mijn groote voldoening zie ik, dat ik hem ten onrechte daarvan verdacht heb, immers in de door hem geteekende oproepingen voor de Alg. Vergaderingen van 1904 en volgende wordt steeds van de benoeming van den „*ersten en tweeden Redacteur-Gérant*” gesproken.

Wie den leelijken titel van „beheerende redacteurs” verzonnen heeft, die gelukkig weinig gebruikt wordt, is mij niet bekend. Het is misschien maar beter daar geen onderzoek naar te doen.

In de Buitengewone Vergadering der Vereeniging op 22 NOVEMBER 1903 werd BURGER met applaus tot ien Redacteur Gérant benoemd. Bij zijn dank voor het in hem gestelde vertrouwen bracht deze tevens hulde en dank aan STRAUB voor het zeer vele, dat deze in het belang van het Tijdschrift gedaan had. BURGER had als lid der Redactie STRAUB gedurende drie jaren van nabij werkzaam gezien en steeds groote bewondering gevoeld voor alles wat hij als zoodanig deed. Zijn groote mate van initiatief, zijn organiseerend talent en zijn tact om de vele onaangenaamheden, waaraan de Redactie dikwijls bloot staat, over zijn hoofd te laten gaan, hadden BURGER's bewondering opgewekt.

In de laatste Redactie-vergadering van 1903, DECEMBER, onderstreepte WENCKEBACH, die in de vorige vergadering niet had kunnen aanwezig zijn, deze woorden nog eens.

Het spreekt wel van zelf, dat men STRAUB niet met den stillen trom liet vertrekken. Een groot aantal leden der Vereeniging boden hem en Mevr. STRAUB, den 21sten FEBRUARI 1904 een diner aan in het Hôtel de l'Europe. Hierbij werd hem een door Prof. TE WINKEL in het oud-Hollandsch gestelde en door GREVENSTUK calligraphisch bewerkte oirkonde aangeboden. De gediensstige CHRISTINE, die bij de lunches achter de tafel stond, stond hier in effigie op de tafel.

Elk der aanwezigen vond zijn karakteristieke eigenschappen op zijn naamkaartje vermeld.

VORM EN INHOUD VAN HET TIJDSCHRIFT.

Hoofd-artikelen.

IN de APRIL-vergadering der Redactie in 1896 zette STRAUB zijn plannen voor hervorming van den inhoud van het Tijdschrift uiteen. Hij wenschte in de eerste plaats, dat de *Redactie* korte *Hoofd-artikelen* van 1—2 pagina's, tegen een honorarium van f 10—f 15, bij wijze van *leading articles* zou geven, waarin ethische questies of belangrijke vraagstukken uit de geneeskundige wereld besproken werden. Hiervan verwachtte hij dat het Tijdschrift voor de lezers belangrijker zou worden. Als *voorwaarde* wilde hij evenwel stellen, dat deze *niet ondertekend* en *onder verantwoordelijkheid* der Redactie zouden geplaatst worden. Geheel dus in den geest van wat KORTEWEG voor de hoofd-artikelen steeds gewenscht had, maar toen door de Redactie werd afgestemd, waardoor men KORTEWEG bijna als lid der Vereeniging verloren had.

Voorts wilde hij de *buitenlandsche* berichten beperken tot aankondiging of korte verslagen van Congressen, sterfgevallen in de medische wereld en dergelijke en een nieuwe rubriek „*Varia*” opnemen, waarin niet PINKHOF de „alleenheerscher” zou zijn, maar ook anderen zouden kunnen medewerken.

De questie van hoofd-artikelen was, zooals men weet, niet nieuw; reeds onder GUYE en diens opvolger waren hoofd-artikelen verschenen, vooral ook van de hand van W. KOSTER, over Hooger-Onderwijs-questies; zij waren echter te sporadisch geweest en STRAUB meende in tegenstelling met vroegere opvattingen, dat er in het algemeen van dergelijke hoofd-artikelen regelmatig een soort leiding van de Redactie moest uitgaan. Een leiding in medische zaken, die men vroeger niet mogelijk geacht had.

De *Redactie*, die in het algemeen wel van de wenschelijkheid van het geven van hoofd-artikelen overtuigd was, kon niet dadelijk met STRAUB's opvattingen hierover medegaan; eensdeels achtte men de door STRAUB voorgestelde lengte te krap gemeten, anderdeels geloofde men niet, dat *op den duur* voldoende goede dergelijke bijdragen te krijgen zouden zijn.

STRAUB was optimistischer; hij was niet alleen overtuigd, dat hij, al was hij niet van plan elk aangeboden hoofd-artikel op te nemen, een *voldoende* hoeveelheid goede hoofd-artikelen zou ontvangen, maar hij wilde zelfs een zekere hoeveelheid daarvan z.g.n. *in portefeuille* houden (klassieke onderwerpen), om die naar gelang van de behoefte te kunnen aanspreken.

Hij wilde die proef gaarne eens nemen en de Redactie begreep, dat zij hem hierin moest steunen. In de MEI-vergadering besloot zij hiervoor een bedrag van f 500.— op de Begrooting te stellen en het honorarium voor zulke artikelen op f 10.— te bepalen.

De Alg. Vergadering der Vereeniging keurde den post goed met 12 tegen 9 stemmen, nadat verschillende leden hun meening daarover gezegd hadden. De een vreesde, dat het Tijdschrift daarmee zijn neutrale kleur zou verliezen; een ander, dat de omvang van het Tijdschrift,

dien men wenschte te beperken, door die artikelen eerder zou toenemen, omdat die hoofd-artikelen tegenspraak in andere tijdschriften zouden uitlokken; dat ook de Redactie te weinig homogeen was, om gezamenlijk over die artikelen een oordeel uit te spreken en dat men daarmede gevoeligheden zou opwekken, ten nadeele van het Tijdschrift, daar behandeling van medisch sociale onderwerpen slechts tot ruzie aanleiding zou geven!

Ook tegen het ongeteekende van die hoofdartikelen kwamen velen op, maar STRAUB achtte dit de eenige mogelijkheid om ze te doen slagen. Hij vreesde al die bezwaren niet en was ook van plan om netelige questies te laten rusten. Hem stond het voorbeeld der Engelsche tijdschriften voor den geest, die wekelijks drie tot vier hoofdartikelen gaven. In allen geval wilde hij een proef nemen.

Maar zelfs tegen het nemen van een proef kwam KUHN op, omdat de verhouding tegenover de Maatschappij dergelijke artikelen niet zou gedoogen.

Door geen dezer argumenten liet STRAUB zich van zijn stuk brengen; hij zette zijn plan door.

In den eersten tijd kwamen nu vrij geregeld om de 14 dagen of ook wel wekelijks dergelijke hoofdartikelen. STRAUB gaf zich veel moeite om anderen tot het schrijven daarvan op te wekken en gaf tal van onderwerpen daarvoor aan de hand, maar langzamerhand ziet men den animo verflauwen en STRAUB, die ook aan andere onderdeelen van het Tijdschrift zijn aandacht moest wijden, had geen tijd om voortdurend voldoende op dit onderdeel te letten. In den jaargang 1898 waren zij reeds minder talrijk en in de JUNI-vergadering van 1900 gaf hij zelf toe, dat zeer tegen zijn bedoeling de rubriek der hoofdartikelen in den laatsten tijd „geheel zwijgt”.

Er moest dus een andere regeling getroffen worden, maar hoe die zou moeten zijn, was hem zelf nog niet duidelijk en in de notulen vinden wij daarover geen voorstel van STRAUB, en de hoofdartikelen bleven slechts sporadisch komen.

Wellicht hadden zij geen ongelijk, die bij de bespreking daarover reeds vermoed hadden, dat er niet voldoende onderwerpen te vinden zouden zijn om zulk een rubriek geregeld te vullen. Van een portefeuille vol voorradige hoofdartikelen, die STRAUB reeds in zijn gedachten gezien had, was geen sprake meer.

Sinds OCTOBER 1896 (men lette op dit jaartal) vinden wij echter onder het nieuwe hoofd *Beroepsbelangen* in de rubriek Referaten, mededeelingen van PINKHOF, waarin hij het vermeldenswaardige uit het buitenland op dit gebied refereert.

In 1901 stak in DEN HAAG onder leiding van Dr. OCKERSE de actie voor de Vakvereniging in de Maatschappij het hoofd op. Hierdoor kreeg de rubriek der Hoofdartikelen weer nieuw voedsel. Wij komen later daarop uitvoerig terug.

Oorspronkelijke, Wetenschappelijke Mededeelingen.

Oorspronkelijke, wetenschappelijke mededeelingen waren in STRAUB's eerste jaren evenals bij zijn beide voorgangers zeer talrijk, maar ook deze rubriek begon eenigszins te kwijnen, zooals STRAUB in de JANUARI-vergadering van 1901 aan de Redactie mededeelde; en die, welke hij ontving, waren dikwerf verre van degelijk.

Om daarin verbetering te brengen had hij den hoofden van klinieken in NEDERLAND verzocht, om hetzij zelf, hetzij door hunne leerlingen en assistenten geregeld mededeelingen en waarnemingen uit hunne klinieken te laten publiceeren, waarmede hij vooral de practici wilde believen.

In 1860 had SCHNEEVOOGT reeds in dien zin een poging gedaan en ZEEMAN had in zijn

Gérantschap een dergelijk schrijven, dat wij in hoofdstuk III publiceerden, tot de hoogleraren gericht; ook door de op ZEEMAN volgende Gérants is getracht dergelijke bijdragen te krijgen, maar meestal met een zeer pover resultaat. Toch lag het ook in de rede, dat STRAUB het nogmaals beproefde; maar ook zijn poging had weinig resultaat.

Dat het later tot een geregeld en systematisch verschijnen van zulke klinische lessen zou komen, zooals dit tegenwoordig door Prof. v. RIJNBEEK bereikt is, had toen wel niemand verwacht.

Verder wilde STRAUB trachten geregeld een door de schrijvers zelve te maken uittreksel uit de dissertaties uitlokken. Ook dit was vroeger al eens voorgesteld, maar toen niet doorgegaan, omdat van verschillende zijden daartegen bezwaar gemaakt was en omdat men toen niet zoo krap zat met de Oorspronkelijke bijdragen voor het Tijdschrift. Nu de stroom dezer bijdragen voorbij — en naar de Red.-Gérant meende — voor goed voorbij was, moest het op deze wijze nog eens geprobeerd worden.

Met de aanvraag aan de klinische hoogleraren ging de Redactie mede, maar om aan de schrijvers zelve uittreksels hunner dissertaties te vragen, kwam haar wat gewaagd voor; het zou moeilijk zijn de goede van de minder goede te scheiden. De voorkeur werd er dus aan gegeven om den leden te verzoeken de dissertaties in het oog te houden en de voor een referaat geschikte aan den Red.-Gérant toe te zenden.

Referaten.

Naast de Hoofd-artikelen vroegen natuurlijk ook de *referaten* in het Tijdschrift de aandacht van den Red.-Gérant.

In de vorige hoofdstukken wezen wij herhaaldelijk op de moeilijkheid om deze rubriek naar behooren in orde te krijgen. Ook STRAUB moest die moeilijkheid onder vinden. Zeer duidelijk zet hij de daarbij ondervonden bezwaren uiteen in een hoofd-artikel, getiteld, *Het Program van het Tijdschrift*, dat hij in het veelbewogen jaar 1902 in het Tijdschrift schreef: (Jaargang 1902, Deel II, blz. 1176 en vlgd.), nadat hij ruim 6 jaren Red.-Gérant geweest was en dus volop de gelegenheid gehad had die moeilijkheden te leeren kennen. Hij zegt daarin omtrent de *Referaten*:

Het is de taak van onze redactie, de moeilijkste, in referaten een overzicht te doen geven van het belangrijkste wat elders is gewerkt, zoowel op wetenschappelijk als op klinisch en therapeutisch gebied.

Het is niet mogelijk alles te refereeren. Er moet een keuze gedaan worden, die altijd eenzijdig blijft.

.....
De redactie is groote dankbaarheid verschuldigd aan vele vaste-referenten en vrijwillige medewerkers, die uitnemende overzichten geven van de hun belangrijk voorkomende artikelen. Op het gebied der speciale vakken hebben wij medewerkers gehad, die alles wat hun van belang voorkwam, refereerden. Zoo wordt werkelijk een geheel verkregen. Maar de belangrijkste gebieden zijn zoo omvangrijk, dat niemand hier naar volledigheid kan streven. Wij hebben verschillende stelsels beproefd om ook hier het gewenschte doel te bereiken, doch vergeefs.

Aan de Nederlandsche referenten is vrijheid boven alles lief. Zij kiezen hun artikelen naar eigen welgevallen en refereeren daardoor alleen de artikelen, wier inhoud zij door eigen werk of eigen studie kunnen beoordeelen. Dit heeft op de referaten zelf

eenen goeden invloed; zij worden degelijker dan die van beroeps-referenten, die geheele tijdschriften voor hunne rekening nemen. Maar de kans dat al het belangrijke wordt gerefereerd, vermindert daardoor aanzienlijk.

Aldus komen onze referaten bijeen. Zij zullen alle te samen noodzakelijk ver beneden het ideaal blijven. Maar het zou mij verwonderen, indien het werk onzer vaste-referenten, zooals dat tegenwoordig wordt gedaan, geen waardeering vond.

Hierin schetst STRAUB zeer juist de moeilijkheid, die aan deze rubriek verbonden is. Een andere moeilijkheid, die STRAUB niet aanroert, om geen gevoeligheden op te wekken, lag daarin, dat ook op de wijze van refereeren aanhoudend de aandacht moest gevestigd blijven. Wij komen daarbij op de moeilijkheden, die met een der ijverigste referenten waren gerezen, nam. met Prof. A. P. FOKKER, den vaste-referent voor bacteriologie, moeilijkheden, die wij in een vorig hoofdstuk reeds aanroerden.

De eenzijdige beschouwingen, die FOKKER voortdurend in zijne referaten ten beste gaf, hadden reeds onder den vorigen Red.Gérant tot opmerkingen aan hem geleid en hadden het besluit ten gevolge gehad, dat de referaten voortaan *met den vollen naam* van den referent en niet meer met initialen zouden onderteekend worden en dat naast dezen referent nog een tweede referent voor bacteriologie was aangesteld. FOKKER, die zeer goed had begrepen, dat dit op zijne referaten sloeg, had met ontslag-neming als vast-referent gedreigd en was daarvan, zooals wij zagen, slechts terug gekomen, omdat hij vreesde dat zijn plaats dan door eenen „orthodoxen bacterioloog” zou worden ingenomen.

Maar van STRAUB was het te verwachten, dat hij zich daarbij, nu hij de leiding in handen had, niet zou kunnen neerleggen. Hij gevoelde, dat het niet aanging om voor de bacteriologie in het Tijdschrift uitsluitend een referent aan het woord te laten, die een strijd tegen de bacteriologie voerde, niet gebaseerd op wetenschappelijk *onderzoek*, maar uitsluitend op theoretische gronden, die den toets der critiek niet konden doorstaan.

Reeds in de eerste, door hem gepresideerde Redactie-vergadering, FEBRUARI 1896, deelde STRAUB mede, dat een referaat van FOKKER was ingekomen, waarin ongemotiveerde „schimpscheuten” tegen de bacteriologie geuit werden. Hij was hierover met FOKKER in correspondentie en vroeg nu machtiging van de Redactie om die namens haar voort te zetten.

Men was het er over eens, dat getracht moest worden om FOKKER tot een andere wijze van refereeren te bewegen en zich in zijne uitdrukkingen te matigen.

Hoewel enkele leden het er desnoods op wilden laten aankomen, dat FOKKER ontstemd zou worden en als vast-referent zou bedanken, sprak de Redactie toch als haar wensch uit, dat zij als zoodanig in de correspondentie, die STRAUB met FOKKER zou voeren, niet zou worden betrokken; maar zij gevoelde ook het bezwaar, dat FOKKER zijn strijd tegen de bacteriologie in *referaten* en niet in *oorspronkelijke, wetenschappelijke bijdragen* lucht gaf.

Het lag echter niet in den aard van FOKKER om voor tegenstand te wijken.

Het gevolg was, dat toen hij de stekelige en aanstoot gevende wijze van refereeren bleef volhouden en dergelijke referaten meer en meer ergernis verwekten naarmate de bacteriologie zich meer als een zelfstandige tak van wetenschap ontwikkelde, de bom moest losbarsten.

Dit geschiedde dan ook in het voorjaar van 1899 in een scherpe correspondentie tusschen STRAUB, FOKKER en SPRONCK.

In dat jaar was een in No. 6 opgenomen doorwerkt literatuur-overzicht van STRAUB

in het Tijdschrift verschenen over de *serum-therapie* bij *diphtherie*, waarin aan de hand van statistische gegevens was nagegaan hoever men in de beoordeeling van de werkzaamheid van dit serum was vooruit gegaan. In het slot daarvan was STRAUB tegen FOKKER's wijze van refereeren opgekomen.

Voor FOKKER natuurlijk aanleiding om tegen dit rustige, zaakrijke betoog op zijne eigenaardige wijze te reageeren met argumenten, die tegen gevolgtrekkingen uit statistieke gegevens steeds gemaakt kunnen worden.

STRAUB en ook SPRONCK, die zich voor de serum-therapie zeer verdienstelijk maakte,

was het toen te machtig geworden. Dat een ernstig onderzoek als dat van v. BEHRING, waarvan zoo groote therapeutische verwachtingen gekoesterd werden, met algemeenheden in een ongunstig daglicht werden gesteld en minachtend werden besproken: o.a. „het „aan den man brengen van dit serum”, konden zij niet onbeantwoord laten. Scherp gaven zij hun ongenoegen over FOKKER's wijze van bestrijding te kennen, maar, helaas verviel SPRONCK daarbij in een aanval op den persoon van FOKKER als hoogleeraar in GRONINGEN en gaf aan den strijd, die een wetenschappelijk debat had moeten blijven, het karakter van een aanval op FOKKER zelve. Hierdoor kwamen de sympathieën onwillekeurig naar den kant van FOKKER. Toen deze daarenboven op de onjuistheid kon wijzen van het gebruik maken van enkele statistieken, die een sterke daling der diphtherie-sterfte ten gevolge van serum-inspuiting, in de laatste maanden van 1894 zouden moeten aantoonen, zoodat hij met eenigen grond de afneming van het

C. H. A. Spronck.

sterfte-cijfer van diphtherie eerder als een spontaan verschijnsel dan als een gevolg van de serum-therapie kon beschouwen, kwam FOKKER niet geheel verslagen uit den strijd.

Maar overigens getuigde FOKKER's argumentatie niet van een ernstig wikken en wegen van de gronden, die v. BEHRING voor zijne opvatting had gegeven, maar maakte meer den indruk van een uitsluitend zoeken naar met v. BEHRING's leer strijdige mededeelingen in de literatuur.

Dat vooral SPRONCK daardoor de noodige zelfbeheersching in zijne bestrijding uit het oog verloor, is verklaarbaar, maar desniettemin jammer; hij haalde zich hiermede een afkeurend oordeel van de Afdeeling ZEELAND der Maatschappij op den hals (14 APRIL 1899) dat hij had kunnen vermijden en dat voor FOKKER weder de aanleiding was tot een hernieuwden aanval.

De strijd in het Tijdschrift eindigde ten slotte in 20 MEI 1899 met de bewering van FOKKER, dat de Gérant van het Tijdschrift, den referent voor bacteriologie *dwingen* wilde om te doen wat den Gérant behaagde; dat hem door den Gérant op ongepaste wijze de les gelezen was en dat deze „geen beledigingen grof genoeg had gevonden om hem te straffen.”

Ook FOKKER was dus blijkbaar het stuur kwijt geraakt en het was dus maar goed, dat de strijd in het Tijdschrift niet werd voortgezet.

Intusschen had ZEEMAN in de Red.-vergadering van 14 MEI 1899 de vraag gedaan, welke houding de Redactie in de Alg. Vergadering der Vereeniging zou aannemen ten opzichte van die correspondentie.

STRAUB zette daar nog eens uiteen, dat FOKKER sinds jaar en dag met zijne referaten aan de bacteriologen grond tot ergernis had gegeven en dat hij de langdurige polemiek, die nu gevoerd was, begonnen was om FOKKER te nopen zijne onnoodig kwetsende boutades weg te laten. Dat hij echter afgezien daarvan FOKKER's werk voor het Tijdschrift zeer apprecieerde en gaarne zou willen behouden. Hij gaf zijn voornemen te kennen om in het vervolg den heer FOKKER te verzoeken zijne referaten te wijzigen, telkens wanneer zulk een onnoodig prikkelende uitlating daarin mocht voorkomen. Hij had dat niet eerder gedaan, omdat hij den schijn wilde vermijden alsof hij van zijne positie als Gérant misbruik wilde maken in het belang der bacteriologen.

De hierop in de Redactie gevolgde discussie ging in dezelfde richting: men wilde den heer FOKKER gaarne behouden en critische *oorspronkelijke* stukken gaarne tegemoet zien, maar de referaten van hunne hatelijkheid ontdoen.

Het resultaat was, dat FOKKER, in antwoord op de convocatie voor eene Alg. Verg. der Vereeniging, aan den Red.-Gérant schreef, dat hij deze vergadering (MEI 1899) niet zou bijwonen en „ten gevolge van uw optreden ophoud als referent voor bacteriologie aan het „Tijdschrift mede te werken”.

STRAUB vatte de zaak rustig op: hij las in de Alg. Vergadering den brief voor en sprak de hoop uit „dat het Tijdschrift door dit besluit, FOKKER's medewerking niet derven zal „en dat deze zal doorgaan zijne critische beschouwingen in het Tijdschrift ten beste te geven, „zij het ook niet als vast-medewerker voor bacteriologie.”

PEKELHARING drong er toen, naar aanleiding van FOKKER's schrijven op aan, dat de Vergadering zou uitspreken, dat zij de handelwijze van den Red.-Gérant goedkeurde, maar dat zij ook eenstemmig den wensch koesterde FOKKER's medewerking aan het Tijdschrift te behouden.

De volgende motie, die met algemeene stemmen werd aangenomen, drukte dezen wensch duidelijk uit:

De Algemeene Vergadering, kennis genomen hebbende van de gedachten-wisseling tusschen den Red.-Gérant en den heer FOKKER, keurt de houding van den Gérant in deze zaak goed,

en Prof. FOKKER dank zeggende voor zijnen veeljarigen arbeid, spreekt zij den wensch uit, dat deze ook in het vervolg, zij het ook niet als vaste-referent voor bacteriologie, zijn gewaardeerde medewerking aan het Tijdschrift zal blijven verleen.

De kwestie had hiermede uit kunnen zijn; maar in de Alg. Vergadering van 6 MEI 1900 was weer een schrijven, dd. 20 APRIL 1900, van FOKKER ingekomen waarin hij zeide, dat het eerste gedeelte der motie op hem een zeer pijnlijken indruk gemaakt had en dat

zijn ontslagbrief van het vorige jaar uitsluitend was ingegeven, omdat hij door den *officieelen vertegenwoordiger* van het Tijdschrift was aangevallen en beleedigd en hij dus zijne medewerking aan dat Tijdschrift niet kon blijven geven. De goedkeuring, die aan deze handelwijze door de Vereeniging gegeven was, toonde, dat zij de beteekenis van zijn ontslagneming niet juist had begrepen en hij wenschte daarom tegen die goedkeuring te protesteeren.

Naar aanleiding van dit schrijven stelde de Redactie eene motie voor ter behandeling in de Alg. Verg., 6 MEI 1900, welke met de oproeping tot deze vergadering bij den brief van FOKKER ter kennis van de leden werd gebracht. In die motie wordt gezegd, dat de Redactie, ook na het schrijven van FOKKER, van oordeel blijft, dat de Gérant in het belang van het Tijdschrift gehandeld had door het opnemen zoowel van de stukken van SPRONCK als van die van den Gérant. De Red.-Gérant had met zijne stukken het Tijdschrift voor eenzijdigheid behoed, door duidelijk te doen uitkomen, dat de herhaaldelijk door FOKKER uitgesproken opvattingen, geenszins beschouwd mochten worden als eene in het Tijdschrift overheerschende meening. In het Tijdschrift moeten de meeningen van alle ernstige onderzoekers op het gebied der geneeskunde een plaats kunnen vinden. Zij acht haar wensch, dat FOKKER zal blijven medewerken, volkomen in overeenstemming met haar goedkeuring van de gedragslijn door den Redacteur-Gérant.

FOKKER, die als lid der Vereeniging de motie ook ontvangen had, wendde zich op 5 MEI op nieuw tot de Vereeniging en noemde de motie zóó vijandig gesteld, de qualificatie zóó partijdig en onjuist, dat hij van zijn voornemen om de Alg. Verg. bij te wonen afzag. De Redactie „dichtte hem ten onrechte de meening toe, dat het den Gérant niet veroorloofd „zou zijn de stukken van eenen medewerker, wanneer hij die eenmaal in het Tijdschrift „opgenomen heeft, te bestrijden”. Hij heeft alleen gezegd, dat de Gérant door de referaten op te nemen het recht verliest om den vorm daarvan af te keuren en zich daarvan te bedienen om den medewerker *persoonlijk* aan te vallen.

Hij verzocht om het geschil door arbitrage te doen uitmaken: de Vereeniging en hij benoeme ieder een buiten het medische vak staanden arbiter, die zich een derde assumeeren. Indien hij dan ongelijk krijgt, zal hij het gevoel van verongelijkt te zijn ter zijde stellen.

Aan de uitvoerige discussie of eene Commissie van arbitrage benoemd zal worden of niet, aan welke discussie de Heer FOKKER, die toch ter vergadering verschenen was, deelnam, werd ten slotte een einde gemaakt door een door de H.H. TREUB, PEKELHARING, NOLEN en ZEEHUISEN ingediende motie, die luidde:

De Vergadering kennis genomen hebbende van den brief van Prof. FOKKER dd. 20 APRIL 1900 en van de motie voorgesteld door de Redactie van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, gaat over tot de orde van den dag.

Deze motie wordt met 18 tegen 3 stemmen aangenomen. De Voorzitter, Prof. STRAUB, spreekt daarop den wensch uit, dat de heer FOKKER zich bij dit besluit zal neerleggen en dat de rubriek *Oorspronkelijke stukken* in het Tijdschrift voldoende bewijzen moge geven, dat de heer FOKKER zijne medewerking aan het Tijdschrift zal blijven voortzetten. (Applaus).

Dat Prof. FOKKER, niettegenstaande de afwijkende meening op wetenschappelijk gebied, toch als persoon hooggeacht werd, bleek in DECEMBER 1902, toen hij in alle stilte zijn 25-jarig jubileum als hoogleeraar dacht te vieren. Eenigen van zijne vrienden hadden zeer kort te voren van dit a.s. jubileum gehoord en in het Tijdschrift-nummer van die week een korte circulaire voor de abonné's laten invoegen van den volgenden inhoud:

Vertrouwelijk.

AMSTERDAM,
UTRECHT — 1 DECEMBER 1902.

Waarde Collega,

VRIJDAG den 5den DECEMBER zal Prof. A. P. FOKKER den dag herdenken, waarop hij voor 25 jaar het hoogleeraarsambt te GRONINGEN aanvaardde.

Dat FOKKER in die jaren veel heeft gearbeid, weet gij zoo goed als wij. En evenzoo weet gij, dat hij ons, Nederlandsche medici, van zijn arbeid steeds heeft laten profiteeren. De vruchten van zijn eigen onderzoek evenals zijne kritische referaten van de literatuur der bacteriologie, waren den lezers van het „Tijdschrift voor Geneeskunde”, onverschillig of deze al dan niet zijne opvattingen deelden, bijna zonder uitzondering eene welkome lectuur. Al prikkelde zijn kritiek dikwijls tot verzet, toch werd er prijs op gesteld, omdat zij ook prikkelde tot nadenken en de uiting was van een scherpzinnigen, krachtigen geest, die autoriteits-geloof zoo min vroeg als hij het anderen schonk.

Laten wij dezen hoogbegaafden en ongemeenen man bij zijn jubileum eene ongemeene hulde brengen, die hem, naar wij vertrouwen, aangenaam zal zijn, omdat zij hem het bewijs zal leveren, dat zijn lezers hem dankbaar zijn voor wat hij voor hen gedaan heeft.

Toon hem dat gij op 5 DECEMBER aan hem denkt en *zend hem een telegram.*

Zeg niet: hij kent mij niet, wat kan hem mijn naam schelen: uit uw telegram zal hem blijken, dat gij hem kent en dat gij hem apprecieert. Zorg dus dat er dien dag honderden telegrammen bij FOKKER komen, door ook het uwe te zenden naast die van

Uw Dienstw. collega's

C. C. DELPRAT.
C. H. KUHN.
C. A. PEKELHARING.
HECTOR TREUB.

Talrijke collega's gaven aan dit verzoek gehoor, zoodat FOKKER op 5 DECEMBER 1902, zeer tot zijne verrassing 360 telegrammen ontving.

FOKKER schreef aan den voet van eene circulaire voor dankbetuiging aan den eersten ondergeteekende, dat hij met die telegrammen zeer ingenomen was geweest, maar bovenal „met den vriendendienst mij door u vieren bewezen”.

De onderteekenaars waren niet minder gelukkig met dezen uitslag van hunne opwekking.

In de JANUARI-vergadering van 1900 deelt de Gérant mede, dat Prof. EYKMAN en Dr. TANJA zich bereid hebben verklaard als vaste medewerkers voor *bacteriologie* op te treden.

Gelukkig was dit incident hiermede geëindigd, dat een unicum gebleven is in de geschiedenis van het Tijdschrift.

De referaten in het algemeen bleven echter steeds de zorgens-kinderen van den Redacteur-Gérant, zooals zij onder alle vroegere Gérants geweest waren. Maar erkend moet worden dat door STRAUB krachtige pogingen gedaan werden ter verbetering.

In het najaar van 1896 werd de geheele inhoud van het Tijdschrift nog eens door hem in de Redactie ter sprake gebracht en vroeg hij verlof om in overleg met Prof. GUYE en Dr. DELPRAT een woord „aan den volke” te richten over hetgeen hij voor de verschillende rubrieken in het Tijdschrift wenschte. Dat woord vindt men in No. 1 van 1897 voor lezers en schrijvers; het bevat eene formuleering der beginselen, naar wier opvolging door hem gestreefd wordt.

„In de eerste plaats” zoo schrijft hij, „is het Tijdschrift een weekblad voor practici en „een archief voor de Hollandsche bijdragen tot de geneeskundige wetenschap. In een klein „land moet deze combinatie behouden blijven, maar beide moeten dan wat toegeven, de practici „moeten er in berusten af en toe lectuur te krijgen, die ver van hun dagelijksch werk afstaat

„de theoretici moeten hunne bijdragen zoo beknopt en duidelijk geven, dat de practici niet te zeer worden afgeschrikt.

„De referaten der vaste-medewerkers moeten kort en voor de practici belangrijk zijn. „Tijdgebrek zal wel dikwijls den goeden wil niet tot uiting doen komen, maar men moet blijven vertrouwen op de krachtsinspanning, die de referenten zich willen getroosten.

„Door de talrijke boeken, die ter aankondiging door de boekhandelaren worden gezonden, „wordt deze rubriek wel eens wat overladen en hier moet dus vooral op beknoptheid worden „aangedrongen.”

STRAUB deelt vervolgens mede, dat de beroepsbelangen in een nieuwe rubriek meer dan anders worden ter harte genomen en dat ingezonden stukken gaarne door de Redactie worden geplaatst, maar dat dan ook hier op korthed moet worden aangedrongen.

De hoofdartikelen, zegt hij, vorderen eenige jaren van behoedzame zorg en hij hoopt er op die wijze in te zullen slagen, deze op den duur levensvatbaar te houden.

Maar ook de referaten eischen voortdurend zorg; vooral de interne geneeskunde en de chirurgie waren slecht vertegenwoordigd. De fout lag volgens hem in de methode, de referenten doen wel vrij geregeld wat hun door den Gérant wordt opgegeven, maar zij hebben geen initiatief om uit zich zelve het belangrijkste te refereeren; hij wilde dit aanmoedigen door hun daarvoor een *douceur* te geven in den vorm van een crediet voor tijdschriften, zooals ook reeds door STRAUB's voorgangers geschiedde.

Een lid vroeg schalks of men zich niet in het geheim op SCHMIDT's *Jahrbücher* kon abonneeren en daaruit de noodige referaten overnemen!

Naar aanleiding der besprekingen stelde STRAUB nu voor om uit de Redactie twee commissies te benoemen, één voor interne geneeskunde en één voor chirurgie, die de te refereeren stukken aan de referenten zouden aanwijzen. Hij vroeg daarvoor een crediet ten einde tijdschriften te kunnen aanschaffen, welke dan bij de leden dier commissies zouden circuleeren. Tot leden van de commissie voor de interne geneeskunde werden benoemd: STRAUB, FELTKAMP en DELPRAT en tot leden van de commissie voor de chirurgie: STRAUB, KORTEWEG en later KOCH.

In plaats van het eerst door STRAUB gewenschte *meerdere initiatief* der medewerkers werd dus nu eene commissie voorgesteld.

Maar ook deze regeling voldeed niet aan de verwachting, die STRAUB daarvan had: in de OCTOBER-vergadering van 1897 vroeg KOCH ten minste waarom de portefeuille met de chirurgische tijdschriften niet meer circuleerde. Uit het antwoord bleek, dat de proef daarmede slechts gedeeltelijk voldaan had, en het geregeld circuleeren had te wenschen overgelaten. Ook was aan een opdracht die KORTEWEG aan een referent had gegeven om de resultaten der carcinoom-operaties te refereeren, in het geheel geen gevolg gegeven.

De commissie voor de interne geneeskunde was met Prof. W. NOLEN versterkt. Deze ontving de tijdschriften het eerst en zond ze dan aan de referenten met aangifte van hetgeen geschikt was om gerefereerd te worden. Ook zou hij er voor zorgen, dat stukken uit verschillende tijdschriften over hetzelfde onderwerp in één referaat werden behandeld. De tijdschriften bleven het eigendom der vaste-referenten en van NOLEN met dien verstande, dat de vaste referenten in den regel zullen refereeren uit die tijdschriften, die hun eigendom bleven.

In DECEMBER van elk jaar werd dan gecontroleerd wat de vaste-referenten in de verschillende vakken gedaan hadden. Sommigen bedankten dan van zelf, wanneer zij gevoelden niet voldoende te hebben geleverd; eene uitzondering werd gemaakt voor hen, die zich op

andere wijze voor de Redactie verdienstelijk hadden gemaakt, door het geven van adviezen bijv.

Een dergelijke overeenkomst werd ook met de vaste-referenten voor chirurgie gesloten; voor algemeene pathologie was het geheel mislukt.

Men bereikte op deze wijze toch ten slotte niet wat men wilde, zoodat STRAUB besloot het geven van tijdschriften geheel af te schaffen, maar aan de referenten, behalve hun gewoon honorarium van f 2.- per bladzijde, eene toelage te geven van f 2.- voor elk referaat, dat zij leverden. „Dan zullen zij, die hun tijdschrift willen verdienen, wel gedwongen worden „om referaten te geven.” Een eenigszins andere vorm dus dan het vroeger door GUYE voorgestelde, om den vasten-referenten het dubbele van het gewone honorarium te geven.

Aan de vaste-referenten, die geregeld hadden blijven medewerken, o.a. VAN DER WEYDE, zou de keus gelaten worden of zij op de oude dan wel op de nieuwe voorwaarden wilden blijven medewerken.

Deze regeling voldeed zeer goed: het Tijdschrift ontving voortdurend een voldoende hoeveelheid referaten en de onkosten aan de vaste-referenten waren belangrijk verminderd: in 1900 werd ruim f 1100.- aan tijdschriften voor vaste-referenten uitgegeven, het meerdere honorarium, dat de nieuwe regeling eischte bedroeg nog geen f 300.-. Maar bezuiniging was niet de bedoeling met dien maatregel geweest en toen MUNTENDAM er op gewezen had, dat die f 2.- extra-honorarium niet voldoende was, omdat zelfs de ijverigste referenten dan minder ontvingen dan bij de vroegere regeling, werd de extra-toelage tot f 3.- per referaat verhoogd.

Aan PINKHOF en KOETSER werd zulk een extra-honorarium voor hunne referaten niet uitgekeerd, omdat zij elke week een portefeuille met tijdschriften ontvingen en zij dus zelf geen tijdschriften behoeften te koopen.

De maatregel, dien men voor de referaten getroffen had, werkte zóó goed, dat de Gérant in APRIL 1902 het nadeelig saldo, dat 1901 had opgeleverd, voor een deel toeschreef aan de groote hoeveelheid referaten. Hij zou bijna zeggen een *te* groote hoeveelheid referaten!

De jaarlijksche herziening van de lijst der vaste-medewerkers werd volgehouden, zoo noodig werden nieuwe vaste referenten in de plaats van de afgetreden benoemd.

Behalve voor de referaten werd ook verbetering van den verderen inhoud in het oog gehouden. In den loop van het volgende jaar werden eenige personen uitgenoodigd om tegen ruime bezoldiging een artikel over een bepaald aangegeven onderwerp te schrijven. STRAUB wilde bijv. gaarne over de zuiver wetenschappelijke, theoretische gronden van de koepok-inenting waarover in die jaren zooveel te doen was een artikel hebben. De bijdrage, die ZEEMAN hierover beloofde, omdat hij zich juist daarmee bezig hield, heb ik evenwel in het Tijdschrift niet kunnen vinden.

Een ander onderwerp was het *alcohol-vraagstuk*, namelijk een duidelijke uiteenzetting van wat wij eigenlijk weten omtrent den alcohol en welke wetenschappelijke grondslagen er bestaan voor het standpunt der medici.

Dr. SCHEFFER, die de physiologische werking van alcohol grondig bestudeerd had, verklaarde daaraan zijne krachten te willen probeeren, waarvoor hij, behalve zijn honorarium voor de kopij eene toelage van f 200.- zou ontvangen om hetzij bij KRAEPELIN of bij FOREL te gaan werken of zich de noodige literatuur over dat onderwerp aan te schaffen. Een artikel van SCHEFFER's hand heb ik evenwel in de kolommen van dezen of andere jaargangen niet aangetroffen.

In 1901 zien wij STRAUB met PINKHOF en D. H. KOETSER de afspraak maken om geregeld

referaten over *therapie* te geven, waarvoor ook deze laatste dan geregeld wekelijks een portefeuille met tijdschriften ontving.

Voor *ziekenverpleging* had hij Dr. COUVÉE, den Directeur van het Israelitische Ziekenhuis weten over te halen en voor *mechanische therapie* Dr. BAART DE LA FAILLE.

De financieele voordeelen, die de referenten genoten, hadden ten gevolge dat nu en dan den Gérant het verzoek om te mogen refereeren over bepaalde onderwerpen bereikte, verzoeken die dan in den regel werden beantwoord met: begin maar eens wat in te zenden, dan kunnen wij zien wat wij aan u kunnen hebben.

Overzicht van Maandschriften.

Het scheen zoo alsof nu de juiste methode voor de referaten gevonden was, maar ook nu bleef de desillusie niet uit! ook met deze methode kreeg men op den duur niet de belangrijkste opstellen geregeld gerefereerd; en in een afzonderlijk getypten brief van 2 OCTOBER 1903 deelden de beide Gérants aan de leden der Redactie mede, dat in de Redactievergadering, van 15 OCTOBER weder *een nieuwe regeling* tot het verkrijgen van referaten zal worden voorgesteld.

Zij wilden in het vervolg, naast de referaten, een *overzicht geven van den geheelen inhoud van de belangrijkste maandschriften en driemaandelijksche tijdschriften*, en wel in een nieuwe rubriek onder den titel van: *Overzicht van maandschriften*. De weekbladen waren uitgesloten. In die rubriek moeten de *titels* van alle in zulk een tijdschrift verschenen opstellen gegeven worden met een zeer kort overzicht van den inhoud van elk opstel in een regel of 6 en met kleine letter gedrukt. Daarvoor zullen een 16-tal tijdschriften in aanmerking komen en iemand, die geregeld van zulk een tijdschrift een overzicht wil geven, zal een honorarium van f 25.- 's jaars ontvangen voor elk tijdschrift dat hij wil refereeren; één persoon kan dus meer dan één tijdschrift voor zijn rekening nemen. Een extra-honorarium van f 3.- per referaat blijft daarnaast voor de vaste-medewerkers bestaan; *maar hij, die geen 6 referaten in één jaargang geeft zal ophouden vast-referent te zijn.*

Wie wel 6 referaten in één jaargang geeft, zal als vast-referent kunnen worden voorgesteld, zonder dat dit echter een verplichting voor de Redactie inhoudt. Daarvoor in aanmerking komende opstellen zullen bovendien toch nog uitvoeriger in de rubriek der referaten gerefereerd kunnen worden. De Gérants rekenden uit, dat deze regeling niet meer dan f 400.- per jaar zal kosten en zij vertrouwen dat op die wijze de valsche voorstelling langzamerhand verdwijnen zal, alsof men *vast-medewerker* kan zijn zonder vast mede te werken.

Deze voorstellen werden in NOVEMBER 1903 in de Redactie uitvoerig besproken en goedgekeurd en staande de vergadering werd een lijst vastgesteld van hen, van wie men medewerking in dien geest meende te kunnen verwachten. Deze lijst luidt:

ZWAARDEMAKER	<i>Pflüger's Archiv.</i> <i>du Bois Reymond's Archiv.</i> <i>Archives de physiologie normale.</i>
TENDELOO	<i>Ziegler's Beiträge zur Path. Anat. und Allgem. Pathologie.</i>
POLAK DANIELS	<i>Virchow's Archiv.</i>
RUITINGA	<i>Archives de Médecine expériment.</i>
VAN DER WEYDE	<i>Deutsch Archiv für klin. Medicin.</i> <i>Zeitschrift für klinische Medizin.</i> <i>Revue de Médecine.</i>

Dr. LAAN	<i>Beiträge zur klin. Chirurgie.</i> <i>Archiv für klin. Chirurgie.</i> <i>Deutsche Zeitschrift für Chirurgie.</i> <i>Revue de Chirurgie.</i> <i>Mittheilungen aus dem Grenzgebiete der Medicin u. Chirurgie.</i>
EYKMAN	<i>Annales de l'Institut Pasteur.</i> <i>Zeitschrift für Hygiëne.</i>
MUNTENDAM	<i>Vierteljahress. f. off. Gesundheitspflege.</i>

De inhouds-opgaven der tijdschriften zullen met een voorletter van den medewerker worden ondertekend. Deze zullen den titel van vast-medewerker krijgen en boven het gewone honorarium van f 2.- per pagina, nog f 20.- 's jaars voor elk tijdschrift ontvangen.

Al de hiervoor uitgenoodigden namen deze benoeming aan. EYKMAN slechts schoorvoetend, omdat hij de honoreering niet in verhouding vond van de groote moeite, die men zich daarvoor geven moet. Hij gaf zelfs in overweging om liever de tijdschrift-overzichten van de *Münchener med. Wochenschrift* eenvoudig in het Tijdschrift over te nemen; een denkbeeld dat echter in de Redactie verwerpelijk geacht werd.

De vrees van PEKELHARING dat de inhoud van het Tijdschrift door deze rubriek zou dalen, wordt niet gedeeld. Weekbladen wilde men er voorloopig niet in opnemen, als alles gaat, zooals men het zich voorstelde, konden deze er altijd nog bij opgenomen worden.

Besloten werd verder, dat zij die geen 5 referaten in één jaargang geleverd hadden van de lijst der vaste-medewerkers zouden geschrapt worden. Dr. ROORDA SMIT in CORDOVA, die al sinds jaren niets gedaan had, zal men nu maar dadelijk schrappen, maar hem het Tijdschrift gratis blijven toezenden.

Therapeutische Nieuwsberichten.

Behalve de referaten treft men in het Tijdschrift in dezen tijd nog een rubriek aan, onder speciale leiding van Dr. PINKHOF: *Therapeutische Nieuwsberichten* en een enkele maal ook een *Literatuur-overzicht over bepaalde therapeutische methoden*, welke PINKHOF op verzoek van STRAUB bewerkte en waarvoor wegens de uitvoerige voorstudie, die daarvoor noodig was, behalve het gewone honorarium, een extra toelage van f 50.- werd vastgesteld.

Een eerste van die artikelen vindt men in Deel I van 1900: *Over vaatverwijdings-therapie*. Of PINKHOF nog meer dergelijke overzichten geschreven heeft, kan ik niet zeggen; ik kwam ze niet tegen, maar het Register is op dat punt niet zeer uitvoerig.

Berichten.

De *buitenlandsche berichten* waren onder STRAUB's Gérantschap in dezelfde handen als onder diens voorganger. Zij geven tot geen bijzondere opmerkingen aanleiding, slechts is te vermelden, dat in 1899 door PEKELHARING in een Redactie-vergadering verzocht werd, dat er streng op gelet zou worden, dat onder die buitenlandsche berichten geen dingen werden opgenomen, die niet tot het terrein van dien berichtgever behoorden. Men weet uit den tijd van HANLO, dat die buitenlandsche berichten zich daartoe bij uitstek leenden!

De *binnenlandsche berichten* werden nog steeds door DANIËLS en nu en dan ook door een enkele letter of door † ondertekend.

De Red.-Gérant, die op alles lette, besprak in de DECEMBER-vergadering van 1900 de vraag hoe het mogelijk zou zijn om in het Tijdschrift alle *officieele* mededeelingen van Rijkswege

en *berichten* op geneeskundig gebied, opgenomen te krijgen, benevens alle besluiten, rapporten en begrootings-artikelen enz.

Het lid der Redactie, MENNO HUIZINGA, meende, dat dit te bereiken zou zijn door een beambte van Binnenlandsche Zaken of Medische Politie een toelage te geven, indien hij de belangrijkste dier berichten geregeld toezond, of ook wel door een abonnement op de *Staats-Courant* te nemen.

De berichten, die daarvoor in aanmerking kwamen behoorden volgens hem tot 4 rubrieken:

- 1°. *wetten en besluiten, voorloopige verslagen, memories van antwoord enz. die zijn alle uit de Staatscourant te krijgen;*
- 2°. *Circulaires van Gedeputeerden, die niet in de Staatscourant staan, daarvoor zou men zich moeten voorzien van de medewerking van een ambtenaar van de Afdeeling Medische Politie, die denkelijk wel te krijgen zou zijn, hoewel niet officieel;*
- 3°. *Voordrachten van Gemeente-besturen en van Provinciale Besturen. Die zijn moeilijk te krijgen; slechts enkele Gemeenten hebben een goed ingericht Gemeenteblad. Voor Provinciale besluiten zijn de Provinciale bladen wel eens voldoende;*
- 4°. *Stukken op het buitenland betrekking hebbende vindt men vrij volledig gerejereerd in de Mittheilungen aus dem Gesundheits-ambte te Berlijn.*

Er wordt besloten hiervoor een afzonderlijke, door HUIZINGA onderteekende rubriek te maken, maar de punten onder 3 en 4 nog voorloopig te laten rusten.

Diversen.

De *wekelijksche sterfte-statistieken* voor ROTTERDAM en 's GRAVENHAGE werden tot nu toe voor die twee steden door HUIZINGA geleverd, die voor AMSTERDAM sedert JULI 1900, door Dr. RINGELING. Toen Dr. HUIZINGA, door zijne benoeming tot Directeur van den Stedelijk Geneeskundigen Dienst, van DEN HAAG naar AMSTERDAM verhuisde, had hij geen gelegenheid meer die statistische gegevens te bewerken en werd zijn plaats door Dr. W. K. M. GÖTTE ('s GRAVENHAGE) ingenomen.

In 1897 was in deze statistische opgaven eene wijziging gekomen, die meer met de wetenschappelijke opvattingen rekening hield; daarin waren namelijk niet meer de als overleden *aangegevenen*, maar de *werkelijk* overledenen opgenomen; hierdoor kwamen zij een week later in het Tijdschrift en dit had het ongenoegen van den Oud-Gérant-statisticus ZEEMAN opgewekt. Hij had zich daarover bij Dr. RINGELING beklagd; deze had de klacht bij STRAUB gebracht en deze weer bij de Redactie. Men hechtte te veel aan ZEEMAN's oordeel, om er geen notitie van te nemen, maar wilde toch ook het voordeel van een juistere opgave niet prijs geven. Daarom werd besloten om aan RINGELING te verzoeken, om den Gérant dadelijk te waarschuwen, wanneer uit de bij hem inkomende staatjes een *merkwaardige rijzing der sterfte* aan de één of andere, voor de practici belangrijke ziekte zou voorkomen. Dan zou dadelijk in het Tijdschrift eene waarschuwing aan de collega's geplaatst worden. Men hoopte hiermede ZEEMAN's bedenkingen te kunnen ondervangen. Dit is dan ook waarschijnlijk het geval geweest, want later werd van ZEEMAN's bezwaar niet meer vernomen.

Casuïstische Mededeelingen.

In het Tijdschrift-nommer van 15 AUGUSTUS 1903 vindt men een nieuwe rubriek, *Casuïstische Mededeelingen*, zonder dat men daarover in Redactie-vergadering of in de Algemeene

Vergadering eenige voorafgaande bespreking kan vinden, ook bij de nieuwe rubriek zelf staat geenerlei mededeeling over het ontstaan. Men vindt daarin korte opstellen over het een of andere bijzondere geval uit de praktijk.

In DECEMBER 1897 had Dr. DOZY, Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in NOORD-HOLLAND eenige *wekelijksche tabellen* ingezonden, behelzende een opgave van de *besmettelijke ziekten* in de *Gemeenten van Nederland*. Daar deze tabellen niet meer dan een halve pagina druk innemen wordt besloten deze van af JANUARI 1898, bij wijze van proef op te nemen, op voorwaarde, dat zij steeds zoo spoedig mogelijk zouden worden ingezonden.

Verslagen van Vereenigingen.

Tijdens het Gérantschap van STRAUB's voorganger werden op verschillende tijden *Verslagen van Vereenigingen* in het Tijdschrift opgenomen, als een onderdeel van de binnenslandsche berichten. Wij zagen toen, dat de kosten, die het Tijdschrift daarvoor berekende, voor sommige dier Vereenigingen te bezwarend waren, zoodat zij besloten die verslagen op eigen risico uit te geven. Dit streed met de bedoeling der Redactie en leidde in de laatste maanden van 1895 tot overleg met de drukkerij van het Tijdschrift, om te trachten de drukkosten voor die verslagen te verminderen. De Redactie achtte het van groot belang om de rubriek van die verslagen in het Tijdschrift zoo volledig mogelijk te maken.

In de aflevering van 7 DECEMBER 1895 vindt men *voor het eerst* de *Verslagen der Vereenigingen* als een afzonderlijke rubriek en wel die van de Vereeniging voor Paediatrie, van de Vereeniging voor Psychiatrie en van het Genootschap voor Heilgymnastiek in NEDERLAND. Men besloot de verslagen der Vereenigingen zooveel mogelijk in het Tijdschrift op te nemen.

In zijn eerste Redactie-vergadering (FEBR. 1896) kon STRAUB nu mededeelen, dat de drukkerij bereid was gevonden die verslagen tegen verminderden prijs te drukken, zoodat de afgebroken onderhandelingen met de Oorheekundige Vereeniging en met het Genootschap voor Paediatrie op nieuw konden worden opgenomen.

Afzonderlijke pagineering van die rubriek wenschte men voorloopig niet.

De medewerking van de secretarissen der Vereenigingen was niet altijd zoo groot als men het zou wenschen. De Red.-Gérant wenschte natuurlijk de juistheid der verslagen zoo goed mogelijk te hebben en zond daarom aan de secretarissen van elk verslag zooveel drukproeven als er sprekers geweest waren, met verzoek die aan den spreker ter correctie toe te zenden. Op die wijze kon iedere spreker het over het door hem gesprokene genotuleerde inzien en zoo noodig veranderingen aanbrengeu.

Zooals te verwachten was deden de meeste secretarissen, zooals hun gevraagd was, maar die van de Dermatologische Vereeniging en die van het Genootschap voor Orthopaedie weigerden dit, met het gevolg, dat over die verslagen aanmerkingen inkwamen en correcties verlangd werden. De Red.-Gérant deelde nu in de Redactie mede, dat hij het verzoek nog eens tot de secretarissen zal richten, maar dat hij, wanneer deze bleven weigeren, die verslagen niet zal opnemen. Met dezen drastischen maatregel kon de Redactie zich echter niet vereenigen, zij wilde dan de verslagen maar opnemen, zooals zij waren en dan in het no., waarin zij stonden, nog eens publiek aan de Secretarissen herinneren, dat zij evenveel drukproeven ontvangen hadden als er sprekers waren met het verzoek die aan elk der sprekers toe te zenden. Op die wijze zijn de Secretarissen dan wellicht tot rede te brengen.

Congressen.

Een zeer speciale plaats nemen in deze jaargangen de *Correspondenties uit verschillende buitenlandsche steden* en de *Verslagen van binnen- en buitenlandsche Congressen in*. Waren reeds vóór STRAUB verscheidene malen verslagen van Congressen gegeven, in de jaargangen onder STRAUB is dit nog toegenomen. Men kan gerust zeggen, dat geen belangrijk Congres op geneeskundig gebied in EUROPA gehouden werd, of een vrij uitgebreid verslag verscheen daarvan, gewoonlijk over meerdere nommers van het Tijdschrift verdeeld, van speciale door het Tijdschrift uitgezonden correspondenten: *Geneeskundig Congres te Wiesbaden*, *Chirurgen-Congres te Berlijn*, *Congrès de Médecine te Parijs*, — *de gynæcologie et d'obstétrique te Genève*, *Congres voor openbare Gezondheidsregeling te 's Gravenhage*, *Congrès d'Hygiène te Brussel*, — *intern. de Médecine te Moskou*, — *de Psychiatrie, Neurologie et Hypnotique*, — *van Openbare Gezondheidsregeling te Amsterdam*, *Lepra-Conferentie te Berlijn*, — *d'hygiène et Démographie te Madrid*, *Physiologen-Congres*, *Deutsche Gesellschaft für Chirurgie*, *intern. Oogheekundig Congres*, *Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres*, *Congres voor tuberculose te Londen* enz. enz. Het was natuurlijk voor de lezers van het Tijdschrift van groot belang, om in het Tijdschrift de hoofdzaken van het behandelde op deze congressen vermeld te vinden, evenals de Vereenigings-verslagen en de literatuur-overzichten van belang waren, maar de abonneuten zullen wel eens gedacht hebben, als weder een zooveelste vervolg op een Congres-verslag verscheen: *Al weer een!*

Het was natuurlijk van groot belang, dat zorg gedragen werd, dat de onderwerpen nauwkeurig in het jaarlijksch Register worden opgenomen.

In MEI 1903 had STRAUB bij het *Natuur- en Geneeskundig Congres in DEN HAAG* de proef genomen om de verschillende sprekers *auto-referaten* van hunne voordrachten te laten maken, in plaats van een verslag over het *geheele* Congres. Deze proef was evenwel niet geslaagd: de meeste referaten waren veel te lang en het verslag was daardoor te groot geworden. In het vervolg zal dus het verslag door de Redactie zelve gemaakt worden en aan de sprekers een drukproef worden toegezonden, vóórdat het gepubliceerd wordt. De voordrachten, die daarvoor in aanmerking komen, kan men dan des noods in hun geheel opnemen.

In datzelfde jaar zou vóór het *Internationaal Geneeskundig Congres in Madrid* een *Internationale Geneeskundige Pers-conferentie* gehouden worden. STRAUB vroeg in de Redactie of het Tijdschrift daarvan en van de Internationale Geneeskundige Pers-Vereeniging geen lid moest worden. Men besloot tot beide en dit bracht van zelf de vraag ter sprake of het Tijdschrift dan ook niet op dat Congres vertegenwoordigd moest worden en zoo ja, door wien.

In het jaar te voren had het Tijdschrift geweigerd zich op het Pers-Congres te MONACO door PIJNAPPEL te laten vertegenwoordigen, omdat PIJNAPPEL, die geen lid der Vereeniging was, niet als vertegenwoordiger van het *Tijdschrift* kon gezonden worden. Men besloot dus nu aan TREUB te vragen, om het Tijdschrift op die Pers-conferentie te MADRID te vertegenwoordigen; men wist, dat hij naar het Int. Gen. Congres te MADRID zou gaan. Of hiervan iets gekomen is kan ik niet zeggen. Ik was te samen met TREUB en WINKLER naar het int. Congres in MADRID gereisd, en weet dus zeker, dat TREUB niet voor ons in MADRID was.

In 1905 werd in BERN weder zulk een Pers-Congres gehouden en het was bekend, dat daar de Statuten en het Reglement van die Pers-congressen zouden worden gemaakt. Ligt het nu niet op den weg van ons land om zich daar te laten vertegenwoordigen en zou het Tijdschrift dit niet kunnen doen? vroeg de nieuwe Red.-Gérant, Dr. BURGER. PIJNAPPEL ging er weder heen; als het Tijdschrift zich wil laten vertegenwoordigen moet men het dus wel aan hem

vragen of in het geheel niet er aan deelnemen. Na het Congres in MONACO had eigenlijk in ons land een nationale geneeskundige Persvereeniging opgericht moeten zijn, die zich dan als lid van de Internationale Vereeniging had kunnen laten inschrijven en afgevaardigd kunnen worden. PIJNAPPEL had daarvoor, na zijn terugkomst uit MONACO moeten zorgen. Hij heeft er wel eens met de *Geneeskundige Courant* en met het *Medisch Weekblad* over gesproken, maar er is niets van gekomen, merkwaardigerwijze was het *Nederlandsch Tijdschrift v. Geneeskunde* daar geheel buiten gelaten. De kleintjes ziet men wel eens over het hoofd! De tijd was te kort om nu nog zulk een Vereeniging op te richten, en Dr. PIJNAPPEL kon dus de Geneeskundige Pers van NEDERLAND niet vertegenwoordigen.

De redactie besloot in alle geval aan den Secretaris Generaal van de Int. Persvereeniging inlichtingen te vragen; wellicht kon het Tijdschrift dan nog een persoonlijken vertegenwoordiger zenden, die de Vergadering kan bijwonen; vooral als het daarbij kon mededeelen zijn best te zullen doen om een nationale Vereeniging op te richten. Wellicht zou het Tijdschrift op die wijze de leiding in handen kunnen nemen; aan den Red.-Gérant werd dus verzocht daartoe een poging te doen. De ziel dier internationale Vereeniging was Dr. F. BLONDEL te PARIJS.

Uit de correspondentie van BURGER met den heer BLONDEL bleek, dat slechts één vertegenwoordiger van een nationale Vereeniging tot de samenkomst in BERN kon worden toegelaten.

Daarop werd door het Tijdschrift aan alle geneeskundige bladen in NEDERLAND het verzoek gericht om hunne adhaesie te betuigen aan het oprichten van een *nationale geneeskundige Persvereeniging* en zich op een bijeen te roepen vergadering te willen laten vertegenwoordigen. Alle bladen betuigden hunne adhaesie daarmede en dit werd aan Dr. BLONDEL te BERN medegedeeld 1).

In DECEMBER 1905 werd de Nederlandsche Vereeniging geconstitueerd en besloten zich bij de internationale Vereeniging aan te sluiten. De Redactie hechtte hare goedkeuring daaraan.

In de Alg. Vergadering van het Tijdschrift lezen wij over deze toetreding niets vermeld. Van al de onderwerpen, zoo schrijft BURGER mij, die men zou hebben kunnen bestudeeren: internationale hervorming der geneeskundige terminologie; uitgaven van een jaarboek; internationale referaten-organisatie, is niets terecht gekomen. In de enkele gehouden bijeenkomsten is niets bijzonders gebeurd en de laatste vergadering werd in 1913 in LONDEN gehouden; de Association is in den oorlog gesneuveld.

In de Redactie-vergadering van 13 MAART 1898 werd medegedeeld, dat een lijst van de Tijdschriften, die de Vereeniging in ruil of door aankoop ontvangt, zal worden gepubliceerd. Deze alphabetisch gerangschikte lijst vindt men in het Tijdschrift-nommer van 19 MAART 1898, met vermelding van de plaats, waar zij bewaard worden. Het zijn er 60.

Een dergelijke opgave kwam ook reeds voor als aanhangsel van Deel II 1895 naar aanleiding van een verzoek in de Alg. Verg. van het Tijdschrift van MEI 1894. De daar gegeven lijst bevat 61 tijdschriften, die het Ned. Tijdschrift door ruil of door aankoop in bezit had, gerangschikt naar de landen en dus in andere volgorde dan de lijst van 1898.

1) De Association internationale de la Presse Médicale, werd na twee voorbereidende bijeenkomsten den 27 APRIL 1905 te BERN opgericht.

HERZIENING VAN HET REGLEMENT VAN HET TIJDSCHRIFT

NAAR aanleiding van eene opmerking van Prof. v. ITERSON in de Alg. Verg. van het Tijdschrift in 1898 over het geringe aantal Redactie-vergaderingen, dat in het voorafgaande jaar gehouden was, had de Gérant er op gewezen, dat het Reglement der Redactie van 1883, dat in art. 12 voorschreef, dat de Redactie *maandelijks* moest bijeenkomen, verouderd was en herzien moest worden. Geen der latere Gérants had zich meer aan dit voorschrift gehouden. STRAUB beloofde toen, dat hij vóór zijn aftreden een voorstel van herziening zou indienen.

Met BURGER stelde hij, op verzoek der Redactie, concept-statuten op, die tegelijk met de oproeping voor een Redactie-vergadering in JANUARI 1900 aan de Redactie-leden werden toegezonden.

Het oude Reglement van 1883 was geheel omgewerkt en in het concept niet meer te herkennen. Het heeft dan ook geen zin om de verschillen tusschen deze beide te willen opsommen. In wezen bleven natuurlijk het Tijdschrift en de Vereeniging dezelfde, maar het concept was meer in overeenstemming met de tegenwoordige opvattingen.

Het werd in twee achtereenvolgende Redactie-vergaderingen (JANUARI en MAART 1900) behandeld, in enkele opzichten gewijzigd en daarop, vóór de volgende vergadering aan een jurist om advies ter hand gesteld. Als zoodanig werd Mr. I. M. HIJMANS te 's GRAVENHAGE aangewezen.

Het uit 22 artikelen bestaand concept was den heer HIJMANS ter hand gesteld als *leiddraad* om, met het oog op de aan te vragen Koninklijke Goedkeuring daaruit ontwerp-Statuten en een ontwerp-huishoudelijk Reglement samen te stellen. Dit ontwerp werd in de Redactie-vergadering van 8 APRIL 1900, in tegenwoordigheid van Mr. HIJMANS behandeld.

In de Statuten was alleen dat opgenomen, wat absoluut noodzakelijk is, de rest komt in het Huish. Reglement. De Kon. Goedkeuring is noodig om rechtspersoonlijkheid voor de Vereeniging te kunnen aanvragen, omdat het Tijdschrift drie jaren na het inwerking treden van de Wet op Vereenigingen was opgericht.

In het eerste artikel van de Statuten moest het doel der Vereeniging worden aangegeven. Dit doel kon niet zijn „het uitgeven van een Tijdschrift”, zooals in het door STRAUB en BURGER ontworpen concept schijnt gestaan te hebben, want dan zou het Tijdschrift niet behooren tot de *Zedelijke lichamen*, maar tot de *Naamlooze Vennootschappen*, wier doel is geldelijk voordeel te behalen.

In het tweede artikel der Statuten moest, als men Kon. Goedk. wenscht te verkrijgen, de zetel van de Vereeniging worden aangegeven.

Dit waren de voornaamste punten, die bij de Statuten ter sprake kwamen.

Hoofdstuk III van het concept-Huishoudelijk Reglement spreekt over het *Bestuur der Vereeniging*; eene Vereeniging, die de Kon. Goedk. wenscht te krijgen, *moet* namelijk een *Bestuur* hebben. Tot nu toe was de Redactie het Bestuur en in de Redactie-vergaderingen werden